

Destin bucovinean

— 3 —

DESTINUL
BISERICII ROMÂNEȘTI
DIN NORDUL BUCOVINEI
ÎN PERIOADA SOVIETICĂ

CREDINȚĂ, LIMBĂ, IDENTITATE

COORDONATOR: ALEXANDRINA CERNOV,
MEMBRU DE ONOARE AL ACADEMIEI ROMÂNE

– ediția a doua, revizuită și adăugită –

EDITURA NICODIM CALIGRAFUL
MĂNĂSTIREA PUTNA, 2022

Volumul de față apare cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la canonizarea Sfântului Voievod Ștefan cel Mare.

Cartea este editată de Fundația „Credință și Creație. Acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga – Maica Benedicta” a Sfintei Mănăstiri Putna, fundație care funcționează cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Calinic, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților.

Coperta 1: Femeie tânără șezând lângă intrarea bisericii din Pătrăuți.
Arhiva Bibliotecii Academiei Române

Coperta 4: Ușa bisericii de lemn „Dragoș vodă” din Putna, construită la jumătatea secolului al XIV-lea

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Destinul Bisericii românești din nordul Bucovinei în perioada

sovietică : credință, limbă, identitate / coord.: Alexandrina

Cernov.... - Ed. a 2-a, reviz. și adăug.. - Putna : Editura

Nicodim Caligraful, 2022

ISBN 978-606-9082-08-9

I. Cernov, Alexandrina (coord.)

Prefață la ediția a doua

Biserica și școala valorifică toate resursele umane ale colectivității, contribuie la menținerea permanenței spirituale și culturale. Din publicistica lui Mihai Eminescu selectăm pagini ce constituie un adevărat testament lăsat tinerelor generații în care, ca și în *Testamentul* lui Doxaki Hurmuzaki, îndeamnă la păstrarea bisericii strămoșești și a limbii române. Poetul susține idealurile pentru care a luptat intelectualitatea din Bucovina și Transilvania în secolul al XIX-lea: „Idealul românilor din părțile Daciei lui Traian este menținerea unității reale a limbii strămoșești și a Bisericii naționale (...). Biserica și școala, scria Mihai Eminescu într-un articol, atâta cer românii din Austro-Ungaria pe seama lor și, prin aceasta, și-au cerut păstrarea naționalității și nimic mai mult. (...) Nu veleitățile unei vieți de stat (...), nu deșertăciunea zgomotului în istorie este lucrul pe care-l voim. (...) Ceea ce voiesc românii să aibă e libertatea spiritului și conștiinței lor în deplinul înțeles al cuvântului. Și fiindcă spirit și limbă sunt aproape identice, iar limba și naționalitatea asemenea, se vede ușor că românul se vrea pe sine, își vrea naționalitatea, dar aceasta o vrea pe deplin. (...) Fiecare, susține Mihai Eminescu în continuare, are nevoie de un tezaur sufletesc, de un rezim moral într-o lume a mizeriei și durerii, și acest tezaur i-l păstrează limba sa proprie în cărțile bisericești și mirene. În limba sa numai, i se lipsesc de suflet percepțiile bătrânești, istoria părinților săi, bucuriile și durerile

semenilor săi (...). Prin urmare, faptul că noi, românii, câți ne aflăm pe pământ, vorbim o singură limbă, «una singură» ca nealte popoare ce ne înconjoară, e dovadă destulă și că așa voim să fim noi, nu altfel”¹.

Astăzi, în condițiile războiului ruso-ucrainean, problema păstrării bisericilor și a slujirii în continuare în limba română în comunitățile românești ne obligă să pledăm pentru drepturile naționale – în primul rând pentru păstrarea limbii române în biserică și școală. „Limba, ca și poporul care o folosește, are nevoie să fie apărată, ocrotită părintește”, scrie academicianul Ioan Aurel Pop².

În timpul războiului ruso-ucrainean, au fost distruse sau au fost deteriorate 113 biserici din Ucraina, a declarat președintele Volodimir Zelenski într-un mesaj video după cea de-a 101-a zi de război. Potrivit acestuia, printre bisericile care au fost bombardate se numără și cele vechi care au supraviețuit celui de-al Doilea Război Mondial, dar nu au rezistat ocupației ruse: „Sunt și cele care au fost construite după 1991. Sunt gata să ardă totul, atât biserici ortodoxe, cât și orice lăcașuri de cult din Ucraina”, a spus șeful statului ucrainean. El a mai menționat că la 4 iunie, în urma bombardamentelor artileriei ruse, Schitul Tuturor Sfinților din Lavra Svyatogorsk, din regiunea Donețk, care a fost reconstruit în 2001, a ars. În urma bombardamentelor, trei călugări ai mănăstirii au fost uciși, iar serviciile divine au fost oficiate la subsol. „Aceasta este una dintre cele trei lavre ale Ucrainei. Aceasta este lavra Bisericii Ortodoxe Ucrainene, care la Moscova încă este considerată a fi legată de Biserica Ortodoxă Rusă. Nici măcar aceasta nu oprește armata rusă”, a spus Zelenski. El a remarcat că partea rusă a fost precaută și i-a acuzat pe ucraineni de incendiere, „deși

¹ Mihai Eminescu, *Cuvinte de suflet*, texte alese de Înaltpreasfințitul Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, Ed. Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, Suceava, 2006.

² Ioan Aurel Pop, *Veghea asupra limbii române*, Ed. Litera, București, 2020.

călugării și laicii din Svyatogorsk au văzut perfect că era artileria rusă”, a spus președintele³.

Războiul a afectat profund poporul ucrainean, dar și comunitatea multor state europene. Românii din Ucraina luptă în armata ucraineană împotriva expansiunii rusești. Declarațiile lor readuc în memorie cele întâmplate în nordul Bucovinei după 1945 – masacrele, deportările, foametea, distrugerea bisericilor și persecutarea preoților și a credincioșilor: „Luptăm pentru Ucraina în est ca să-i oprim pe ruși să nu ajungă la Cernăuți. Luptăm pentru a ocroti familiile noastre de invazia rusă”. Sunt declarațiile pe care le-au făcut românii care se află în Donbass, înrolați în armata ucraineană, în cadrul unor discuții cu ziariștii români.

Astăzi, limba română vorbită în Ucraina este în pericol. În lumina legilor referitoare la folosirea limbii ucrainene ca limbă de stat și a limbilor minorităților naționale, adoptate de către ex-președintele Poroșenko, școlile cu predare în limba română sunt transformate oficial în școli cu predare în limba ucraineană, iar orele de predare a limbii și literaturii române sunt reduse la minim. În acest context, este afectată și limba română în biserică, motiv pentru care bisericile din comunitățile românești s-au supus vreme îndelungată Bisericii de la Moscova, care permitea oficierea serviciului divin în limba română. Acesta este și motivul pentru care bisericile din satele românești refuză în continuare aderarea la Biserica Autocefală Ucraineană.

Biserica și școala au o influență decisivă în formarea personalității și a destinului naționalităților și se impune o analiză concretă a factorilor obiectivi și subiectivi, care ne determină să luptăm pentru limba română⁴.

Sinodul Bisericii Ortodoxe Române a pus în discuție situația creată în Ucraina în legătură cu primirea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Ucrainene și îngrijorarea enoriașilor de naționalitate

³ Informația este preluată de pe site-ul Agenției BucPress – www.bucpress.eu.

⁴ „Glasul Bucovinei”, 4 (2017), p. 7–35.

română din Ucraina, care doresc să-și păstreze în continuare limba maternă și identitatea lor etnică în cele 124 de parohii din localitățile locuite compact de români.

E necesar să se ofere un răspuns clar, în scris, referitor la garanțiile pe care le vor oferi autoritățile bisericești și laice în ceea ce privește identitatea lingvistică și etnică a comunităților românești din Ucraina, garanții că în cele 124 de biserici serviciul divin se va oficia în continuare în limba română. Rămâne deschisă și problema organizării Vicariatului Românesc în Ucraina, care ar favoriza oficierea serviciului divin în limba română, folosirea cărților bisericești în limba română și dezvoltarea relațiilor spirituale cu Patriarhia Română. Amintim că în România funcționează din 1990 Vicariatul Ortodox Ucrainean.

Ideea unui vicariat ortodox românesc sub una dintre cele trei jurisdicții ortodoxe paralele actuale din Ucraina – Biserica Ortodoxă Ucraineană Autonomă, Patriarhia Moscovei, în frunte cu Mitropolitul Onufrie (Berezovski), care în condițiile declanșării războiului de către Rusia și a poziției Patriarhului Kiril s-a declarat independent de acesta, Biserica Ortodoxă a Ucrainei Autocefală în frunte cu Mitropolitul Epifanie (Dumenko) și Exarhatul Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol în frunte cu Arhiepiscopul Daniil (Zelinski) – creează o situație de conflict logic cu restul ideilor din Comunicat și una de inconsecvență sau coliziune flagrantă cu poziția oficială anterioară a Bisericii Ortodoxe Române în această chestiune.

Românii din Ucraina se află astăzi într-o stare de luptă pentru limba română. Limba valorifică toate resursele umane ale colectivității minorităților naționale, contribuie la menținerea permanenței spirituale și culturale. O condiție fundamentală a dezvoltării societății minoritare o constituie folosirea limbii materne – a acestui tezaur imens de valori spirituale și înțelepciune națională în toate sferile de activitate umană. Mai ales în biserică și școală. Cerințele concrete formulate în cadrul conferinței „Învățământul în școlile cu limba română de predare în Ucraina”,

organizată în 21 martie 1998 de Catedra de Filologie Română și Clasică a Universității cernăuțene, precum și demersurile societăților românești de cultură din Ucraina oferă soluții adecvate pentru rezolvarea problemelor cu care se confruntă și astăzi învățământul în limba română, în condițiile specifice în care funcționează școlile românești.

După o serie de consultări, Sinodul Bisericii Ortodoxe Române și-a expus în mod oficial poziția sa referitoare la situația Bisericii Autocefale Ucrainene: „Este necesară obținerea de garanții scrise din partea autorităților bisericești și ale statului ucrainean că identitatea etnică și lingvistică a românilor va fi respectată, precum și că acești ortodocși români vor avea posibilitatea de a se organiza într-un *Vicariat Ortodox Român* și a cultiva legături spirituale cu Patriarhia Română, spre a fi sprijiniți prin trimiterea de cărți de cult și de teologie în limba lor maternă, adică limba română”⁵. În comunicat se subliniază faptul că în România funcționează din 1990 Vicariatul Ortodox Ucrainean.

Patriarhia Română solicită de asemenea ca Patriarhia Ecumenică să explice existența ierarhilor și a preoților necanonici din vechea Patriarhie de la Kiev.

Ex-președintele ucrainean P. Poroșenko, inițiatorul faimoasei legi despre folosirea limbii ucrainene și susținătorul Bisericii Ortodoxe a Ucrainei Autocefale considerată a fi oficială, astăzi în plin război cu Rusia, declară în continuare că „această biserică este apropiată de sufletul oamenilor care vorbesc ucraineană”.

Mitropolitul Bisericii Ortodoxe Ucrainene, Epifanie, s-a pronunțat împotriva presiunii exercitate asupra enoriașilor de altă naționalitate de a trece de sub jurisdicția Patriarhiei de la Moscova la Biserica Ortodoxă a Ucrainei. Cea mai arzătoare cerință a enoriașilor de origine română rămâne în continuare păstrarea oficierei serviciului divin în limba maternă. Răspunsul Preafericitului

⁵ Sursa: <https://basilica.ro/noi-hotarari-ale-sfantului-sinod-al-bisericii-ortodoxe-romane-februarie-2019/> (accesat 1.08.2022).

Epifanie este însă echivoc, el afirmând că la cerința enoriașilor Biserica Ortodoxă Ucraineană este de acord să păstreze în serviciul divin limba slavonă veche bisericească. Nimic însă despre păstrarea limbii române în biserică. În plus, comunitatea românilor din Ucraina, care numeric se află pe locul doi printre ortodocșii din această țară, nu a primit un răspuns concret în ceea ce privește oficierea serviciului divin în limba maternă și nu există nici o garanție în scris în această privință. Rezultatul unei astfel de atitudini a condiționat decizia de a nu intra oficial sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Ucrainene. Mitropolitul Onufrie a condamnat poziția patriarhului rus Kiril, care a binecuvântat armata rusă în războiul împotriva Ucrainei.

Președintele Ucrainei, Volodimir Zelenski, în discuțiile cu oficialitățile din România, a declarat că după război se va reveni și se vor modifica legile referitoare la folosirea limbilor minorităților naționale din Ucraina. Până atunci, situația bisericilor și a școlilor românești din Ucraina rămâne incertă.

ALEXANDRINA CERNOV,
MEMBRU DE ONOARE AL ACADEMIEI ROMÂNE

*

În ediția a doua a volumului de față au fost adăugate informații noi cu privire la situația actuală a bisericilor românești din Ucraina, cu accent pe folosirea limbii române în serviciul divin și pe lupta comunității românești din cele trei regiuni, Bucovina, Transcarpatia și Odessa, pentru păstrarea identității naționale și a limbii materne în biserică și școală. Articolul lui Marin Gherman, doctor în politologie, este consacrat consecințelor războiului ruso-ucrainean și problemelor ortodoxiei românești din Ucraina, prinse între Kiev și Moscova.

*Bisericile ortodoxe în viața
românilor din nordul Bucovinei
într-un stat ateu*

ACAD. ALEXANDRINA CERNOV

Biserica Ortodoxă este, după organizația și năzuințele sale, o instituție națională, menită să satisfacă nevoile culturale ale neamului către care se adresează.

ION NISTOR

Bătrânul boier Doxaki Hurmuzaki de la Cernauca, pe patul de moarte, ne-a îndemnat în *Testamentul* său să avem grijă și de biserică: „Biserica țării noastre este Biserica Ortodoxă, odorul cel mai scump al sufletului nostru, care, cu toate că are drepturile cele mai frumoase, se află totuși în împrejurările de față amenințată de niște jurstări nefavorabile și cere ajutorul fiilor săi ca să o apere. Deci, vă jur pe Dumnezeu, pe fericirea noastră și pe tot ce aveți mai prețios și mai sfânt ca să fiți urmași demni de străbunii și părinții voștri. Ca să vă nevoiți cu toată virtutea să apărați drepturile, religiunea și limba patriei voastre și să le lăsați urmașilor voștri într-o stare mai înfloritoare decât le-ați primit. Iar pentru binele și fericirea națiunii române, să depărteze Dumnezeu din mijlocul românilor sămânța intrigii și a invidiei, spiritul de partid, egoismul și pofta de a domni cu stricăciunea binelui public și să le insuflă spiritul armoniei, al frăției și al bune înțelegeri între sine spre înființarea mărețului scop ce le stă înaintea”¹.

Limba, credința și istoria, „trei datorii mari și sfinte, pentru cari aveți a răspunde înaintea lui Dumnezeu, înaintea oamenilor

---

¹ „Telegraful român”, an V, nr. 32, Sibiu, 1857, p. 126, *apud* Constantin Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina, 1775–1918*, Ed. Alexandru cel Bun, Cernăuți, p. 75.

și a urmașilor”², sunt factori identitari și au fost dintotdeauna primele obiective asupra cărora s-a îndreptat agresivitatea autorităților sovietice instaurate în nordul Bucovinei, începând cu anii 1940 și 1945. Din acea perioadă și până în prezent, se promovează o politică consecventă de știrbire a drepturilor românilor nord-bucovineni. Divizați în români și moldoveni, respectiv limba română și limba moldovenească, ei sunt declarați oficial ocupanți, în presă, la radio, în emisiunile TV, în lucrările de istorie, manualele de geografie și istorie din Ucraina. Generații de elevi au învățat după astfel de manuale. A rămas nealterată doar memoria supraviețuitorilor evenimentelor, istoria orală, constituită dintr-o multitudine neorganizată de fapte și situații, destine personale, care abia în ultimele decenii începe să fie reflectată, tot atât de dezorganizată, în articole răslețe ale ziariștilor ori în monografiile satelor bucovinene, ale căror autori, de cele mai multe ori, sunt profesori din școlile satelor respective.

Documentele descoperite în Arhivele din Ucraina (regiunea Cernăuți) și România (Arhivele din Suceava și Rădăuți, Arhivele MAE, Arhivele Legiunii de Jandarmi din Cernăuți, Arhivele Județului Ilfov) adaugă informații care întregesc imaginea evenimentelor. Lucrări, studii, articole publicate în cărți, reviste, comunicări prezentate la diferite conferințe și manifestări culturale sunt doar parțial valorificate. Sunt mărturii vrednice de încredere, ele sprijinindu-se pe dragostea pentru neamul românesc și Biserica Ortodoxă strămoșească, promotoare a calităților spirituale ale poporului, căci multe neputințe și slăbiciuni cuprind astăzi societatea noastră postsovietică, lovită de greutatea sângerândă a unor amintiri lăsate de străbunici și bunici, multe încă nemărturisite, ascunse în adâncul sufletului sau pierdute pentru eternitate. Trecute prin filtrul memoriei afective și a emoțiilor livrești, memoriile sunt indisolubil legate de identitate, punând în discuție etica din perspectiva trecutului, nu și în contextul în care puterile politice impun uitarea.

---

² *Ibidem.*

Memoria este istoria orală; câtă memorie, atâta identitate. Mărturiile nepieritoare sunt și troițele ridicate în satele nord-bucovinene în amintirea martirilor români. Acestea sunt, de fapt, materiale semnificative, care ar trebui valorificate cu mai multă atenție și râvnă de către istorici.

Nu dispunem în istoriografia românească de o analiză ce ar ajunge la o explicație, la o sinteză a faptelor istorice trăite în acea perioadă de către românii nord-bucovineni. Astăzi, urmărim „incapacitatea noilor generații de a-și închipui și de a înțelege evenimentele și mentalitățile dinainte de al Doilea Război Mondial”, scria Neagu Djuvara într-un eseu despre istorie. Acestea se referă mai ales la reconstituirea istoriei Bisericii Ortodoxe din nordul Bucovinei privită prin soarta clerului și a binecredincioșilor creștini, care a rămas până astăzi necercetată, neînregistrată. Nimeni nu a cercetat rolul comunităților rurale, al dascălilor, preoților și al cantorilor bisericești, care au fost elemente-cheie în primii ani de ocupație sovietică.

Pentru a trezi curiozitatea societății față de veridicitatea faptului istoric, este necesar să existe o conștiință istorică, adică oamenii să fie preocupați de ceea ce s-a întâmplat în teritoriul lor, să fie dornici să cunoască consecințele evenimentelor istorice trăite de predecesorii lor. Ar trebui să amintim, în acest context, de un fenomen ce nu poate fi neglijat, dar care explică, într-o oarecare măsură, acest dezinteres – sentimentul dominant al fricii pentru soarta lor și a copiilor lor. Golul informativ a permis schimbarea paradigmei istorice în mentalitatea tinerei generații. Implementarea în conștiința câtorva generații, timp de 79 de ani, doar a unor anumite fapte istorice, care să justifice manipularea politică antiromânească pătimașă a societății ucrainene din nordul Bucovinei, a contribuit esențial la procesul treptat de deznaționalizare a românilor, alături de alți factori identitari, precum limba, credința și școala.

Procesul de deznaționalizare a minorităților naționale, promovat prin noile legi adoptate în Ucraina începând cu anul 2017, afectează

în mod direct comunitatea românilor: anihilarea statutului limbii române în Ucraina prin substituirea ei, ca limbă de predare în școli, cu limba de stat, ucraineana; reducerea editării ziarelor în limba română, cu vechi tradiții, din Cernăuți, precum „Zorile Bucovinei”, și înlocuirea lor cu publicații noi, puțin cunoscute în comunitate; dispariția, de facto, a ziarelor românești „Plai românesc”, „Arcașul”, „Curierul de Cernăuți”, „Neamul românesc”. Odată cu trecerea la Domnul a scriitorului și ziaristului Dumitru Covalciuc, a încetat apariția Almanahului cultural-literar „Țara Fagilor”. Colaboratorii lui nu s-au învrednicit să ia asupra lor munca anevoioasă a redacției și a finanțării acestei prodigioase publicații.

Revista de istorie și cultură „Glasul Bucovinei”, redactată la Cernăuți cu sprijinul Institutului Cultural Român, sub conducerea doamnei conf. univ. dr. Liliana Țuroiu, a încetat să mai fie distribuită prin poștă și ajunge la Cernăuți într-un număr foarte redus, cu mari eforturi ale membrilor redacției. Restabilirea vechilor tradiții se realizează cu anevoie. Or aici, la Cernăuți, rolul presei în popularizarea materialelor istorice este inestimabilă, este unica posibilitate de a menține trează identitatea istorică a românilor nord-bucovineni. „Astăzi, ca și ieri, copleșitoarea majoritate a oamenilor de pe toate continentele și din toate culturile – continuă Neagu Djuvara în eseu amintit –, chiar și pe treptele sociale mai înalte, e nepăsătoare față de ceea ce s-a petrecut în generațiile care au precedat.” Și această regretabilă situație este reală.

Instrumentele de cercetare și cunoaștere a faptelor și evenimentelor folosite de către istorici – arhivele, mărturiile, amintirile, memoriile, disputele în căutarea adevărului istoric – sunt necesare pentru crearea unei viziuni clare asupra trecutului. Să nu uităm că întâmplarea de a fi martor unic al evenimentului istoric are o valoare excepțională și prețioasă în relatarea istorică. Concepută ca păstrătoare a unor mărturii inedite, înregistrate de către ziariștii, scriitorii și istoricii nord-bucovineni, seria de

lucrări din colecția *Destin bucovinean*³, ca și monografiile satelor nord-bucovinene, apărute în ultima perioadă la Cernăuți, bazate majoritatea pe evenimente păstrate în folclorul, amintirile și mărturiile sătenilor, dar care, din păcate, sunt tipărite în tiraje mici și puțin cunoscute în țară, rămân izvoare nemijlocite de cunoaștere pentru viitorii cercetători.

Credința are o funcție istorică. Ea reflectă istoria culturii naționale, susține spiritualitatea și memoria identitară a unor evenimente tragice prin care au trecut românii din nordul Bucovinei, reproduce amintirile supraviețuitorilor acestor localități, înregistrate de către ziariștii noștri la începutul anilor '90 ai secolului trecut. Astăzi, ne îndreptăm atenția asupra evenimentelor prin care a trecut biserica, în primul rând Biserica Ortodoxă, și slujitorii ei.

„În timpul dominației ateismului – sublinia părintele Acostăchioae, parohul Catedralei Coborârea Sfântului Duh din Cernăuți, într-un material publicat în revista *Țara Fagilor* – acesta era, ca să zicem așa, «religia dominantă» și ateii erau cointeresați, ca tot mai mulți cetățeni, să renunțe la confesiunile lor și să rămână fără religie și fără Dumnezeu. Chiar trecerea de la Ortodoxie la neoprotestanți era privită bine și încurajată, deoarece ateii doreau să vadă slăbind biserica cea mai numeroasă și mai adevărată. Am suportat teroarea ateistă, dar am păstrat nealterat tezaurul credinței strămoșești, iar și așa-zisele biserici autocefale necanonice ai căror ierarhi, fiind excomunicați de către Soborul Arhieresc al Bisericii Ortodoxe, se ocupă cu prozelitismul forțat, în dauna Bisericii-mame.” Doar câteva amintiri orale și scrise ne stau drept mărturie asupra fărădelegilor aplicate bisericilor, preoților și enoriașilor.

Din școli a fost scoasă religia ca disciplină, profesorilor și elevilor li s-a interzis să meargă la biserică să participe la Sfânta Liturghie și la sărbătorile religioase. Tânăra generație își mai

³ *Fântâna Albă. Golgota neamului*, Ed. Nicodim Caligraful, Mănăstirea Putna, 2018; *Drama românilor din regiunea Cernăuți. Masacre, Deportări, Foamete în 1940–1941, 1944–1947*, Ed. Nicodim Caligraful, Mănăstirea Putna, 2019.

aminteste diferite episoade din viața de școlari și ne povestește întâmplări din copilărie, fiind lipsită de posibilitatea de a se apropia de biserică. Mărturiile lor sunt zguduitoare. Scriitorul și traducătorul Anatol Vieru, originar din satul Colincăuți, absolvent în 2008 al Facultății de Filologie a Universității din Cernăuți, Catedra de Filologie Română și Clasică, a schițat istoria unui sat românesc pe cale de ucrainizare, arătând rolul școlii și al bisericii în formarea tinerei generații. Viața lui de școlar la Colincăuți stă mărturie a unui proces caracteristic pentru ucrainizarea nordului Bucovinei. Anatol se trage din familia boierilor Holban, care, la rândul ei, se trage din familia cnezială Hurmuzei. Într-un sat în care locuiesc aproximativ 5000 de moldoveni (conform datelor recensământului), sovieticii au deschis o școală cu limba de predare ucraineană. Nu au putut însă să ucrainizeze și biserica satului, serviciul divin continuând să fie oficiat în limba română. Anatol a crescut sub influența bunicii, care îl lua în fiecare duminică la biserică. Luni, directorul școlii, domnul Oskolov, bine cunoscut pentru ucrainizarea brutală a elevilor români (moldoveni), stătea în poarta școlii și-i întreba pe elevi „dacă au fost la biserică sau nu”. Iar celor care mergeau la biserică li se scădea nota la purtare.

O situație similară este redată și în cartea lui Valeriu Zmoșu, fiu de preot din Pătrăuții de Jos: „Conflictele pe care le avea preotul cu directorul școlii din Corcești, un mare «patriot sovietic» și un «luptător înflăcărat pentru cauza comunismului», păreau că nu vor avea sfârșit. În Postul Mare, copiii veneau să se pricestuiască și, în zilele respective, nu mergeau la școală. Atunci directorul, cu o falcă în cer și cu alta în pământ, dădea năvală în biserică, îi poruncea tatei să întrerupă slujba și să iasă în curtea bisericii. Îi cerea explicații: «– De ce copiii nu sunt la lecții, dar se află în biserică?/ Tata, fără să ridice tonul, îi răspundea:/ – Nu i-am chemat eu. Au venit singuri, nechemați. Părinții au copii și-i trimit unde vor./ Odată, acel director a dorit să vadă dacă și părinții copiilor de școală se aflau la biserică. Tata le-a zis atunci enoriașilor:/ – Fiecare să-și arate copiii!/ Fiecare enoriaș, care participa

la oficierea serviciului divin, a luat lângă sine câte doi-trei copii. Niciun copil n-a rămas «al nimănui»⁴.

Despre persecuțiile împotriva enoriașilor și a elevilor care respectau tradițiile și mergeau de sărbători la biserică ne mărturisesc, în cartea istoricului bucovinean Ilie Luceac, renumiții cântăreți Maria Iliuț și Ion Paulencu, în amintirile despre satele lor de baștină, Voloca și Crasna. „În timpul totalitarismului comunist – scrie Maria Iliuț – erau persecutați copiii de școală, tineretul și cei în vârstă, care luau parte la carnavalul de Sfântul Vasile de la Crasna. Țin minte că oamenii, care erau întrebați în ziua de Sfântul Vasile de ce nu sunt la lucru, răspundeau că și-au cumpărat cu sângele lor libertatea de a sărbători în această zi, fiindcă înainte de aceasta ei mergeau la punctul de colectare a sângelui, în calitate de donatori, pentru ca să aibă dreptul să-și rezerve o zi-două pentru a cinsti sărbătorile de iarnă. Deci, pot să spun că-și cumpărau cu sângele lor propriu obiceiul strămoșesc, pentru a nu fi pierdut în noianul anilor. Eram copil mic pe atunci. Mă răvășesc emoțiile și astăzi când îmi aduc aminte de aceste lucruri.”⁵

Ioan Paulencu de la Voloca spunea: „Sunt botezat la biserica «Sfântul Nicolae» din Cernăuți. În Voloca nu era preot atunci, timpurile erau grele, puterea sovietică nu avea nimic comun cu biserica, ba chiar o prigonea”⁶.

---

⁴ Valeriu Zmoșu, *Un sat bucovinean de pe Valea Siretului: Pătrăuții de Jos. Mărturii spirituale*, Ed. Alexandru cel Bun, Cernăuți, 2006, p. 372.

⁵ Ilie Luceac, *Dialoguri cu bucovinenii*, Ed. Alexandru cel Bun, Cernăuți, 2020, p. 148.

⁶ *Ibidem*, p. 216.

ROLUL BISERICII ȘI AL PREOȚILOR ÎN VIAȚA COMUNITĂȚII. EXEMPLUL COMUNEI COLINCĂUȚI

Rolul bisericii, mai ales al preotului, a avut o importanță deosebită în păstrarea credinței și a limbii române. Biserica din Colincăuți a trecut prin vremuri grele, mai ales în perioada anilor 1940–1941, însă a funcționat fără încetare cu slujbele în limba română. În timpurile grele din perioada sovietică, pământul bisericii a fost transferat la stat. Preot era Toader Apostolescu. Oamenii își amintesc de ordinul președintelui Consiliului Sătesc prin care se interzicea să se tragă clopotele în zilele de sărbătoare religioasă și noaptea. S-a păstrat ordinul care a fost înaintat preotului: „Consiliul Sătesc din Colincăuți vă avertizează că în perioada sărbătorilor de Crăciun, Iordan, Paște se interzice să bată clopotele”. Erau interzise colindele, erau pedepsiți copiii care cântau prin sat colinde, iar elevii care veneau împreună cu părinții sau bunicii să sfințească pasca și apa erau aspru pedepsiți și persecutați. Pentru a-i îndepărta pe oameni de biserică, zilele de sărbători religioase erau declarate zile de lucru. S-au evidențiat așa-ziiși activiști care, în 1961, au organizat distrugerea tuturor crucilor de lemn din sat. Astfel de activități erau caracteristice tuturor satelor nord-bucovinene.

Cu toate că școala a fost ucrainizată, în biserică s-a slujit în limba română. Preotul Ion Bivolaru, bucurându-se de respectul și aprecierea enoriașilor săi, slujește la Colincăuți din anul 1978 până în prezent. Cunoaște mai multe limbi și are o solidă pregătire teologică: a absolvit Seminarul Teologic din Odessa în anul 1970, iar în 1987, Academia Duhovnicească din Moscova, și a participat la multe conferințe pastorale. Datorită bisericii și a preoților care au slujit cu demnitate și curaj în limba română, în satul Colincăuți au crescut creștini destoinici care au făcut și fac cinste acestui ținut pitoresc. Patru absolvenți ai școlii din Colincăuți au devenit preoți: Ivan Rotar (la biserica de la Clocucica din Cernăuți),

Nicolae Rotar (la biserica de la Roșă Stâncă din Cernăuți), Nicolae Boianețchi (la biserica din satul Criva, Republica Moldova) și Dumitru Pripa (la biserica din satul Ciponosî, raionul Hotin).

În anul 2000, se realizează reparația bisericii din Colincăuți, noul iconostas este adus din România, iar în 1999, din inițiativa și buna organizare a gospodarului satului Victor Tomaș, în centrul satului a fost sfințită o capelă, cu contribuția lui Mihai Jar, starețul mănăstirii din Bănceni (raionul Herța), astăzi episcopul Longhin.

La Colincăuți s-a născut în anul 1952, în plină persecuție a bisericii, viitorul mitropolit al Chișinăului și Moldovei, Vladimir, bine cunoscut și peste hotare. A învățat în satul natal. Visase de mic să devină preot și dorea să ctitorească în satul său natal, Colincăuți, o mănăstire, vis care s-a împlinit. În martie 1997, din inițiativa lui a început construcția mănăstirii, iar în anul 2004 a fost sfințită Mănăstirea Sfântul Vladimir. Și aici se slujește în limba română. În prezent mănăstirea are doar 10 călugări, iar stareț este părintele Paisie. Mănăstirea se află încă într-o perioadă de organizare.

*

Biserica a fost scoasă în mod oficial din viața societății. Dar credința înseamnă libertate, înseamnă dreptul de a cunoaște adevărul, de a onora trecutul. Trecutul se luminează din voința noastră. „Adevărul nu are nevoie de apărare, el se apără singur”, spunea într-o predică părintele stareț al Mănăstirii Putna, arhimandritul Melchisedec Velnic. Trebuie doar să-l căutăm și să-l cunoaștem. Să pornim din sat în sat, să căutăm oameni care au supraviețuit evenimentelor sau care, ca și noi, caută să restabilească adevărul din mărturii scrise sau orale, din documentele ce au mai rămas în biserici sau în arhive. Este o muncă anevoioasă și de lungă durată.

Memorabilă rămâne întâlnirea din satul de baștină al lui Miron Barnovschi cu starostele bisericii, Petro Heleş.

BISERICA DIN TOPORĂUȚI – CTITORIA LUI DIMITRIE ȘI MIRON BARNOVSCHI

În centrul satului Toporăuți, nu departe de clădirea impunătoare a bisericii noi, stă pitită printre copaci o biserică medievală, tipică pentru arhitectura moldovenească, înconjurată de gardul unui fost cimitir, din care crucile fuseseră scoase și aruncate la marginea noului cimitir. Despre aceste cruci, oficialitățile satului afirmă că sunt de pe mormintele unor cazaci. Astfel, doar vechile cruci medievale rămân martore ale unui trecut care astăzi este falsificat chiar de profesoara de istorie din sat, L.V. Zbira, în monografia scrisă sub îndrumarea „grijulie” a istoricului cernăuțean dr. O.M. Masan. Bătrânii satului, însă, povestesc că această biserică a fost ctitorită de Dimitrie Barnovschi și fiul său, Miron Barnovschi, domn al Moldovei, căruia turcii i-au tăiat capul pentru credință. În testamentul domnului, scris înainte de execuția din 16 iunie 1633, la Stambul, la punctul 9 este scris că tatăl său, Dimitrie Barnovschi, este înmormântat în interiorul bisericii: „Biserica din Toporăuți, unde odihnesc rămășițele tatălui meu – Doamne, iartă-l și pomește-l în Împărăția Ta – să fie săvârșită în continuare”⁷.

În vara anului 2008, când se împlineau 600 de ani de la prima atestare a orașelor Iași și Cernăuți, la biserica din Toporăuți a avut loc un parastas pentru Miron Barnovschi, la inițiativa și cu participarea scriitorului ieșean Ion Muscalu, a preotului Paisie de la Mănăstirea Bârnova, de lângă Iași, și a directoarei Muzeului de Istorie din Iași, Aurica Ichim. Cu acest prilej, sătenii ne-au povestit despre ctitorii bisericii – familia Barnovschi – și înrudirea lor cu Petru Movilă. Am fost surprinși să constatăm că memoria satului a rămas vie peste secole. Atunci l-am cunoscut și pe staroste bisericii, Heleş Petro Afanasievici, care ne-a povestit despre soarta Bisericii Sfântul Ilie. În sat se consideră, de exemplu, că

⁷ O.M. Masan, L.V. Zbira, A.I. Zbira, *Din trecutul satului bucovinean Toporăuți, Toporăuți*, 2002, p. 13 (în limba ucraineană).

mormântul lui Dimitie Barnovschi se află în curte, în dreptul altarului, ne spune Petro Heleş. Însă nu există cruce și niciun alt semn, nici în biserică și nici în curte. Iar săpături arheologice nu au fost executate. Toate sunt doar presupuneri. Despre Miron Barnovschi ni s-a povestit, cu multă stimă și dragoste, că a fost ucis de turci pentru credință, dar și pentru binefacerile lui pentru sat. Tot de la Petro Heleş am aflat și despre soarta bisericii, pătimirile ei fiind pe măsura martiriului ctitorului.

În perioada sovietică, ateistă prin esența ei, între anii 1941–1989 biserica a fost închisă, iar clădirea a început treptat să se ruineze. Între 1946 și 1947, colhozul creat în sat a luat gardul de piatră. Piatra, care fusese adusă din Kamenet-Podolski, a fost folosită pentru construcția fermei de animale. Din cimitirul aflat în jurul bisericii au fost luate crucile de pe morminte și duse în cimitirul nou. În cimitir s-a aflat și mult armament care a explodat, producând un nor mare de fum care a acoperit tot satul. Sătenii presupun că din biserică începe un tunel.

În anul 1973, biserica a fost declarată monument de arhitectură dependent de Kamenet-Podolski. Atunci s-au efectuat pentru prima dată reparații esențiale: a fost reparat acoperișul, pereții au fost tencuiți, iar biserica a fost împrejmuțată cu un gard din piatră.

În 1989, biserica și-a reluat serviciile divine. Cu acest prilej, a fost restaurat iconostasul. Biserica a primit clopote noi, executate la Uzina constructoare de mașini din Cernăuți. După restaurare, limba ucraineană este limba serviciului divin, iar biserica a fost subordonată Bisericii Creștine a Kievului.

*

Anii au trecut și puțini dintre cei care au suportat calvarul primilor ani ai sovietizării au mai rămas în viață. Mai mult decât atât, nici istoricii și nici ziariștii nu au scris despre soarta bisericilor și a preoților din acei ani de prigoană sovietică. Tac și arhivele din care, cu precauție, au fost sustrate materialele mai importante care reflectă aceste atrocități. Găsim în schimb declarații, cereri și

mărturii ale românilor și ale ucrainenilor care au reușit să treacă în mod fraudulos, individual sau în grupuri mici, nou instalata linie de frontieră. În Arhivele Naționale ale Sucevei și Rădăuților sunt plângeri ale sătenilor de pe teritoriul României, din apropierea graniței, ale căror bunuri, animale și grâne le erau confiscate de către grănicerii sovietici care treceau linia de frontieră, după modelul aplicat în anii colectivizării forțate în teritoriile ocupate din nordul Bucovinei. Nimic însă despre biserici și despre soarta preoților.

Abia în ultimii ani, au început timid ziarisții din nordul Bucovinei și autorii monografiilor satelor să cerceteze și acest subiect. Lucrări importante despre istoria bisericilor din Bucovina s-au scris de către străluciți istorici români: Ion Nistor și Nicolae Iorga, Simeon Reli, Dimitrie Dan, Constantin Loghin, Aron Pumnul, Ion Sbiera, până la istoricii din zilele noastre, dar care se opresc la anul 1940, anul primei ocupații de către armata sovietică, atunci când observăm tendința consecventă de a elimina biserica, în mod oficial, din viața comunității.

Situația Bisericii Ortodoxe din Bucovina, începând cu anul 1775 până în prezent, a fost parțial cercetată de către protoiereul Adrian Acostăchioae (26 august 1933–23 noiembrie 2011) și scriitorul Dumitru Covalciuc (2 ianuarie 1947–23 decembrie 2017), redactor-șef al revistei „Țara Fagilor”, almanah cultural-literar, cercetător neobosit al istoriei și folclorului din nordul Bucovinei⁸.

O importanță deosebită pentru istoria Bisericii Ortodoxe din Bucovina în perioada ocupației habsburgice o are lucrarea preotului Ioan Pavel Valenciuc, *Preoțimea ortodoxă din Bucovina în timpul ocupației habsburgice (1775–1918)*, teză de doctorat susținută la Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj.

Cărțile ce urmează deschid o pagină nouă a destinului bucovinean, consacrată de această dată Bisericii Ortodoxe, loviturii de

⁸ V. și „Calendarul creștin-ortodox al românilor bucovineni”, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992.

grație aplicate ei, îndreptată împotriva credinței strămoșești, începând cu perioada administrației imperiale austriece și preluată de cea sovietică, în anii 1940–1941 și 1944–1947. Sunt aplicate cu dibăcie aceleași principii din *Principele* lui Niccolò Machiavelli, conform dictonului latin *Divide et impera!* Administrația ru-sească, continuată de cea ucraineană în nordul Bucovinei, astăzi regiunea Cernăuți, aplică aceeași strategie și tactică machiavelică, la fel ca administrația habsburgică. Logica aplicării dictonului latin perseverează și în istoriografie. Astăzi, în Ucraina se scriu în paralel două istorii ale Bucovinei. Istoricii ucraineni promovează ideea că Bucovina este străbun pământ slav, opinie care deseori nu e susținută și de documentele de arhivă sau memorialistică, istorie menită să justifice politica oficială a administrației ucrainene față de comunitatea românilor din regiunea Cernăuți, căreia i se refuză categoric statutul de popor autohton. Modelul de conviețuire a minorităților naționale, preluat de la sovietici, are o continuitate istorică, fiind instituit de Austria imperială, el funcționând și astăzi cu mult succes.

În Bucovina coexistau cinci etnii mai numeroase: români, ru-teni, germani, evrei și polonezi. Între acestea nu a existat însă o înțelegere reciprocă, după cum afirmă unii istorici și politologi austrieci și ucraineni, în realitate fiind vorba doar de manifestarea unei toleranțe. Celelalte etnii, mai puțin numeroase, nu creau guvernului probleme serioase. Dintre aceste etnii, românii și rutenii erau cei mai numeroși și de aceeași confesiune ortodoxă. „Deși extrem de conservatoare, dar tolerantă față de alte credințe, fără ruguri pentru eretici sau vrăjitoare – scria acad. Radu Grigorovici în articolul «Viitorul unei iluzii» –, Biserica Ortodoxă nu avea tendințe de dominație suprastatală sau universală. Bărbații, deși curajoși și robuști, detestau disciplina de tip militar și, de aceea, și serviciul militar. Creșterea cailor se făcea sub control militar și corespondea, în timpul acela, unei producții de tancuri.

Pe scurt, Austria avea tot interesul să țină Bucovina în afara teatrelor de război și lucrul acesta s-a întâmplat chiar atunci când

Austria se afla în stare de război cu Turcia în Principatele dunărene. Acest fapt a contribuit în mod esențial la mentalitatea pașnică a populației Bucovinei”⁹.

Să încercăm să înțelegem atitudinea Austriei față de români, a politicii imperiale față de confesiunile existente în secolul al XIX-lea în Bucovina și atacul consecvent împotriva Bisericii Ortodoxe, o politică religioasă aplicată imediat după anexarea acestei provincii.

Biserica Ortodoxă Română, în Țara de Sus a Moldovei, era creată pe o veche credință strămoșească, cu instituții culturale și mănăstiri păstrătoare de identitate, cu oameni de înaltă cultură și un cler bine instruit și organizat, ceea ce reprezenta un obstacol împotriva asimilării și a bunei organizări administrative a noii puteri, care urmărea schimbarea modului de trai al comunității românești. Identitatea națională devenise deranjantă, fapt care a determinat o politică de asimilare prin biserică și limbă. Nu întâmplător, Doxaki Hurmuzaki numește Biserica Ortodoxă „odorul cel mai scump al sufletului nostru” și este îngrijorat de faptul că ea este amenințată „de niște jurstări nefavorabile” și de aceea trebuie apărată. Istoricul Ilie Luceac, care s-a consacrat studierii activității fraților Hurmuzaki din prima generație, supune unei analize minuțioase politica religioasă a Austriei și motivele ce au determinat reorganizarea Bisericii Ortodoxe și subordonarea ei Mitropoliei din Carlovitz, „cu toate consecințele care au urmat: exodul clericilor și al călugărilor din Bucovina în Moldova și invazia călugărilor sârbi”¹⁰. Politica de îndepărtare a bisericii creștine din Bucovina de spațiul românesc s-a manifestat și mai târziu, când Curtea de la Viena nu a susținut doleanțele intelectualității și ale clerului român de a intra în componența Mitropoliei

⁹ *Bucovina între milenii. Studii și documente*, Ed. Academiei Române, București, 2006, p. 272.

¹⁰ Ilie Luceac, *Eudoxiu Hurmuzaki, ctitorul și eliberatorul Ducatului Bucovinei*, Ed. Alexandru cel Bun, Cernăuți, 2015, p. 58.

din Transilvania. „Destinul bisericii din Bucovina în secolul al XIX-lea – scria, în continuare, istoricul Ilie Luceac – a fost orientat și subordonat ambițiilor personale ale primului mitropolit al Bucovinei, Eugenie Hacman¹¹, căruia i s-a încredințat toia-gul păstoresc, zădărniciind astfel dorința românilor de a avea o singură mitropolie română ortodoxă în Imperiul Austro-Ungar sub păstorirea lui Andrei Șaguna. „Se impune să specificăm că la venirea lor austrieicii au găsit în Bucovina 17 mănăstiri, 15 schituri și vreo 247 de biserici. Ceea ce au întreprins habsburgii pe tărâm religios a fost o reorganizare a bisericii din Bucovina, în sensul concepțiilor cunoscute sub numele de iosefinism.”¹²

Au fost secularizate averile mănăstirești. Din cele 17 mănăstiri au rămas doar mănăstirile Putna, Sucevița și Dragomirna. Despre rolul național al Bisericii Ortodoxe din Bucovina, când ea „a fost asaltată de ruteni și amenințată cu înstrăinarea caracterului ei”, a scris istoricul Ion Nistor în lucrarea *Istoria bisericii din Bucovina* (București, 1916). Impunerea unor regimuri politice, administrative și spirituale străine de modul de viață al românilor bucovineni, teroarea față de cetățeni și instaurarea unor regimuri antiromânești sunt teme care au rămas încă puțin cercetate. Majoritatea istoricilor s-au oprit în cercetările referitoare la soarta bisericilor din Bucovina până la primii ani de ocupație sovietică ai primului deceniu comunist.

BISERICA ORTODOXĂ SUB DOMINAȚIA SOVIETICĂ. ULTIMATUMUL SOVIETIC DIN 1939 (1940–1941; 1945–1947)

Prigoana bisericilor din Bucovina a devenit, sub administrația ateistă sovietică, și mai aspră. Închiderea bisericilor și

---

¹¹ *Ibidem*, p. 59.

¹² *Ibidem*, p. 57.

transformarea lor în depozite, case de cultură, muzee, deportarea și persecutarea preoților și a credincioșilor, îndepărtarea de credința strămoșească deveniseră scopuri bine determinate, în primul rând, mancurtizarea și manipularea populației și, în ultimă instanță, deznaționalizarea ei. Se înlătura una din componentele esențiale ale identității naționale – credința și conștientizarea comunității ca neam, ceea ce ducea inevitabil la dezbinare. *Divide et impera!* Scopul era același, diferă doar instrumentele de realizare care, în perioada sovietică, erau mult mai dure și inumane. Identitatea națională devine deranjantă, prin urmare și credința. Fără credință populația devine mai ușor manipulată.

Bucovenienii au fost luați prin surprindere de ultimatumul sovietic din 1939 și de decizia de a evacua imediat nordul Bucovinei, teritoriu care nici măcar nu era menționat în *Tratatul Molotov-Ribbentrop*. Scriitorul și publicistul sucevean Cezar Straton reproduce, în lucrarea *Basarabia și Bucovina (vol. I, 2018)*, atmosfera din timpul discuțiilor dintre Ribbentrop și Molotov, în anul 1939: „(...) în anul 1939 când a venit Ribbentrop, pe atunci nu știam foarte bine geografia – spunea Molotov extrem de serios –, granițele dintre state: Rusia, Germania și Austro-Ungaria. Îi prezint solicitarea: granița trebuie trasată astfel încât Cernăuțiul să vină la noi. Germanii îmi spun: «Păi, niciodată Cernăuțiul n-a fost la voi, a fost mereu în Austria, cum de puteți să-l cereți?». «Ucrainenii îl cer! Acolo trăiesc ucrainenii, ei ne-au dat indicația!». «Dar nu a fost niciodată în Rusia, a fost mereu o parte a Austriei, iar mai apoi a României», spune ambasadorul Schulenburg. «Da, dar trebuie să-i unim pe ucrainenii! Trebuie s-o rezolvăm!». «– Nu se poate așa. Cum așa?! Cum se numește asta... A, da... Bucovina...». S-a învârtit neamțul, apoi: «O să raportez guvernului». A raportat și acela [Hitler – *n.n.*] a acceptat. Orașul Cernăuți, care nu a aparținut niciodată Rusiei, a trecut la ruși și rămâne și acum”.

Istoricul român Ion Nistor, în cartea *Problema ucraineană în lumina istoriei*, constata: „Dar nici factorii determinanți ai războiului mondial și nici conferința de pace de la Paris n-au ajuns să

se preocupe și de problema ucraineană. Printr-un concurs fatal de împrejurări, această chestiune politică și națională, care dăinuie și continuă să preocupe spiritele, nu și-a găsit încă soluția. Rezolvarea acestei mari și grele probleme politice și naționale a rămas rezervată unui viitor mai mult sau mai puțin apropiat”¹³. La 26 iunie 1940, Molotov i-a înmănat ambasadorului român la Moscova, G. Davidescu, o notă cu caracter ultimativ, prin care sovietele cereau cedarea Basarabiei și a părții de nord a Bucovinei. Guvernul sovietic a cerut ca în decurs de patru zile, începând de la orele 14 după ora Moscovei a zilei de 28 iunie, trupele românești trebuie să evacueze teritoriul Basarabiei și al părții de nord a Bucovinei românești. „La 28 iunie 1940 – scrie istoricul dr. Serghei Hacman –, trupele Frontului de Sud, care au fost concentrate la frontiera cu România încă din 19 iunie al aceluiași an, au trecut Nistrul și au pătruns pe teritoriul Basarabiei și al părții de nord a Bucovinei. Trupele române aveau ordin să se retragă în mod organizat. Dar, au fost comise încălcări grave în ceea ce privește transmiterea teritoriilor. După cum se comunica în raportul secției de Operații a Cartierului General Român adresat generalului Țenescu, tancurile sovietice au intrat în Herța, au deschis, la 29 iunie, foc, omorându-i pe căpitanul Boroș și pe doi ostași și rănindu-l pe locotenentul Dragomir. După cum afirmă istoricul basarabean A. Moraru, la 29 iunie 1940, în rezultatul ciocnirilor de lângă Cornești și Chișinău, au căzut, după date incomplete, circa 190 de oameni din ambele părți, iar în timpul forțării Nistrului s-au înecat vreo 25 de ostași sovietici. În afară de aceasta, a fost distrusă o mare cantitate de tehnică militară. Iar aceasta scoate în vileag afirmațiile mincinoase din comunicatele publicate în presa sovietică, inclusiv în ziarul «Pravda», despre aceea că înaintarea trupelor sovietice se desfășura în modul planificat și fără niciun fel de incidente. Deja după «alipire»

¹³ Ion Nistor, *Problema ucraineană în lumina istoriei*, ediție apărută în anul 1934, citată în continuare după reeditarea la Ed. Septentrion, Rădăuți, 1997.

(acest termen a fost folosit de două ori de Veaceslav Molotov în raportul său la sesiunea a VII-a a Sovietului Suprem al URSS, pe data de 1 august 1940) și după adoptarea legii cu privire la includerea părții de nord a Bucovinei și a județelor Hotin, Cetatea Albă și Ismail ale Basarabiei în componența Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene, Moscova oficială a atins, la tratativele sale cu Germania, chestiunea sudului Bucovinei. În discuția avută cu Hitler la 13 noiembrie 1940, Molotov a declarat că «Germania trebuie să înțeleagă cointeresarea rușilor în Bucovina de Sud». Hitler i-a răspuns că, chiar dacă numai o parte a Bucovinei va rămâne Rusiei, și aceasta va constitui o mare cedare din partea Germaniei. Conform unei înțelegeri orale, fostul teritoriu austriac trebuia să intre în «sfera de influență» germană¹⁴.

*

Trecând prin grele încercări în 1940, societatea bucovineană se pregătea grabnic să plece. Peste patru ani, armata sovietică intra din nou, de data aceasta într-o țară care luptase împotriva forțelor ruse, iar acțiunile sovieticilor promiteau să fie și mai crunte. Starea deplorabilă și umilitoare prin care au trecut bucovinenii și basarabienii în acea perioadă nu a fost descrisă de către istoricii români și doar în anii '90 ai secolului trecut au început să apară, mai întâi în presă, apoi, timid, și în monografiile ale satelor nord-bucovinene, mărturiile ale supraviețuitorilor tragediilor zecilor de mii de locuitori ai acestui multpătimitor pământ, scrise de către jurnaliștii și istoricii nord-bucovineni de origine română. Sunt lucrări care, practic, pun la dispoziția istoricilor adevăruri crunte, care răstoarnă falsurile cu pretenții de istorie despre comunitățile de români care locuiesc în continuare în nordul Bucovinei și în Basarabia.

Ar trebui să urmeze cercetarea arhivelor. Dar și acestea „tac”. Am aflat că sovieticii au sustras din arhivele din România, mai

¹⁴ Serghei Hacman, *Problema Bucovinei în relațiile sovieto-române (iunie-noiembrie 1940)*, în „Țara Fagilor”, III, Cernăuți – Târgu Mureș, 1994, p. 35.

ales din Suceava și Rădăuți și din arhivele jandarmeriilor, documentele compromițătoare pentru ei. Același lucru s-a întâmplat și la Cernăuți. Dar, conform dictonului „Cine caută găsește!”, răsfoind filă cu filă documentele existente, am găsit cereri, declarații și mărturii ale unor persoane care au reușit să treacă în mod fraudulos frontiera nou instalată. Aceste mărturii sunt inestimabile. Ele descriu fărădelegile săvârșite de către grănicerii sovietici în satele aflate pe teritoriul României în anii 1946–1947, când granița era deja trasată. Reproducem, spre exemplu, o *Notă informativă* a postului de jandarmi din Vicovu de Jos, nr. 30 din 26 decembrie 1946: „Populația comunei Vicovu de Jos este nemulțumită și îngrijorată pentru faptul că aici până în prezent nu s-au stabilit frontierele din Răsărit cu grănicerii români, din care cauză se fac încălcări de către organele NKVD din URSS, care ridică persoane, ducându-le în locuri necunoscute, caz întâmplat cu locuitorul Silvestru Sofian acum câteva zile. Printre populație se zvonește că vor face un demers și un memoriu la MS Regele și Guvernul Țării spre a lua măsuri pentru viitor să fie împiedicate asemenea cazuri”¹⁵.

În același dosar găsim informația care confirmă răspândirea unor vești [metodă aplicată și în nordul Bucovinei, cu diferite informații provocatoare – *n.n.*]: „Informatorii noștri ne informează că spiritul populației este agitat și sunt îngrijorați pentru că s-a răspândit zvonul (că) granițele Ruse se vor fixa la apa Moldovei, iar populația care nu acceptă să rămână sub ocupație Rusă va fi colonizată în Banat [din această cauză vom constata că în acea perioadă o parte considerabilă de nord-bucovineni refugiați în România s-au regăsit în Banat – *n.n.*]. Informație sigură, dar neverificată. Șeful postului Mazanești. Raportat: Legiunii de Jandarmi Suceava, sectorului Jand. Ilișești”¹⁶.

¹⁵ Se indică faptul că informația este sigură și verificată: Dosar nr. 2 bis, inv. 2/1947, Inspectoratul Jandarmi, Suceava. Legiunea de Jandarmi Rădăuți.

¹⁶ Notă informativă nr. 13, 17 aprilie 1946.

Arhivele Statului din Cernăuți ne oferă o imagine sumbră a evenimentelor acelor ani. Cercetătorul Petru Grior, care a investigat câteva dintre documentele de arhivă pe care a reușit să le găsească, declară: „Conform informațiilor intrate în posesia Centrului de Cercetări Istorice și Culturale din Cernăuți, sub secură dezmățului sovietic a căzut Militan Buzdugan, născut la 1889, posedea studii medii, parohul bisericii «Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil», ridicată în 1867, în Corovia, localitate din preajma fostei capitale a Bucovinei istorice. Satul se află încadrat astăzi în componența raionului Hliboca (Adâncata). Preotul este arestat în ziua de 20 iulie 1940 de reprezentanții organelor comuniste de represalii și întemnițat în strașnica închisoare enkavedistă cernăuțeană. Interogatoriile au durat 9 luni. Pe data de 7 aprilie 1941, Comisia Specială de pe lângă Comisarul Poporul pentru Afaceri Interne al URSS îl condamnă la 8 ani de detenție, fiind acuzat de faptul că era pentru autoritățile staliniste «un element care prezintă un pericol social». Această fărădelege a demonstrat băștinașilor meleagurilor carpatine că statul-ateu socialist a început o luptă aprigă împotriva religiei”.

Vasile Carlașciuc, ziarist, redactor la Radio Ucraina Internațional, redacția emisiunilor în limba română, într-un material consacrat tragicelor evenimente din nordul Bucovinei¹⁷, scrie: „Au suferit nu numai oameni cu credință în Dumnezeu, ci și edificiile de cult. În URSS ruinarea bisericilor, sinagogilor, moscheilor a durat până în 1937, iar odată cu alipirea nordului Bucovinei și Basarabiei la Țara Sovietelor, ateștii s-au năpustit și asupra edificiilor de cult și a slujitorilor acestora. Această politică a continuat și în perioada relativ liniștită 1960–1985. Anume, în acești 25 de ani, în regiunea Cernăuți au fost interzise 206 comunități ale diferitor confesiuni. 47 de edificii de cult au fost

¹⁷ Vasile Carlașciuc, *Coroana de spini a sovietizării. Din oameni gospodari – în „dușmani ai poporului”*, în „Glasul Bucovinei”, an XXV (2019), nr. 1–2, p. 26–52.

transformate în depozite și în încăperi pentru necesități economice. De cele ruinate nu s-au apropiat constructorii și reparatorii. La Cernăuți Catedrala Mitropolitană și bisericile «Sfânta Parascheva» și «Adormirea Maicii Domnului», biserica «Înălțării Domnului» de la Horecea au fost transformate în depozite, apoi în sală de expoziții și în club de șah. Prezbiterii, care nu au reușit să emigreze peste hotare, erau luați la evidență personală, ei erau permanent urmăriți de oamenii legii și la o bănuială cât de mică puteau fi arestați, acuzați de activitate contrarevoluționară și trimiși în lagărele GULAG-ului. Au avut o asemenea soartă și credincioși de rând. Intențiile comuniștilor de a-i face pe toți cetățenii atești au eșuat, iar represiunile politice crunte, aplicate față de reprezentanții diferitelor confesiuni, au lăsat urme sângeroase: mii de oameni au murit din cauza foamei, gerurilor, bolilor din lagăre și de chinurile groaznice la care au fost supuși. În mod deosebit erau pedepsiți cei care aparțineau de sectele interzise, mai ales «advenștii de ziua a șaptea» și «martorii lui Iehova».

La 9 mai 1953, Judecătoria Regională Cernăuți a examinat procesul penal intentat împotriva lui Vasile Traciuc, țăran din Suceveni, raionul Hliboca. El lucra ca tâmplar în brigada de construcție din colhozul local și era un membru activ al sectei «martorii lui Iehova». A fost condamnat la 10 ani de privare a libertății și trimis în taberele de corijare prin muncă și 3 ani de privare a drepturilor politice, cu confiscarea averii. La 2 iulie 1956, Vasile Traciuc a fost eliberat din închisoare și, revenind la baștină, s-a apucat și mai activ să propovăduiască în cadrul confesiunii. Pentru activitatea religioasă, la 21 noiembrie 1958 a fost judecat a doua oară. A primit 10 ani de închisoare, 5 ani de privare a drepturilor politice, cu confiscarea averii. De data aceasta și-a ispășit vina pe deplin și a fost pus în libertate la 13 septembrie 1968 și reabilitat la 16 decembrie 1991.

Concomitent cu închiderea bisericilor, autoritățile sovietice au decis și soarta celor două mănăstiri care se aflau pe teritoriul regiunii: în 1960 a încetat să funcționeze mănăstirea de călugări

«Intrarea Maicii Domnului în Biserică» și în 1962 – mănăstirea «Hreșceatik». S-a acționat în conformitate cu Hotărârea Cabinetului de Miniștri al URSS din 16 octombrie 1958, *Cu privire la mănăstirile din URSS*, care urmărea scopul lichidării tuturor acestor așezăminte călugărești.

În rezultatul acțiunilor desfășurate, în vestul Ucrainei au fost închise 18 mănăstiri: 14 de măicuțe și 4 de călugări. Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, Alexei, și Mitropolitul Kievului și Haliciului, exarhul Ucrainei, Ioan, au acceptat această politică de stat și nu au protestat.

Represiunile politice nu au ocolit nici comunitățile religioase evreiești și edificiile lor de cult. Sinagogile au fost închise, iar comunitățile religioase evreiești interzise, căci activitatea lor intra în contradicție cu legislația în vigoare. La Cernăuți, din 17 sinagogi care funcționau în primele zile postbelice, în aprilie 1949 au rămas numai 3. Evident că ele nu puteau satisface necesitățile spirituale ale populației evreiești și în rândurile acestora au început să prevaleze dispozițiile imigraționiste. O parte însemnată din numărul evreilor a plecat în Israel, Austria, Statele Unite ale Americii, Germania și în alte țări ale lumii, unde nu existau restricții pentru viața lor religioasă”.

Informații fugare despre soarta preoților și a parohiilor în care au slujit găsim și în monografiile satelor. Dorința intelectualilor români de a scrie despre satul natal, oameni, locuri și evenimente s-a materializat în realizarea unor monografii, în care un loc deosebit îl au amintirile sătenilor, datele culese din arhive personale sau Arhivele Statului, cărți de istorie, documente de danie ale domnitorilor etc. Cităm doar un fragment din monografia profesoarei Tatiana Tutunaru: „Începuse un val de prigoană împotriva preoților, religiei și a credinței în Dumnezeu. Preoțimea era izgonită, defăimată, se închideau bisericile și se distrugeau cărțile sfinte, se aruncau în foc icoanele. În școli se introduceau ore și cercuri ateiste. Elevilor li se interzicea să meargă la biserică sau să participe la oficierea marilor sărbători. Peste tot se simțea suflul

ateist. Botezurile și cununii se făceau în mare taină, noaptea, cu ferestrele astupate. În tot Ținutul Herța, rând pe rând se închideau bisericile, fiind transformate în hambare pentru depozitat grâne sau utilaj agricol. Mulți preoți au fost urmăriți și supuși batjocurii, unii dintre ei au cedat, căzând în depresii, alții au rezistat”.

**KASSIAN BOHATĂREȚ – „OMUL A DOUĂ EPOCI”
PRIMA ÎNCERCARE DE A SCRIE O ISTORIE A BISERICII
ORTODOXE DIN BUCOVINA, ÎN CARE SUNT RELATATE
INFORMAȚII DESPRE SOARTA PREOȚIMII BISERICII
ORTODOXE DIN NORDUL BUCOVINEI (1940–1945)**

În revista „Rusin”¹⁸, a fost prezentat pentru prima dată manuscrisul lucrării doctorului în teologie, arhiepiscopului Kassian Bohatâreț, dedicată istoriei Eparhiei Creștine din Bucovina. Este o monografie importantă, deoarece este prima încercare de a prezenta o sinteză a istoriei bisericii din Bucovina, fiind scrisă de un rusin de origine bucovineană care a folosit în lucrarea sa informații ale predecesorilor privind istoria bisericilor din Bucovina, documente nepublicate, articole din presă și fragmente din memorii. Articolul este consacrat arhiepiscopului Kassian Bohatâreț, cunoscut prin activitatea sa social-politică și bisericască în Bucovina, liderul partidului rușilor vechi în perioada austriacă. În anul 1916, în perioada celui de al doilea proces politic, fusese condamnat la moarte pentru concepțiile sale, fiind reabilitat după 1918. În ultimii ani ai vieții, a lucrat la *Istoria Eparhiei din Bucovina de la începuturi până în 1943*.

Kassian Bohatâreț, după afirmațiile lui M. Chuchko, a fost „omul a mai multor epoci” – sfârșitul secolului al XIX-lea și prima

¹⁸ М.К. Чучко, С.Г. Суляк, *История Буковинской Православной Епархии Архиепископа Кассиана Богатырца*, în „Rusin Journal Library”, 2015, nr. 1, DOI: 10.17223/23451734/1/1.

jumătate a secolului al XX-lea –, perioadă ce a schimbat configurația țărilor sud-est europene. Lucrarea acestuia este prima încercare de prezentare a trecutului vieții bisericești din Bucovina, inclusiv a perioadei ocupației sovietice din anii 1941 și 1945. Astăzi, istoria Bisericii Ortodoxe din Bucovina este atent cercetată de către istoricul ucrainean Chuchko Myhaylo, căruia îi datorăm și prezentarea lucrării arhiepiscopului Kassian Bohatâreț. El menționează că lucrarea arhiepiscopului este prima experiență de descriere a istoriei bisericii bucovinene, de la începuturi și până în primii ani ai ocupației sovietice¹⁹. Istoricul cernăuțean precizează că, până atunci, istoria Eparhiei ortodoxe din Bucovina a fost cercetată în special de istoricii austrieci, români și, parțial, ruși. Printre cercetătorii ucraineni, care într-o măsură oarecare au studiat istoria bisericii bucovinene, sunt numiți: S. Dașkevici, E. Vorobkevici, E. Piguleak și I. Tkaciuk. Kassian Bohatâreț a publicat o sinteză detaliată despre biserica ortodoxă și despre preoțimea bucovineană în anii 1940 și 1945.

Personalitatea arhiepiscopului Kassian Bohatâreț s-a format într-o perioadă de importante schimbări geopolitice în sud-estul Europei, care a schimbat soarta Bucovinei și destinul oamenilor. Viața arhiepiscopului este tipică, mai ales pentru soarta preoțimii bucovinene. Lucrarea sa este rodul experienței trăite într-o perioadă plină de încercări grele pentru biserica din Bucovina.

Kassian Bohatâreț s-a născut la 5 noiembrie 1868, într-o familie de răzeși mazili. Într-un recensământ realizat de către austrieci în 1774, strămoșii lui sunt trecuți ca ruțași. Într-un document din 1944, este trecut ca fiu de țărani. A absolvit în 1889 gimnaziul german din Cernăuți, apoi Facultatea de Teologie. După susținerea doctoratului în teologie în 1897, i se propune Catedra de Teologie Pastorală. Această numire i-a fost respinsă însă de Ministerul Cultelor de la Viena, din cauza apartenenței la cercul rusofil.

¹⁹ V. lucrarea arhiepiscopului Kassian Bohatâreț, cercetătorul istoriei bisericești a Bucovinei ruse (în limba ucraineană), „Rusin”, 2014, nr. 1 (35).

În perioada interbelică, Kassian Bohatâreț a fost numit paroh la biserica din Verenceanca, iar în 1925 este ales deputat în adunarea eparhială, alături de parohul ucrainean Petru Katerîniuk. Ceilalți 58 de deputați erau români. A participat la lucrările comisiei de bugetare a Mitropoliei. Din 1929 este presbiter și transferat într-o parohie din Cozmeni, în anul 1931 este arhipresbiter stavrofor. Ca preot cu experiență și autoritate, a apărat interesele ucrainenilor în Mitropolia bucovineană, militând pentru dreptul lor de predare în școli, la orele de religie, în limba ucraineană. În 1937, în calitate de protopop al protopopiatului nistrean, l-a însoțit pe Mitropolitul Visarion Puiu în vizita canonică a satelor nistrene. Într-o discuție, el l-a rugat pe mitropolit să admită tipărirea cărților de rugăciune în limba slavonă pentru ucrainenii rusini. Mitropolitul a acceptat. După alipirea la Mitropolia din Bucovina a eparhiilor Hotinului și Maramureșului, vlădica Visarion îl desemnează pe arhipresbiterul K. Bohatâreț să țină predici misionare în aceste localități.

În vara anului 1940, când în nordul Bucovinei a fost instaurată puterea sovietică – notează K. Bohatâreț –, 112 preoți creștini ortodocși²⁰, majoritatea români, împreună cu consistoriul mitropolitan, s-au refugiat în România, iar 132 de preoți au rămas în parohiile lor. Mai târziu, 109 dintre aceștia, mai mulți ucrainenii și câțiva români, folosindu-se de dreptul nemților de a se refugia în Germania, au părăsit și ei URSS-ul, din cauza persecuțiilor autorităților sovietice. Tot atunci, a părăsit Cernăuțiul și K. Bohatâreț, împreună cu familia, soția Ștefanida, fiul Nicolae și fiica Nadejda, plecând în Germania. După 6 luni, împreună cu soția, s-a întors în România. În iulie 1941, după întoarcerea la Cernăuți a Mitropoliei, Bohatâreț și majoritatea preoților au revenit în nordul Bucovinei. Mitropolitul bucovinean Tit Simedrea l-a numit duhovnic la mănăstirea de maici Intrarea Maicii Domnului în Biserică din Cernăuți.

După ce în martie 1944, nordul Bucovinei a fost din nou ocupat de armata sovietică, preoții nord-bucovineni,

²⁰ „Rusin”, 2015, nr. 1.

împreună cu Mitropolitul Tit Simedrea, s-au refugiat în România. Arhiepiscopul K. Bohatâreț și alți aproximativ 20 de preoți au continuat să slujească în parohiile lor, în speranța că atitudinea statului sovietic față de biserică va fi pozitivă. Bohatâreț și-a asumat temporar conducerea Eparhiei cernăuțene. În iulie 1944, el a cedat conducerea Eparhiei lui Eftimie Kaverninski, delegat al mitropolitului Kievului și exarhului Ucrainei, Ioan (Socolov), care a condus în calitate de protopop, iar din ianuarie 1945 – ca episcop al Cernăuțiului și Bucovinei, cu numele de Teodosie. La 1 august 1944, arhiepiscopul K. Bohatâreț a înaintat o petiție către conducerea eparhială în care cerea ca parohia lui să fie inclusă canonic în biserica ortodoxă rusă. Pentru că preoți erau puțini, Bohatâreț îndeplinea mai multe funcții: slujea și era duhovnic la Mănăstirea Intrarea Maicii Domnului în Biserică, era paroh al Bisericii Sfântul Nicolae și cleric la catedrală.

În 1945, primește din partea episcopului Teodosie (Kaverninski) sarcina de a scrie pentru Biblioteca Revistei „Rusin”, *Istoria eparhiei bucovinene*. La cererea autorităților sovietice și rugămintea directorului muzeului regional, a cules informații istorice despre creștinii de rit vechi, bapțiști, adventiști, de asemenea, a scris și despre construirea reședinței mitropolitane. În anul 1946, arhiepiscopul stavrofor K. Bohatâreț a fost distins cu mitră. În același an, autoritățile sovietice i-au conferit medalia „Pentru munca exemplară în timpul Marelui război pentru apărarea patriei, în 1941–1945”.

În același timp, a continuat să lucreze la o variantă mai amănunțită a istoriei eparhiei bucovinene. S-a adresat episcopului Cernăuțiului și Bucovinei, Teodosie, cu rugămintea de a-l ajuta să caute în arhivele Mitropoliei de la Kiev materialele care-i lipseau, referitoare la conducerea eparhiei bucovinene în 1941, 1940 și 1944–1945, care i-au fost refuzate.

În concluzie, prin Kassian Bohatâreț s-a realizat trecerea Eparhiei nord-bucovinene sub conducerea bisericii ruse. Pentru biserica din Bucovina a început o nouă perioadă a funcționării sale.

*

În paginile ce urmează sunt adunate fragmente din monografiile satelor nord-bucovinene, interviuri, precum și informații culese din arhivele de la Cernăuți, Suceava și Rădăuți.

Mulțumim colaboratorilor noștri: părintelui Gherasim și părintelui Timotei de la Mănăstirea Putna, cu care am cercetat arhivele, precum și echipei de informaticieni care ne-au fost alături în perioada redactării acestei cărți.

Ne exprimăm recunoștința față de părintele stareț, arhimandritul Melchisedec Velnic, exarh al mănăstirilor din Bucovina, pentru râvna, dragostea și aprecierea celor întâmplare la Cernăuți. Domniei Sale îi datorăm apariția celor trei volume din seria *Destin bucovinean*. Ele răspund dorinței noastre, a tuturor, ca în țară, și nu numai, să fie cunoscute aceste lucruri dureroase despre care s-a tăcut până în prezent. Istoria ne este cunoscută doar din evenimente majore. Războaiele aduc nu numai biruință sau schimbări geopolitice; ele sunt clădite pe suferințele oamenilor care, de asemenea, sunt istorie, istoria destinului nostru.

*Orașul Cernăuți cu
bisericele sale – la 600 de ani*

ILIE LUCEAC

La 8 octombrie 1408, voievodul Moldovei Alexandru cel Bun a emis la Suceava un *Privilegiu*, prin care comercianții din Liow (Lemberg, astăzi Lvov) aveau dreptul să treacă cu mărfurile lor prin Cernăuți. Acest *Privilegiu* stabilea o deschidere spre înflorirea economiei țării, întrucât drumul moldovenesc care trecea pe la vadul cernăuțean al Prutului ducea de la Lvov spre Siret și Suceava și de acolo mai departe, spre Transilvania prin Baia, iar spre Brașov prin Țara Românească, și, respectiv, drumul care ducea spre sud, către Brăila, trecea prin Bacău și Bârlad sau cel care ducea către Cetatea Albă.

Profesorul Alexandru Bocănețu, referindu-se în 1933 la acest *Privilegiu* comercial, scria: „Negociatorii din partea Moldovei au fost cei mai pricepuți dregători: Gheorghe, starostele de Cernăuți, Vlad, pârcălabul din Siret, Mihail, pârcălabul din Dorohoi, Oană, vornicul Sucevei și alți doi boieri moldoveni; din partea polonezilor au fost patru negustori de toate națiile: Misko Kulikowski (probabil polonez), Zimirstan Hans și Hans Werst (germani) și Rus Nikkios (grec sau armean) și secretarul din Liow, Hans”¹.

Originalul acestui document se află astăzi la Muzeul de Stat de Istorie din Moscova. O copie a lui există și la Cernăuți, însă nu este accesibilă oricărui cercetător. Din fericire, informația o putem găsi în parte la istoricii Al. Bocănețu, C. Loghin, T. Bălan, N. Iorga, I. Nistor, C.C. Giurescu, W. Schmidt. Chiar și în surse ucrainene, unele mai vechi², altele recent apărute la Cernăuți, se amintește despre Gramota lui Alexandru cel Bun de la 1408, referitoare la

¹ Al. Bocănețu, *Istoria orașului Cernăuți pe timpul Moldovei*, ediția a II-a, Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, 1933, p. 51.

² Gusar Iu. S., Rozumnii S. M., *Cernivți, Șcio? De? Iac?*, Fotoputivnic, Kiev, Mîstetșvo, 1991, p. 25.

târgul Cernăuților. E adevărat că în culegerea colectivă *Bucovina, Istorycyni naris (Bucovina, Schiță istorică)*³ se cam trece cu vederea importanța faptului, nominalizându-se doar punctele de vamă Cernăuți și Hotin. Data însă este fixată: 8 octombrie 1408. Cert este că odată cu încheierea acestui *Privilegiu* comercial, și nu a Gramotei, cum apare nominalizat documentul în unele publicații, numele orașului Cernăuți își face intrarea în istorie.

Cercetătorii care au scris despre istoria orașului Cernăuți diferențiază câteva etape de dezvoltare ale acestui oraș septentrional. Între 1359–1774 (415 ani), el a făcut parte din Moldova (Țara de Sus a Moldovei), ulterior numită de austrieci Bucovina. Din 1775 până în 1918 (143 ani), provincia s-a aflat sub stăpânirea Imperiului Habsburgic. Din 1918 până în 1940 și, respectiv, din 1941 până în 1944, orașul Cernăuți intra în componența Regatului României. Între 1940–1941 și respectiv 1944–1991 (aproape 48 de ani), acest teritoriu s-a aflat în componența URSS. Începând din 1991, orașul face parte din statul suveran Ucraina.

Până pe la anul 1500, Cernăuțiul era considerat ca un punct vamal la trecătoarea peste râul Prut. Din această stațiune vamală s-a dezvoltat apoi târgul Cernăuților, așezat mai întâi pe malul stâng al Prutului. În secolul al XVII-lea, pe timpul domniei lui Vasile Lupu (1634–1653), după ce Prutul își strămută albia mai spre nord, târgul Cernăuților se stabilește definitiv pe malul drept al Prutului, unde se află și azi. De-a lungul vremii, localitatea Cernăuți a fost deseori centru de lupte și de operații militare în războaiele dominitorilor Moldovei cu regii Poloniei, îndeosebi pentru posesiunea Pocuției. Astfel, în anul 1497, regele Poloniei, Ioan Albert, porni cu oaste împotriva Moldovei. La Codrii Cosminului a fost însă bătut crunt de către Ștefan cel Mare. Rămășițele oștirilor polone, trecând prin oraș, au jefuit trei zile de-a rândul târgul Cernăuților. Însă voievodul Ștefan le-a tăiat retragerea la vadul Prutului. Regele

³ *Bucovina, Istorycyni naris (Bucovina, Schiță istorică)*. Culegere colectivă, coordonator V. M. Botușanski, Cernivți, Zelena Bucovina, 1998, p. 31.

Ioan Albert abia a scăpat cu viață, retrăgându-se. În anul 1503, Ștefan cel Mare a mai trecut prin Cernăuți, în luptele ce le-a avut cu polonezii pentru Pocuția. În anul 1509, pe timpul lui Bogdan cel Orb (1504–1517), fiul lui Ștefan cel Mare și Sfânt, polonezii au ars Cernăuții și alte târguri de la marginea Moldovei. Iar în timpul domniei lui Vasile Lupu, târgul Cernăuților a fost ars de tătari. Documentele atestă că între anii 1709 și 1712, rămășițele oștirilor regelui suedez Carol al XII-lea, învins de Petru cel Mare la Poltava, au staționat în mai multe rânduri la Cernăuți, iernând prin lunțile Prutului. În 1738, rușii și cazacii au năvălit în Moldova, trecând prin Zastavna, Cernăuți și Horecea. La Rarancea și Stăuceni s-au dat luptele decisive între ruși și turci. Retrăgându-se peste Nistru, rușii au luat cu ei o mulțime de prizonieri moldoveni. Atunci a fost silit să treacă în Rusia și Mitropolitul Moldovei, Antonie Putneanul (1730–1739), care era originar din Cernăuți și întemeiasă în apropierea târgului Schitul Horecea. După războiul ruso-turc din anii 1768–1774 și retragerea trupelor rusești, nordul Moldovei a fost cedat austrieilor. Detașamentele militare sub comanda generalului Gabriel Splény von Mihálydy au intrat în Cernăuți la 31 august 1774. De atunci Cernăuțiul a fost rânduit să fie capitala Moldovei de Sus.

La venirea austrieilor, Cernăuțiul era încă un târg mic și nu atât de bogat, din cauza multor războaie, jafuri, incendii și distrugerii. Raza târgului începea cam de la gara principală de azi, se întindea apoi peste partea de nord a orașului, cu vechiul cartier evreiesc, unde se afla piața centrală, și ajungea spre sud până la Biserica Sfânta Paraschiva, iar spre est, până la așa-numita Seliște, al cărei centru era Biserica Sfântul Nicolae, construită în 1607 de boierul Storiescu, fost staroste de Cernăuți în acea perioadă. În cartierul Seliștea locuia pe vremea aceea compact populația românească. Sub austrieici, capitala Bucovinei s-a dezvoltat foarte repede, transformându-se într-un oraș cu aspect european. În anul 1783 și respectiv 1786, Cernăuțiul a fost vizitat de către împăratul Austriei Iosif al II-lea, care a inițiat proiectul Bisericii romano-catolice

din oraș. În anul 1828, Cernăuțiul a adăpostit timp de șapte zile alți doi împărați: Franz I al Austriei și Aleksandru I al Rusiei, care urmau să se întrunească la Congresul „Sfintei Alianțe”. Cu toate că în 1859 Cernăuțiul a mai suferit un incendiu masiv, la 1 septembrie 1866 orașul întâlnea cu urale cea dintâi locomotivă și calea ferată. Iar în 1875 s-a înființat Universitatea din Cernăuți, care era un cadou făcut bucovinenilor de către împăratul Franz Josef I, în cinstea zilei sale de naștere.

Soarta multiseculară, uneori dramatică, a orașului a suferit în urma asupririlor, invaziilor, incendiilor, cunoscând atât bucuria victoriilor, cât și tristețea vremurilor de restriște. Ea s-a răsfrânt asupra aspectului său, făcându-l expresiv și neasemuit. Au trebuit să treacă multe secole până când orașul a căpătat aspectul său original, așa cum îl cunoaște toată lumea. El apare în fața noastră somptuos și enigmatic, cu străzile lui inconfundabile, casele și monumentele arhitectonice, bisericile și parcurile lui, trezind un sentiment de uimire, stimă, mândrie și nostalgie în același timp. Printre edificiile cele mai frumoase ale orașului se numără fosta Reședință a mitropoliților Bucovinei, clădire somptuoasă, construită în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în stil mauro-bizantin, de renumitul arhitect ceh Iosif Hlavka, care a proiectat și biserica armeano-catolică din Cernăuți. Primăria din Piața Centrală, Catedrala ortodoxă, bisericile cu turlele și cupolele lor strălucitoare, muzeele, edificiul Teatrului dramatic, construit în 1905 de către arhitecții vienezi F. Fellner și H. Helmer, fostul Palat cultural al românilor (astăzi Casa Ofițerilor), proiectat de arhitectul Horia Creangă, fosta Cameră de Comerț și Meserii, unde funcționează în prezent Universitatea de Medicină, Filarmonica de Stat, hotelurile, parcurile și grădinile publice – toate acestea și multe alte monumente arhitectonice de o strălucire deosebită vorbesc de la sine despre istoria acestui oraș, ce s-a aflat la periferia imperiilor și la marginea țărilor care l-au disputat și revendicat pe parcursul anilor. Cu toate acestea, frumusețea și originalitatea lui din toate timpurile au făcut din el o „Vienă” în miniatură,

unde și astăzi, în locurile publice sau la piață, pe lângă limba de stat ucraineană, mai poți auzi vorbindu-se limbile rusă, română, germană sau polonă. În prima jumătate a secolului al XX-lea, orașul era numit chiar „mica Vienă”, fiind comparat și cu „micul Paris”, cum era numit Bucureștiul odinioară.

În paginile ce urmează nu vom insista asupra toponimului Cernăuți, a așezării geografice și vetrei orașului, a vechimii și dezvoltării lui istorice. Nu vom vorbi nici despre populație, starea (înfățișarea) socială, economie, industrie sau comerț. Există atâtea surse de informație – enciclopedii, dicționare și lucrări consacrate istoriei orașului, din care oricine se poate documenta. Mai ales că despre Cernăuți au scris istorici, savanți și oameni de cultură, de la Nicolae Iorga, Ion G. Sbiera, R.Fr. Kaindl, F.A. Wickenhauser, Dimitre Onciul, Ion Nistor, Dimitrie Dan, Simeon Reli, Constantin Loghin, Arkady Jukovsky, Rudolf Wagner, Georg Drozdovsky până la istoricii din zilele noastre. Cernăuțiul este amintit în *Documentele Hurmuzaki*, în cronicile lui Ureche, Costin și Neculce, în sintezele istorice de mai târziu.

E cunoscut, de asemenea, și faptul că populația din Bucovina nu este și nu a fost uniformă în ceea ce privește originea etnică, începând chiar din primii ani după anexarea austriacă. Potrivit informațiilor ce ni le furnizează documentele și cronicarii, atât cei români, cât și cei străini, prima populație a orașului și a județului, în general, a fost preponderent românească. De aceea tradiția culturală a orașului a fost și rămâne foarte veche. Acest adevăr nu ar fi fost posibil dacă nu ar fi existat un corolar cultural românesc, bazat pe tradiție. Să ne amintim de rădăcinile cronicarilor Miron Costin și Ioan Neculce, ale căror familii boierești își trăgeau originea de aici, din Bucovina.

În secolul al XIX-lea, toți reprezentanții familiei Hurmuzaki au înțeles să continue și să dezvolte această tradiție spre cinstea și folosul poporului român din Bucovina.

Aron Pumnul, frații Hurmuzaki și atâția alții au creat aici un focar de știință, literatură și simțire românească, încât nu se mai

poate vorbi de Bucovina, de Cernăuți, fără să amintim de ei, de Zotteni, de Onciuleni, de Flondoreni etc. Să nu uităm ce a însemnat pentru destinul istoriei românești din toate Principatele conacul de la Cernaucu sau casa din Cernăuți a Hurmuzăkeștilor.

Tot din spațiul cultural bucovinean au pornit Eugenie Hacman, Silvestru Morariu-Andrievici, Iraclie și Ciprian Porumbescu, Mihai Eminescu, Epaminonda Bucevschi, Dimitre Onciul, Raimund Friedrich Kaindl, mai târziu, Iosef Schmidt, Viorica Ursuleac, Paul Celan, Gregor von Rezzori, Grigore Nandriș, Olga Kobyleanska, Vladimir Trebici, Myhailo Ivasiuk și mulți alții. Deci, tradiția veche românească a fost întotdeauna foarte puternică în Bucovina, încât s-ar putea aborda o temă extrem de interesantă referitoare la unele familii intelectuale de elită.

Orașul Cernăuți nu mai adăpostește astăzi descendenți din vechile familii boierești de altădată. Din păcate, nu știm să mai existe cineva. O lume nouă, străină acelor tradiții vechi, s-a așezat în incinta lui, împingând la periferie elementul autohton. Dar, cum scrie profesorul Bocănețu în cartea sa despre Cernăuți, e bine s-o știm cu toții, că „în acest oraș și-n aceste locuri, noi nu suntem veneticii târzii în căutare de situații mai bune și de foloase, ci noi am fost odată stăpânii acestor locuri [...], că înființarea și înflorirea orașului de odinioară prin noi s-a făcut. Viața istorică a Cernăuților începe de abia atunci când domniii Moldovei își întind spada lor ocrotitoare și asupra acestor locuri”⁴.

Aidoma vorbei poetului: „natura, vai, se năruie andante”, astăzi constatăm cu tristețe că din fosta strălucire de altădată a orașului Cernăuți au mai rămas lăcașurile de cult – bisericile și mănăstirile –, câteva „podoabe” arhitectonice vechi de mare valoare, care mai rezistă timpului, alături de amintirile înaintașilor, așternute pe hârtie.

Istoricii ne informează că pe la 1490 existau în târgul Cernăuților două biserici, cu câte un preot fiecare. Acestea, fiind din lemn, au ars peste ani.

⁴ Al. Bocănețu, *Istoria orașului Cernăuți...*, p. 9.

Cea mai veche biserică ortodoxă a orașului a fost Biserica Sfântul Nicolae. Monument de arhitectură de pe timpul Moldovei feudale, ea a fost ridicată la 1607 de starostele de Cernăuți, boierul Stroescu, pe timpul domniei lui Simion Movilă.

La 1642, sunt amintiți părintele Ignat și Gligorie diaconul ca martori într-un act de vânzare. Iată ce atestă documentele: „Costea Grama cu fiii vinde o *seliște* [s.n.] nepotului său Lupu Stroescu, pentru 200 de galbeni. «De la Troian până la Nistru». Marturi: Andrei Talpă, Pintilii Barboțchi, Isac Cocoranul, Isac «curierul domnesc din Cernăuți», Popa Ignat, Gligorie diacon, Ștefan Ungurean «der Alexa Piircsu mit 12 Bürgern», Toader Goian, Scrie Ionașco”⁵. Deci, cartierul unde a fost înălțată biserica se numea pe atunci Seliștea (astăzi masivul care se întinde și de o parte și de alta a străzii Sahaidacnyi, cât și cel din preajma ei, de pe strada Ruska, până la calea ferată). Biserica din Seliște a fost construită din lemn de stejar, acoperită cu șindrilă, sub formă de navă, fără turlă, reprezentând astfel tipul tradițional al vechilor biserici sătești din Bucovina. Așa a rămas întipărită în memoria înaintașilor noștri, așa o ținem minte și noi.

Din însemnările prof. univ. Simeon Reli aflăm că temelia bisericii – din piatră – era mult adâncită în pământ, ea fiind ultima incintă religioasă ce mai rămăsese în mijlocul orașului, pe locul unde a fost construită inițial, din vremea când acesta era parte integrantă a Țării Moldovei. În fața ei se afla o veche clopotniță, având clopotul afară, ancorat de stâlpi de zidărie, tip de construcție numit *zvonită*. În decursul existenței sale seculare, a fost deseori reconstruită sau reparată, ultima dată în 1885, astfel că

---

⁵ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. V, București, 1903, p. 399; Al. Bocănețu în cartea sa *Istoria orașului Cernăuți pe timpul Moldovei*, la p. 74, face următoarea notă: „Cernăuți, 20 Iunie 7150 (1642). Troian sunt șanțurile la Lențești, unde a învins Ștefan cel Mare pe poloni, după lupta din Codrul Cosminului”. Presupunem că de aici și-a luat denumirea termenul, devenit toponim: Valul lui Troian (Traian).

s-au șters urmele din primele începuturi ale ctitoriilor anterioare⁶. Referitor la restaurarea Bisericii Sfântul Nicolae, găsim o informație și la prof. Constantin Loghin. El scrie că această biserică „a fost refăcută în anul 1748 și restaurată în 1779 și 1885”⁷.

Biserica Sfântul Nicolae – o mărturie a vremurilor de altădată – nu mai există. În dimineața zilei de sâmbătă, 14 noiembrie 1992, în împrejurări acoperite de umbra misterului, această unică ctitorie moldovenească din Cernăuți a ars⁸.

Această biserică a fost „reconstituită”, tot din lemn, de către autoritățile ucrainene, în 1996, însă are astăzi altă istorie decât cea a fostei biserici din Seliște. În unele publicații contemporane, fotografia bisericii apare cu următoarea inscripție: Biserica Sfântul Nicolae „a construit-o boierul”⁹. Făcute intenționat sau nu, aceste inscripții alterează adevărul istoric, derutând cercetătorul nevizitat care trebuie să ajungă la documentul sau sursa originală.

În imediata apropiere a fostei biserici de lemn, Fondul Religionar al Bucovinei, prin grija mitropoliților Nectarie Cotlarciuc și Visarion Puiu (1935–1940), a ridicat o frumoasă biserică din piatră și cărămidă, păstrându-i-se hramul Sfântul Nicolae. Ea a funcționat și în timpul puterii sovietice. După 1960, când sovieticii au închis Catedrala ortodoxă din Cernăuți, episcopul Damian (1960–1964) a mutat catedrala la noua Biserică Sfântul Nicolae. Mai târziu, episcopul Teodosie (1967–1972) renovează biserica, pe care a pictat-o ca pe o catedrală, construindu-i și două paraclise

⁶ Simeon Reli, *Călăuza monumentelor religioase-istorice din Eparhia Bucovinei*, Cernăuți, Tipografia Mitropolitul Silvestru, 1937, p. 26–27.

⁷ C. Loghin, *Cernăuții*, Cernăuți, Tipografia Mitropolitul Silvestru, 1936, p. 54.

⁸ Date mai amănunțite referitoare la împrejurările dispariției Bisericii Sfântul Nicolae în 1992 vezi: Gh. Gorda, *Demagogia: armă a dezmoștenirii băștinașilor*, în „Glasul Bucovinei”, 1/1994, p. 37–40 (cu o fotografie a ruinelor bisericii care a ars); Mircea Pahomi, *Biserica Sfântul Nicolae din Cernăuți*, în „Analele Bucovinei”, an. III, 1/1996, p. 71–73.

⁹ Zirka Menzatiuk, *Bisericile noastre (Hauii uepкбу)*, Soniașnyk, Kyiv, 2002, p. 55.

noi, unul la etaj, cu hramul Sfântul Ioan Botezătorul, și altul la subsol, cu hramul Sfântul Teodosie al Cernigovului. Deasupra ușii de intrare în pronaosul bisericii sunt gravate următoarele cuvinte: „Această sfântă biserică, cu hramul Sfântul Nicolae din orașul Cernăuți, începută în anul 1927 din dorința Mitropolitului Bucovinei Nectarie s-a zidit și s-a terminat în anul 1939 în vremea domniei regelui Carol al II-lea al României, din râvna și îndemnul Mitropolitului Visarion al Bucovinei, Hotinului și Maramureșului, cu cheltuiala Mitropoliei Bucovinei pentru îmbiserizarea creștinilor din acest oraș în vecii vecilor. Amin”. Sub aceste cuvinte urmează o altă inscripție, în limba rusă, care datează din 1968. Ea este următoarea: „Сей святой храм – Святого Николая – Кафедральный собор в г. Черновцы обновлен трудами и усердием Преосвященнейшего Θεодосия, Епископа Черновицкого и Буковинского, соборного духовенства и верующих чад для славы Божией и спасения людей. 1968 год” (Acest sfânt lăcaș – Sfântul Nicolae – Biserica catedrală din orașul Cernăuți a fost renovat prin munca și osârdia Înaltpreasfințitului Teodosie, episcop al Cernăuților și Bucovinei, a preoțimii sobornicești și a credincioșilor întru slava lui Dumnezeu și mântuirea oamenilor. Anul 1968).

Concepția arhitectonică a turlor în formă de spirală ale noii Biserici Sfântul Nicolae din Cernăuți se aseamănă foarte mult cu cea de la Biserica Curtea de Argeș.

Pe timpul sovieticilor, la Biserica Sfântul Nicolae, în paraclisul de la subsol puteai să auzi uneori și câte o rugăciune în limba română. De aceea, la sărbătorile de Crăciun, de Bobotează și mai ales de Paște, mulți dintre românii din Cernăuți și din apropierea orașului se întâlneau aici la slujbele religioase.

În perioada interbelică, sub oblăduirea Mitropolitului Visarion Puiu, cu cheltuielile Fondului Religionar al Bucovinei s-a construit și Biserica Sfinții Petru și Pavel din suburbia numită atunci Mănăstiriște. Pe placa instalată deasupra ușii din pridvorul de la intrarea în biserică, găsim imprimat istoricul ei: „Această Sfântă

Biserică cu hramul sfinților apostoli din suburbia Monastiriște, orașul Cernăuți, s-a zidit în vremea domniei regelui Carol al II-lea al României, din râvna și îndemnul Mitropolitului Visarion al Bucovinei, Hotinului și Maramureșului, cu cheltuiala Mitropoliei Bucovinei și cu truda protopresviterului Petre Popescu și s-a sfințit în anul 1938, pentru îmbisericirea creștinilor din acest oraș în veci. Amin”. Interiorul acestei biserici este foarte frumos. Frescele care reprezintă sfinții de pe pereții naosului bisericii sunt cele originale. Biserica nu a mai cunoscut, se pare, o restaurare totală a interiorului ei. Poate că au fost reînnoite foițele de aur cu care a fost împodobit iconostasul, și el de o frumusețe frapantă. În timpul de față, Biserica Sfinților Apostoli Petru și Pavel slujește drept biserică a Institutului Teologic Ortodox din Cernăuți, subordonat Mitropoliei Cernăuțiului și Bucovinei. Clădirea Institutului Teologic Ortodox din Cernăuți se înalță chiar în curtea Bisericii Sfinților Apostoli Petru și Pavel, alcătuiind astfel un ansamblu arhitectural foarte reușit și plăcut ochiului și tot atât de necesar spiritului creștin ortodox.

Referitor la istoria altei bisericițe moldovenești, care a existat în Cernăuți la începutul secolului al XVIII-lea, Constantin Loghin scrie: „Pe locul de lângă «fântâna turcească», unde este astăzi o grădiniță împrejmuțată, în care se celebrează sfințirea apei de Iordan, se ridică odată un dâmb înalt, iar în vârful lui sta *Biserica domnească*. Ea a fost clădită din dărnicia voievodului Nicolae Mavrocordat (1709–1716) și dăruită cu privilegiile domnești de fiii acestuia, Constantin și Ioan. Tot aici se făcea sfințirea apei de Iordan. În anul 1779, această biserică a fost transportată la Șerăuții de Jos. În 1783, în locul ei se ridică altă biserică, tot din lemn, cu hramul *Adormirii Maicii Domnului*. Și această biserică a fost transportată în 1876 la Caliceanca”¹⁰. Această biserică veche moldovenească din lemn, cu o clopotniță din piatră lângă ea, se găsește și astăzi la marginea suburbiei Caliceanca, pe

¹⁰ Constantin Loghin, *Cernăuții*, p. 48.

strada Novoușițki, colț cu strada Zelena, imediat după cimitirul evreiesc din Cernăuți. Pe peretele exterior de lângă ușa de la intrare, este o placă pe care sunt scrise cuvintele: „Церква Успіня Пресвятої Богородиці / Українська Радянська Соціалістична Республіка / Пам’ятник Архітектури / Успенська церква та дзвіниця / 1783. Охороняється державою / Пошкодження карається законом” (Biserica Adormirii Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu / Republica Sovietică Socialistă Ucraineană / Monument de Arhitectură / Biserica Adormirii Maicii Domnului și clopotnița / 1783. Se află sub ocrotirea statului / Orice deteriorare se pedepsește conform legii). Așadar, această bisericuță din lemn era lăcașul de închinăciune care se înălța pe dâmbul de lângă podul turcesc, pe care îl cunoaște toată lumea din Cernăuți. Lângă Biserica Adormirii Maicii Domnului, pe locul unde se află ea astăzi, în 1991 a fost construită o fântână cu acoperiș din tablă. Ea a fost săpată de către familia Cușniriuc din suburbia Roșă. Din păcate, istoricii de astăzi nu amintesc nici de pictorul Franz Xavier Knapp, grație picturii căruia cunoaștem înfățișarea exterioară a Bisericii Adormirea Maicii Domnului, și nici de dania voievodului Nicolae Mavrocordat, din mila căruia s-a construit acest lăcaș de închinăciune, care nu întâmplător s-a numit și Biserica domnească¹¹. În schimb, foarte insistent și cu lipsă de documente, se implementează ideea că voievodul Alexandru cel Bun și-ar fi zidit, chipurile, fiica Tamara în peretele unei cetăți¹². Și astfel, se naște o întrebare simplă: oare cum a putut poporul să-și numească voievodul cu apreciativul „cel Bun”, dacă legenda descoperită de unii specialiști de astăzi îl prezintă într-o lumină atât de nefavorabilă?!

¹¹ Oleksandr Masan, *Cu două sute de ani în urmă în Cernăuți erau 400 de proprietăți* (Двісті років тому в Чернівцях було 400 домоволодінь), în „Doba”, nr. 20/600/, 22 mai 2008, p. 12.

¹² Valeria Ciornei, *Întemeietorul orașului Cernăuți și-a zidit fiica în peretele unei cetăți* (Засновник Чернівців свою доньку замурував у стіну фортеці), în „Molodyi bukovyneț”, nr. 51, 8 mai 2008, p. 12.

Biserica Sfânta Treime a fost ridicată aproximativ la 1774 de episcopul de Rădăuți, Dositei (Dosofoței) Herescu, împreună cu fratele său, Ilie Herescu, medelnicer, staroste de Cernăuți (1771–1773), și cu soția acestuia, Ecaterina. Biserica Sfânta Treime, care a slujit drept cea dintâi biserică episcopală, era o construcție din lemn, fără turlă, având alături de ea o clopotniță tot din lemn, ambele acoperite cu șindrilă, conform vechilor construcții românești din partea locului. Biserica se înălța în zona centrală a orașului, pe o platformă înaltă, loc în care ulterior a fost amenajat terenul de sport al Școlii Normale de băieți (astăzi Colegiul Pedagogic al Universității din Cernăuți) din fosta stradă Mihai Eminescu (astăzi strada Gorki), colț cu fosta stradă Sfânta Treime (astăzi strada Hmelnițki). Este biserica situată peste drum de una dintre gazele lui Mihai Eminescu la Cernăuți, și anume casa birjarului Nicolai Țirțec¹³. „Cu reparațiile impuse de trecerea timpului, modesta biserică-catedrală a funcționat, liturghisindu-se slujbele arhieriești, până la 1864, când slujbele au început să se țină în noua catedrală din Cernăuți. Biserica a mai dăinuit pe locul ei până la 9 noiembrie 1874, când, împreună cu clopotnița, au fost desfăcute și mutate, în forma lor originală, în cimitirul din Clocucica, unde a rămas până în 1966, ca o relicvă sfântă a neamului românesc. În anul respectiv, modesta Biserică Sfânta Treime, monument de arhitectură populară românească din secolul al XVIII-lea, a fost transportată la Muzeul de Artă ucraineană din Lvov, metamorfozată peste noapte din creație românească în una ucraineană. Astfel dispar urmele prezenței românilor autohtoni din nordul Bucovinei.”¹⁴

¹³ „Casa se afla peste drum de bisericuța de lemn Sfânta Treime și era a bisericii. Odăile ei slujiseră ca chilli pentru călugări și erau, dar, foarte bune pentru a ține lume în gazdă, mai ales că o mare grădină cu plop și pomi roditori o înconjura” – G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, Chișinău, Literatura artistică, 1989, p. 75.

¹⁴ Mircea Pahomi, *Bisericile din Bucovina*, în „Analele Bucovinei”, an. III, 2/1996, p. 399–400. Mai vezi: Mircea Lutic, *Episcopul Dositei Herescu – un ocrotitor al continuității românești în Bucovina înstrăinată*, în „Glasul

Pe timpul ocupației austriece, în Cernăuți mai existau două biserici moldovenești din lemn, care, mistuite de incendii, au dispărut cu timpul. Din păcate, nici la Wickenhauser, nici la Kaindl, nici măcar în volumul *Die österr.-ung. Monarchie in Wort und Bild*, Band *Bukowina* (Wien, 1899), nu găsim vreo fotografie sau stampă din care am putea cunoaște cum au arătat aceste lăcașuri de cult.

Pe locul unde astăzi se înalță *Biserica Sfânta Paraschiva* se găsea, din timpurile mai vechi, o bisericuță de lemn. Nu știm când a fost ridicată, dar știm că dăinuia de prin secolul al XV-lea. E posibil să fie una din bisericile despre care nu avem nicio știre documentară, nicio fotografie, nicio reproducere prin cărțile mai vechi. Al. Bocănețu scrie că un boier Leca, deja mort pe la 1768, a construit Biserica Sfânta Paraschiva. Informația pe care o dă profesorul Bocănețu este confirmată și de istoricul Wickenhauser. El notează următoarele: „Popa Simion vinde episcopului Dosoftei de Rădăuți casa, cu grădina, pivnița de lemn și fânațul de lângă biserica Sfânta Paraschiva din Cernăuți (in der Stadt Cernăuz bei der Kirche des selingen Leca)”¹⁵.

Din relatările profesorului Bocănețu aflăm, în continuare, că „biserica s-a ruinat cu timpul și epitropii au reparat-o în anul 1779. Pe la 1832, Andrei Vasilovici, numit așa după tatăl său, Vasile, după moda de atunci, paroh la Sfântul Nicolae de aici, se purta cu gândul să zidească o biserică de piatră și anume pe locul bisericii la care servea. Fiind însă Biserica Sfânta Paraschiva în ruină, el se decise a zidi biserica sa în locul acesteia. La 22 iulie 1843 s-au sfințit temelile. Averea întregă a bunului și piosului preot n-a ajuns pentru terminarea bisericii și Fondul Religionar a contribuit și el cu o sumă. În apropierea acestei biserici era vama, de aceea s-a și numit *Biserica vamească*”¹⁶.

Bucovinei”, nr. 4/1994, p. 32–44.

¹⁵ F.A. Wickenhauser, *Molda oder Beiträge zur Geschichte der Moldau und Bukowina*, Czernowitz, Bd. I-IV, 1881–1890, vol. IV, p. 142.

¹⁶ Al. Bocănețu, *Istoria orașului Cernăuți...*, p. 73.

Fondul Bisericesc din Bucovina, contribuind cu o sumă de bani, a încredințat continuarea și încheierea lucrărilor Bisericii Sfânta Paraschiva arhitectului A. Pawlowski, care a conceput și cele două turla, una mai zveltă peste pronaos și alta mai mare, dar mai joasă, peste naos. Târnosirea bisericii s-a făcut cu mare solemnitate în anul 1862, ea fiind în același timp și prima biserică ortodoxă din Cernăuți zidită din cărămidă și piatră. Până la acea dată, toate bisericile ortodoxe din capitala Bucovinei erau numai din lemn, cu excepția Mănăstirii Horecea. Conform unui inventar de la 1843, care s-a păstrat în Arhivele de stat din Cernăuți, la acea dată în biserică se păstra o Evanghelie de la 1723, un Liturghier de la 1758, o Psaltire de la 1766, un Octoih de la 1804 și alte podoabe bisericești de preț. Din toată bogăția inițială a bisericii a rămas un candelabru și clopotul mare. În timpul puterii sovietice, biserica a fost închisă și transformată în depozit, apoi a fost folosită drept club de șah. Datorită strădaniilor părintelui Myhailo Kobla, în 1991 biserica a fost retrocedată cultului de către autorități.

Mănăstirea de călugărițe din Cernăuți Intrarea Maicii Domnului în Biserică a fost construită cu binecuvântarea mitropolitului Bucovinei și Dalmației, Vladimir de Repta, în 1904. Pe frontispiciul uneia dintre clădirile din incinta mănăstirii sunt scrise cuvintele: „Sfânta Mănăstire de călugărițe a fost deschisă cu binecuvântarea Mitropolitului Vladimir. Anul 1904”. Acest edificiu de cult a fost construit pe cheltuiala Fondului Religionar al Bucovinei, cumpărându-se inițial un teren de 10.983 m² de pe fosta stradă Egergasse (astăzi Bukovynska, 10), din teritoriul spitalei municipale. În 1926, obștea monahală se constituia din 16 monahii. Din 1925, duhovnic al mănăstirii era părintele Gheorghe Veligorschi. Până în 1952 numărul de măicuțe a ajuns la 35. În timpul puterii sovietice, părintele duhovnic al mănăstirii a fost protiereul Kassian Bohatâreț. Din toate maicile starețe ale mănăstirii, una dintre cele mai inimoase a fost monahia Vera (fiica Anei Mighera), călugărită în 1922. Maica stareță Vera a făcut foarte mult pentru ocrotirea lăcașului de închinăciune. Ea a închis ochii

în 1954. La 20 iulie 1960, autoritățile sovietice au închis mănăstirea și toate maicile au trecut la Mănăstirea Hreșceatik. La 27 decembrie 1994, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ucrainene a hotărât redeschiderea Mănăstirii Intrarea Maicii Domnului în Biserică. Iar la 2 iulie 1998, s-a sfințit piatra de temelie a Bisericii Sfânta Treime cu paraclisul de la subsol în cinstea cuviosului Ioan Colibașu.

În 2007, s-a pictat altarul principal de la parterul bisericii cu hramul Sfânta Treime. Lucrarea a fost făcută de pictorul bucovinean Ștefan Purici cu echipa sa. Pictura este realizată în stil bizantin. Pe pereții altarului a fost aplicată tehnica *tempera al secco*. S-a lucrat și cu aplicarea foițelor de aur. Iconostasul este din lemn de tei, lucrat și el în tempera-ou și foițe de aur. Pe unul dintre registrele pictate este reprezentată Liturghia îngerească, motiv ce apare pentru prima dată în picturile bisericilor din nordul Bucovinei. În ansamblul lucrării realizate s-a respectat programul iconografic bizantin, ceea ce denotă încă o dată iscusința meșterilor pictori.

Suburbiile Cernăuțiului au și ele bisericile lor istorice. La Roșa a existat biserica de lemn Sfântul Mihail, ridicată în 1768 de Constantin Ianoș, Constantin și Lazăr Grecu, Stanislav Grigoraș, Ion și Vasile Zamca¹⁷. Mutată mai târziu, prin 1905, „la Holm”, ea a mai funcționat un timp. În prezent, acest lăcaș vechi nu mai există. Biserica nouă de piatră din Roșa cu hramul Arhanghelilor Mihail și Gavril a fost zidită în 1900. În preajma bisericii se află Școala medie generală nr. 10 din Roșa (Cernăuți), înființată la 1 decembrie 1816. Unul dintre întemeietorii ei a fost profesorul Simighinovici. Corpul clădirii noi a fost ridicat în 1970. În ea au învățat generații întregi de intelectuali români bucovineni.

Despre Biserica Sfânta Treime, care în 1874 a fost strămutată din zona centrală a orașului Cernăuți lângă cimitirul din

¹⁷ Despre istoricul acestei biserici vezi: Dimitrie Dan, *Biserica cea veche din Roșa*, în „Junimea literară”, 1926, nr. 1–2, p. 69–70.

Clocucica, am vorbit mai sus. Reamintim doar că ea a înfrumusețat suburbia Clocucica până la 1966, când a fost transportată definitiv din Bucovina.

Sub oblăduirea Mitropolitului Bucovinei Visarion Puiu, în anii '30 ai secolului al XX-lea, și cu banii Fondului Bisericesc al Mitropoliei Bucovinei, au fost construite trei biserici românești în Cernăuți, dintre care două în suburbiile Horecea Urbană și Mănăstiriște și una în centrul orașului, cea de pe strada Ruska, Biserica nouă Sfântul Nicolae.

În 1934, a fost pusă piatra de temelie a Bisericii de la Horecea Urbană Înălțarea Domnului. Gospodarul horecean Petre Ungureanu și soția sa Domnica, dar și cuscii acestora, soții Melniciuc, au pus la dispoziție jumătate de hectar de pământ pe al cărui teritoriu s-a turnat temelia viitoarei biserici. În 1938, biserica a fost sfințită de către Mitropolitul Visarion Puiu. La târnosirea bisericii au lucrat meșteri din Argeș – tencuiala și interiorul. Probabil și pictura interioară a fost executată de maeștri tot din Argeș. În tot cazul, se știe sigur un lucru: clopotele au fost aduse din Argeș. Tencuiala și fațada interiorului se aseamănă cu cea a bisericii seminariale din incinta fostei Reședințe a mitropoliților Bucovinei. Iconostasul inițial era lucrat din stejar. Prin anii '60, când biserica a fost transformată de sovietici în depozit de mașini, a dispărut și frumosul iconostas, care, se spune, a luat drumul către Ivano-Frankovsk. Au dispărut și clopotele. Printr-o minune a rămas clopotul mare, care nu a putut fi demontat. În 1992, biserica a fost renovată și redeschisă. În timpul de față, preotul paroh al acestei biserici este părintele Chiseliță. Aceste informații le avem de la gospodarul Nicolae Danciuc al lui Ilie, descendent din familia lui Dionisie Voronca, candidat în Dieta Bucovinei pe la începutul secolului al XX-lea.

Altă suburbie pitorească a Cernăuțiului – Horecea Mănăstire – are o biserică la marginea unui rest de pădure, pe înălțimea de pe malul drept al Prutului, în apropierea podului și a șoselei ce duce spre Mahala, Boian și Noua Suliță. Biserica Sfântul Gheorghe

din Horecea are povestea ei aparte. Pe locul unde se ridică ea astăzi, la 1719 exista o sihăstrie, atestată de pe la 1712. Prin osârdia unuia dintre sihaștri, cu numele Antoniu, ajuns episcop de Rădăuți, mitropolit al Moldovei și, ulterior, mitropolit în Rusia, la 1730 se ridică o biserică din lemn, cu câteva chilii. „În 1767 în locul bisericii de lemn s-a ridicat în piatră o mănăstire. Clădirea aceasta a fost ridicată prin îngrijirea egumenului din Horecea, Artemon... Sub stăpânirea austriacă mănăstirea și-a pierdut multe din proprietăți și, odată cu secularizarea averilor mănăstirești, a devenit biserică sătească”¹⁸. Documentele atestă că pentru construcția acestei biserici au făcut danii și împărăteasa Ecaterina a II-a a Rusiei, și voievodul Moldovei Alexandru Ghica. La 1768, biserica a fost sfințită de către Mitropolitul Moldovei, Antonie. Ea are trei paraclise: cel mai important este cel de la parter, cu hramul Nașterea Maicii Domnului, cel cu hramul Sfântul Gheorghe la etajul întâi și paraclisul de la etajul al doilea cu hramul Sfintei Mucenice Varvara. Aceste trei nivele au fiecare iconostasul lor. Unele icoane care împodobesc iconostasul sunt din biserica veche. Pe parcursul anilor, în această biserică slujbele s-au oficiat în limbile slavonă veche bisericească, greacă și română.

Astăzi, mănăstirea de călugări de la Horecea s-a reînființat, revendicându-și drepturile atât asupra imobilului, cât și asupra unora din teritoriile sale. Starețul mănăstirii este părintele arhimandrit Veniamin. Rugăciunile și slujbele la biserica mănăstirii se fac astăzi în limbile slavonă veche bisericească și română, enoriașii fiind în majoritatea lor români.

După cum am mai menționat, Biserica Sfânta Treime din Cernăuți a slujit ca biserică episcopală în Bucovina din 1774 până în 1864. Episcopul Daniil Vlahovici se adresează în 1792 autorităților imperiale de la Viena cerând aprobarea construirii unei noi biserici catedrale episcopale greco-orientale la Cernăuți. Cu toate repetatele intervenții din partea clerului bucovinean, abia

¹⁸ C. Loghin, *Cernăuții...*, p. 58.

la 15 iulie 1843 se aprobă cererea de a amplasa viitoarea catedrală în zona centrală a orașului Cernăuți. Piatra de temelie s-a pus la 15 iulie 1844, în cadrul unei mari ceremonii religioase, conduse de episcopul Eugenie Hacman.

Catedrala ortodoxă din Cernăuți este o biserică somptuoasă, impunătoare, care domină orașul. Ea se înalță în mijlocul unei grădini mari, în centrul orașului. Arhitectonic, este concepută în stilul Renașterii, având cupole rotunde, după modelul Catedralei Sfântul Isaac din Sankt-Petersburg, având hramul Pogorârea Sfântului Duh. Cu câțiva ani în urmă, pe frontispiciul catedralei se mai putea citi inscripția românească cu litere chirilice aurite: „Unuia în Trei Ipostasuri Dumnezeu. Anno Domini 1844”. Astăzi au rămas gravate doar literele latine: A.D. 1844.

Elaborarea proiectului și conducerea tehnică a lucrărilor de construcție au fost încredințate inginerilor Marin și Röhl. Sfințirea catedralei a avut loc la 5/17 iulie 1864 de către episcopul Eugenie Hacman, ctitorul catedralei, al cărui monument din bronz a fost instalat în fața catedralei la 12 martie 2006. Autorul monumentului este sculptorul cernăuțean Mykola Miroșnicenko.

Între anii 1893–1895, sub îndrumarea Mitropolitului Silvestru Morariu-Andrievici, catedrala a fost renovată și pictată de către pictorul vienez Carol Iobst.

Prin grija Mitropolitului Bucovinei Visarion Puiu, în 1936, catedrala a fost din nou restaurată, reîmprospătându-i-se și pictura. Ea a fost resfințită și redată cultului la 29 noiembrie 1936.

În anul 1960, sovieticii au închis Catedrala din Cernăuți. Localul ei a fost folosit un timp ca depozit de mărfuri, apoi muzeu de artizanat. După 1987, catedrala a intrat în reparații pentru a fi redată ulterior cultului ortodox. Din anii 1990–1991, ea își recapătă menirea esențială, contribuind în continuare la menținerea integrității Bisericii Ortodoxe din Bucovina.

În fiecare duminică și la alte sărbători de peste an, dangătul clopotelor catedralei încearcă să reînvie în sufletul enoriașilor cernăuțeni sentimentul aproape pierdut al credinței în Dumnezeu.

Aici vin în majoritate pentru a se închina și românii din oraș, ca și cei din împrejurimile lui. În timpul serviciului religios poți să auzi și câteva rugăciuni în limba română.

În 1782, Dositei Herescu, fiind numit episcop exempt al Bucovinei, a fost instalat în scaunul eparhial de la Cernăuți. Administrația militară a Bucovinei a fost nevoită să-i construiască în grabă o reședință episcopală. Clădirea cu această menire, terminată la rezezeală în 1783, avea un aspect sărăcăcios. Ea era compusă din încăperi mici și joase, cu o capelă micuță pardosită cu cărămidă. Prinzând o ciupercă din cauza umezelii, în 1790 o parte din această clădire s-a prăbușit, cealaltă trebuind să fie dărâmată, așa încât episcopii Dositei Herescu, Daniil Vlahovici, Isaia Baloșescu și, parțial, Eugenie Hacman au fost nevoiți să se mute în dese rânduri prin diferite case luate cu chirie și total necorespunzătoare demnității postului pe care îl ocupau.

Cu toate plângerile și rapoartele făcute de Episcopul E. Hacman, între anii 1851 și 1852, către administrația din Lemberg (Lvov) și Ministerul Cultelor din Viena, în care arăta că mutarea episcopului dintr-o casă în alta este nedemnă, abia în 1860 Ministerul Cultelor emite un decret prin care este anunțat concursul pentru noul proiect al reședinței. Acest concurs îl va câștiga renumitul arhitect ceh Iosif Hlavka (1831–1908), autorul Operei Imperiale (Hof-Oper), al Liceului academic, Bisericii Lazariților și al Bisericii Sfântul Ottomar din Viena, al Maternității din Praga, al bisericii din Köpfing (Austria de Sus) și altele – cca 140 de imobile diverse, cu o stilistică inconfundabilă.

Chiar „a doua zi după sfințirea bisericii catedrale, anume la 6 iulie 1864, s-a așezat temelia pentru noul Palat mitropolitan din Cernăuți, care s-a terminat numai la 1882, în zilele mitropolitului Silvestru”¹⁹.

¹⁹ I. Nistor, *Istoria Bisericii din Bucovina și a rostului ei național-cultural în viața românilor bucovineni*, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1916, p. 63.

Splendida clădire a Reședinței mitropoliților din Bucovina – unul dintre cele mai frumoase monumente arhitectonice din răsăritul Europei – de mai bine de o sută de ani stă drept mărturie a bogățiilor Bucovinei (piatra, o parte din marmură și alabastru din Carpații Bucovinei, mărgeanul, lemnul din pădurile Fondului Bisericesc de la Bilca și Vicov – toate materiale din Bucovina, folosite la construcția Palatului), a muncii și talentului meșterilor români din partea locului.

Concepută în stil mauro-bizantin, după modelul palatului califilor mauri din Granada (Spania), cu ziduri roșii-cărămizii, având aspectul unei cetăți medievale și bogat decorată ca un castel spaniol, Reședința se compune din trei clădiri distincte, așezate în formă de careu. Primul corp, cel din stânga, privind de la poarta de intrare, a fost finisat între anii 1866–1870.

Zugrăvirea interiorului, decorarea și pictura lui a realizat-o pictorul vienez Carol Iobst, în 1869. Acest corp cuprinde și Biserica seminarială închinată Sfinților Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur.

În 1872, arhitectul Iosif Hlavka s-a îmbolnăvit grav și a fost nevoit să se întoarcă la Viena. Lucrările celorlalte două corpuri au fost conduse în continuare de ajutorul său, inginerul Reinecke, și, ulterior, de arhitectul din Cracovia Felix Ksiezarski. Terminarea lucrărilor a întârziat cu zece ani față de termenul stabilit la început.

Catapetesmele celor două biserici ale Reședinței mitropolitane s-au terminat de pictat în 1880, fiind sfințite de către Mitropolitul Silvestru Morariu în ianuarie 1882.

Corpul din dreapta de la intrarea în Reședință are un turn cu ceas. El a fost numit în trecut Mănăstirea, fiind destinat inițial clerului monahal al capelei și al Catedralei episcopale nou construite. Pictura decorativă a capelei a fost executată de pictorul Carol Iobst în colaborare cu profesorul vienez Johann Klein. Capela are hramul Sfântul Ioan Botezătorul. Ulterior acest corp a fost numit Presbiteriu. În el a funcționat pe vremuri prima

tipografie românească din Bucovina, întemeiată în 1882 de către Mitropolitul Silvestru Morariu-Andrievici.

Clădirea principală a palatului este cea din mijloc. Aici au fost pe vremuri biroul secretariatului Mitropoliei, Salonul roșu și Salonul albastru, Sălile de ședințe ale Consiliului eparhial și celebra Sală sinodală sau așa-zisa Sală de marmură. Sala sinodală a devenit istorică prin faptul că aici s-a votat unirea Bucovinei cu Regatul României, în 28 noiembrie 1918.

Pictura interioară, executată în sălile corpului central și în Sala sinodală atât de meșterii români Epaminonda Bucevschi, E. Maximovici, Tr. Bărgăuan, cât și de pictorul ceh Carol Swoboda, merită o descriere aparte. Păcat că nu s-au mai păstrat nici tablourile mitropoliților și episcopilor în mărime naturală din Saloanele roșu și albastru, nici cele 11 lucrări în frescă din Sala sinodală, nici renumita frescă²⁰ de pe porticul de deasupra ușii de intrare în corpul drept al Reședinței, care simboliza artele frumoase protejate de Mitropolitul Silvestru.

Astăzi, fosta Reședință mitropolitană găzduiește patru dintre facultățile Universității cernăuțene: Facultatea de Filologie (ucraineană și română), Facultatea de Teologie, Facultatea de Limbi Străine și Facultatea de Geografie.

---

²⁰ Vezi imaginea cu fresca amintită și istoricul ei: Ilie Luceac, *Un pictor bucovinean: Epaminonda Bucevschi*, în „Glasul Bucovinei”, nr. 2/1994, p. 29; Idem, *Unele considerații cu privire la originea familiei pictorului Epaminonda A. Bucevschi*, în „Glasul Bucovinei”, nr. 3 (7), 1995, p. 29.

*Sfârșitul
Mitropoliei Ortodoxe Române
de la Cernăuți*

DUMITRU COVALCIUC

Bucovineanul Nectarie Cotlarciuc, care din 1923 a condus Eparhia Cetății Albe și Ismailului, la 10 noiembrie 1924 a fost instalat în scaunul mitropolitan din Cernăuți, înlocuindu-l pe Vladimir de Repta, care se pensionase în acel an. Specialist în dreptul bisericesc și doctor în teologie și filosofie, el s-a remarcat în special prin lucrările sale științifice în domeniul teologiei fundamentale. După moartea sa, survenită la 4 iulie 1935, mitropolit al Bucovinei și Hotinului a devenit Visarion Puiu și hirotonirea sa în calitatea de Chiriarh al Bisericii Ortodoxe din Bucovina a avut loc la 10 noiembrie 1935.

Mitropolitul Visarion Puiu, deosebit de energic și ferm în acțiunile sale, s-a dovedit a fi un vrednic urmaș al marilor luptători pentru propășirea Bisericii și binele Neamului. Prin grija sa și cu ajutorul mitropoliei în fruntea căreia se afla, în timpul arhipăstoriei sale, în cuprinsul Bucovinei istorice „au fost construite peste 50 de biserici, dintre care 4 în orașul Cernăuți (Sfântul Nicolae, Sfinții Apostoli Petru și Pavel, Înălțarea Domnului de la Horecea Urbană și Sfânta Treime de la Clocucica). Peste 200 de biserici au fost renovate și înzestrate cu obiectele de cult necesare. A sprijinit mult învățământul, tiparul și așezămintele românești din Ierusalim, dăruind pentru înzestrarea lor un milion și jumătate de lei”¹. Este bine-cunoscut și că Visarion Puiu a sprijinit cu elan și acțiunile legate de edificarea monumentală a Palatului Cultural din Cernăuți, palat ce a fost construit după proiectul întocmit de arhitectul bucureștean Horia Creangă, prin osârdia profesorului universitar Grigore Nandriș, președintele de atunci al Societății

¹ Adrian Acostăchioae, *Episcopi și mitropoliți ai Bucovinei (1783–1944)*, în „Codrul Cosminului”, publicație trimestrială a Cercului „Arboroasa”, nr. 4, septembrie 1994.

pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. În acest scop, a fost încheiată o convenție între Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina și Fondul Bisericesc Ortodox Român al Mitropoliei Bucovinei. Prin urmare, Direcția Fondului Bisericesc se obliga să investească în acea impunătoare construcție capitalul necesar de cel puțin 40 de milioane de lei². Deși a avut de înfruntat o opoziție fâțișă, Visarion Puiu a continuat să sprijine construirea Palatului Cultural (azi Casa Ofițerilor).

În 1940, ca rezultat al unei acțiuni în care s-a implicat în favoarea creștinilor ortodocși din URSS, acțiune încă puțin elucidată, a fost nevoit să se retragă din funcția de Mitropolit al Bucovinei și Hotinului. Locul i l-a luat Tit Simedrea, care, la 11 decembrie 1935, fusese ales de Marele Colegiu Electoral Episcop de Hotin. La 13 iunie 1940, cu doar două săptămâni înainte de știrbirea teritorială a României, Tit Simedrea a fost investit în scaunul mitropolitan al Bucovinei și instalat în Catedrala din Cernăuți³. Raptul bolșevic din 1940 a avut drept consecință mutarea Mitropoliei Bucovinei de la Cernăuți la Suceava, unde a fost adăpostită în chiliile Mănăstirii „Sfântul Ioan”. La 25 martie 1941, în urma primirii cârjei pastorale din partea regelui Mihai, a avut loc instalarea oficială a Mitropolitului Tit Simedrea de către Mitropolitul Irineu, reprezentantul Patriarhiei Române⁴.

Prin decretul-lege nr. 2865, din 23 august 1940, Facultățile de Litere, Filosofie, Drept și Științe ale Universității din Cernăuți erau desființate, iar profesorii acestora, refugiați din capitala istorică a Bucovinei, erau repartizați la universitățile din București, Iași și Cluj. În privința Facultății de Teologie, situația rămânea încă neclară. Înalți demnitari de la București aveau intenția ca această

² Mircea Irimescu, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862–2012). La 150 de ani*, vol. I, Ed. „Septentrion”, Rădăuți 2012, p. 365.

³ Adrian Acostăchioae, *Episcopi și mitropoliți...*

⁴ Mihai-Aurelian Căruntu, *Bucovina în cel de-al Doilea Război Mondial*, Ed. „Junimea”, Iași, 2004, p. 194.

facultate să-și reia activitatea la Cluj. Acest lucru s-a dovedit, însă, imposibil, deoarece în urma Dictatului de la Viena de la 30 august 1940, României i s-a impus, sub amenințarea cu forța, să cedeze Ungariei Ardealul de Nord⁵. Noul ministru al Educației, Artelor și Cultelor, Traian Brăileanu, bucovinean și fost profesor la Universitatea din Cernăuți, a propus în ședința din 18 septembrie 1940 a Consiliului de Miniștri ca Facultatea de Teologie să funcționeze la Suceava⁶. Astfel, facultatea l-a avut ca decan, în anul de studii 1940/1941, pe profesorul Nicolae Cotos și a funcționat în incinta Liceului „Ștefan cel Mare”. Cursurile au fost frecventate de 388 de studenți, dintre care 184 au obținut licența în teologie⁷.

Mutarea impusă a reședinței mitropolitane la Suceava, în urma dramei naționale din vara anului 1940, a cauzat ieșirea de sub ascultarea Mitropoliei Bucovinei a mai mult de jumătate din teritoriul pe care aceasta îl păstorise. Preoții, în marea lor majoritate, și-au părăsit parohiile și s-au refugiat în România. Numărul preoților refugiați s-a ridicat, după unele surse oficiale, la 106⁸. Acești slujitori ai altarului nu puteau fi lăsați fără adăpost și fără o bucată de pâine. La stăruința lui Nicolae Bălan, absolvent al Facultății de Teologie din Cernăuți și Mitropolit al Ardealului, precum și a Mitropoliei Bucovinei, cu reședința la Suceava, care au făcut cereri către Ministerul Educației, Artelor și Cultelor și către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, 94 de preoți refugiați din Bucovina au fost repartizați astfel: 15 – în Arhiepiscopia Craiovei, 17 – în Arhiepiscopia Sibiului, 21 – în Episcopia Clujului, 8 – în Episcopia Aradului, 2 – în Episcopia Caransebeșului și 31 – în Episcopia Timișoarei⁹.

⁵ Vasile Nuțiu, *Istoria românilor și cultura civică. Dicționar explicativ*, Fundația Culturală „Vasile Netea”, Târgu-Mureș, 2010, p. 227.

⁶ „Candela”, *Revistă teologică și bisericească*, Cernăuți, 1942, p. 730.

⁷ Simion Reli, *Facultatea de Teologie din Cernăuți*, Cernăuți, 1942, p. 27.

⁸ „Glasul Bucovinei”, 11 august 1940.

⁹ „Foaia Oficială a Mitropoliei Bucovinei”, nr. 9–10, Suceava, 1 septembrie – 1 octombrie 1940.

După ce în ziua de 2 august 1940, la sesiunea a VII-a a Sovietului Suprem al URSS, a fost pusă problema includerii nordului Bucovinei, nordului și sudului Basarabiei în componența RSS Ucrainene, a urmat formarea regiunii Cernăuți, eveniment petrecut la 7 august același an. Această nouă unitate teritorial-administrativă, creată pe baza județelor Cernăuți și Storojineț, a unor părți din județul Rădăuți, Hotin și Dorohoi, avea o suprafață de 8.100 km².

În paralel cu desfășurarea accelerată a procesului de sovietizare și comunizare, în teritoriul ocupat sovieticii s-au dat și la o acerbă prigoană antireligioasă a credincioșilor care nu și-au părăsit vetrele, ci au rămas sub stăpânirea bolșevică. Pentru a scăpa de teroarea comunistă, 29 de preoți s-au refugiat în toamna anului 1940 în Germania prin Comisia germană de repatriere¹⁰. Doar 22 de preoți au continuat să suporte calvarul ocupației bolșevice, printre aceștia numărându-se Simion Ivaniuc, Constantin Avram, Teodosie Mardari, Atanasie Prelipcean¹¹. Din lipsă de preoți, multe biserici nu-și mai deschideau ușile în fața credincioșilor. La rugămintea creștinilor rămași fără păstori duhovnicești, un preot care nu a plecat din teritoriul ocupat se vedea nevoit să officieze, cu rândul, serviciile divine în mai multe localități. Este cunoscut cazul preotului Simion Ivaniuc, paroh în Suceveni, care ținea slujbele nu numai în biserica din localitatea în care rămăsese, ci și în bisericile din satele Carapciu, Iordănești, Prisăcăreni, Cupca, Corcești, Cerepcăuți, Petriceni, Volcineții Vechi¹². Și-au făcut, cu mari riscuri, datoria de îndrumători spirituali ai credincioșilor și preoții pensionari rămași în teritoriul fostei Eparhii a Cernăuților și Bucovinei. Astfel, în Catedrala din Cernăuți liturgiile erau officiate de bătrânul preot Muranievici, originar din Hotin. Ca biserica din satul transprutean Mahala să nu rămână închisă, sătenii

¹⁰ *Lucrările Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Cernăuților din sesiunea ordinară a anului 1942*, Cernăuți, 1943, p. 37.

¹¹ *Ibidem*, p. 39.

¹² „Bucovina”, 20 aprilie 1942.

l-au adus dintr-o comună din fostul județ Hotin pe bătrânul preot Leon Sorocean¹³. Asistență spirituală credincioșilor a mai acordat, după puțină, Andronic Șcraba.

După refugiul în România al preoților din eparhie, s-au înmulțit cazurile când în biserici slujbele erau oficiate de către cantorii ce se mai aflau prin sate. De pildă, după ce parohul Leon Roșca și preotul de ajutor Nicolai Bojescu au părăsit Opișenii, un sat din fostul județ Rădăuți, biserica de acolo n-a rămas închisă, căci în fiecare duminică și în zilele de mari sărbători creștine liturghiile le oficia cantorul Constantin Strugaru [atât cât îi permitea statutul său de laic – *n.n.*]. La Ceahor, sat din imediata apropiere a Cernăuților, nici cantor bisericesc nu exista în primul an de ocupație rusească. Și într-un asemenea caz slujbele le ținea în mijlocul bisericii gospodarul Mihai Chișcan, îmbrăcat țărănește. Nedepășindu-și atribuțiile laice, el participa la creștinarea copiilor, la oficierea cununiilor, asista la înmormântări¹⁴.

Bisericilor, puține la număr, care mai funcționau, li se impunea achitarea către stat a unor exagerate „impozite pe credință”. Bunăoară, același Simion Ivaniuc din Suceveni a fost silit să achite pentru 6 luni suma de 3.000 de ruble. Taxa pe credință pentru Catedrala Ortodoxă a fost de 70.000 de ruble, iar pentru Biserica Sfânta Paraschiva din Cernăuți – 40.000 de ruble¹⁵.

Autoritățile sovietice s-au străduit, chiar din primele luni de după anexarea nordului Bucovinei, să schimbe situația demografică a populației, în detrimentul românilor, bineînțeles. Prin metode drastice, numărul autohtonilor, care erau buni creștini și buni români, a fost simțitor împușinat. În vara anului 1940, au fost internați în lagărele de dincolo de Ural, din Republica Autonomă Komi, foștii primari și notari comunali, persoanele

¹³ Ion Nandriș, *Satul nostru Mahala din Bucovina*, Casa de Presă și Editura Tribuna, Sibiu, 2001, p. 50.

¹⁴ „Bucovina”, 20 august 1941.

¹⁵ *Arhiva de stat a Regiunii Cernăuți* (ASRC), fond R-307, inv. 1, d. 3354, fila 33.

care au făcut parte din organele jandarmeriei și poliției, foștii membri ai partidelor politice, unii preoți care s-au manifestat deschis împotriva campaniei antireligioase declanșate de ocupați, alte „elemente social-periculoase”. Au urmat masacrele de la Tereblecea, Lunca și Fântâna Albă, din iarna și primăvara anului 1941, întemnițările „trădătorilor patriei”, care au încercat să treacă clandestin în România, deportările masive ale populației în Siberia și Kazahstanul de Nord. În conformitate cu datele oficiale, dar incomplete, ale administrației românești reinstalate la Cernăuți după începerea Războiului Reîntregirii, în primul an de ocupație bolșevică, din Guvernământul Bucovinei erau dispărute 36.129 de persoane, dintre care 5.018 din orașul Cernăuți, 8.319 din județul Cernăuți, 4.387 din județul Storojineț, 1.467 din județul Rădăuți, 1.996 din zona Herței, 14.942 din județul Hotin¹⁶.

Readucerea la sânul României, în iulie 1941, a teritoriului care timp de un an s-a aflat sub ocupație sovietică, a permis și reîntregirea Eparhiei Bucovinei. Scaunul mitropolitan a fost reșezat la Cernăuți. Sub ascultarea Mitropoliei Ortodoxe Române a Bucovinei au revenit 182 de parohii. Din refugiu s-au întors 155 de preoți. Fiindcă nu toate bisericile din teritoriul eliberat erau asigurate cu slujitori ai altarului, 69 de posturi au fost scoase la concurs. În toamna anului 1941, au fost reprimiți și 58 de preoți ucraineni¹⁷. Evident, Biserica iarăși s-a situat „în fruntea strădaniilor pentru înălțarea din temelie a vieții românești din aceste meleaguri crotopite de păgâni”¹⁸. Mitropolitul Tit Simedrea a găsit, după cum a declarat la o întâlnire cu credincioșii din satul Stănești, județul Rădăuți, „jale și pustiu, asta a fost stăpânirea bolșevică satanică”¹⁹. În anii grei ai războiului, ultimul mitropolit român al Bucovinei „cu o grijă și dragoste cu adevărat părintească a știut să aline

¹⁶ *Lucrările Adunării...*, p. 1 ș.u.

¹⁷ „Calendarul creștin pe anul 1943”, Cernăuți, 1942, p. 42.

¹⁸ „Bucovina”, 20 aprilie 1942.

¹⁹ Adrian Acostăchioae, *Episcopi și mitropoliți...*

suferințele drept-credinciosului popor, provocate de aceste calamități, îndreptându-și activitatea pe tărâm bisericesc spre binele neamului și spre întărirea credinței noastre strămoșești”²⁰.

Mitropolitul Tit Simedrea

În martie 1944, Tit Simedrea a fost silit de evenimentele militaro-politice să părăsească pentru totdeauna scaunul mitropolitan de la Cernăuți. Din nou s-a refugiat la Suceava, însă titulatura i-a fost păstrată până la 31 iulie 1945. Născut în 1886, el se va stinge din viață la Mănăstirea Cernica, la 9 decembrie 1971. Mitropoliei Bucovinei i s-a dat titulatura de Arhiepiscopia Sucevei și Maramureșului, pe care, până în 1948, o va conduce Emilian Antal. L-a urmat, până în 1950, Sebastian Rusan. La 26 februarie 1950, când a fost modificat Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Arhiepiscopia Sucevei s-a contopit cu Arhiepiscopia Iașilor. În conformitate cu Decizia 117 a Consiliului Național Bisericesc, Sebastian Rusan va deveni Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei²¹.

În primul an de ocupație bolșevică, la Cernăuți n-a existat o administrație bisericească. Puținii preoți rămași în teritoriu puteau să slujească în bisericile rămase deschise doar prin îngăduința comitetelor executive raionale. Dacă credincioșii dintr-un sat oarecare își găseau un preot, o delegație a lor pornea spre cutare centru raional, cerând președintelui comitetului executiv aprobarea de a avea un slujitor al altarului. Acea delegație se obliga să plătească regulat „impozitul de credință”, oricât de mare ar fi fost, numai ca lăcașul de închinare Domnului să nu fie închis.

N-a existat la Cernăuți vreo autoritate bisericească nici în primele luni de după cea de a doua „eliberare” sovietică din martie 1944. Abia în iunie 1944, Patriarhia de la Moscova a decis să treacă sub ascultarea sa Biserica Ortodoxă din Bucovina. În acest scop,

²⁰ Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, Suceava, 2004, p. 639–640.

²¹ ASRC, fond R-621, inv. 1, d. 4, filele 17–18.

la Cernăuți n-a fost trimis un ierarh, ci un simplu preot, luat dintr-o parohie din regiunea Sverdlovsk. Acesta se numea Eutimie Kavarninski și era ucrainean de naționalitate. După convorbirea avută cu patriarhul și cu președintele Comitetului în chestiunile Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS, Karpov, Eutimie Kavarninski a fost pus la dispoziția mitropolitului ucrainean Ioan. La Kiev, acesta a fost numit în iulie 1944 protopop eparhial al parohiilor ortodoxe.

Episcopul Teodosie I

Așadar, inițial, Biserica Ortodoxă din Bucovina a fost coborâtă la gradul de protoierie. Abia la 25 februarie 1945, Eutimie Kavarninski a fost sfințit la Kiev, cu numele de Teodosie, Episcop al Cernăuților și Bucovinei²², iar eparhia bucovineană a intrat sub jurisdicția Patriarhiei de la Moscova.

Șirul episcopilor care s-au aflat în fruntea Bisericii Ortodoxe din Bucovina a fost lung și aceștia au fost: Teodosie I, Andrei, Eumenie, Grigorie, Damian, Metodie, Teodosie II, Sava, Varlaam, Antonie și Onufrie. Dintre aceștia, niciunul n-a fost român, iar limba română o stăpâna doar vlădica Metodie, bucovinean de origine.

După cea de-a doua „eliberare” sovietică a actualei regiuni Cernăuți, Mitropolia Bucovinei n-a fost lichidată prin vreun act sinodal emis la Moscova. De iure, ea a mai existat ceva peste jumătate de secol. Dar de facto, o lungă perioadă de timp scaunul mitropolitan n-a fost ocupat. În jurul anului 2000, la Cernăuți au fost înființate chiar două mitropolii ortodoxe, una fiind condusă de Onufrie (Orest Berezovski), și alta de către Danilo (Danilo Kovalciuk). Onufrie a devenit mitropolit al Kievului

---

²² *Situația Bisericii din Bucovina din 1775 până în prezent*, în „Calendarul creștin ortodox al românilor bucovineni”, alcătuit de protoiereul Adrian Acostăchioae și scriitorul Dumitru Covalciuc, Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 47–50.

și al întregii Ucraine, iar în scaunul mitropolitan l-a succedat Mitropolitul Meletie. Mitropolia care îl are în frunte pe Meletie se află sub jurisdicția Patriarhiei Ortodoxe de la Moscova, iar cea păstorită de Danilo – sub ascultarea Patriarhiei Ortodoxe de la Kiev. Cele circa 125 de biserici și 8 mănăstiri în care serviciile divine sunt oficiate în limba română continuă să țină de Patriarhia de la Moscova și faptul acesta este regretabil și trezește o mare nedumerire.

*Situația preoților
din regiunea Cernăuți
în primul an de dominație
a puterii sovietice (1940–1941)*

PETRU GRIOR

„Aduceți-vă aminte de cei închiși, ca și cum ați fi închiși cu ei; aduceți-vă aminte de cei ce îndură rele, întrucât și voi sunteți în trup.”

EVREI 13, 3

La 28 iunie 1940, în actuala regiune Cernăuți a Ucrainei, constituită din nordul Bucovinei, nordul Basarabiei și Ținutul Herței, a fost instaurată dictatura stalinistă. Chiar din primele zile s-a desfășurat o campanie de persecuții împotriva băștinășilor – arestări, torturi, execuții și deportări în taigalele fără de sfârșit ale Siberiei și stepele pustii ale Kazahstanului. Teroarea roșie, ridicată la rangul de principiu, a lovit cu furie în clasele sociale considerate de către regimul totalitar ca purtătoare ale valorilor societății burgheze. Victime ale politicii sângeroase, promovate pe acest picior de plai, au devenit țărani înstăriți, foștii primari ai comunelor din ținut, familiile care aveau rude înrolate în rândurile armatei române, comercianții, proprietarii diverselor întreprinderi, preoții. În privința acestor „dușmani ai poporului”, legislația sovietică prevedea pedepse drastice, a căror aplicare nu s-a lăsat mult așteptată. A pornit o totală urmărire. O bănuială, o pâră mincinoasă a agenților erau de ajuns ca oamenii nevinovați să fie arestați, aruncați în fioroasele cazemate staliniste, supuși diverselor metode de tortură și condamnați pentru crime pe care nu le-au săvârșit. Pe aceste meleguri nimeni n-a adus atâta nenorocire, batjocură și moarte ca imperiul bolșevic.

Conform informațiilor intrate în posesia Centrului de Cercetări Istorice și Culturale din Cernăuți, sub securea dezmațului sovietic a căzut Militan Buzdugan, născut la 1889, care avea studii medii, parohul Bisericii Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, ridicată în

1867 în Corovia, localitate din preajma fostei capitale a Bucovinei istorice. Satul se află încadrat astăzi în componența raionului Hliboca (Adâncata). Preotul este arestat în ziua de 20 iulie 1940 de reprezentanții organelor comuniste de represalii și întemnițat în strașnica închisoare enkavedistă cernăuțeană. Interogatoriile au durat 9 luni. Pe data de 7 aprilie 1941, Comisia Specială de pe lângă Comisarul Poporului pentru Afaceri Interne al URSS îl condamnă la 8 ani de detenție, fiind acuzat de faptul că era pentru autoritățile staliniste „un element care prezintă un pericol social”. Această fărădelege a demonstrat băstinașilor melegurilor carpatine că statul ateu socialist a început o luptă aprigă împotriva religiei.

În luna următoare este încătușat Ivan Kušniriuk, născut în 1904, cu studii superioare, parohul bisericii din localitatea Cotul Vânători, raionul Chițmani. Inclus în categoria „elementelor care prezintă un pericol social”, este pedepsit și el cu 8 ani de închisoare, conform deciziei Comisiei Speciale de pe lângă Comisarul Poporului pentru Afaceri Interne al URSS din 28 mai 1941.

La începutul toamnei este arestat preotul Vasili Homașciuk din satul Zadobreni (Zadubrivka), raionul Zastavna, născut în 1880. Pe data de 18 ianuarie 1941, Judecătoria Regională Cernăuți îl condamnă la moarte, fiindcă era „un element care prezintă un pericol social”. S-a stins din viață în ziua de 18 noiembrie, la șase luni după pronunțarea sentinței.

Dorind să scape de teroarea instaurată în ținutul mioritic de către regimul totalitar bolșevic, în ziua de 13 august 1940, spre frontiera instalată de sovietici pornește preotul din satul Stârcea, actualul raion Hliboca (Adâncata), Victor Pașcaniuc, născut la 1903, în localitatea Suceveni din același raion. Hotărâse să treacă în Patria istorică, însă nimerește în mâinile grănicerilor din Detașamentul nr. 97 al Comisariatului Poporului pentru Afaceri Interne al URSS, fiind condamnat la 5 ani de detenție „pentru tentativa de trecere ilegală a frontierei de stat”.

Peste trei zile, spre România se îndreaptă preotul Valerian Opaît, parohul bisericii din Banila, raionul Storojineț, născut în

1910, în satul Cireș același raion, care avea studii superioare. Va fi reținut de grănicerii sovietici și condamnat la 5 ani de închisoare „pentru tentativa de trecere ilegală a frontierei de stat”, conform deciziei din 7 aprilie 1941 a Comisiei Speciale de pe lângă Comisarul Poporului pentru Afaceri Interne al URSS.

Preoții condamnați nimeresc în lagărele fostului Gulag stalinist – „cel mai terorist (concentraționar) sistem din lume”, pentru reeducarea sau nimicirea lor prin muncă forțată. Aici era pusă în funcțiune infernala mașinărie comunistă de ucis oameni. Torționarii acestui imperiu al răului și al crimei afirmau: „Noi avem misiunea de a oprima. Nicio milă este deviza noastră. Pentru împlinirea ei, cea mai mare cruzime este un merit!” În Gulag, teroarea bolșevică a îmbrăcat toate straiile urii: amenințarea, frica, represiunea, tortura, discriminarea, exterminarea.

Fărădelegile regimului totalitar au continuat și în anul următor. În ziua de 28 mai 1941, reprezentanții Direcției Comisariatului Poporului pentru Securitatea de Stat al URSS din regiunea Cernăuți îl pun în lanțuri pe preotul Mykola Gorbanovski, născut în 1876, cu studii superioare, parohul bisericii din localitatea Seliște, raionul Secureni, fiind acuzat de faptul că era „un element care prezintă un pericol social”. După trei luni de interogatorii bestiale, în timpul cărora călăii bolșevici foloseau diferite metode de tortură puse din belșug la dispoziția anchetatorilor, pe data de 5 septembrie același an, a murit într-un lagăr stalinist de muncă corecțională.

Afanasie Corbu, preotul din Tărăsăuți, raionul Noua Suliță, născut la 1885, va fi întemnițat în închisoarea din Cernăuți în ziua de 30 mai 1941 „pentru agitație antisovietică”. Odată cu declanșarea operațiunilor militare între România și fostul imperiu stalinist, este transferat în Siberia, unde închide ochii pentru totdeauna în chinuri hristice la 21 ianuarie 1942, în regiunea Sverdlovsk din Federația Rusă.

Preoților întemnițați, bătuți, schingiuiți li s-a oferit moarte martirică prin înghețare în Siberii de gheață, moarte fără mormânt

și fără cruce. Pe toți i-a ucis gerul, foamea, tortura. Să nu-i uităm! Ei au avut oricând curajul necesar pentru libertate sau moarte. Publicarea listelor preoților-martiri „înseamnă nu doar reabilitarea victimelor comunismului, ci și săvârșirea unui act de justiție”. Fără aceste nume „trecutul nostru ar părea așa cum și-ar fi dorit autoritățile comuniste de atunci: „luminos, fără crime comise de potențaii zilei, fără mii de morți și fără sânge nevinovat vărsat” de-a lungul celor cinci decenii de dominație a puterii sovietice în actuala regiune Cernăuți.

Profesorul universitar Viorica Moisuc subliniază: „Istoria ne învață să înțelegem mersul lucrurilor de azi și de mâine. Trebuie doar să ne aplecăm asupra ei. Istoria nu este o «poveste», nici o creație a «imagnarului», ci este o știință bazată pe cercetarea documentelor, a tuturor mărturiilor oferite de nepuizabila bogăție a arhivelor și care dezvăluie fapte, fenomene, evenimente în contextul lor politic, economic, social, diplomatic. Istoria trebuie înțeleasă și asumată cu tot ceea ce a fost bun și rău – dacă vrem să ajungem la cunoașterea obiectivă a realităților în evoluția lor firească”.

*O sinteză despre Biserica
Bucovinei, alcătuită din
Arhivele Statului din Cernăuți*

ADRIAN ILIUȚ

Istoricul bucovinean Ion Nistor, la 24 februarie 1916, scria: „Biserica, prin vechimea ei respectabilă, cu rostul ei politic și cultural, cu grația moșiiilor și averilor sale ocupă fără îndoială un loc de frunte în dezvoltarea neamului românesc din Bucovina”¹.

Un gând frumos despre biserică l-a exprimat și preotul Dimitrie Dan: „Preoțimea, în timpuri destul de vitrege și de apăsare, și-a împlinit deplin misiunea sa, de care este și va fi însuflețită și pentru viitor”².

Biserica Ortodoxă din Bucovina a avut și ea destule greutăți și zile grele. Despre aceste greutăți scriau gazetele timpului. „Gazeta Bucovinei” ne informează, de exemplu, că „după cunoștința noastră proprie lipsesc locuințe parohiale [...]”³.

Eparhia Bucovinei la sfârșit de secol XIX era împărțită în 12 protopopiate în fruntea cărora se afla câte un protopop, care administra bisericile parohiale din sectorul respectiv. Comunele Ciudei, Crasna, Igești aparțineau de Protopopiatul Vicovelor.

Cu venirea autorităților sovietice la noi, în nou formată regiune Cernăuți din nordul Bucovinei, care a inclus și partea de nord din fostul județ Hotin și Ținutul Herței, s-au dat peste cap toate rânduielile pe care le-au cunoscut oamenii locului, indiferent de naționalitate, stare socială, confesiune. Despre formele de proprietate nici nu mai pomenim. Elita sovietică a disprețuit tot ce nu era pe croiala de la răsărit și a semănat prin violență „buruienile” aduse de ei.

Biserica în regiunea Cernăuți nu a fost ruinată în mod direct, la fel cum s-a întâmplat în Uniunea Sovietică a anilor '20 și '30

¹ Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina*, București, 1916.

² Dimitrie Dan, *Rolul preoțimii Bucovinei*, Cernăuți, 1918.

³ „Gazeta Bucovinei”, anul 1891, nr. 28, p. 33.

ai secolului XX. Clădirile de cult n-au fost devastate, dar multe biserici aparținând diferitelor culte fie au fost închise pentru diverse perioade de timp, fie au fost părăsite de clericii care s-au retras spre vest sau care nu primeau autorizație de funcționare de la autoritățile sovietice.

Până în iulie 1940 și între iulie 1941 – martie 1944, biserica din regiunea Cernăuți aparținea de Patriarhia Română. Odată cu venirea sovieticilor, în mod automat, toată regiunea a devenit „teritoriu canonic” al Patriarhiei Ruse. Este legală o asemenea schimbare de autoritate bisericească sau nu?

Biserica din satul Ciudei a fost legalizată printre primele în regiunea Cernăuți, pe 23 octombrie 1945, având numărul de înregistrare 347. Dar și în timpul Războiului, precum și imediat după terminarea lui, bisericile au funcționat mai mult sau mai puțin legal. Se oficiau botezuri, cununii și înmormântări, evenimente importante în viața creștinilor.

Pentru localitățile Ciudei, Crasna, Igești și Budineț, exemple de slujire plină de devotament față de credință au fost preoții Strugaru Ioan, Zavadovschi Victor, Cechirda Petro, Macisuan E.I., Bodnariuc Leonte și dascălii Luchian Nicolai, Motrescu Grigori, Micailu Ilie, Gavrilovici Victor ș.a.

După decesul URSS, au fost retrocedate toate bisericile închise în vremurile de tristă amintire (Ucraina Sovietică) și s-au construit altele noi. Repararea și restaurarea bisericilor continuă și astăzi, în pofida tuturor greutateților financiare. În unele sate s-au redeschis lăcașurile de cult (satul Cireș, de exemplu).

În anul 1991, comuna Ciudei și alte localități din regiunea Cernăuți au rămas în componența Ucrainei independente. Religia a căpătat deplina libertate. Încep să se construiască și să se repara multe biserici din regiunea Cernăuți. S-a reparat și biserica din Ciudei cu hramul Sfântul Nicolae (anul 2000). În decembrie 2000, preotul paroh Ioan Calistru Strugaru a decedat, dar a lăsat o biserică în bună stare, îngrijită. Cu ceva ani în urmă a fost cum-părat un clopot nou, mai mare, cu un sunet puternic, melodios.

Vechea biserică de lemn din Ciudei, ridicată în anul 1753, a fost demontată încă din anul 1906 și dusă în Davideni Zzub unde, folosindu-se și lemnul unei alte biserici, a fost ridicată o biserică de lemn cu hramul Sfânta Parascheva, terminată în anul 1910. Preot paroh era Dorimedont Nichitovici. Se presupune că pictorul bucovinean Epaminonda Bucevschi (1843–1891) a pictat în interior, în anul 1887, Biserica Sfântul Nicolae din Ciudei–Centru.

Odată cu a doua ocupație sovietică, bisericile ortodoxe din regiunea Cernăuți trec sub apartenența Bisericii Ortodoxe Ruse, iar averea imobiliară a celorlalte culte religioase trece în proprietatea statului.

Reprezentant al Comitetului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS în regiunea Cernăuți era Kasatkin. În corespondența autorităților regionale Cernăuți cu superiorii lor din capitala RSS Ucrainene, se menționează că „credincioșii s-au dezis de clădirile bisericesti și ele au rămas fără stăpân. De aceea, se propune ca aceste clădiri să fie luate în balanța consiliilor raionale și sătești. De asemenea, se cere aprobarea mutării călugărițelor de rit vechi din schitul Fântâna-Albă la schitul «Galița» din raionul Secureni, adică călugărițele să fie duse din zona de graniță”⁴.

Amintim împărțirea administrativă a regiunii Cernăuți la data de 20 august 1944: Raioanele: Cernăuți (rural), Vijnița, Vășcăuți, Herța, Hliboca, Chelmenet, Chițmani, Putila, Noua Suliță, Sadagura (ulterior a fost alipit orașului Cernăuți), Secureni, Hotin, Zastavna, Storojineț⁵.

Primul Episcop al regiunii Cernăuți, Lemnii Onufrii Teodor, a fost numit de autoritățile sovietice.

De la începutul instalării puterii sovietice, în aprilie 1944, biserica din satul Ciudei nu a fost închisă, dar a rămas fără preot și dascăl. Preotul paroh Gheorghe Ignătescu și dascălul Dionizie

⁴ *Arhivele Statului din Cernăuți*, Fond P – 621 – 2 – 29, p. 2.

⁵ *Arhivele Statului din Cernăuți*, Fond P – 621 – 2 – 5, p. 1–9.

Chilei s-au refugiat în România. Se știe că, la 15 septembrie 1944, funcția de preot o îndeplinea dascălul din Crasna – Motrescu Grigorii Vasile (Grigoruță)⁶. Alte biserici din noul raion Storojineț nu sunt menționate că ar fi în funcțiune la acea dată.

Funcționarul sovietic, tovarășul Kasatkin, care administra cultele în nou înființata regiune, raporta către Consiliul de miniștri al URSS că în regiunea Cernăuți episcop nu este, preoți – 39, diaconi – 2 și dascăli (psalmiști) – 162. Total: 203 persoane. Biserici în activitate – 192.

La 8 octombrie 1944, în localitatea Crasna-Ilschi, biserica funcționa, iar preot paroh era un oarecare Rovaneț Arsenii Vasile⁷.

Ceva mai târziu, la 20 decembrie 1944, au fost deschise bisericile în satele Panca și Tisoveț (Tisăuți). La Panca, funcția de preot o îndeplinea Brenzan Vlad Mihai (psalmist). La Tisoveț (Tisăuți) era aceeași situație – preot era dascălul (psalmist) Barcea Ivan Grigorii (la sovietici Ion devenise Ivan)⁸.

Din primele luni ale reinstalării Puterii Sovietice, structurile de partid, precum și cele sovietice, au luat o serie de măsuri pentru a reorganiza biserica după modelul sovietic. Comitetul executiv regional din 29 iulie 1944 cerea urgent informații despre biserici și case de rugăciuni.

I. Despre bisericile Bisericii Ortodoxe Ruse din regiunea Cernăuți:

- a) Denumirea satelor și a bisericilor în funcțiune (pentru fiecare biserică aparte);
- b) Cine a dat voie ca biserica să funcționeze sau dacă lucrează fără învoire juridică;
- c) Dacă este semnat un acord pentru a transmite biserica comunității religioase;
- d) De alcătuit liste de inventariere a obiectelor de cult și alte

⁶ *Arhivele Statului din Cernăuți*, Fond P – 621 – 2 – 5, p. 11–12.

⁷ *Arhivele Statului din Cernăuți*, Fond P – 621 – 2 – 5, p. 18.

⁸ *Arhivele Statului din Cernăuți*, Fond P – 621 – 2 – 5, p. 22.

- bunuri ale bisericilor deschise, pentru fiecare biserică aparte;
- e) Listele persoanelor fondatoare ale comunității religioase, dacă asemenea persoane există;
- j) Listele fețelor bisericești pentru fiecare biserică.
- II. Tot prin acest ordin se schimbă ștampilele bisericești.

Semnează:

Secretarul Comitetului executiv

Cernăuți

– Karpenko –

Reprezentantul Consiliului Komisarilor populari (al Guvernului) pentru problemele bisericii ortodoxe Ruse pe lângă comitetul executiv regional

– Kasatkin –⁹

În data de 30 august 1944, prin ordonanța Nr. 30–08, Comitetul executiv regional permite comitetelor executive raionale ca, începând cu data de 01.08. 1944, să înregistreze preoții, diaconii și dascălii Bisericii Ortodoxe Ruse. Celor ce au fost înregistrați li se dau adeverințe prin care li se dădea voie să săvârșească serviciul religios divin.

În vara anului 1944, Administrația Eparhială Cernăuți cerea autorităților Sovietice să le întoarcă Reședința Mitropolitană a Bucovinei. Autoritățile orașului Cernăuți susțin că au deschis în reședința mitropolitană un muzeu începând cu 19 septembrie 1944. La 11 octombrie 1944, se confirmă refuzul de a retroceda clădirile Mitropoliei Administrației Eparhiale regionale. Ordinul de a refuza retrocedarea, sub Nr. 618, este semnat de împuternicitul Consiliului în problemele Bisericii Ortodoxe de pe lângă Komisariatul popular sovietic (guvernul) al RSS Ucrainene, P. Hodcenko (corespondența între autoritățile

⁹ *Arhivele Statului din Cernăuți*, Fond P – 621 – 2 – 2.

regionale Cernăuți și Guvernul RSS Ucrainene se făcea mai mult în limba ucraineană).

În luna decembrie 1944, 20 de sate din raionul Noua Suliță au fost cuprinse de tifos¹⁰. Continuă însă predarea benevol-forțată către stat a cerealelor, cartofilor, sfeclii de zahăr și a altor produse alimentare.

Numărul bisericilor înregistrate în toamna anului 1944 pe 8 (opt) raioane ale regiunii Cernăuți:

1. Raionul Herța – 23
2. Raionul Hliboca – 21
3. Raionul Vijnița – 11
4. Raionul Secureni – 20
5. Raionul Cernăuți – 21
6. Raionul Zastavna – 39
7. Raionul Hotin – 28
8. Raionul Vășcăuți – 16

Nu s-au găsit date despre celelalte raioane ale regiunii Cernăuți.

În privința celorlalte culte din regiune în perioada anului 1944 avem următoarea informație: tovarășului Hodcenko P.S. i se comunică de către Kasatkin pe 28 noiembrie 1944 că în regiunea Cernăuți, în afară de bisericile ortodoxe subordonate Bisericii Ortodoxe Ruse, sunt înregistrate următoarele clădiri ale altor culte: 1. Sinagogi – 28; 2. Biserici greco-catolice – 3; 3. O (una) biserică romano-catolică; 4. O (una) clădire a bapțiștilor evanghelici. În raionul Storojineț, pe parcursul anului 1944, nu este înregistrat niciun cult, în afară de cel ortodox.¹¹

Informațiile de mai sus erau comunicate la Moscova tovarășului Poleanski, împuternicitul Consiliului pentru cultele religioase de pe lângă Consiliul de Miniștri al URSS pentru Ucraina.

În regiunea Cernăuți, la 1 ianuarie 1944, existau 54 de biserici romano-catolice. Aceste biserici romano-catolice, în decembrie 1944, erau:

¹⁰ *Arhivele Statului din Cernăuți*, Fond P – 621 – 2 – 2, p. 62.

¹¹ *Arhivele Statului din Cernăuți*, Fond P – 623 – 2 – 1, p. 9.

1. Părăsite (abandonate) – 30 de biserici;
2. Transmise Bisericii Ortodoxe – 2 clădiri;
3. Transmisă drept casă de rugăciune – 1;
4. Transformată în cinematograful – 1;
5. Sunt deschise și funcționează – 20 de biserici romano-catolice.

Numai într-o singură biserică romano-catolică sunt 2 preoți în orașul Cernăuți. În celelalte biserici romano-catolice credincioșii se adună duminica pentru rugăciune.

Lista clădirilor bisericilor ortodoxe, ce se aflau pe teritoriul regiunii Cernăuți, în principal în cimitire și cătune, care au fost biserici neînregistrate:

Raionul Storojineț: Cătunul Poleana – sat Banila pe Siret; Cătunul Vivtari – sat Bobești; Cătunul Salastia – sat Broscăuții Noi; Cătunul Liscoveț – sat Broscăuții Noi; Cătunul Prosiloc – Broscăuții Noi; în satul Broscăuții Vechi – fosta biserică greco-catolică; Cătunul Slobozia Nouă – Comanești; Satul Jadona Nouă – acum depozit; Cătunul Vâvoz, Primăria Jadova; Cătunul Kosovanka, Primăria Jadova; orașul Storojineț, la cimitirul din cătunul Maidan, biserică ridicată în 1793 cu hramul Sfinții Mihail și Gavriil.

În anul 1957, în regiunea Cernăuți sunt 366 de biserici.

Lista bisericilor ortodoxe înregistrate și a preoților lor pe regiunea Cernăuți pe anul 1958, cu anii în care au fost construite¹²:

- Ropcea – 1674
- Budineț – 1791
- Crasna Ilschi – 1723
- Broscăuții Vechi – 1869
- Banila pe Siret (Koșuia) – 1882
- Ciudei – 1886
- Storojineț – 1888

¹² *Arhivele Statului din Cernăuți*, Fond P – 623 – 2 – 127.

Davideni (St. Zzub) – 1889

Broscăuții Noi – 1892

Cireș – 1896

Igești – 1897

12. Storojineț – 1897, de fapt greco-catolică, ucraineană. Ucrainenii în orașul Storojineț nu au avut o biserică până către anul 2000!

13. Panca – 1900

14. Banila – 1907

15. Davideni – Zzub – 1907

16. Davideni (Noul Zzub) – 1910, cu o icoană dăruită de parohia ortodoxă din Câmpulung Moldovenesc, în 1910, păstrată până astăzi.

17. Davideni – Centru – 1935

Mănăstiri:

1. Kresceatic – 1765

2. Bucovinskaia – 1904

Preoți:

1. Bodnariuc Leontii Alexandru – Ciudei, dascăl Gordița Mihail Simeon;

2. Măcieșan Evghenii Ilie – Cireș, dascăl Opaieț Grigorii Constantin;

3. Strugaru Ioan Calistru – Igești, dascăl Panțila Dumitru;

4. Suoleac Semen Nicolai – Storojineț – dascăl Ceolac Dumitru Vasile;

5. Stefiuc Iurii Matveevici – Storojineț (biserica română), dascăl Curic Nicolai Ilie.

Proboțești – file de letopiseț

PR. TEODOR-CĂTĂLIN BUDACĂ
TATIANA TUTUNARU-BÂRZU

Drumul Herța-Probotești lasă în urmă Țarna Târnăucii și urcă încet spre deal, până ajunge la o răscruce. Dacă vei continua să mergi drept înainte, ajungi în pădure, dacă vei cârni spre dreapta, dai de vamă.

Nu este un sat trecător. Prin Probotești nu se trece, la Probotești se vine!

Este un sâtișor românesc, pierdut prin verdeța livezilor, înșirată pe coastele numeroaselor dealuri. Un sat la margine de țară. Mai că din pragul fiecărei case, privind spre est, la orizont, vezi conturul altei țări...

Probotești este o așezare rurală la vreo 30 km depărtare de orașul Cernăuți. Legătura cu orașul a existat în toate timpurile, însă nu a influențat prea mult modul de trai și obiceiurile de aici.

Ceea ce îl face deosebit de alte localități românești este graiul curat, cu puține regionalisme și accent corect. Locuitorii Proboteștiului cunosc bine limba rusă și ucraineană, dar nu uită limba maternă. Ruști de țara-mamă, oamenii de aici au vorbit întotdeauna în limba strămoșilor lor. Și ca români etnici, au păstrat elementele costumului popular, au transmis din generație în generație obiceiuri legate de sărbătorile religioase și calendaristice.

Încă se mai merge la cimitir în prima zi de Paști, încă mai răsună colinde la Crăciun. Mai joacă, sub geamuri, căluții și capra, mai umblă cete de semănători în prima zi a Anului nou. La Bobotează se sfințește apa, iar de Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil vin hrămeni la Probotești. Se dau la cusut costume noi românești, se recită poezii și se cântă cântece în limba maternă. Mai avem o școală românească. Mai ținem minte nume de români...

Înseamnă că mai existăm!

PREOTUL NICOLAE MANOLACHE – STÂLP NECLINTIT ÎN CALEA PRIGONIRILOR

Unul dintre cei care și-au iubit fără rezerve locul unde văzuse pentru prima dată lumina zilei a fost preotul Nicolae Manolache. Rezistența și tăria de caracter, demonstrate de acest om în timpul represaliilor și batjocurilor bolșevice, nu are asemănare.

În timpul păstoririi sale, oamenii din partea locului au început din nou să numească satul Probotești, „satul părintelui Nicolae”. De data aceasta, alt părinte Nicolae devenise punctul de sprijin și alinare pentru sute de proboteșteni și credincioși din satele vecine [primul, după numele căruia satul primise această denumire, a fost părintele Nicolae Sandovici, 1861–1931 – *n.n.*].

Preotul Nicolae Manolache s-a născut la 27 august 1927 în familia lui Vasile și Catinca Manolache din Probotești. Părinții hotărâsc să-l numească pe băiețelul nou-născut Vasile, în cinstea tatălui, care era pălămar la biserică. Văzând pruncul cu ochi albaștri, care gângurea cu un glăscior deosebit de sonor, preotul Nicolae Sandovici, paroh al bisericii din Probotești, le spune părinților că ar fi bine să-l numească Nicolae. „Poate-mi va urma copilul calea de slujire a lui Dumnezeu, nu degeaba este înzestrat cu un glas atât de răsunător și melodios!”, zise el. Cuvintele acestea au fost prorocitoare.

De la biserică, tatăl s-a întors ținând în brațe băiețelul botezat cu numele Nicolae, copil care creștea sănătos și cuminte, spre bucuria părinților. De mic era luat la biserică, iar la vârsta de 4 ani știa pe de rost rugăciuni și uneori cânta alături de preot și dascăl în strana bisericii. Un glas curat și melodios, ca un clinchet de clopoțel, răsuna în timp ce copilul își croia drum de la biserică spre casă, pe o cărărușă care se pierdea printre rândurile de porumb. Crescând mai mărișor, nu lipsea niciodată de la slujbele din biserică, cunoștea toată rânduiala. Un cânt pătrunzător răsuna tot mai des în ograda pălămarului Vasile Manolache.

Din copilărie se simțea un defect în vorbirea copilului, dar odată cu anii dispare „cepelegeala”, cedând în fața unui glas

frumos și puternic de bărbat. Un glas care a fost menit să răsunе timp de cincizeci de ani în biserica din Probotești, chemând la dragoste și smerenie, îndemnând spre un alt viitor.

Primele litere din alfabet Nicolae le descoperă la biserică, încercând să pătrundă în taina cărților sfinte. Cu mult nesaț soarbe vorbele înțelepte din tâlcul oamenilor bătrâni trecuți prin timpuri și evenimente tragice. Nu bănuiește nimeni că răul se va întoarce aici.

Învăță la școala ce se înalță chiar peste drum de biserică din sat. Primii învățători care-i pun condeiul în mână au fost soții Minu și Verginia Costea, cei ce au desfășurat cu mare dăruire activitatea la școala din Probotești până în groaznicul an 1944, când sunt nevoiți să ia calea refugiului. Cu multă recunoștință își amintește peste ani părintele Nicolae de încă un învățător, Adam Mălășâncu.

Prin școală și biserică eu văd curmarea răului

O tragedie mare cuprinde familia Manolache în anul 1936. Se stinge din viață mama. Rămas orfan de mamă la numai 9 ani, băiatul se maturizează înainte de vreme, împărțind cu tatăl tot greul și grija pentru surioara Eugenia, care avea doar 3 anișori. Ani grei de durere și suferință își lăsau amprenta în sufletul lui de copil. Alinare găsea la biserică și acasă, citind rugăciuni și ascultând cuvântul lui Dumnezeu. Tot mai mult încolțea în mintea lui chemarea de a-L sluji pe Dumnezeu. Cuvintele părintelui Sandovici, de multe ori rostite în fața proboteștenilor, erau ca un apel: „Prin școală și biserică eu văd curmarea răului...”, acestea devenind decizie pentru tânărul Nicolae.

Nicolae Manolache știa ce școală avea să urmeze mai departe. Nu-și închipuia alt drum decât cel de a deveni preot. Din dorința de a-L cunoaște mai aproape pe Dumnezeu, se înscrie la cursurile duhovnicești de pe lângă Mitropolia din Cernăuți. În anul 1947 se căsătorește cu Adela Crihan, una dintre fiicele gospodarului proboteștean Vasile Crihan, care în câteva perioade de timp a fost și pălămar al bisericii. Crescută într-o familie bună și credincioasă,

Adela era o fată frumoasă și foarte educată. Înțelepciunea și inteligența înnăscută o ajutau pe această femeie firavă și mărunțică să devină scut de nădejde pentru familie și prima susținere și încurajare pentru părintele Nicolae pe tot parcursul vieții, împărțind împreună mari bucurii, dar și nenumărate necazuri.

La vârsta de 19 ani este hirotonit preot pentru biserica din satul Horbova, iar peste 4 ani devine paroh al satului de baștină, Probotești.

În anul 1948, în familia lui Nicolae și Adela Manolache se naște primul copil, fiica Maria, peste cinci ani, în anul 1953, fiul Nicolae și în 1959, fiica Elena. Familia se considera împlinită și, ca alte familii de gospodari, se bucura de viața cotidiană.

Tânărul și ambițiosul paroh din Probotești aduna în jurul lui multă lume, numele lui devenind cunoscut departe de limitele satului. Duminicile și în zilele de sărbătoare biserica este arhiplină. Oamenii se adunau în sfântul lăcaș pentru a se ruga împreună și pentru a asculta povețele părintelui. În scurt timp, părintele Manolache devine una dintre cele mai apreciate fețe bisericești din Ținutul Herța.

Pe la sfârșitul anilor cincizeci ai secolului trecut, o nouă încercare se abate peste capul oamenilor care abia își reveniseră după vitregiile din 1940–1944. Începuse un val de prigoană împotriva preoților, religiei și credinței în Dumnezeu. Preoțimea era izgonită, defăimată, se închideau bisericile și se distrugeau cărțile sfinte, se aruncau în foc icoanele. În școli se introduceau ore și cercuri ateiste. Elevilor li se interzicea să meargă la biserică sau să participe la ritualurile marilor sărbători. Peste tot se simțea suflul ateist. Botezurile și cununii se făceau în mare taină, noaptea, cu ferestrele astupate. În tot Ținutul Herța, rând pe rând se închideau bisericile, fiind transformate în hambare pentru depozitat grâne sau utilaj agricol. Mulți preoți au fost urmăriți și supuși batjocurii, unii dintre ei au cedat, căzând în depresii.

Biserica din Probotești, în schimb, continua să funcționeze, primind cu ușile larg deschise lume adunată din toate satele

vecine. Preotul Nicolae Manolache continua să ajungă în casele creștinilor, unde era așteptat în miez de noapte, pentru a cununa, a boteza și pentru a asculta mărturii despre necazurile oamenilor. Niciodată n-a refuzat pe nimeni. Tot mai mult i se potrivea termenul „preot de leac”, pecete pe care o va purta, ca pe un nume, până la sfârșitul vieții.

Vremurile se făceau tot mai neliniștite.

Duminica după slujbă, se adunau în casa preotului membrii consiliului bisericesc și discutau despre întâmplările trăite și despre împrejurările vremii. La acele timpuri, din comitetul bisericii făceau parte: Urdeanu, Vasile Pavel, Gheorghe Străchinaru (pălămar), Ion Făgurel (dascăl, bunicul viitorului paroh din Probotești – Constantin Costea). Chibzuiau ce-i de făcut. Erau și păreri care spuneau să cedeze în fața presiunii și să se predea autorităților cheia de la ușa bisericii.

Mor, dar cheia n-o dau!

Într-o după-amiază de duminică, cineva a adus vestea că este jefuită biserica din Herța și că, trasă de cai, a fost dată jos crucea de pe acoperiș. Preotul Manolache înțelegea că pericolul e aproape. De aceea, ia hotărârea să păstreze la el cheia de la ușa bisericii: „Mor, dar cheia n-o dau!” Oricât de ticăloși erau cei care aveau ordin de sus să închidă bisericile, nu îndrăzneau să spargă ușile, temându-se de revolta oamenilor. De aceea se recurgea la șiretlic și presiune, căutând în fel și chip ca preoții singuri să se predea.

Într-una dintre zilele pline de frică și de primejdie, în ograda preotului au intrat doi necunoscuți. Preoteasa, deschizând ușa și înțelegând pe dată ce se întâmplă, le-a spus că părintele este plecat pe undeva, cu treburi. Înțelegeau cu toții că aceste „vizite” se vor repeta. Ziua, preotul stătea ascuns în casă cu perdelele trase la geamuri, iar cum însera, se urca în podul șurei și sta ascuns până dimineața. Cobora odată cu sosirea zilei, chinuit de nesomn și de frig. În fiecare seară la ușa casei băteau oameni necunoscuți, dar răspunsul preotesei Adela era același: „N-a mai venit de mult pe-acasă”.

Iarna anului 1959 s-a dovedit a fi geroasă și cu multă zăpadă. Nu mai aveau ce pune pe foc, săniile nu mergeau în pădure după lemne din cauza drumului înzăpezit. Copiii încotoșmănați plângeau în casa cu geamurile înghețate și pe dinăuntru. Părintele se hotărăște să iasă peste drum de casă, unde, pe malul din față, era o cioată de nuc. Nu apucă să termine de tăiat cioata, că a și fost prins și încătușat. Împreună cu preoteasa și cei trei copii (fiica Elena avea numai trei luni), au fost duși la Herța. Preoteasa Adela cu copiii s-a întors în curând acasă, dar părintele Nicolae a fost închis și condamnat la 7 luni de muncă pentru binele comunității. Era bătut și înjosit. I se cerea în permanență să cedeze și să ofere benevol cheia de la ușa bisericii din Probotești în schimbul unei protecții speciale, propunându-i-se postul de milițian, iar dacă nu, îl amenințau cu deportarea.

„Mor, dar cheia n-o dau!” repeta el cu îndârjire.

A îndurat înjosiri și chinuri, îl îmbătau și-l scoteau să măture străzile prin Herța, amuzându-se de starea lui și bătându-și joc de el. Doreau ca lumea să vadă „cum” sunt preoții și cât de „dăunătoare” este credința în Dumnezeu.

Din când în când veneau fețe necunoscute, îl lua și-l urcau în mașină și îl duceau în locuri și case străine să boteze pe furiș vreun copil, să rostească rugăciuni de dezlegare la paturi de suferință. Adus în taină înapoi tot așa cum a fost dus, se repetau zilele lungi cu mizerie și batjocură.

Nu mai ușor o duceau cei rămași acasă. Nu aveau ce mânca și cu ce se încălzi. Unica văcuță le fusese luată, doar fiul Nicușor a reușit să se ascundă după șură cu o mielușică în brațe. Oița salvată prin minune devenise cea mai îndrăgită podoabă din gospodăria pustiită.

Au venit într-o zi, iar oameni străini au dat buzna în casă și i-au spus pretesei să se gătească de drum, că vor fi deportați. Copiii speriați au început să plângă. În casă era o sărăcie nemai-pomenită. Tușea, fără încetare, bolnava mamă. De frică să nu se molipsească de ceva, oaspeții nepoftiți au ieșit din casă. Nu s-au

mai întors. Probabil credeau că și așa vor muri toți ai casei de frig și de foame. Prin sat se auzea un zvon, că cine va călca piciorul în ograda preotului va fi prins și pedepsit.

Fiind mai puternice decât frica, veneau bătrâne pe furiș lăsând în spatele casei traista cu câteva lemne și ceva de mâncare. Focul îl făceau în casă numai noaptea, să nu se vadă fumul, se străduiau cât mai rar să iasă din casă. Trăia încă vie în memoria oamenilor nenorocirea văduvelor și copiilor rămași orfani în anii de grea cumpănă. De aceea îi ajutau pe cei căzuți la nevoie. Poate că-și găseau ecou în inimile unor proboteșteni cuvintele de încurajare și povățuire rostite de preotul Nicolae Manolache nu doar o dată în Casa lui Dumnezeu.

Se aprindeau ochii mamei Adela când vedea trecând pe lângă casa lor o căruță trasă de cai. Era fratele ei, Nicușor Crihan, care mergea la muncă spre ferma colhozului. Știa că va lăsa căruța după cotitura drumului la Bodaicu și se va întoarce pe jos, peste ogoare, să nu fie văzut de mulți ochi, și le va aduce ceva de mâncare.

A supraviețuit mama cu trei copii, a ieșit învingătoare din greul iernii, au rezistat cu toții. Razele soarelui și roadele pământului au îmbujorat iar fețele plâpânde. Mare a fost nădejdea și credința, salvatoare a fost mâna de ajutor întinsă de oameni la acea vreme! Multă tărie, curaj și putere de rezistență pentru o mână de femeie! Își educa copiii și-i învăța să fie buni și cumsecade, să nu uite niciodată calvarul prin care au trecut.

Multe a îndurat familia preotului Manolache, alături de alte familii de oameni intelectuali și gospodari din sat.

După expirarea termenului de condamnare, părintele devenise tăcut și îngândurat. Era scârbit de nedreptatea și de lașitatea oamenilor, însă credința în Dumnezeu, la fel ca și darul de a aduce oamenilor pacea și vindecarea prin rugăciunile sale, i-au rămas neclintite.

A început iar să răsune clopotul și să bată toaca la biserica din Probotești! S-au redeschis larg ușile bisericii, se îndreptau credincioșii spre ea, dornici să audă glasul de altădată.

Preotul Nicolae Manolache a ieșit în față, a privit cu blândețe spre oamenii adunați în jurul lui și a vorbit cu glas blajin: „Bine v-am regăsit, dragi creștini!”

Vocea sonoră și melodioasă a început să răsunе iar la Probotești. Ce-i drept, biserica nu era arhiplină ca pe vremuri, veneau mai mult bătrânele cu broboade negre pe cap, îndoliate pe viață prin despărțirile și pierderile de la anul patruzeci încoace. Unii săteni aveau încă frică, iar alții admirau tăria de caracter și devotamentul părintelui Nicolae.

Îi mai rodea sufletul părintelui o supărare. Se temea să nu sufere din cauza lui unica soră, Eugenia, care era pedagog de profesie. Era avertizată să se țină mai departe de fratele ei, „care îmbrățișează o profesie dăunătoare societății socialiste”. Se întâlneau pe furiș în taina nopților, schimbând în fugă câteva cuvinte.

Copiii preotului Manolache simțeau o atitudine diferită a oamenilor față de ei. Bunăoară, copiii duhovnicilor nu aveau dreptul să-și continue studiile în instituțiile superioare de învățământ. De aceea, părintele se încadrează în munca agricolă din colhoz, adunând numărul necesar de „trudozile”, pentru ca fiica Maria, care absolvea școala medie, să aibă posibilitatea de a-și continua studiile la Institutul Pedagogic din Tiraspol (azi Transnistria). Mare a fost bucuria familiei când Maria a devenit studentă.

Peste câțiva ani, devine studentă a Universității de Stat din Chișinău și fiica mai mică, Elena. Între timp, absolvind colegiul de medicină, devine student al aceleiași institut pedagogic din Tiraspol fiul Nicolai. Părinții depun toată silința și toți trei copiii absolvă studiile superioare, pornind mai departe pe căile vieții, fiecare trăindu-și destinul.

Lăsați urme frumoase pe unde treceți!

Convingerea că prin credință și cunoștințe omul poate să se realizeze și să-și făurească viitorul trece ca un fir roșu prin toată viața preotului Manolache, demonstrând prin propriul său exemplu. Ca și înaintașul său, preotul Sandovici, nu încetează să

convingă țăranii să-și dea copiii mai departe la școli, spunând că „minte este cea mai de preț bogăție a omului”. Un om „cu carte” are mai multe șanse să învingă încercările, să lase urme frumoase pe pământ. Deseori, la sfârșitul slujbei, părintele Manolache spunea multe pilde, pentru a-i pune pe oameni să se gândească bine înainte de a lua o decizie sau alta referitoare la destinul copiilor. Părintele Nicolae nu obosea să convingă poporul că trebuie investit în mintea copiilor, nu în agonisiri materiale. Fiecare pildă atingea coardele sufletului, făcea să se mediteze asupra întâmplărilor și situațiilor.

Simțind necesitatea de a pătrunde mai profund în taina cunoașterii, în perioada anilor 1965–1967, Nicolae Manolache studiază la Academia și Seminarul Duhovnicesc din Sankt-Petersburg. Cunoaște bine slavona și citește cărțile sfinte, se evidențiază prin vocea sonoră și melodiosă. Absolvind, devine unul dintre puținii preoți din Bucovina cu studii superioare.

Se încadrează activ în viața comunității, demonstrând o dragoste nemărginită pentru cei pe care-i păstorea.

În biserică și în jurul ei era o curățenie exemplară, totul era amenajat cu mare grijă. Nu era dat uitării nici cimitirul satului, locul unde se odihnesc pe veci strămoșii noștri. După evenimentele anilor 1940–1944, multe morminte fuseseră distruse, pângărite. La chemarea parohului Manolache, oamenii s-au organizat și au adus în stare bună cimitirul, îngrijind și respectând ordinea în el.

„Numai acei care nu uită trecutul vor avea viitor. Cine am fi noi, dacă am uita părinții și buneii, nu ne-am cunoaște rădăcinile? O scamă purtată de vânt. Suntem datori să păstrăm tot ce am moștenit: biserică, școală, tradiții!”, așa îndemna mereu ambițiosul paroh. Acestea sunt doar mici fragmente din predicile lui.

Îi plăcea să lase în urma sa lucruri frumoase. Un colțișor de rai era curtea lui. O iarbă mătăsoasă, cosită până devenea deasă ca peria, se așternea de la portiță până sub streășina casei. Un rând de trandafiri care înfloreau din primăvară până toamna târziu stăteau cuminți, aranjați de-a lungul gardului. Dar ce pomi fructiferi

se înălțau în jurul casei! Doi cireși sădiți și altoiți cu mlădițe de cireș timpuriu creșteau pe costișa din stânga casei. La vale, spre iaz, creșteau meri de tot felul. Toți pomii erau altoiți de el, dibăcie moștenită de la tată și bunic.

„Munca nu poate fi o rușine. Bătăturile înfrumusețează o palmă de bărbat. Ocupați-vă cu ce vă place: construiți case, sădiți pomi, semănați flori, lăsați urme frumoase pe unde treceți!”, spunea părintele Nicolae.

Pentru activitatea pastorală exemplară, preotul Nicolae Manolache a fost decorat în anul 1963 cu „Crucea de aur”, distincție primită pentru numeroșii ani de slujire duhovnicească, cu iubire și dăruire.

La 17 noiembrie 1974, pentru participarea la viața duhovnicească a Bucovinei, în cadrul Liturghiei din Catedrala din Cernăuți, a fost distins cu titlul de Protoiereu.

Însă cea mai mare distincție pe care a avut-o preotul Manolache a fost dragostea și respectul consătenilor săi și a oamenilor de bună-credință care l-au cunoscut și cărora le-a slujit până la sfârșitul vieții.

Pe la mijlocul lunii februarie 1999, Ținutul Herța a fost cuprins de o veste tristă. Se pregătea să plece dintre noi părintele Nicolae, se stingea încet, ca o lumânare care, arzând, își topește toată ceara. Stăteau în jurul lui cei apropiați. Din răspuțeri se străduia să găsească pentru fiecare o ultimă povață.

Aștepta ziua de sâmbătă. Simțea că va fi ziua în care sufletul lui se va îndrepta spre Cer. A căzut neatinsă de nimeni icoana de pe perete. La doar câteva minute, s-a stins din viață Nicolae Manolache, în ziua de 20 februarie 1999.

Pe ultimul drum a fost petrecut de întregul sat. Doisprezece preoți i-au cântat „Veșnica pomenire” și l-au condus până la locul de odihnă veșnică.

Pentru meritul deosebit în fața proboteștenilor și lunga slujire pe acest tărâm mioritic, locuitorii satului au hotărât ca protoiereul Bisericii Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil din

Probotești să fie înmormântat în curtea bisericii, alături de preotul Nicolae Sandovici.

Așa se sfârșea drumul pământesc al parohului care a păstorit aici o jumătate de veac, la fel ca și Nicolae Sandovici. Peste puțin timp, la 28 iunie 1999, alături de el a fost înmormântată preoteasa Adela Manolache.

O destinație de Sus și un destin pământesc s-au împletit pe calea parcursă de părintele Nicolae. A fost păstorul unui sat vechi românesc și a scris câteva pagini din istoria lui, care pentru urmași constituie o lecție de viață.

*Biserica din Prisăcăreni
și preoții cunoscuți care au slujit
în ea în perioada 1784–1954*

RODICA ZEGREA

Potrivit consemnației din 1784 a clerului ortodox din Bucovina, în biserica din Prisăcăreni, la care în acea vreme mai umblau și creștinii din satele învecinate Carapciu și Suceveni, slujeau „popa Iacob și popa Ștefan”¹. Tot doi preoți, și anume Simeon Sucevan și Ștefan Rus, se aflau la Prisăcăreni și în anul următor 1785².

La începutul veacului al XIX-lea, păstor duhovnicesc al locuitorilor acestui sat de pe Valea Siretului era Grigore Iurevici. Acest slujitor al altarului a ostenit întru ridicarea bisericii noi, a cărei construcție a început în 1798 și a fost terminată în 1803. Fiindcă mazilul Ilie Grigorcea nu-și onorase cuvântul dat în privința urgentării lucrărilor de construcție a lăcașului de închinare Domnului, Grigore Iurevici a cerut cu insistență Consistoriului episcopal din Cernăuți să aplice măsurile convenite ca biserica să fie terminată. El releva în reclamațiile sale că, deși Grigorcea și alți mazili din Prisăcăreni își luaseră obligația de a ridica în centrul satului un lăcaș mai încâpător de închinare Domnului, nu doreau să contribuie cu nimic la construirea acestuia. Preotul Iurevici era încredințat că anume Consistoriul episcopal din Cernăuți trebuie să solicite intervenția Administrației cercuale a Bucovinei, care avea „o mai aspră poruncă sau tocmai orânduire execuției către acești ctitori a Prisăcărenilor spre săvârșirea începutului”³. Biserica „Sfântul Ioan Teologul” a fost târnosită în 1803, pe timpul când enoria Prisăcăreni se mai află în grija vrednicului preot Grigore Iurevici.

Nu știm deocamdată cine a fost după acest preot păstorul duhovnicesc al credincioșilor din Prisăcăreni, dar după absolvirea

¹ Dumitru Covalciuc, *Consemnațiile din 1784 și 1785 ale clerului bucovinean*, în „Țara Fagilor”, vol. XXI–XXII, 2013, p. 32.

² *Ibidem*, p. 38.

³ Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. VI, p. 183–184.

Institutului Teologic din Cernăuți, aici a venit să slujească tânărul Teodor Blajevici. Născut la 23 februarie 1807, în satul Tisăuți de lângă Suceava, acesta a fost hirotonit în 1832. De fapt, o foarte scurtă perioadă de timp a fost preot și la Storojineț. Obținând parohia Prisăcăreni din protoieria Storojinețului, a administrat-o până în 1834⁴. La Prisăcăreni i-a murit soția și, rămas văduv, Teodor Blajevici a intrat în cinul monahal cu numele de Teoctist. Va fi în continuare duhovnic spiritual la Institutul Teologic din Cernăuți, catihet la școala de dascăli, referent și asesor la Consistoriul episcopal, profesor suplinitor la Gimnaziul German de Stat și la Școala preparandială din capitala Bucovinei. A fost propus, în cele din urmă, profesor de limba română la numitul gimnaziu, însă frații Hurmuzachi l-au preferat pe ardeleanul Aron Pumnul, care venise la Cernăuți din Transilvania, unde era urmărit de autoritățile magiare pentru participarea sa activă la evenimentele revoluționare de la 1848. Între anii 1863–1874, a fost egumen al Mănăstirii Dragomirna. În 1877, a devenit mitropolit al Bucovinei și Dalmației, funcție pe care a deținut-o cu demnitate până la 27 iunie 1879, când s-a stins din viață.

Cărturar de înaltă marcă, Blajevici a lăsat lucrări cu caracter religios, o gramatică practică a limbii române, precum și o serie de poezii și fabule semnate cu pseudonimul Teoctist Șoimul⁵.

În 1838, anul în care a fost hirotonit preot, în parohia Prisăcăreni a fost trimis Vasile Iliuț, născut la 10 august 1806, în Crasna din districtul Storojinețului. Și acestui cleric i-a murit soția în Prisăcăreni. A părăsit acest sat de pe Valea Siretului și, în 1840, s-a călugărit la Mănăstirea Putna sub numele de Veniamin⁶. Din 1847 până în 1878, a fost profesor de religie și de limbă latină la Gimnaziul German de Stat din Cernăuți. Acolo i-a predat ore de

⁴ Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, Suceava, 2004, vol. I, p. 116.

⁵ *Ibidem*, p. 117.

⁶ Mircea Irimescu, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862–2012). La 150 de ani*, vol. II, Ed. Septentrion, Rădăuți, 2013, p. 295.

religie elevului Mihai Eminescu, în același timp în care viitorului Luceafăr al poeziei românești orele de română i le preda Ion Gh. Sbiera, nepotul de soră al lui Veniamin Iliuț⁷. În 1878, când s-a pensionat, Iliuț a primit rectoratul seminarului teologic, adică al internatului, în care studenții erau ținuți să trăiască o viață religioasă severă. A murit la 18 ianuarie 1887.

În anii 70 ai secolului al XIX-lea, păstor duhovnicesc al credincioșilor din Prisăcăreni a fost George Filievici⁸. În 1877, la Prisăcăreni a fost trimis ca preot de ajutor Ilie Hostiuc, fiul parohului din satul învecinat Iordănești. Tot în 1877, a fost realizat noul iconostas, toate cheltuielile suportându-le familia Grigorcea, în special boierita Alexandra Grigorcea, care a donat în acest scop suma de 600 de florini. S-au mai operat atunci și unele lucrări de reparație a lăcașului. Însă acele lucrări au fost oarecum sumare, deoarece tâlpile de stejar care începuseră să putrezească n-au fost înlocuite, iar zugrăvirea pereților din interior era foarte simplă. Atunci i-a fost schimbat și acoperișul, dar în 1879, parohul Grigorovici sesiza Consistoriul Mitropolitan din Cernăuți că la Prisăcăreni „ar fi cu cale să se construiască o biserică nouă”⁹.

Pe atunci, ca și mai târziu, biserica din Carapciu era o filială a celei din Prisăcăreni. Numărul familiilor din Prisăcăreni era în 1877 de 222, iar cel al locuitorilor – de 765, dintre care 376 bărbați și 399 femei. Ilie Hostiuc, care fusese numit în acel an preot de ajutor, era născut în 1852 și fusese hirotonit în 1876.

În 1880, Ilie Hostiuc a devenit paroh, iar Biserica Sfântul Ioan Teologul din Prisăcăreni a fost ridicată la rangul de parohie la 26 iulie 1861. În 1886, Hostiuc îl avea ca preot de ajutor pe Ștefan Tomovici, născut în 1852 și hirotonit în 1883¹⁰. Numărul de locuitori ai satului Prisăcăreni era în 1886 de 572. Tomovici n-a stat

⁷ Ovidia Țopa, *Amintiri din Țara Fașilor*, vol. III, București, 2014, p. 95.

⁸ *Schematismus der Bucovinaer gr.-or. Arhiepiscopeal-Diöcese*, 1876, p. 69.

⁹ *Ibidem*, 1877, p. 68.

¹⁰ *Ibidem*, 1886, p. 89.

multă vreme în acest sat. În 1891, în locul lui a venit Ioan Ianovici, născut în 1859 și hirotonit în 1889. Din cei 636 de locuitori ai satului 324 erau bărbați, iar 312 femei¹¹. În 1893, preot de ajutor a fost numit Maximilian Mitric, născut în 1865, iar cantor în 1898 era Clementie Scripcariu¹².

În 1901, în biserică era aceeași situație ca și în 1898. În 1905, preot cooperator era Ștefan Sbiera, iar cantor – Casian Șindilar. În 1907, îl găsim ca preot de ajutor în Prisăcăreni pe Adrian Lupăștean, născut în 1877 și hirotonit în 1904¹³. În 1910, pe postul de preot cooperator se afla Arcadie Zavadovschi. Prisăcărenii erau atunci 812, iar Carapciul avea 1.463 de locuitori. Dascăl în biserică din Prisăcăreni era Teodor Hlușceac, iar în biserică din Carapciu – Vasile Tușinschi¹⁴.

În 1911, Ilie Hostiuc nu mai figura în catastifele bisericești ca paroh al Bisericii Sfântul Ioan Teologul din Prisăcăreni. În acest sat pitoresc de pe Valea Siretului, în 1912 a fost numit paroh un cleric excepțional și un înflăcărat patriot român – Atanasie Gherman.

Născut în 1873, la Rădăuți, Atanasie Gherman a absolvit în 1897 Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți. Până a veni la Prisăcăreni, a mai fost preot cooperator la Mahala și Opișeni. S-a evidențiat și ca publicist, „înclinat spre pamflet și satiră”, ca un fin „cunoscător al limbii și istoriei naționale”¹⁵. În perioada 1909–1910, Atanasie Gherman fusese redactor al ziarelor cernăuțene „Deșteptarea”, „Dreptatea” și „Foaia poporului”. A fost un mare și sincer prieten al lui Iancu Flondor, un dârz luptător pentru emanciparea națională a neamului românesc din Bucovina, dar n-a ajuns să-și vadă împlinit visul, căci s-a stins din viață la Rădăuți, în ziua de 7 septembrie 1916.

¹¹ *Ibidem*, 1891, p. 99–100.

¹² *Ibidem*, 1898, p. 125.

¹³ *Ibidem*, 1907, p. 149.

¹⁴ *Ibidem*, 1910, p. 117.

¹⁵ Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, p. 425.

Atanasie Gherman l-a avut ca preot de ajutor pe Ioan Puiu, care era doctor în teologie. Originar din Pătrăuții Sucevei, acesta fusese hirotonit în 1911¹⁶. În 1913 și 1914, parohia „Prisăcăreni cu Strâmtura și Deleni sau Câmpul Siliciului, Sarghin, împreună cu Carapciu pe Siret cu Hatnii și Opăițeni” a fost administrată în mod exemplar de către cei doi preoți patrioți, Atanasie Gherman și Ioan Puiu¹⁷.

Puiu a fost mutat la Ostra, apoi, până în 1924, a fost preot la biserica „Bogdan Vodă” din Rădăuți. În 1929, a urmat cursuri de specializare la Viena și Bonn. A mai fost protopop de Rădăuți și consilier referent la Mitropolia Bucovinei. În 1925, a fost ridicat la rangul de arhipresbiter mitrofor. În 1930, a publicat volumul *Biserica misionară* și, tot în același an, a editat cartea *Un pelerinaj la Ierusalim*.

După Primul Război Mondial, paroh în Prisăcăreni era Nicanor Văleanu, născut în 1887, preot în 1911 și ridicat în rangul de exarh în 1922. El îl avea ca preot de ajutor pe Ștefan Clenciuc, născut în 1891. Cantor în biserica din Prisăcăreni era Constantin Hadinca, iar pentru cea din Carapciu – Nicolai Marciuc¹⁸. În 1927, în locul lui Clenciuc a venit, ca preot cooperator, Constantin Vasilovici¹⁹, iar în 1930, pe postul de asistent parohial se afla Leon Vataman, născut în 1895 și detașat de la Frătăuții Noi²⁰.

Nicanor Văleanu a fost părinte duhovnicesc al creștinilor din Prisăcăreni până în 1935. În 1936–1937, parohia a condus-o Valerian Lucaciu, în 1938 – Ioan Mitrofanovici, iar în 1939 – Grigorie Sucevanu.

Când teritoriul României a fost sfâșiat de bolșevici, biserica din Prisăcăreni a rămas fără preot. Totuși, ea n-a fost închisă.

¹⁶ *Schematismus...*, 1912, p. 118.

¹⁷ Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, p. 279–280.

¹⁸ *Anuarul Arhiepiscopiei ortodoxe a Bucovinei pe anul 1925*, p. 47.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Anuarul Arhiepiscopiei ortodoxe a Bucovinei pe anul 1927*, p. 87.

Din când în când, în ea venea să officieze serviciile divine preotul Simion Ivaniuc, parohul bisericii din satul învecinat, Suceveni.

N-a rămas biserica din Prisăcăreni închisă nici după cea de-a doua „eliberare” sovietică, din 1944. La 19 septembrie 1944, aici a venit să slujească cantorul bisericesc Vasilii Ivanovici Sidoro²¹.

La 22 aprilie 1945, episcopul Teodosie Kaverninski l-a numit paroh al bisericilor din Prisăcăreni, Carapciu și Iordănești pe ieromonahul Metodie Mânzac. Acesta era născut la 28 octombrie 1914, la Banila pe Ceremuș. După absolvirea celor 7 clase în școala românească, în 1930 a intrat ca ascultător în frățietatea Schitului Cosna, iar în 1932 s-a mutat la Mănăstirea Creșceatic, unde, în 1942, a primit tunderea în monahism. Până în 1951, el a fost starețul Mănăstirii Sfântul Ioan Teologul din Creșceatic. N-a stat mult timp în fruntea parohiei, căci a plecat la Moscova, unde a absolvit Academia Teologică cu titlul de candidat în științe teologice. A funcționat în continuare ca profesor la seminarele din Moscova și Saratov, apoi ca rector al seminarului din Volyni. În 1962, a fost hirotonit episcop de Volynia, apoi, între 1964–1967, a condus Eparhia Cernăuților și Bucovinei. La 7 octombrie 1967, a fost transferat la Vologda, unde a arhipăstorit până la 2 februarie 1972, iar de aici încolo – la Omsk, unde s-a aflat la 23 octombrie 1974, când a fost asasinat, noaptea, de niște bandiți. Sicriul cu corpul neînsuflețit al ierarhului a fost adus cu avionul în Bucovina. A fost înmormântat în cimitirul din Banila de către episcopul de atunci, Sava²².

Deși pe parcursul celor 144 de ani de dominație habsburgică în Bucovina, precum și după 1944, în Prisăcăreni s-au așezat cu traiul și numeroase elemente alogene, acest sat de la confluența

²¹ ARSC, f. R-621, inv. 2, d. 44, fila 8.

²² Adrian Acostăchioae, *Situația Bisericii din Bucovina din 1775 până în prezent*, în Calendarul creștin ortodox al românilor bucovineni pe anul 1992, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 47–48.

Siretului cu Sirețelul nu s-a lăsat înstrăinat și și-a păstrat caracterul românesc. Și acest fapt se datorează în primul rând bisericii, în care limba română a fost și a rămas stăpână, și preoților care au slujit în ea, căci unii dintre ei au fost patrioți notorii.

*În timpuri de restriște ne apără
sfintele noastre altare*

MARIA TOACĂ-ANDRIEȘ

BISERICA DIN CULICENI, ȚINUTUL HERȚEI, SUB ACOPERĂMÂNTUL MAICII DOMNULUI

Neîndoielnic, e nespus de valoroasă ca monument de arhitectură românească din prima jumătate a sec. al XIX-lea această veche biserică de lemn, cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului”. Înălțată pe locul unei bisericuțe și mai vechi, la hotarul Culiceniilor cu Târnauca, este una dintre puținele biserici de lemn care s-au păstrat pe teritoriul actualei regiuni Cernăuți. Dar și mai important pentru românii din Culiceni, sat rămas orfan chiar la câțiva pași de Țară, e că sfântul lor lăcaș îi cheamă nu numai la rugăciune și închinare, ci și la întâlnire cu istoria, la sfat cu toți moșii și strămoșii adunați grămăjoară în cimitirul din jurul bisericii. Cunosc multe istorii cum românii din teritoriul ocupat de sovietici și-au apărat cu temerar curaj altarele, în pofida represiunilor și celor mai perfide intimidări. Însă ca la Culiceni nu știu dacă s-a mai întâmplat pe undeva. În anii când se închideau și se demolau sfintele lăcașuri, dintr-un sat mic, cu țărani sărăciți de jefuitoarea orânduire sovietică, oameni care încă își așteptau neamurile pierdute prin Siberia și Kazahstan, câțiva membri ai sfatului bisericesc au plecat la Moscova să-și apere biserica și dreptul de a se ruga în româna lor maternă. Au ajuns până la cei mai mari „împărați”, au fost primiți de președintele Consiliului de Miniștri de atunci, Alexei Kosâghin.

Până s-au întors acasă, biserica era cu ușile deschise. Oare nu despre acești țărani a spus cu mai bine de două mii de ani în urmă poetul latin Ovidiu: „Fericit acel care cutează să apere cu putere ceea ce iubește”?

Cum să nu fi fost fericiți acei țărani neînfricați, care au bătut atâta drum, pentru apărarea istoriei lor sfinte! Or, biserica din Culiceni, construită din bârne de lemn, cu eforturile și cheltuiala boierului Holban, pe locul unei bisericuțe în care nu mai încăpea satul, a fost sfințită în 1845, cu un deceniu și jumătate înainte de Unirea Principatelor Române. Catapeteasma a fost adusă de la

vechea biserică, iar înzestrarea cu toate cele trebuincioase pentru slujbele religioase aparține proprietarului moșiei, aceluiași boier Holban. Mai târziu, la lucrările de reparație și amenajare a participat cu substanțial ajutor doamna Potlog din Târnauca, tot de viță boierească. Prin anul 2000, biserica a fost reparată cu mijloacele sătenilor, cam în aceeași perioadă fiind adus din România și al doilea clopot. Primul a fost dăruit de familia Holbanilor.

Scriu toate acestea pentru a aminti celor care ne trimit pe aiurea, dacă vrem biserică românească, despre cum au apărut sfintele altare ale românilor de pe aceste plaiuri.

Dacă cineva neîndoios în credința că veșnicia s-a născut la sat ar vrea să-i vadă chipul curat, în care bate o inimă inocentă, o poate întâlni la Culiceni, la doar 50 km de Cernăuți – satul mic cu oameni mari, modești și cinstiți, cu un pronunțat simț național, strâns legați de glia străbună. Am scris și am repetat de mai multe ori aceste cuvinte, dar nu găsesc altele care să exprime întocmai tot ce simt când mă aflu printre „seminceri” (așa sunt numiți la Culiceni oamenii de vârstă venerabilă, purtători ai durerilor trecutului) de acolo, înzestrați de Dumnezeu cu puterea de a regenera memoria urmașilor. Până a pași pe moșia lor, l-am cunoscut pe Ion Boacă, bărbatul care m-a căutat, cu mulți ani în urmă, la redacția ziarului „Zorile Bucovinei”, să-mi spună că l-a emoționat până la lacrimi articolul meu „Aerul de care întotdeauna îmi este dor”, pentru că și lui întotdeauna îi este dor de aerul de dincolo de frontieră, unde are neamuri dragi.

La oamenii tari cu duhul, generoși la suflet, și modestia e mare. Evanghelia bunătații lor ar fi rămas în anonim – trăindu-și micile bucurii și alinându-și marele amar sub Acoperământul Sfintei Fecioare al vechii Biserici, prinși în continuu zbucium pentru înnobilarea straiului de legendă al vetrei natale cu noi podoabe – dacă nu răsărea din bătrâni „seminceri” mai mulți arbori cu ramuri viguroase. Cu grija de a-i face cunoscuți mai departe de marginea lor de țară a trăit unul din fiii satului, Octavian Bivolaru, regretatul președinte al Societății „Golgota” a românilor

din Ucraina. Lui îi datorăm faptul că mulți membri ai Societății, dar și alți români din Cernăuți, am gustat, la început de iunie, când ne comemorăm victimele deportărilor staliniste, din pâinea pomenirii martirilor din Culiceni. Imaginile acelor momente sunt vii în memoria noastră.

CUM A RENĂSCUT CEA MAI VECHIE BISERICĂ DE LEMN DE LÂNGĂ CERNĂUȚI ȘI CE NE SPUNE EMINESCU DESPRE „MAICA SPIRITUALĂ A NEAMULUI ROMÂNESC”

În sfintele duminici, când bunii creștini se roagă în biserici sau citesc din Biblie în intimitate cu Dumnezeu, mă aprofundez și eu în „Evanghelia neamului”, cu numele Eminescu. Citesc despre BISERICA NOASTRĂ – „Maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbii și unitatea etnică a poporului”. Gândul mi-i la una din cele mai vechi biserici românești de la Horecea Urbană, Cernăuți, cu hramul „Înălțarea Domnului” primit din perioada medievală a Statului Moldovenesc. Acest lăcaș le-a servit românilor din Horecea câteva sute de ani. Intemperiiile veacurilor, fărâdelegile din a doua jumătate a secolului trecut i-au măcinat lemnul de la temelie până la acoperiș, mai rău decât carii. Părea că sfârșitul acestui vechi lăcaș de închinare, declarat monument de arhitectură populară, este iremediabil.

Așa scria și autorul cărții „Monumente istorice și de arhitectură din ținutul Cernăuților”, Laurențiu Dragomir: „În prezent, bisericuța este părăsită și uitată, deși a fost declarată monument de arhitectură ocrotit de stat. Cum a fost „ocrotită” vreme de o jumătate de secol, se poate observa cu ușurință astăzi urmărind pereții cu lemnul colorat de scurgerea timpului și învelitoarea de șindrilă a acoperișului, din care n-au rămas decât... cuiele, stranie și dureroasă vedenie”. Presupun că așa a văzut-o domnul Laurențiu Dragomir prin 2000, anul apariției cărții. Dar s-a găsit cine s-o ocrotească. În 2004 eu am văzut-o renăscută ca pasărea

Phoenix. Era duminica de 24 octombrie, o dimineață luminoasă, cu soare fierbinte, cum rar se întâmplă la sfârșit de Brumărel. Toate cărările din pitoreasca suburbie cernăuțeană duceau spre cimitir. Oamenii, însă, mergeau voioși și clopotele băteau a bucurie, vestind sfințirea bisericii renovate, astfel chemându-i la întâlnirea cu moșii și strămoșii care au fost botezați, cununați și prohoditi în sfântul lor lăcaș.

Mari și nebănuite sunt minunile lui Dumnezeu. Atunci când dispăruse ultima speranță, când era să cadă ultima cruce de pe acoperișul deteriorat, în inimile a doi tineri a încolțit dorința de a salva această relicvă. Horecenii n-au uitat de ei – Nicolae Costăș și Mihai Piven –, acum gospodari în toată legea. În jurul lor s-a unit multă lume, căci și lucrul pus la cale necesita mari eforturi și resurse materiale. Era nevoie nu doar de material de construcție, ci și de meșteri pricepuți care să refacă din temelie până la acoperiș întocmai modelul vechii biserici. Lipseau și obiectele de cult. Nici până azi nu s-a dat de urma icoanelor de valoare din secolul al XVIII-lea și a altor odoare de preț. Odată început, lucrul n-a stat pe loc. Horecenii au pus mână de la mână, ajutând cu bani și brațe de muncă. De la Guvernul României, biserica a primit o donație de icoane de veritabilă valoare artistică, estimate la 15 mii de dolari. Femeile din parohia preotului Gheorghe Chiseliță, parohul din acea perioadă, au avut grijă de hrana a doi meșteri, huțuli de la munte, pricepuți în arta lemnului. Ei au lucrat la Horecea trei luni, timp în care au înălțat biserica în conformitate cu proiectul de restaurare, păstrând toate elementele de arhitectură românească din secolul al XVII-lea. Localnicii păstrează cele mai frumoase amintiri despre ei. Cât au lucrat, meșterii au dus un mod auster de trai, în post și rugăciuni. Înainte de a-i angaja, horecenii au vizitat satul lor din raionul Putila, rămânând impresionați de cumsecădenia și simplitatea oamenilor întâlniți acolo. Această biserică a românilor, restaurată de meșteri huțuli, este simbolul unei autentice îmbrățișări creștine între neamuri de aceeași credință.

Biserica „Înălțarea Domnului” din cimitirul de la Horecea stă și ca un simbol al veșnicei reînnoiri, amintindu-le mereu oamenilor că nimic din ceea ce e sfânt, clădit pe suferințele și bucuriile unei lumi trecute, nu dispare fără de urmă. După renașterea acestui sfânt lăcaș, au fost readuși în cimitir, simbolic, înscriși pe o Cruce monument, horecenii supuși represaliilor de regimul totalitar stalinist. Părintele paroh Pavel Paulenco are grijă să-i pomenească în timpul slujbelor și la parastasele în memoria lor.

Readucerea la viață a acestei vechi biserici adeverește cuvintele lui Eminescu: „Biserica este Maica spirituală a neamului românesc, că Ea, Biserica Ortodoxă, a născut unitatea limbii și unitatea etnică a poporului, e azilul de mântuire națională în țări unde românul nu are stat”. La fel de fermă e poziția poetului nostru național, de la care ar trebui să învățăm a ne apăra tot ce avem mai sfânt: „Noi, românii, formăm o biserică națională, și ca societate religioasă, ca Biserica Ortodoxă Română, suntem un cor matur și compact pentru a ne împotrivi la orice tendințe care ar jigni libertatea conștiinței și cultura noastră națională”.

BISERICA SFÂNTUL DIMITRIE – ULTIMA REDUȚĂ A LIMBII ROMÂNE LA CEAHOR

Despre Ceahor nu pot să scriu decât cu mare dragoste și cu mare durere în același timp. Cu dragoste pentru că, încă înainte de a avea neamuri foarte apropiate în această comună de sub streășina Cernăuțiului, i-am cunoscut și admirat pe câțiva bravi români, fondatori ai corului „Dragoș Vodă”, având la suflet și file de istorie străveche și nume de mari personalități născute din matricea virtuților acestei așezări. Iar când zic de durere, pornesc și mai de departe... Ceahorul, ca și localitatea vecină Corovia, este satul unde străbunici și bunici români au adus pe lume copii moldoveni și nepoți ucraineni. De fapt, asimilarea românilor n-a început aici de la ocupația sovietică din 1940, ci din perioada

austriacă. Iată un citat din „Povestea așezărilor bucovinene”: „1906: Opt țărani români din Ceahor s-au prezentat marți, în 16 octombrie 1906, la orele 11, înainte de amiază, sub conducerea dlui Dr. Slușanschi, la președintele țării, dl Dr. Octavian cavaler de Bleyleben, și s-au plâns de modul cum încearcă inspectorul ucrain Nicolai Spenul și învățătorul Kesseletzja [amândoi români de origine – *n.n.*] să-i facă cu forța ruteni, cerând ca ei să înscrie copiii la secția ruteană. Dl Dr. Slușanschi a intonat în mod pozitiv, că părinții au dreptul să-și crească copiii după placul lor și nu după tendința dlui Spenul; faptul invocat de acesta, că copiii nu cunosc bine limba română, e, pe de o parte, neadevărat, pe de alta irelevant, pentru că dacă un țăran își poate da copilul la școala germană din oraș, deși copilul nu știe o boabă germană, cu atât mai mult are el dreptul să-l dea la instrucție română, pe care copilul o înțelege”.

Așa a fost în 1906: cu o simplă plângere, țăranul român, de rău, de bine, își găsea dreptatea. Începând din 1940, exceptând scurta perioadă a revenirii administrației românești în Al Doilea Război Mondial, n-a mai îndrăznit nimeni să-și revendice dreptul la limba maternă în învățământul școlar, căci celor curajoși li se făcea dreptate în Siberia, în închisori și lagăre ale muncii forțate. Totuși, a avut milă Dumnezeu să le lase românilor din Ceahor un scut pentru limba maternă, care răsună până astăzi în biserică. Se mai cântă colinde românești de Crăciun, se aud sorcove și urături de Sfântul Vasile, se păstrează sufletul limbii materne în portul popular scos de zile mari din lăzile de zestre străbună.

Dacă astăzi mai răsună vorbă românească la Ceahor, este numai datorită lăcașului sfânt, unde a ars și mai pâlpâie flacăra limbii române. Biserica Sf. Dimitrie, finalizată în 1884, a fost înălțată pe locul unei bisericuțe de lemn cu hramul Sfânta Treime (1786), un neasemuit monument de artă medievală, la construcția căruia n-a fost bătut nici un cui. La începerea construcției noii biserici, lăcașul de lemn a fost demontat și dăruit enoriașilor din Privorochia. Primul paroh a fost Artemie Berariu,

tatăl poetului și dramaturgului Artemie Berariu. Timp de 20 de ani, la Ceahor a slujit Silvestru Morariu, viitorul mitropolit al Bucovinei, păstor vrednic de amintirea tuturor românilor. Zelul apostolic al Mitropolitului Silvestru s-a transmis succesorilor săi, preoților care au slujit la altarul Bisericii Sf. Dimitrie. Ceahoreni au avut noroc de preoți gospodari, așa cum a fost regretatul părinte Vladimir Borcea. În pofida timpurilor nefaste (anii săi de preoție au decurs în cea mai grea perioadă pentru credință și Biserică), părintele Borcea a înființat o școală duminicală, pentru a le propovădui copiilor cuvântul Domnului în limba română. Însă pentru lucrările de renovare a bisericii nu-i ajungeau mijloace. Lăcașul se deteriora, curgea acoperișul, clopotnița de lemn se clătina. Aceste sarcini i-au revenit parohului de astăzi, Petru Blaga, slujitor la Ceahor într-un timp mai bun, când oamenii au început să respire mai liber în privința credinței.

M-am bucurat să aflu că e bine și sănătos la vârsta-i venerabilă de 89 de ani fostul staroste al bisericii, Vasile Maga. L-am cunoscut cu mulți ani în urmă, când socotea zi și noapte fiecare bănuț adunat pentru renovarea bisericii. A fost un mare meșter în construcție, anii de după pensionare consacându-i refacerii sfântului lăcaș. „Să mă trezească cineva la orice oră de noapte, pot să dau darea de seamă câți bani am adunat și ce-am făcut cu ei pe parcursul a mai bine de zece ani”, mi-a dezvăluit starostele, mărturisind ca la spovedanie: „3.700 de dolari am cheltuit pentru amenajarea unei copertine, să nu stea lumea în ploaie ori ninsoare când așteaptă afară, 35.000 de dolari ne-a costat schimbarea acoperișului și crucile de pe biserică, 57.000 de grivne – înălțarea noii clopotnițe”. Să luăm aminte că este vorba de anul 2008, când dolarul echivala cu vreo 4 grivne. Enoriașii îi purtau mare respect starostelui, încredințându-i banul și ajutându-l cu brațe de muncă. Veneau din credință, dar și de dragul lui la lucru neplătit, urmându-i exemplul de a face să fie frumos și curat locul unde trăiesc, unde se roagă lui Dumnezeu. Așa a prins rădăcini în modul de trai al ceahorenilor îndemnul lui Vasile Maga: „Dacă în jur e curat,

înseamnă că omul e sănătos și trăiește bine”, precum și osteneala sa de a-și crea în jur o gură de rai. Deși nu i-a dat Dumnezeu copii, a lucrat cu drag pentru copiii de azi și de mâine ai satului, ca să stea temeinic măcar alte câteva sute de ani Biserica și candela limbii române ce arde la altarul ei.

PROTOIEREUL MIHAI IVASIUC, UN DESTIN JERTFELNIC LA TEMELIA CAPELEI MITROPOLITANE DIN CERNĂUȚI

Primăvara aceasta am intrat în Săptămâna Patimilor, amintindu-mi numele unui preot care ne lipsește de foarte mulți ani, din 2007, când a plecat subit la Domnul. Preotul Mihai Ivasiuc a apărut printre noi odată cu deșteptarea națională, manifestându-se ca un slujitor smerit al credinței ortodoxe, dar înnobilat de simțiri naționale. Cine l-a cunoscut îmi va da dreptate că a fost de un nemaipomenit neastâmpăr, dublat de avânt patriotic și nelimitat curaj. Aș zice că a fost un preot atipic, dacă n-aș cunoaște din perioada austriacă a Bucovinei simpli slujitori și înalți ierarhi care s-au consacrat idealurilor neamului și care slujeau lui Dumnezeu cu același duh jertfelnic. Să ne amintim de apostolica viață duhovnicească a preotului Iraclie Porumbescu, de arhimandritul Arcadie Ciupercovici, egumenul Sfintei Mănăstiri Putna care, în pofida opunerii autorităților, a susținut Marea Serbare a românității de la 1871, sau de mitropolitul Silvestru Morariu Andrievici.

Cred că în sufletul lui Mihai Ivasiuc își găsisese sălaș câte o fărâamă din temeritatea acestor înaintași. Și cât de binevenită ar fi acum pentru preoții români și enoriașii din parohiile lor Societatea Creștin-Ortodoxă „Mitropolitul Silvestru Morariu”, fondată de părintele Mihai Ivasiuc. Odată cu sfârșitul său pământesc, a dispărut și această Societate, care-i unea pe creștini la fapte caritabile, dar și la lupta dreaptă pentru limba maternă, simbolurile naționale, pentru dreptul de a trăi, de a ne ruga și a respira românește.

Neîndoielnic, preotul știa că nu-i va fi ușor pe drumul ales, înțelegea prea bine că libertatea cugetului, dar mai ales dragostea de neam se plătește scump. Își dădea seama că va trebui să plătească mare tribut, învățându-și neamul să fie supus și să îngenuncheze numai în fața lui Dumnezeu, dar nu și a celor ce lovesc în demnitatea națională. Astfel își începea binecuvântarea la adunările și sărbătorile naționale, așa i-a îndemnat pe sutele de români adunați la 17 septembrie 1991 în fața clădirii ARS Cernăuți pentru a-și revendica dreptul la limba maternă și la simbolul național – Tricolorul. Fire vizionară, pledând pentru protejarea limbii române în sfintele lăcașuri, părintele Mihai a lansat ideea unui Vicariat Ortodox Român în regiunea Cernăuți. N-a fost să fie, în jurul său strângându-se nori negri de ostilități. Dar eforturile nu i-au fost zadarnice. Se vede că Dumnezeu îi pregătise o altă menire, nu mai puțin importantă. Îndepărtat de la Biserica din Corovia, unde contribuise și la redeschiderea claselor, mai apoi a școlii cu predarea în limba română (care au fost de mulți ani închise), a luat sub oblăduirea sa un sfânt lăcaș lăsat în amărățată uitare.

Părintele Mihai Ivasiuc a redat duhul liturgic Capelei Mitropoliților din vechiul cimitir din Cernăuți. Mai precis, a scos acest panteon românesc din starea de plâns, din păcatul mizeriei unei lumi fără de Dumnezeu. Paraclisul, ctitorit de ierarhul Silvestru Morariu, a devenit, în 1881, criptă pentru Mitropoliții Bucovinei și Dalmației, iar în 1884, în sâmbăta dinaintea Rusaliilor, a fost sfințit, cu hramul „Sfinții Trei Ierarhi”. În criptele de la subsolul Paraclisului și-au găsit odihna veșnică episcopul Dositei Herescu, mitropoliții Teofil Bendela, Teoctist Blajevici, Arcadie Ciupercovici, Silvestru Morariu Andrievici, Vladimir de Repta, Nectarie Cotlarciuc. „Eliberatorii” antihriști le-au profanat osemintele, în perioada de ocupație sovietică sfântul lăcaș fiind transformat într-o groapă de gunoi.

Trebuia să pătimească, să fie osândit, ca pașii și inima să-l poarte pe preotul Mihai Ivasiuc la acest lăcaș. Cu binecuvântarea

și susținerea Preafericitului Daniel, Patriarhul României, la acel moment Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, părintele Ivasiuc a refăcut Capela Mitropolitană, unde a slujit 16 ani, până la ultima bătaie de inimă. La câțiva ani după revigorarea sfântului lăcaș, niște vandali au profanat vreo 500 de cripte și au împrăștiat oasele în fața Capelei. Părintele le-a adunat în racle și le-a înhumat. Tot de la el a început tradiția de a aprinde lumânări în noaptea Învierii la mormintele personalităților românești și de a avea grijă de mormântul lui Aron Pumnul. Acest crez a fost preluat de părintele Cristofor Gabor, un vrednic continuator, care ține la neamul său, oficiază slujbe de pomenire a înaintașilor înmormântați în acest cimitir, participă împreună cu familia și enoriașii săi la comemorările organizate de societățile naționale românești. „Biserica și credința sunt veșnice, nu vor muri niciodată, de aceea nici limba noastră în care ne rugăm nu va muri”, ne spune părintele Cristofor de fiecare dată, ca să nu uităm. Să nu-l uităm nici pe protoiereul Mihai Ivasiuc și să fim vrednici a-l pomeni.

*Credința și suferința
la românii din Boian*

MARIA TOACĂ-ANDRIEȘ

Un preot adus de „Lordul” lui George Løwendal

Dintr-o îndepărtată copilărie, când bunica mă purta de mână la biserică, încă îmi vibrează în memorie fiorii unor răcoroase dimineți de duminică, înmiresmate de tămâie și busuioc. De aceea voi începe cu emoțiile, lăsând istoricul sfintelor lăcașe din Boian la finalul acestor consemnări. Și dacă tot e vorba de o întoarcere în copilărie, nu găsesc cuvinte mai potrivite decât ale celebrului povestitor din Humulești. Oricât mi-aș răscoli fantezia, nu pot spune mai ispititor decât Ion Creangă: „Stau câteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre pe când începusem și eu, drăgăliță-Doamne, a mă ridica...” Țăranii din satul meu, născuți pe la începutul secolului trecut, merită cu deasupra de măsură aceste cuvinte, mai ales pentru curajul de a-și apăra sfânta biserică și pe slujitorul altarului de prigoana regimului. Am fost primul și unicul copil supraviețuitor în casa părinților mei, oameni apăsați de nevoile „timpurilor noi”. Muncind din zori și până-n noapte, mai mult de pomană, pentru stat, ei își purtau credința adâncită în suflet. În primii ani de putere sovietică, la începutul colectivizării, erau mânați și duminicile la muncile câmpului. Mama îmi povestea cum se furișa duminica la crăpatul zorilor pe cărări ocolite să ajungă la biserică, dar și atunci era întoarsă din drum de către vătafii colhozului. Preotul era impus de autorități să termine slujba până la înălțarea soarelui. Deși colhozul nu pierdea nimic din cauză că fetele mergeau duminica la Sfânta Liturghie, cei mai inveterați slugoi ai puterii mișunau pe toate drumurile, călări pe cai ca să pară mai grozavi, să bage spaima în creștini. Numai bătrânii erau lăsați în pace. Căliți în focul a două războaie mondiale, supraviețuind evacuarea în adâncul Rusiei (la Astrahan și Saratov) în 1916 și deportările din 1941, ei nu tremurau de teama noilor ciocoi, nu-și plecau fruntea în fața

lor, închinându-se numai la icoane. Aveam și în casa noastră o „sfântă” pentru salvarea sufletelor de păcate, pe bunica Ioana, cu bărbatul mort în lagărul de la Onega, cu un fiu arestat în 1941 și împușcat fără de judecată în închisoarea din Cernăuți. Adevărul despre sfârșitul tragic al unchiului Ioniță, fratele mai mare al tatei, aveam să-l aflu mult mai târziu, când nici părinții mei nu mai erau în viață. Bunica l-a așteptat toată viața, rugându-se la Dumnezeu să i-l aducă acasă, dând pomeni nu pentru sufletul, ci pentru sănătatea fiului pierdut. Ea mă purta la biserică, ne ținea familia în leagănul credinței. Când a căzut la pat, îl ruga pe tata să-i aducă preotul acasă pentru spovedanie și împărtășanie.

Spre deosebire de alte sate din nordul Bucovinei, în care pe parcursul perioadei sovietice s-au perindat mai mulți preoți, Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Boian, numită în cinstea ctitorului și „a lui Ion Neculce”, l-a avut ca părinte duhovnicesc timp de jumătate de secol, din 1944, până l-au părăsit puterile, pe părintele Boris Țapu dintr-o localitate din nordul Basarabiei. Sosirea lui la Boian își are ecou de legendă. Am auzit-o în mai multe variante, cea mai proaspătă fiind preluată de la profesoara Eleonora Bizovi. În primăvara anului 1944, când trupele sovietice ocupaseră deja nordul Bucovinei, preotul Mihai Rusu, care slujea la acel moment, s-a refugiat în România. Toate cele trei biserici (ortodoxă, catolică și greco-catolică), rămânând fără preoți, stăteau închise. Doi țărani împovărați de ani, Dumitru Sfeclă și Costache Vicsici, au pornit pe jos la Cernăuți, la Mitropolie, să ceară un preot ortodox român pentru Biserica lui Ion Neculce. Dumnezeu le-a scos în cale pe Boris Țapu, care venise cu tânăra soție și doi copilași la Cernăuți în căutarea unei parohii. Aflând că boincenii au nevoie de preot, le-a zis: „Luați-mă pe mine”. Stând de vorbă pe îndelete, celor doi bătrâni le-a plăcut firea mucalită și rostirea românească a tânărului părinte, insistând pe lângă superiorii episcopiei să fie trimis la Boian nu altcineva decât Boris Țapu, preotul care avea să le fie călăuză duhovnicească mai mult de jumătate de secol. Le-a sfințit Tricolorul, a suferit alături de

boinceni pentru dreapta credință, lăsându-le testament să rămână pe vecie buni români. Dar mai impresionant decât toate este că neînfricatul țăran Costache Vicsici e chiar „Lordul” din tabloul lui Løwendal, artistul care picta în exclusivitate țărani români, considerându-se și el român prin libera opțiune. Pictorul, îndrăgostit de Bucovina, n-a găsit la niciun alt neam atâta demnitate și noblețe ca în chipurile țăranilor români. Că avea dreptate ne dovedește verticalitatea „lordului” Costache în fața autorităților. Primind învoirea să slujească la Boian, preotul nu avea unde se adăposti cu familia. Costache Vicsici s-a înfățișat în fruntea unei delegații la primărie să ceară pentru preot una din casele rămase pustii. Chiar atunci s-a întâmplat să dea ochii cu niște șefi din raion, care l-au luat pe bătrân în răspăr, mustărându-l că a adus fără acordul lor popă în sat. „Trăiască unde-o vrea. Nu ne trebuie, noi nu l-am chemat”, a răspuns primarul la rugămintea enoriașilor. „Nici pe voi nu v-am chemat, dar, de voie-de nevoie, v-am primit. Preotului trebuie să-i dați casă, că satul l-a chemat”, le-a ripostat țăranul cu demnitatea unui adevărat lord, reușind să obțină o căsuță părăsită de lângă pârâu. Cui i-ar fi trecut prin gând, cine ar fi putut crede atunci că pe clădirea primăriei, peste jumătate de secol, va flutura din nou Tricolorul, iar acest „popă nechemat” va sfinți flamura dragă sufletelor boincenilor, mulțumind lui Dumnezeu într-o unică rugăciune cu enoriașii că au ajuns zilele libertății și dreptății?! Drept că libertatea de a ne cinsti simbolurile naționale n-a durat mult, dar cine a fost prezent la acea sărbătoare scaldată în lacrimile bucuriei va transmite din generație în generație emoțiile, sublimul unui eveniment despre care nici în cele mai fantastice reverii n-ar fi îndrăznit să-și imagineze preotul, când a pășit prima dată pe pământul Boianului. Dar și atunci, în 1944, oamenii au avut o mare bucurie, poate mai mare decât la arborarea Tricolorului peste cinci decenii. Toată lumea, indiferent de religia împărtășită (catolici, greco-catolici), venea la Biserica Ortodoxă Adormirea Maicii Domnului. De Sfintele Paști la sfințitul păscuțelor, de Iordan la agheasmă se rânduiau

roiuri de oameni, cu sufletele înnobilate de fericirea comuniunii cu divinitatea. Clopotele bisericii băteau deopotrivă pentru toți, cât timp celelalte lăcașe de închinare au stat în paragină.

Și după ce și-a făcut rost de un apartament la Cernăuți, părintele Boris a rămas cu inima și sufletul la Boian. Ajunși la o vârstă venerabilă, soții au schimbat comoditățile de trai din oraș pe o casă sătească, preotul dorind să-și doarmă somnul de veci printre enoriașii săi. Presvitera Zinaida, spre sfârșitul vieții, zădarnic îl îndemna să se întoarcă la baștină. „Cum să plec acolo, dacă viața mea e aici?”, îi riposta soțul. Dorea să rămână pentru totdeauna în pământul din fața lăcașului unde a slujit lui Dumnezeu și boincenilor. La o vârstă înaintată, până a-și schimba apartamentul pe casa din sat, îl întâlneam deseori dimineața la stația de autobuze. Ducea un mod de viață modest, aș zice chiar auster, se deplasa la datorie ca orice om simplu cu autobuzul sau cu vreo mașină de ocazie. Trecuse prin toate greutățile năpăstuite asupra țăranilor, ale sale fiind și mai mari, deoarece trebuia să dea socoteală autorităților pentru „răspândirea opiului în popor”. I se impunea cote mai mari la plata dijmelor la stat, suferea batjocura șefilor, intimidarea și amenințarea pentru orice abatere de la ordinele lor. L-am cunoscut în diverse etape ale vieții – străluminat de înțelepciune, înviorat de spiritul extraordinar al umorului ce-l ajuta în clipele de deznădejde să-și mențină echilibrul sufletesc și să aprindă speranța în casele enoriașilor. Îmi amintesc clipele fericite când Boianul a sărbătorit jubileul de 80 de ani al părintelui și jumătate de secol de slujire duhovnicească. În ajunul jubileului, la 12 februarie 1994, mi-a acordat un interviu din care am reținut mărturisirea: „Când am venit la Boian, încă nu se terminase războiul. În jur era multă jale. Rămas de mic orfan de tată, eram deprins cu greutățile, rostind de fiecare dată în gând: «Doamne, ajută-mă și dă-mi răbdare». Când eram înjosit, obijduit, neapărat se găseau oameni care mă compătimeau, niciodată n-am fost lăsat singur în fața greutăților. Sprijinul câtorva țărani a însemnat mai mult decât durerea de pe urma umilințelor. Cu ajutorul enoriașilor, în

anii cei mai nefaști pentru ortodoxie am reușit să reparăm biserica de trei ori în interior și de patru ori pe dinafară”.

La vârsta-i octogenară, preotul Boris încă nu-și simțea povara bătrâneților. Era prezent, cu numeroși enoriași, la toate manifestările naționale, binecuvântând cu rugăciuni speranțele românilor. N-o să greșesc afirmând că după moartea celor doi piloni spirituali ai Boianului, părintele limbii române Vasile Bizovi (†2000) și părintele duhovnicesc Boris Țapu (†2001), viața spirituală a boincenilor a intrat în zona crepusculară. N-am mai văzut de atunci valuri de oameni din Boian la sărbătorile noastre naționale.

Cel mai dorit era drumul preotului spre școală, la întâlnirile cu copiii satului, mărturisind că simte cum îl ridică o putere divină. Pe la începutul anilor '90, părintele Boris venea în fiecare sâmbătă la Școala Medie din centrul Boianului să-i lumineze pe cei tineri cu mărgăritarele credinței. La orele lui de religie se adunau, din proprie dorință, elevi din clasele V–IX, uneori fiind prezenți mai mult de o sută de copii. Conducerea școlii îl compătimea, chipurile, „e atât de greu cu transportul”, sfătuindu-l să nu se ostenească la anii săi. Preotul, bucuros de întâlnirea cu copiii botezați de el, se făcea a nu înțelege aluzia. La școala din centrul satului au învățat și cei trei copii ai părintelui Boris și ai presviterii Zinaida, o gospodină cu gusturi rafinate, neîntrecută în arta culinară. Farmacista Maria Haisan, de-o seamă cu fiica lor Tamara, mi-a povestit cu câtă căldură era primită în casa preotului. Preoteasa era o iscusită croitoreasă și-i cosea și ei câte o rochiță de Paști sau pentru serbările școlare.

Și până la slăbirea chingilor ideologiei comuniste, în timpuri când intelectualii trebuiau să servească regimului, părintele Boris era primit în casa profesorilor Eleonora și Vasile Bizovi, găsim la ei susținere și înțelegere, împărțându-și durerile și speranțele. Au fost nedespărțiți la toate faptele de folos comunității românești din ținut, însuflețindu-i pe gospodarii din Boian la lucrări vrednice, durabile – înălțarea monumentului eroilor martiri (vic-time ale regimului stalinist), a bustului lui Ion Neculce. Părintele Boris a sfințit și cu lacrimile sale Tricolorul arborat pe sediul

primăriei, amintind întotdeauna la liturghii că „limba noastră-i limbă sfântă”. Preotul îi povățuia pe tineri să cinstească tradițiile străbune. Împreună cu soții Bizovi, își făcea proiecte în vederea înveșnicirii numelui lui Iraclie Porumbescu prin înălțarea unei cruci în curtea bisericii, visa la un monument în memoria sătenilor căzuți în cel de-al Doilea Război Mondial. Epuizându-și ultimele puteri, preotul Boris Țapu a reușit să facă pentru sat cel din urmă lucru valoros: a stăruit să fie hirotonit tânărul Vasile Nicoriuc, pe care l-a îndrumat la învățătură la Iași, lăsând astfel un slujitor cu rădăcini adânci în glia Boianului, demn de istoria lui seculară. La sărbătorirea datei octogenare, primind felicitările enoriașilor, printre care și un cadou deosebit – portretul său în odăjdii preoțești – de la pictorul Ionel Sfeclă, părintele duhovnicesc le-a răspuns: „Ca păstor sufletesc, le doresc creștinilor din Boian să rămână un exemplu demn de urmat pentru ortodocșii din Bucovina. Să le fie crez și legământ limba noastră, tradițiile, portul popular, să fim cu toții urmași destoinici ai voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt și ai Luceafărului cu numele Eminescu”. Printre distincțiile preoțești și mesajele de felicitare primite în acele memorabile zile, în cămăruța ce adăpostește istoria bisericii (relicve pentru un adevărat muzeu) am găsit, scrise pe o simplă foaie de caiet, următoarele versuri de la un preot din România: „*Ne cheamă glas din depărtare/ Ca să plecăm la rude/ La frații noștri peste Prut,/ Ne fie calea bună.// Să ne-ntâlnim ca la-nceput/ Cu toții împreună...// Vă-ntindem mâna peste Prut/ Și voi la noi s-o întindeți,/ Iar credința ce-a crescut/ În flăcări s-o aprindeți.// Să nu mai fie-n veci hotar/ Între voi și noi,/ S-o facem România Mare,/ Dar fără de război!*”

Dintre toate acestea, i s-a împlinit dorința supremă de a-și sfârși zilele printre oamenii dragi, în mijlocul cărora și-a început viața înnobilită de vrednicie duhovnicească. Sătenii i-au îndeplinit vrerea de a fi înmormântat (alături de consoarta sa) în curtea bisericii, mormintele fiindu-le străjuite de doi brazi viguroși, ce le alină somnul.

Din binecuvântata-i veșnicie, Iraclie Porumbescu a primit recunoștința Boianului

Neostenit în eforturile de a continua cauza românească preluată de la regretații Vasile Bizovi și Boris Țapu, gospodarul Vasile Botă a pus la cale ridicarea bustului scriitorului și preotului Iraclie Porumbescu, tatăl ilustrului compozitor Ciprian Porumbescu. Inspirată de profesorul Vasile Bizovi și amânată pentru timpuri mai bune, ideea de a-i aduce un prinos de recunoștință marelui patriot, apărător al credinței ortodoxe și luptător pentru dreptul la identitatea națională a românilor din Bucovina anexată de habsburgi, a germinat mulți ani în inima lui Vasile Botă. Sculptorul Dumitru Gorșcovschi schițase un basorelief al lui Iraclie Porumbescu, iar noul, la acel moment, paroh al Bisericii Adormirea Maicii Domnului, preotul Vasile Nicoriuc, a făcut un demers la mitropolie pentru instalarea sculpturii pe peretele de la intrarea în sfântul locaș. Deși solicitarea i-a fost respinsă, boincenii n-au renunțat la dorința de a-l readuce în curtea bisericii pe cel care i-a păstorit în momente de mare cumpănă pentru sfânta ctitorie a lui Ion Neculce și credința ortodoxă.

S-au rotunjit două decenii de când nu mai este printre noi Vasile Bizovi să ne însuflețească la fapte concrete cu neastâmpărul și entuziasmul tineresc ce-i caracterizau ființa. A plecat la cele veșnice și sculptorul Dumitru Gorșcovschi, care bătea drumurile la Boian cu proiectele sale creative, amintindu-le sătenilor de valorile ce se cer înveșnicite în bronz și piatră. Dar din urma lor au prins vigoare alte mlădițe. Boianul întotdeauna a avut și mai are noroc de oameni cu mintea luminată și inimă română, care nu se gândesc numai la propria bunăstare. A dat Dumnezeu să răsară din rândul boincenilor un tânăr măiestrit în modelarea lutului și bronzului, îmblânzirea pietrei – Cristian Botă, nepotul de frate al lui Vasile Botă. Studiind la Iași, tânărul s-a afirmat ca autor al câtorva sculpturi de valoare – busturile lui Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și altor figuri istorice, precum și ale unor mari personalități de cultură din Bucovina.

Argumentul principal pentru bustul lui Iraclie Porumbescu a fost slujirea preotului la altarul Bisericii „Adormirea Maicii Domnului”, în anii 1857–1859. Neîndoielnic este și faptul că prin curtea sfântului locaș al boincenilor și-a purtat pașii copilul sărutat de divinitate, fiul său Ciprian (născut în 1853, la Șipotele Sucevei), autorul primei opere românești „Crai nou”, creatorul nemuritoarei „Balade”. Și până a sluji la Boian, Iraclie Porumbescu a fost legat de meleagurile noastre. Născut la Sucevița, cu un tată pălimar, în lipsa de școli românești, a învățat să scrie și să citească la Mănăstirea Sucevița, apoi a urmat studiile la Gimnaziul din Lemberg și Obergymnasium din Cernăuți, unde l-a avut ca profesor pe Aron Pumnul. Chemat într-o zi să slujească Domnului, a urmat Institutul Teologic din Cernăuți. Scriitor talentat, numit „Creangă al Bucovinei”, preot ce se împotriva superiorilor antiromâni, Iraclie Porumbescu a fost întocmai cum l-au îndemnat prietenii săi, frații Hurmuzachi, și cum el însuși și-a dorit să fie: a trăit ca un apostol neadormit, ca un voinic care nu se lasă învins în luptă, a aprins inimi, a mișcat suflete. Lucrarea pusă la cale de Vasile Botă m-a făcut să răscolesc câteva cărți primite de la strănepoata lui Iraclie Porumbescu, Nina Cionca (a decedat în ianuarie 2019, la vârsta venerabilă de 94 de ani). Le-am recitat, impresionată de cât de actual reapare Iraclie Porumbescu astăzi! Iată doar un moment din vâltoarea frământărilor politice pentru alegerile de deputați în Dieta Bucovinei, 1871. Preotul român se adresează conaționalilor: „Are străinul inima voastră ca să-l doară necazurile voastre... El vă vorbește frumos și dulce, făgăduiește ce știe că vă place... Că și cel ce vrea să prindă pasărea, de n-ar știuiera ca dânsa, n-o mai prinde!”. El pleda pentru un deputat care „...să fie cinstit și cu credință”. Suferea pentru starea jalnică a conștiinței naționale, spunea că „suntem în țara urșilor, în care poporul joacă după cum i se cântă”.

După hirotonie, a fost trimis în cel mai izolat sat de huțani din munții Bucovinei, la Șipote, unde, până și-a construit o casă, a trăit în bordei precum cei mai săraci țărani. La Boian a fost

transferat pentru a salva satul de convertirea la catolicism. Uniații s-au folosit de situația că sătenii se răzvrătiseră împotriva parohului Simion Andruhovici, acuzat de abuzuri. Preoții care au venit după el i-au urmat exemplul, servind cu aceeași ardoare cauza românească. Înălțându-i bustul în curtea bisericii, enoriașii din Boian au onorat o datorie a strămoșilor față de cel care le-a salvat credința, a fost suflet din sufletul neamului.

Am văzut minunea cu ochii proprii, în duminica de 2 iunie 2019 la Boian, în curtea Bisericii „Adormirea Maicii Domnului”, întocmai ca în cele mai frumoase basme ale românilor, când în trei zile și trei nopți se întâmplă miracole cerești. Profitând de darul de a-l avea de nepot pe tânărul sculptor Cristian Botă, unchiul Vasile l-a tot grăbit pe băiat: „Cristi încolo, Cristi încoace, trezindu-l cu noaptea-n cap să meargă cu el după piatră în regiunea Ivano-Frankivsk, să caute imaginea cea mai potrivită a personalității lui Iraclie Porumbescu”. De fapt, tânărul sculptor nici nu trebuia mânat din urmă. Unchiul și nepotul sunt una și-o bucată, întregind pleiada bravilor bărbați ce fac cinste Boianului. Datorită lor, boincenii, primii și unicii dintre români, i-au adus un omagiu atât de pios părintelui care a dăruit culturii românești un geniu al muzicii.

Biserica lui Ion Neculce de la rădăcinile unui nuc bătrân

Dacă ar avea grai bătrânii nuci și florile ce străbat în fiecare primăvară din inima pământului, ar depăna legenda locului și povestea oamenilor aleși de providență să-și ridice căminul și să-și ducă traiul anume pe această palmă de pământ binecuvântat de Dumnezeu. Mai ales florile ar avea ce povesti despre sufletul femeii care le sădește și le îngrijește cu dragoste maternă, iar pe cele ce apar neșemănate de mână omenească le culege pentru ceaiurile ce-i întăresc trupul și-i liniștesc sufletul. Flori uscate de tei, mușețel, siminoc, sulfina și altele numai de ea știute stau în mănunchiuri pe la icoane, pe masă, prin toate ungherele, aromatizând plăcut camera în care și-a adunat bogățiile vieții – covoare

înflorate și portul național ce-l îmbracă duminica la biserică, la hramuri și alte mari sărbători.

Știe tot satul despre Maria și soțul ei Gheorghe Toma, despre lucrarea lor creștinească – înălțarea unei monumentale cruci în capătul grădinii lor, pe locul unde cu mulți ani în urmă gospodarii au descoperit o veche cruce de piatră. În anul 1996, la Boian, a fost o delegație mare din Moldova și România. Oaspeții, printre care se aflau Grigore Vieru, un boincean din Canada și alți oameni de seamă, după ce s-au închinat în Biserica „Adormirea Maicii Domnului”, au intrat și la familia Toma să vadă acel loc sfânt, unde se presupune că a fost prestolul unei mici biserici din lemn, ctitorită de vornicul Ioan Neculce.

„Era 15 iunie, țin bine minte această dată, pentru că era ziua lui Eminescu, și la Boian a fost mare sărbătoare. Atunci, Grigore Vieru a scos singur și a băut apă din fântâna din curtea bisericii noastre. Apoi am mers și eu cu oaspeții la Mănăstire și la Gimnaziul de la Hliniță, unde am jucat cu toții Hora Mare. Am vorbit și eu la Crucea ce am înălțat-o în grădina noastră și pe care am scris după cum ne-a sfătuit preotul Boris Țapu: «S-a înălțat această Sfântă Cruce de ortodocșii Toma Gheorghe și Maria în anul 1992 pe locul pristolului Bisericii Adormirea Maicii Domnului, zidită de Ioan Neculce prin anii 1672–1745 (...)». Am găsit la rădăcinile unui nuc bătrân din apropiere urme de lemn carbonizat, ceea ce ne face să credem că într-adevăr aici s-a aflat o bisericuță care a ars”, mi-a povestit doamna Maria.

*

Biserica din Boian, cu excepția perioadei Primului Război Mondial, întotdeauna s-a aflat în stare bună, preoții și enoriașii având grijă s-o mențină așa cum au moștenit-o de la înaintași. În Primul Război Mondial, trupele țariste au jefuit biserica de odore, transformând-o în grajd de cai. Când sătenii s-au întors la vetrele lor din pribegia forțată în adâncul Rusiei, în locul caselor au găsit numai buruieni și mormane de cenușă, iar sfântul

locaș – devastat. Atunci, biserica a renăscut ca pasărea Phoenix din propria cenușă, datorită și intervenției la autoritățile din Cernăuți a preotului Gheorghe Volcinski, refugiat din cauza invaziei inamicilor, în 1916, la Suceava, iar apoi la Mănăstirea Agafon și la Mănăstirea Putna. În mod deosebit impresionează faptul că, în acele timpuri nemaipomenit de grele pentru săteni, creștinii din Boian și Lehăceni au adunat bani pentru repararea și reînzestrarea bisericii. Din lista de donații, inclusă în monografia Boianului realizată de profesorul Vasile Bizovi, aflăm că la 31 decembrie 1920 a avut loc sfințirea locașului restaurat, contribuția principală aducând-o 14 enoriași: Mihai Toacă a donat 21 de mii de coroane, Ion Lazăr – 19 mii, Toader Babii – 12 mii, Gheorghe V. Harasim – 3 mii etc. Referitor la donații, documentele vremii atestă că săteanul Cuciureanu Dascăl a dăruit bisericii o evanghelie legată în argint, iar clopotul cel mare a fost turnat pe banii boinceanului Vaipan Nicolae al lui Ion, distins în 1923 cu o diplomă de la Mitropolitul Bucovinei. În acele momente de restriște, părintele Gheorghe Volcinski a revenit la Boian să susțină eforturile enoriașilor, păstoriți mai departe (până la tragicul 1940) de preotul Mihai Rusu. Boinceanul Vasile Nicoriuc a moștenit de la predecesori o bogată avere spirituală, asumându-și datoria s-o păstreze și s-o înmulțească. Purtând în inimă povestea auzită de la bunici, că străbunii noștri au cărat cu traista nisip și piatră ca să înalțe acest sfânt locaș de închinare, părintele Vasile s-a străduit să lase și el urme vrednice de pomenire. A înălțat la intrare un paraclis, cu picturi exterioare, unde se aprind lumânări pentru pomenirea celor adormiți întru Domnul și sănătatea celor vii. În adâncul curții s-a construit o clădire cu două săli de mese pentru parastase și cu o mică bucătărie. În anul 2004, s-au efectuat ample lucrări de restaurare în interior, picturile murale aparținând consacratului iconar Ștefan Purici.

*Biserica Adormirea Maicii
Domnului de la Ropcea*

VALERIA MIHAILIUC

Consultând unele documente și bazându-mă pe istorisirile oamenilor în vârstă care, la rândul lor, au preluat informația de la părinții lor, putem admite că prima biserică la Ropcea a fost construită în anul 1464. Însă nu putem afirma cu toată încrederea că această dată este exactă, deoarece într-un vechi document satul e pomenit mai înainte vreme: „În 1448, 18 februarie, Roman II, domnitorul Moldovei, a dăruit slugii sale Pan Petru satul Storojineț pe Siret, mai sus de Rubci”. Astfel, unii consideră că și biserica își are originea de la această dată. E posibil ca Ropcea timp de 18 ani să nu fi avut biserica sa, însă primii locuitori ai satului, neîndoielnic, au fost de credință ortodoxă, satisfăcându-și necesitățile duhovnicești în localitățile vecine – Storojineț, Iordănești...

În satul nostru, prima biserică din lemn a fost construită de meșteri locali. Fiecare țăran contribuia cu forța de muncă și alimente. Din lista recensământului lui Rumeanțev din 1772–1773 aflăm că în Ropcea, cu un număr de 40 de locuitori, slujeau doi preoți. În anul 1786, pe locul bisericii vechi a fost construit alt locaș de cult – tot din lemn. În 1864, acesta a fost reconstruit și sfințit cu hramul Adormirea Maicii Domnului, preot fiind Mihai Palievici, care a slujit ropcenilor (la 1142 de enoriași) o perioadă de 37 de ani. Protector al bisericii era Mihai de Barbu. În 1876, paroh al sfântului nostru locaș, care întrunea 1676 de enoriași, era Emanuel Palievici, iar ocrotitorul bisericii – Ion Barbu. În 1907, printre protectorii bisericii din Ropcea îi găsim pe Nicolae cavaler de Flondor, boierul Gert Achner, baronii Nicolai și Natalia Hurmuzachi. De menționat că părintele Emanuel Palievici, născut la 1836, a slujit la Ropcea 56 de ani, a fost înmormântat la Iordănești, în cimitirul vechi, unde aveau cavoul familiei, alături de preoteasa Alexandra, fiica preotului Constantin Costiuc. După

surgerea atâtor decenii, actualul paroh al bisericii noastre, părintele Constantin, a inițiat aducerea osemintelor acestui părinte duhovnicesc în cimitirul din satul căruia i-a slujit cu mare credință. Astfel, la 15 octombrie 2007, rămășițele pământești ale preotului și ale consoartei sale au fost aduse la Ropcea, respectându-se toată ceremonia înmormântării. La procesiune, alături de ropceni, au participat și enoriași din Iordănești. Reînhumarea a avut loc lângă clopotnița nouă, cavoul fiind străjuit de două falnice tuia.

În anul 1900, diacon bisericesc devine Gheorghe Antonovici, născut la 1828. La construcția bisericii, în fața căreia a fost înălțată și o clopotniță din lemn, în mare măsură, au contribuit răzeșii Sorocean, Braha, Borcea, Onciul, Cuparenco, Volcinski și alții. Cu cărămida de la fabrica din satul nostru a fost construită, prin 1899, casa parohială, naționalizată de sovietici. Un timp a servit ca sediu pentru administrația colhozului, iar apoi în ea a locuit președintele gospodăriei agricole. Acum câțiva ani, printr-o dispoziție a Administrației Raionale de Stat, Bisericii Adormirea Maicii Domnului i s-a restituit casa parohială.

Se păstrează în memoria sătenilor întâmplarea dramatică din 1910, când a izbucnit un incendiu. În ziua de Paști, pălămarul a uitat o lumânare aprinsă, de la care biserica a luat foc, arzând până la geamuri. Degrabă a fost restaurată, iar în 1930 Ion Iliuc, împreună cu alți enoriași, au construit coridorul, care până atunci lipsea, dând lăcașului un aspect mai arătos. Fiind prea strâmtă pentru sătenii evlavioși, pe timpul boierului Barbu, ei și-au propus să mai construiască o biserică. Locul l-au ales în spatele casei lui Semco (Dițu Lunguleac). A fost pregătită și piatra, însă din motive necunoscute construcția n-a început. N-a avut sorți de izbândă nici ideea de a înălța o biserică aproape de casa lui Mihai Petrașescu, deși a fost adunată o sumă considerabilă de bani. Se spune că cineva a furat banii. După cum vedem, și în acele timpuri erau destui șarlatani. În schimb, la Ropcea a fost construită și a existat mult timp o bisericuță catolică, ctitorită de un polonez, Martin, în apropierea casei sale. În acea perioadă la

Ropcea locuiau 29 de polonezi. Despre Martin se știe că era un fierar cu mâini de aur, care își iubea meseria, răspunzând cu amabilitate la solicitările sătenilor. Le-a transmis meșteșugul câtorva băieți-ucenici. După năvala sovieticilor, el a părăsit localitatea, iar casa i-a fost ocupată de un venetic, unul Burkovski – învățător la școala primară din Leurda (Pătrăuții de Sus). În 1950, bisericuța catolică a fost distrusă de comuniști, pe acel loc rămânând doar o cruce, ca amintire a timpurilor nefaste. Trecând pe acolo, oamenii își fac semnul crucii, cu evlavie și durere. Din cele mai vechi timpuri, s-au păstrat ca prin minune două paraclise – unul la Hlibicioc, construit de un oarecare Barbir, și altul la Hliniac, ridicat de Gheorghe și Aurica Costinean. Astăzi, creștinii au grijă să înalțe paraclise de o încântătoare arhitectură, sfințite de cuvioșii noștri preoți din întreg raionul.

Până în 1940 și în primii ani de război, comunitatea ortodoxă din Ropcea a fost păstorită de preotul Nistor Isar, stabilit cu familia în casa parohială. El se bucura de mare stimă și dragoste din partea ropcenilor, iar elevii îl așteptau cu drag la lecțiile de religie, întotdeauna aducându-le ceva în dar. Din nefericire, în familia acestui cucernic părinte s-a întâmplat o mare tragedie. Unica și frumoasa lui fiică s-a îmbolnăvit, părăsind în floarea tinereții această lume. A rămas să-și doarmă somnul de veci în cimitirul de la Ropcea. Astăzi, în urma unor transformări, mormântul se află pe locul unde se sfințește agheasma. Cu mare durere în suflet, în 1944, părintele s-a refugiat în România și n-a mai revenit la enoriașii săi. Întâmplător, peste mulți ani, s-a întâlnit în România cu un ropcean și i-a dat o sumă de bani pentru îngrijirea mormântului scumpei sale fiice.

În timpul războiului biserica noastră n-a fost închisă, dar o anumită perioadă n-am avut preot în sat. Drept că erau preoți originari din Ropcea, dar ei slujeau în alte localități. De exemplu, Zaharie Dascaluic al lui Dumitru, născut în anul 1900, a absolvit Facultatea de Teologie la Cernăuți, însă nu se știe unde a slujit ca preot. Alexandru, fiul lui Isidor și al Clementinei Borcea, a

absolvit seminarul teologic din Cernăuți, s-a căsătorit cu o fată din Iordănești (de a lui Lutic). Urma să fie hirotonisit ca preot, însă în 1940 s-a refugiat în România, împreună cu sora Aspazia și fratele Iancu. Peste un an toți s-au întors acasă și Alexandru a fost numit preot la Igești, fiind nevoit în 1944 să ia din nou calea pribegiei în România, unde și-a făcut datoria de preot până la adânci bătrânețe. El s-a salvat, însă părinții i-au fost deportați în Siberia, din cauză că „fiul lor era popă și a fugit în România”. Tatăl său, Isidor, și-a găsit sfârșitul în neagra străinătate, iar mama cu fiicele Eugenia și Catinca au avut fericirea să revină acasă.

Rezistență în timpuri păgâne

Acum avem preoți din partea locului – Nicolae Proțiuc (slujește în satul Corcești), Ion Bizian și Constantin Șubran, care își face datoria la vatra sa străbună. Însă în primii ani de după război, slujitorii sfântului nostru locaș erau din alte localități. Preoților li se interzicea să facă slujba în biserică, pe motivul că astfel sustrag oamenii de la muncă. Ca să nu intre în conflict cu autoritățile, preotul din satul nostru începea serviciul divin noaptea, pe la orele 4, și pe la 9 dimineața îl termina, enoriașii plecând de la biserică în câmp, să muncească în folosul statului, chiar și în zile de mari sărbători creștine.

În 1947, paroh al Bisericii Adormirea Maicii Domnului din Ropcea a fost numit Grigore Mironiuc din Panca, român de-al nostru, care vorbea o frumoasă și aleasă limbă românească. Preoteasa era ucraineană din părțile Berhometului, localitatea Lucovăț. Ei au fost cazați în gospodăria unui refugiat, aproape de casa noastră. Neavând copii, au luat un băiețel de la un frate de-al preotului, pe nume Ilie. Am învățat cu el în clasele primare. În această familie mai trăia și o nepoată de-a preotesei, Domnica. Părintele Grigore Mironiuc a rămas în memoria ropcenilor nu doar ca un bun păstor duhovnicesc, ci și ca un gospodar deosebit de harnic, și ca iscusit povățuitor. El a fost primul care a organizat un cor bisericesc de fete, printre cele 12 tinere numărându-se Maria Zbira, Floarea

Morar, Iulitca Irinici, Elena Ionuț a lui Simion, Viorica Hușulei, Gheorghina Lunguleac, Nuța lui Sandu... Corul s-a păstrat până în zilele noastre, înnoindu-se mereu cu tinere înzestrate cu harul cântecului, iar prima coristă, Maria Zbira, născută în 1932, cântă și acum, nelipsind de la nicio slujbă.

În 1953, la biserica noastră a început să slujească preotul Gheorghe Strugar, originar din Basarabia. Atunci sătenii i-au construit o casă parohială, căci cea veche, destul de arătoasă, fusese ocupată de autoritățile satului. De asemenea, punând mână de la mână, s-au făcut și unele reparații la biserică. Meșterul local, Ion Smoc, a renovat acoperișul cu draniță și a căptușit pereții cu scânduri noi.

Din 1956 și până-n februarie 1966, enoriașii din Ropcea l-au avut de duhovnic pe cuviosul paroh, protoiereul Mefodie Tudan al lui Mihai, născut la 17 februarie 1889, în satul Costești, raionul Storojineț. Această cinstită față bisericească a avut un destin dramatic. În 1915 a absolvit gimnaziul din Cernăuți, iar în 1920 – seminarul teologic. În perioada anilor 1920–1944, a slujit în satele Carapciu și Zamostia din raionul Vijnîța. Între 1944–1945, s-a aflat în refugiu în România, dar s-a întors pe meleagurile natale, preluându-și misiunea duhovnicească în localitatea vijnțețeană, Carapciu. Era un om erudit, cunoștea la perfecție câteva limbi. În baza unor învinuiri false, a fost încarcerat, fiind acuzat că răspândește propaganda antisovietică printre enoriași. Din cauza pârâtorilor răuvoitori a stat după gratii din 1947 până în 1956. Fiind reabilitat, a venit să slujească la Ropcea, oprindu-se în gazdă la Costică Botezat, care locuia lângă biserică. Era deja în vârstă, cu vocea tremurândă, însă ropcenii, cu credință în suflet, ascultau cu ochii înlăcrimați. Creștinii se înghesuiau în mica biserică, sorbindu-i vorbele evlavioase. Dar erau și unii nemernici, căci noua putere a reușit să răspândească printre oameni sămânța răului și urii, mai ales viciile se prindeau de cei slabi de caracter. Un caz rușinos s-a întipărit în memoria sătenilor. Odată, un bărbat din satul nostru, comunist și mare activist, l-a întâlnit pe părintele

Tudan la Storojineț. Fiind înaintat în vârstă, cu vederi slabe și auzul la fel, preotul a fost ademenit de antihrist într-o cârciumă. Acela a anunțat imediat miliția, declarând că un popă amețit de băutură face scandal. Oamenii ordinii au sosit imediat și, fără a clarifica situația, l-au reținut pe preot pentru 15 zile, impunându-i munci disciplinare – să facă curățenie prin parc și la toalete. În timp ce el muncea flămând și batjocorit de milițieni, în sat nimeni nu știa ce s-a întâmplat cu parohul bisericii. Întâmplător, l-a zărit în parc, când a fost scos la corvoadă, o femeie de la noi, Domnica Vasilovici. Abia l-a recunoscut, de necăjit ce era. I-a dat să mănânce o franzelă și într-un suflet a venit acasă, povestindu-le sătenilor ce-i văzuseră ochii. Lumea, indignată, l-a scos din mâinile milițienilor care nici măcar nu și-au cerut scuze pentru nelegiuirea comisă. După acest caz, părintele s-a retras la domiciliul său din Cernăuți. A mai slujit un an românilor din Canada, plecând la cele veșnice în anul 1967.

La Ropcea au mai slujit preoți sosiți din diferite locuri și toți au fost primiți cu dragoste creștină, oamenii fiind bucuroși să-și vadă sfântul locaș cu ușile deschise. În 1967–1969, slujbele divine au fost oficiate de Vladimir Caizer, apoi până în 1980 l-am avut pe preotul Vasile Stolerciuc din Tărășeni, care a renovat copertele Evangheliei Sfinte. Din 1981 și până în 1987, la Ropcea s-a îngrijit de sufletul enoriașilor părintele Gheorghe Mitric din Storojineț – un român de bună-credință, evlavios, ce se bucura de mare autoritate în sat. Merită să fie menționați și unii dascăli, care au slujit alături de preoți, împărțind cu ei tot greul și povara timpurilor nefaste. Pe timpul României, am avut un bun dascăl, Ciupeii, care s-a refugiat în 1940, iar casa i-a fost transformată în punct medical și maternitate. Au urmat, în ordine succesivă, Damian Meglei, Leon Proțiu, Gheorghe Opaț din Cupca, iar în prezent – Mihai Griguș al lui Gheorghe. Printre pălămarii care ne-au îndulcit auzul cu vocile lor melodioase și cu sunetele sfintelor clopote l-aș numi pe Constantin Vicovan-Palamarul (din perioada românească). Astfel erau numiți și urmașii săi, copiii – Gheorghe, Toader, Alexandra,

Veroana – toți ai Pălămarului. Timp îndelungat această funcție a îndeplinit-o Florea Morar al lui Andronic, care era un om sociabil și cunoștea foarte multe lucruri interesante din istoria bisericii, a personalităților de cultură născute sau care au trăit în satul nostru. El mi-a arătat mormântul lui Boleslav Hâjdău, ale cărui oseminte au fost aduse de către soția sa Eufemia și surorile Anastasia de Rei și Catinca Antonovici, din Viena, unde l-a găsit moartea. De asemenea, mi-a povestit multe istorioare legate de acest eveniment. După Florea Morar, au urmat pălămarii Gheorghe Costinean al lui Andrei, Vasile Ursulean și în timpul de față – Marin Costinean al lui Gheorghe.

Construită în 1464, Biserica Adormirea Maicii Domnului a fost refăcută în câteva rânduri, prin stăruința ortodocșilor români din Ropcea. Ne este scump acest mic locaș, deoarece s-au rugat în el sătenii noștri. Bineînțeles, biserica devenea tot mai neîncăpătoare pentru enoriașii în creștere și numai în vis ne puteam dori una mai mare și mai spațioasă în timpurile când credința era prigoniță. Dar Domnul ne-a auzit rugăciunile, aducându-ne, în 1987, pe înțeleptul și cuviosul Vasile Covalciuc, originar din Oprișeni, raionul Hliboca. La momentul când dumnealui a sosit cu familia la Ropcea, biserica veche din lemn era rău avariata, aproape de distrugere totală. Părintele Vasile a convocat comitetul bisericesc, sfătuindu-se cu oameni în vârstă – Gheorghe Moțoc, Gheorghe Șubran, Gheorghe Costinean, Ion Culca, Gheorghe Ionuț, Gheorghe Vicovan și alții, ca să decidă împreună ce-i de făcut. Susținut în unanimitate de aceștia, s-a hotărât să se înceapă o reparație capitală a bisericii, dar era necesară o aprobare de mai sus. După numeroase demersuri la organele locale și raionale, cu mare greutate s-a obținut aprobarea reparației coridorului. Curajosul părinte a decis singur să-l lărgească și să-l clădească din cărămidă. În final, din cauza nepotrivirii bisericeții mici din lemn cu noua construcție, susținut de toți enoriașii, părintele a început să construiască în jurul bisericii pereți din cărămidă, deși nu avea pentru aceasta autorizație. Se lucra zi și noapte, fără întrerupere,

alături de bărbați muncind și femeile, care dădeau cărămida la mână. Printre acestea se aflau Alexandra Șubran, mama preotului Constantin, Paraschiva Paladiuc, Ioana Botezat.

Lucrul clocotea, dar sfatul sătesc punea bețe în roate. Se găseau „cozi de topor” care umblau cu pârâtul pe la raion, chemau inspecții. A venit chiar procurorul în control. Oamenii, însă, cum vedeau că vine cineva străin, se ascundeau în lunca Siretului. La terminarea construcției, pereții de lemn au fost demolați și acolo s-au găsit bilețele cu numele ctitorilor bisericii. După multă umblătură și rugămintे pe la organele superioare, preotul a obținut autorizare pentru repararea bisericii, după care au acoperit-o cu tablă niște meșteri din Voloca. Astfel, grație părintelui Vasile Covalciuc, ropcenii dispun de o biserică frumoasă, cu un minunat iconostas în fața altarului și picturi murale ce reflectă subiecte biblice. Locașul are trei balcoane, cu scări de lemn ce duc spre ele, meșterite de Gheorghe Gavriloae din Pătrăuții de Jos. Iar consăteanul nostru, Gheorghe Malaico, a meșterit ușa de la intrare și ferestrele. Tot atunci s-a înălțat și o nouă clopotniță din cărămidă.

Vrednicul slujitor, preotul Constantin Șubran

În 1999, când paroh al bisericii noastre a devenit Constantin Șubran, finul cucernicului părinte Vasile Covalciuc, au fost aduse clopote noi, din regiunea Luțk, cele mari cântărind mai mult de 1000 de kilograme. Pentru clopote, enoriașii din Ropcea au adunat 90 de mii de grivne, și încă 30 de mii pentru alte trei clopote mai mici (a câte 250 de kilograme), care au fost aduse la mănăstirea de maici din Leurda, înălțată sub egida părintelui Vasile Covalciuc.

În timpul de față, Biserica Adormirea Maicii Domnului este frumos amenajată, aflându-se în grija părintelui Constantin, consăteanul nostru, care este înzestrat cu cele mai nobile calități. Preotul nostru este un adevărat exemplu pentru săteni, îndeplinindu-și cu credință, răbdare și dragoste de neam misiunea duhovnicească. De la un timp, părintele s-a aprins de dorința de a înălța în satul natal o biserică spațioasă, cu o arhitectură

măreață, așa cum a văzut în multe locuri vizitate din Ucraina și România. Doar în ultimii ani numărul enoriașilor s-a mărit simțitor, în sat sunt mai mult de o mie de gospodării. În zilele de mari sărbători lumea nu încapă în biserică, părintele fiind nevoit să officieze slujba în curtea sfântului locaș. Ropcenii au susținut cu bucurie propunerea preotului de a începe construcția unui nou locaș de cult. La 13 aprilie 2011, a fost sfințit locul unde urma să fie turnată temelia. Prima piatră la fundamentul viitoarei biserici a fost adusă de la Mănăstirea Putna, cu binecuvântarea arhimandritului Melchisedec Velnic. La ceremonia așezării ei au participat Episcopul-vicar de Hotin, în prezent Mitropolit al Cernăuțiului și al întregii Bucovine, Meletie, împreună cu un sobor de 35 de preoți, protopopul raionului Storojineț, protoiereul mitrofor Vasile Covalciuc. Alături de părintele Constantin și enoriași s-au aflat primarul satului Ilie Olari, reprezentanți ai autorităților raionale, credincioși din satul natal și din localitățile vecine. Noua biserică îl are ca ocrotitor pe Sfântul Ștefan cel Mare. Lucrările de înălțare a locașului cu hramul Sfântul Ștefan cel Mare au început luni, la 18 aprilie 2011, cu participarea enoriașilor din toate cele 12 cătune ale Ropcei. Modelul acoperișului cu cele cinci turnuri în formă de clopot a fost luat de la Mănăstirea Văratc, județul Piatra Neamț, România.

*Biserica Înălțarea Domnului
din Horecea – un lăcaș de cult al
românilor din Cernăuți*

MARIANA STRUȚ

Școala, biserica și primăria au fost în permanență piloni existențiali pentru satul tradițional românesc. Datorită lor s-a menținut de-a lungul timpului credința, limba și tradiția românească în nordul Bucovinei – o zonă care a fost mai tot timpul în epicentrul marilor mișcări geopolitice. În pofida încercărilor prin care trec bisericile românești din Ucraina, creștinii continuă să se roage în limba română în lăcașurile de cult din regiunea Cernăuți.

În perioada de după Primul Război Mondial, în orașul Cernăuți au fost construite mai multe edificii importante. Printre acestea se numără și Biserica Înălțarea Domnului din vechea așezare românească Horecea, actualmente suburbie a orașului Cernăuți. Într-un interviu acordat în exclusivitate postului de televiziune BucPress TV din Cernăuți, preotul paroh al Bisericii Înălțarea Domnului din Horecea, Pavel Paulencu, ne-a povestit despre istoria acestui lăcaș de cult.

Pr. Pavel Paulencu: Construcția Bisericii Înălțarea Domnului din suburbia Horecea a Cernăuțiului a început în 1935, în perioada României Mari, cu binecuvântarea Mitropolitului Bucovinei, Hotinului și Maramureșului, Visarion Puiu, cu cheltuielile Mitropoliei, enoriașilor și sub conducerea preotului paroh Ștefan Sălcescu. Sfințirea mare a Bisericii Înălțarea Domnului a avut loc în data de 21 noiembrie 1938. Din păcate, biserica și credința ortodoxă în genere au fost supuse persecuțiilor. Această biserică a avut de suferit în timpul instaurării puterii sovietice în ținut, fiind închisă în perioada postbelică: din 1960 până în 1989, Kievul considerând că în apropiere există și alte biserici – Biserica Sfântul Nicolae, la o distanță de numai 2 km, și biserica Mănăstirii Horecea.

În toată această perioadă, cât timp biserica nu a funcționat, aici a fost un depozit de piese auto și motociclete. Când am fost reparatizat să slujesc aici în 2012, am găsit stâlpii care țineau carcasele

pentru expoziția tehnicii. Depozitul era chiar în biserică. În pofida prigonirilor, creștinii din Horecea Urbană și-au păstrat credința. Puterea sovietică a avut drept scop distrugerea bisericilor, transformându-le în obiective laice. Această biserică însă nu a fost modificată ca edificiu arhitectural. Totuși, a fost scos iconostasul și două clopote – lucruri foarte importante pentru o biserică, dar și pentru artă, în general. Pictura iconostasului a fost realizată de renumitul pictor George Løvendal, iar manopera din lemn a iconostasului a fost realizată de către sculptorul Grigore Dumitrescu. În presa vremii s-a păstrat informația că la sfințirea bisericii în noiembrie 1939 de către Mitropolitul Visarion Puiu a participat și familia pictorului Løvendal. Din păcate, pictura inițială, în mare parte, a fost distrusă. Se presupune că la 1 iulie 1961, când biserica a fost închisă, preotul de atunci, Tudose, ar fi luat cu el o parte din catapeteasmă. S-a păstrat câte ceva în pronaos, dar proprietarii depozitului au fost cointeresați să se distrugă cât mai mult. La redeschiderea bisericii, în 1989, preot a fost Gheorghe Chiseliță, s-a făcut tencuiala din nou și s-a pictat biserica, dar într-un alt stil.

Știm că în interiorul bisericii există o dovadă importantă despre construirea lăcașului sfânt în perioada României interbelice.

Pr. Pavel Paulencu: Da. Biserica Înălțarea Domnului de-a lungul anilor și-a păstrat un document istoric, care se află chiar la intrarea în pridvor, și anume pisania. Textul arată că acest sfânt lăcaș a fost construit pe vremea Regelui Carol al II-ea al României și a Mitropolitului Visarion Puiu, sub conducerea preotului paroh Ștefan Sălcescu. Este o adevărată minune că nici dominația sovieticilor, nici alte fapte istorice nu au reușit să distrugă acest document, care atestă că sfântul lăcaș a fost construit pe vremea României. Este un document foarte important pentru noi, românii din nordul Bucovinei. Trebuie să depunem eforturi să nu fie uitată istoria noastră, istoria strămoșilor noștri, care prin jertfire materială și duhovnicească au contribuit la ridicarea acestui sfânt lăcaș. În același timp, biserica are nevoie de o nouă pictură interioară și aici orice ajutor ar fi bine-venit din partea credincioșilor din Cernăuți sau a fraților din România.

Capela de la Ilinca

VALERIU ZMOȘU

Cum intri pe poartă, la dreapta, privirea îți este atrasă de cele cinci cruci ale vechii capele, precum și de placa comemorativă, pe care este gravat numele celui ce a înălțat-o în anul 1937, ca loc de rugăciune din acest cătun. Tot în dreapta a fost ridicată o minunată troiță cu chipul lui Iisus Hristos, donație a gospodărilor Toader Buta. Când intri în interiorul capelei, rămâi uimit de cele văzute. Parcă nimerești într-o „gură de rai”, în jur totul strălucește, iar chipurile blajine ale sfinților te fac să uiți de toate necazurile prin care ai trecut în viață. Chipurile acestor sfinți au fost zugrăvite cu multă migală și răbdare de către Gheorghe Mitric din Ciudei, Vasile Șorodoc din Iordănești, Traian Ursulean din Pătrăuții de Sus.

În timpul regimului totalitar, era încurajată acțiunea de demolare a paracliselor. Ateiștii făceau acest lucru pe la miezul nopții, căci se temeau de furia poporului. Așa au venit ei să strice și capela de la intrarea în sat, aflată numai la câțiva zeci de pași de albia Siretului Mic. Înarmându-se cu cele necesare, niște oameni de nimic s-au pornit s-o aprindă. În acel moment, lângă ea se aflau câteva care încărcate cu varză. Căruțașii au intrat la un gospodar ca să mai stea nițel de vorbă. Dar un necunoscut le-a furat câțiva saci de curechi. Văzând că au pagubă, căruțașii au început să caute hoțul. Au auzit zgomot în jurul paraclisului și au alergat într-acolo. Crezând că au pus mâna pe hoți, au lovit prin întuneric în aceștia până ce oamenii diavolului au rupt-o la sănătoasa. Până la urmă tot a fost demolată acea capelă. Însă locuitorii aceluși cătun au ridicat în locul ei un alt paraclis, nou. Ateiștii au hotărât să demoleze în același fel și capela din centrul satului. Ion Gheorghian, trăind în apropiere, a ieșit noaptea afară și a văzut că lipseau crucile. A bătut alarma și până-n ziuă vecinii au pus crucile rupte la loc. Auzind despre fărădelegile care erau puse la

cale de iscoadele regimului, ilincenii au străjuit pe rând capela lor timp de câteva luni, păstrând cu grijă ceea ce le-a rămas de la înaintași. În ultimii ani au mai fost construite capele în cătunele Seliște, Maidan, Obcina, Dealul Crucii și altele.

La sfințirea capelei din Ilinca au participat 4 preoți: părintele paroh din Pătrăuții de Jos – Gheorghe Zmoșu, protopopul raionului Storojineț – Vasile Covalciuc, preoții Constantin Chifu și Vasile Cuciurean. La oficierea serviciului divin au mai participat trei călugărițe – una de la mănăstirea din Sucevița, două de la mănăstirea din Leorda. Protoiereul Gheorghe Zmoșu, în predica rostită, le-a mulțumit acelora care au construit paraclisul, iar protopopul Vasile Covalciuc i-a îndemnat pe credincioși să-și întărească credința și să nu-i uite nicicând pe înaintașii neamului, care au luptat fără cruțare pentru păstrarea ortodoxiei.

Printre oaspeții de onoare s-au numărat domnii Arcadie Șchiop, șeful administrației raionale de stat, Arcadie Opaîț, președintele societății M. Eminescu, Ion Pojoga, președintele agrofirmei din localitate, Vasile Popescu, primarul satului Pătrăuții de Jos, Ion Zmoșu, directorul școlii medii de aici.

„O frumoasă poezie, consacrată meșterilor care au înălțat acest mândru lăcaș de rugăciune Domnului, care a devenit unul din monumentele noastre religioase”, a declarat locuitoarea satului Budineț, Ileana Cucuruz.

Mărturisiri despre mama

VALERIU ZMOȘU

Pe mama am pierdut-o cu un sfert de veac în urmă, dar momentele tragice legate de moartea ei prematură nu mi s-au șters din memorie. Avea numai 53 de ani și a dus o viață plină de necazuri și suferințe. La 13 iunie 1941, a fost deportată cu întreaga familie în stepele aride ale Kazahstanului. Era fată tânără, nu făcea politică, dar n-a fost cruțată de stăpânirea bolșevică. În Kazahstan i s-au stins din viață părinții, Arcadie și Casandra, și trei frați mai mici – Gheorghe, Traian și Florea. După câteva luni de exil, mama a fost despărțită de familie, trimisă la lucru în altă localitate, apoi, după retragerea armatelor germane, a fost mânăta tocmai în regiunea Kirovograd, la restabilirea căilor ferate. Ducea o viață semifiământă, nu știa nimic despre cei dragi, se spetea zi și noapte și amarul și-l vărsa în lacrimile ce-i inundau fața.

După mai bine de 6 ani de deportare, ea, prima din membrii familiei rămași în viață, s-a întors la baștină. A venit cu un tren până la Cernăuți, cu altul – până la Hliboca. Satul ei se afla în zona de frontieră și în el se putea intra doar cu permis special. Până la Pătrăuții de Jos a făcut calea pe jos, în puterea nopții, prin lunca Siretului, ca să nu dea ochii cu grănicerii. La poarta casei părintești a ajuns în zori. A rostit o rugăciune și a sărutat pământul. În ogradă s-a temut să intre. În casă trăia un rus și o putea denunța. S-a dus, cu lacrimi în ochi, spre casa bunicilor. A bătut în geam și a zis:

– Deschideți ușa, nu vă temeți, că sunt eu, Viorica, nepoata dumneavoastră.

Îleșind în prag, bunica a izbucnit în plâns, spunându-i:

– Te credeam moartă, dar acum pot fi liniștită, căci te-am văzut întoarsă acasă...

Bunica a transmis rudelor apropiate că i-a sosit nepoata. Și rudele, strecurându-se spre casa bunicilor, plâneau de bucurie.

Peste un an s-a întors și sora mamei, Silvia, iar mai apoi și

fratele lor, Ilie. Au plâns tustrei după părinții și frații lor, rămași să doarmă somnul de veci la mii de kilometri, în țară străină. Ca să nu fie arestați, au stat multă vreme ascunși.

În cele din urmă, mama s-a căsătorit cu dascălul bisericii din sat. Au făcut cum au putut și au trecut cu traiul la casa părintească a mamei, dar n-au avut în ea liniște și pace. Pe mama o căutau autoritățile bolșevice și grănicerii ca s-o aresteze. Ea și ziua stătea în casă cu ușa încuiată. Dacă cineva striga la ușă, ea se ascundea în dulapul cu haine, iar tata descuia ușa. În anul 1948, odată cu înființarea colhozului, părinților mei li s-a luat tot pământul, ba chiar au fost demolate și două grajduri mari. Au fost iarăși scoși din casă și lăsați pe drumuri. Bunicilor li s-a făcut milă de ei și i-au luat la dâșii.

Din 1948 până în 1954, mama s-a spetit pe lanurile colhozului. N-a fost cruțată, cu toate că avea doi copilași. După 1954, când tata a fost hirotonisit ca preot și a fost numit paroh în satele învecinate Cupca și Corcești, mama s-a ocupat numai de menaj. După un an, din nou au trecut cu traiul în casa părintească a mamei. Gospodăria era distrusă și ambii părinți au muncit mult ca s-o refacă. Tata, ca preot, nu avea voie să țină măcar o vacuță. Lângă casă li s-a lăsat un lot de numai 6 ari de pământ.

Noi creșteam și mama ne povățuia să învățăm carte, să nu uităm niciodată că suntem români, să nu ne îndepărtăm, când vom fi maturi, de satul natal, că destul ne erau morții bunicii în stepele uscate ale Kazahstanului.

Cu timpul, viața în țară s-a mai normalizat și parcă toate mergeau spre bine. Mi-am dorit din tot sufletul să-mi încerc puterile la Facultatea de Limbi Romano-Germanice a Universității din Cernăuți. Mama s-a bucurat mult. Speram că, studiind limba română, voi putea mai apoi să scriu despre toate nedreptățile și necazurile bucovinenilor, care au avut de suferit de pe urma ocupației sovietice. Am fost respins în mod grosolan la examenele de admitere, nu că n-aș fi știut materia, ci din motivul că eram fecior de preot. Sărmana mamă! Cât de îndurerată a fost ea atunci...

În 1967, am fost încorporat în armata sovietică și, timp de trei ani, ca marinar pe o navă submarină, m-am aflat în largurile Oceanului Înghețat de Nord. După demobilizare, ca nimeni să nu știe că eram „feciorul popei”, m-am înscris ca student la Facultatea de Geografie a Institutului Pedagogic din Tiraspol. La școala din sat nu s-a găsit un loc pentru mine. Cu mare greu m-am angajat profesor de educație fizică la școala de opt ani din cătunul Arșița, însă numai pe jumătate de salariu, deși aveam studii superioare. Mai târziu, mi s-a dat voie să predau și câteva ore de istorie la școala medie din centrul satului. Mama era tare bucuroasă că aveam serviciu în sat, dar bucuria ei n-a ținut mult. Într-o dimineață, în toamna anului 1977, când am pornit la serviciu, mi-a zâmbit frumos și mi-a urat drum bun.

De la catedra din școală, am zărit-o pe Silvia, sora mamei, cu ochii plini de lacrimi. Am ieșit să văd de ce plângea. Zărindu-mă, ea ne-a zis:

– Hai acasă! Mama ta a căzut pe câmpul colhozului, la sfecă.

A fost chemată de urgență salvarea și mama a fost transportată la spitalul de sector din satul vecin Pătrăuții de Sus. Medicii și rudele au vegheat-o timp de aproape două săptămâni, dar degeaba. Nu și-a revenit. Cu lacrimi în ochi a trecut în lumea celor dreți.

La casa părintească s-au adunat toate rudele și-au început s-o pregătească pentru ultimul drum.

N-am fost lăsat nici atunci în pace. Am fost chemat la școală, unde mi s-a spus cu destulă severitate să insist, ca pedagog, ca mama mea – soție de preot – să fie înmormântată fără preot(!), după noul model sovietic.

Am mai fost amenințat că, dacă nu-l voi convinge pe tata să facă acest lucru, voi fi eliberat din serviciu. Nu-mi era a vorbi. Am vrut să-mi fac orele, m-am îndreptat spre o clasă, însă mi s-a smuls catalogul din mână. Mama încă era pe masă, dar eu eram ca și fără serviciu. Am ieșit în coridor. Nimeni dintre colegi nu s-a apropiat să mă liniștească sau să-mi transmită condoleanțe. M-am furișat, pe lângă pereți, în curtea școlii. Am izbucnit în

plâns. Norocul meu că m-am întâlnit cu soțul directoarei școlii din cătunul Arșița. M-a chemat la el acasă, m-a liniștit, mi-a prezentat condoleanțe din partea întregului colectiv școlar și, deși era polonez de naționalitate și de religie romano-catolică, m-a rugat să-i transmit tatei să nu se lase intimidat de autoritățile locale și raionale, să țină sus capul și să nu uite că e preot ortodox.

Bietul tata a fost chemat de câteva ori la primărie de către șefii secției raionale a învățământului public, pentru a-l înfricoșa să-și înmormânteze soția așa cum dorea, altfel, eu voi rămâne precis fără serviciu.

Tata le-a spus tuturor tare și răspicat:

– Când fiului meu Valeriu o să-i repauzeze soția, o s-o îngroape cum ziceți voi, dar eu pe a mea o s-o înmormântez după datina creștină!

Văzând această situație, șefuleții raionului Storojineț au dat ordin să fie blocat cimitirul satului, ca mama să nu aibă loc de odihnă în el. Cimitirul a fost păzit trei nopti și trei zile în șir. Tata era de părere s-o îngropăm pe mama fie în Cupca, fie în Corcești, satele învecinate în care își făcea serviciul ca preot.

Cimitirul vechi al Pătrăuților de Jos nu se afla în preajma bisericii și atunci tata a luat decizia ca, în timpul celei de-a doua nopți, groapa să fie săpată în spatele bisericii, dar în așa fel ca autoritățile să nu prindă de veste. A căutat câțiva bărbați de nădejde și aceștia au săpat groapa pentru mama pe la miezul nopții. Lutul l-au cărat undeva în altă parte, ca să nu fie observat nici de trecători, nici de către cei de la cârmuirea colhozului care își aveau sediul alături de lăcașul de închinare Domnului.

A treia zi s-a adunat lumea din satul nostru și din satele din împrejurime. Poporul era agitat și se întreba unde va fi înmormântată preoteasa dacă nu s-a permis să i se sape groapa în cimitir. Noi tăceam, nu intram cu nimeni în discuții, fiindcă nu ne era a vorbi.

După ceremonialul creștinesc de înmormântare, săvârșit de către un sobor de preoți, corpul neînsuflețit al mamei a fost coborât în groapa din spatele bisericii. Groapa a fost pecetluită, iar

la cap i s-a așezat o cruce de granit, ca nimeni să n-o poată scoate și arunca. N-a trecut mult timp și, după cum am fost amenințat, m-am pomenit fără serviciu. Din motive ideologice, nu mai puteam face parte din cadrul vreunui corp didactic. Atunci am stat și m-am gândit. Puteam oare să-mi înmormântezi mama după noul obicei sovietic și să merg împotriva voinței tatei care e preot?

După aproape două decenii de la moartea mamei, în 1995, adică la patru ani după dezmembrarea URSS-ului, am fost rechemat la serviciu tot în școala de unde am ieșit cândva plângând. Lucrez, îmi fac datoria de om și de pedagog, dar rana sufletească încă nu mi s-a cicatrizat.

*O jumătate de secol de slujire
la Sfântul Altar*

VALERIU ZMOȘU

Multe aş putea povesti despre tata, preotul Gheorghe Zmoşu. De când îl ţin minte, e plin de energie şi iubeşte nespus de mult adevărul. Prin câte necazuri i-a fost hărăzit să treacă – capul nu l-a plecat. S-a născut într-o familie de oameni gospodari din cătunul Ilinca al satului Pătrăuţii de Jos, judeţul Storojineţ. Casa părintească era aşezată pe culmea unui deal şi din pridvorul ei se zăreau crestele zimţate ale munţilor, înspre vest, iar în zilele senine – şi-ragul de codri seculari de la Cosmin, spre nord. De mic copil a îndrăgit natura şi această dragoste l-a însoţit de-a lungul vieţii. Familia în care a venit pe lume era destul de numeroasă. Părinţii au avut de crescut şi de educat patru fete şi un fecioraş. I-au iubit pe toţi deopotrivă şi s-au mândrit cu ei, văzându-i sănătoşi, harnici şi omenoşi. În acele timpuri, oamenii de la ţară lucrau cu tragere de inimă pământul, căci el era bogăţia şi mândria. Bunica Elizaveta era o femeie care ştia şi rândul la muncile câmpului, dar care iubea şi cartea. Cu voia bunicii lui, Ion a hotărât să-şi dea unicul băiat la carte. S-a dus la Victor Puiu, preotul din sat, şi l-a rugat să-i dea îndreptare la Şcoala de cantori din Cernăuţi. Preotul i-a dat-o fără multă vorbă, deoarece o ştia pe bunica drept o bună enoriaşă. Şi lucrul acesta se întâmpla în 1941, când războiul era declanşat şi când zeci de pătrăuceni îşi apărau cu armele în mână ţara şi credinţa.

În ziua stabilită, când tata trebuia să plece la Cernăuţi, toţi ai casei s-au deşteptat la primul cântat al cucoşului. Şi-a luat rămas-bun şi, făcându-şi semnul crucii, a pornit spre capitala Bucovinei. În clădirea Seminarului Teologic a intrat însoţit de emoţii. Acolo i s-a spus şi unde se află comisia pentru primirea documentelor. A înaintat actele şi s-a întors acasă. Apoi a plecat din nou la Cernăuţi ca să susţină probele de admitere. A fost admis la studii în cadrul Şcolii de cantori.

La Cernăuți a învățat din toamna anului 1941 până în primăvara anului 1944, când sovieticii au reocupat nordul Bucovinei. Seminarul Teologic a fost evacuat la Suceava, iar tata a trecut pe acasă, să-și ia rămas-bun de la părinți. Până a ajuns tata la Pătrăuți, trupele bolșevice au atins linia de demarcare din 1940. El nu știa nimic despre aceasta. N-a prea zăbovit în sat. Împreună cu vecinul său, Vasile Popescu, într-un miez de noapte, au hotărât să se refugieze în România. Au luat-o spre pădure, ca să nu fie observați de nimeni când se vor apropia de graniță. Au fost totuși prinși de către grănicerii sovietici și, după câteva zile de interogatorii, li s-a dat drumul, dar au fost avertizați că la o nouă încercare de a trece frontiera nu vor mai fi grațiați.

Acea perioadă a fost deosebit de grea. Nu era casă în Pătrăuții de Jos în care cineva să nu fi suferit de pe urma ocupanților sovietici. Pe deasupra, a mai început să bântuie și tifosul exantematic. Această boală contagioasă n-a ocolit nici familia tatei. Mai întâi i-a murit bunica, pe nume Casandra, apoi i-a decedat o mătușă. În urma lor, pe drumul neîntoarcerii a pornit și bunicul Ion.

Tata a rămas în sat, alături de bunica Elizaveta, pe care o ajuta să țină gospodăria. Ara, semăna, aduna roadele de pe ogoare, aducea lemne din pădure și nutreț pentru vite și oi. Nu i-a fost ușor. Brațe de muncă erau puține și ajutor nu aveai de la cine aștepta atunci, în primii ani după război. Alături de ei lucrau și surioarele Raveca, Eleonora și Eugenia. Și nu se plâneau, fiindcă nu aveau cui să se plângă.

De pe urma evenimentelor din 1940 și 1944 a avut de suferit și Biserica Ortodoxă din Bucovina. De groaza bolșevicilor, preoții s-au refugiat în România. N-a mai rămas nici preotul din Pătrăuții de Jos sub stăpânire străină. De la Episcopia din Cernăuți, în satul nostru a fost trimis, ca părinte duhovnicesc, Vladimir Chișca, basarabean de origine. Era un om cu un suflet bun și avea talent oratoric deosebit. Sfătuit de el, tata s-a dus în 1945 la episcopie și a susținut acolo un examen, după care putea fi dascăl în biserica din satul natal. În 1947 a susținut alte probe, în baza cărora a fost

numit diacon. Tot în acel an a cunoscut-o pe mama, care a revenit la baștină după șase ani de exil în nordul Kazahstanului. S-au căsătorit cu speranța că își vor întemeia o familie durabilă și că vor fi fericiți. Au avut însă parte numai de necazuri și de nedreptăți, ca toți românii din nordul Bucovinei.

După nuntă au trecut cu traiul în casa mamei. Le-au fost dărâmate cele două grajduri mari de lângă casă, apoi li s-a luat tot pământul care a aparținut bunicilor. Până la urmă, deși aveau deja un copil și li s-a făcut atâta nedreptate, au fost lăsați pe drumuri, însă i-au adăpostit bunicii mei dinspre mamă, Marioara și Mihai; în 1952 a venit pe lume fratele meu, Ion. Pe nimeni dintre șefii localnici nu-i interesa faptul că mama avea doi copii mici, pe care trebuia să-i îngrijească. Era scoasă la norme în colhoz și, ca să le îndeplinească, trebuia să se spetească din zori și până în noapte. Când mama se afla pe lanurile colhozului, de noi, copiii, îngrijea tata. Tot dânsul trebuia prin gospodărie înainte de ora când trebuia să meargă la biserică. Țin minte cum tata mă lua adeseori în brațe, cum se învârtea împreună cu mine, cum mă sălta în sus, cântându-mi cu un glas deosebit de duios:

*De la Nistru pân-la Tisa
Tot românul plânsu-mi-s-a,
Că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate...*

La începutul lunii iunie 1954 a fost chemat la Cernăuți, la cancelaria eparhială, unde a susținut un nou examen, ca apoi Episcopul Cernăuților și al Bucovinei, Eugenie, să-l hirotonească preot. A fost numit preot în satele învecinate Cupca și Corcești. Deși aveam numai șase anișori, țin minte cum a oficiat tata în biserica din Cupca primul serviciu divin. Ne-am sculat în zorii zilei Sfântului Ioan (de vară) și am pornit împreună cu mama spre Cupca. Biserica era plină de lume. În ea s-au adunat enoriași de toate vârstele, de la prunci nevinovați până la bătrâni cu plete

albe. Au rămas cu toții mulțumiți de calitățile sufletești și de îndemnurile la o viață trăită cu evlavie și în credință ale tânărului preot. Încă pe atunci, în fruntea corului bisericesc din Cupca se afla Vasile Timiș, care mai apoi, de-a lungul anilor trăiți sub regimul totalitar, a luptat alături de tata pentru menținerea în popor a credinței în Dumnezeu și a dragostei de neamul românesc.

Peste o săptămână, o asemenea slujbă a fost oficiată în biserica satului Corcești, sat supus, încă de pe timpul stăpânirii austriece, proceselor de ucrainizare. Deși învățământul în școala din Corcești se făcea numai în limba ucraineană, tata a propagat de la amvon cuvântul lui Dumnezeu numai în limba română. Enoriașii lui din Corcești l-au îndrăgit, i-au arătat de-a lungul anilor stima și venerația lor deosebită.

Noi continuam să locuim în Pătrăuții de Jos, iar tata umbla la Cupca și la Corcești cu bicicleta. Ceva mai târziu și-a luat o bicicletă cu motor, după care și-a cumpărat o motocicletă cu două viteze. Când vremea era bună, nu avea probleme. Iar dacă ploua ca din cofă și trebuia să meargă ori la Cupca, ori la Corcești, se scula cu noaptea în cap, își făcea semnul crucii și pornea la drum. Acasă se întorcea către seară.

În 1955, am trecut cu traiul în casa mamei. Gospodăria era distrusă și părinții au muncit mult până au pus-o la punct. Într-o odaie tata ținea lucrurile necesare pentru oficierea unor ritualuri, cum ar fi botezul sau cununia. Veneau la el cu diferite probleme oameni și din satul nostru, și din satele vecine. Cei care veneau îl găseau, de obicei, pe afară, mereu meșterind ceva. Tata se spăla imediat pe mâini și își poftea vizitatorii în casă, în odaia respectivă. Acolo discutau în liniște și pace, dar despre ce discutau noi nu știam și nici n-am avut voie să știm.

Nu drumurile îl oboseau pe tata în timpul primilor ani de preoție, ci hărțuiala din partea așa-zișilor activiști ideologi. Satul nostru, Pătrăuții de Jos, făcea parte din raionul Storojineț, iar Cupca și Corcești, satele din parohia tatei, țineau de raionul Hliboca. Dacă, de pildă, la Cupca ori la Corcești, într-o zi oarecare erau

trase clopotele, ca să împrăştie norii grei, aducători de grindină, era chemat la Hliboca, la şeful Secţiei de Propagandă şi Agitaţie a Comitetului Raional de Partid şi batjocorit. Conflictele pe care le avea cu directorul şcolii din Corceşti, un mare „patriot sovietic” şi un „luptător înflăcărat pentru cauza comunismului”, păreau că nu vor avea sfârşit. În Postul Mare copiii veneau să se pricestuiască şi, în zilele respective, nu mergeau la şcoală. Atunci directorul, cu o falcă în cer şi cu alta în pământ, dădea năvală în biserică, îi poruncea tatei să întrerupă slujba şi să iasă în curtea bisericii. Îi cerea explicaţii:

– De ce copiii nu sunt la lecţii, dar se află în biserică?

Tata, fără să ridice tonul, îi răspundea:

– Nu i-am chemat eu. Au venit singuri, nechemaţi. Părinţii au copii şi-i trimit unde vor.

Odată, acel director a dorit să vadă dacă şi părinţii copiilor de şcoală se aflau la biserică. Tata le-a zis atunci enoriaşilor:

– Fiecare să-şi arate copiii!

Fiecare enoriaş care participa la oficierea serviciului divin a luat lângă sine câte doi-trei copii. Niciun copil n-a rămas „al nimănu”. Văzând şi aceasta, directorul a înghiţit în sec, a ieşit din biserică şi, cât a mai lucrat tata la Corceşti, n-a mai intrat în ea.

Nici directorul şcolii din Cupca nu era mai breaz. Dacă se trăgeau clopotele, el tuna şi fulgera. Adică nu se putea odihni în linişte. Se plângea autorităţilor locale şi cerea ca preotul să fie pedepsit.

Răul care începuse să domine în societatea sovietică era pus la cale de către susţinătorii regimului autoritar pe umerii slujitorilor Sfintei Biserici. De ei, de propovăduitorii cuvântului lui Dumnezeu, autorităţile îşi băteau joc în permanenţă. N-a scăpat de batjocura lor nici tata – vrednicul preot Gheorghe Zmoşu. În primul rând, i s-a luat pământul de lângă casă, lăsându-i-se o parcelă de 6 ari. Nu i s-a dat voie să ţină vacă sau, barem, un porc. Țin minte cum într-o seară ploioasă m-a chemat în grajd şi mi-a zis:

– Dezleag-o pe Galbena şi du-o la bunică-ta. Noi nu avem dreptul de a ţine nici vacă, nici porc pe lângă casă.

Cu ochii plini de lacrimi am făcut așa cum mi-a zis tata. A doua zi am făcut ordine în grajd. Când au sosit cei de la raion să vadă dacă le-a fost îndeplinită circulara, n-au mai avut de ce se lega, căci grajdul era gol.

– Deși o duceam greu, tata întotdeauna ne sfătuia să învățăm bine la școală și să citim cât mai multe cărți de scriitori români. Citea și dânsul multă literatură. Dacă auzea că un om oarecare avea o carte bună, se ducea la el și îl ruga să i-o împrumute. După ce o citea, îmi zicea:

– Băiete, citește și tu această carte.

În timpul liber mi-a vorbit nu o singură dată despre clasicii literaturii române: Eminescu, Creangă, Alecsandri, despre marele istoric Nicolae Iorga, despre poeții ardeleni George Coșbuc și Octavian Goga. Când mi-am încercat puterile la Facultatea de Limbi Romano-Germanice a Universității din Cernăuți, tata mi-a procurat de la un cunoscut de-al său din Corcești câteva volume ale *Lepturariului* lui Aron Pumnul. Nici în 1966 și nici în 1967 n-am fost admis la facultate, pe motiv că eram „fecior de popă”. Cu lacrimi în ochi m-am întors acasă și tata mi-a zis:

– Lasă, băiete, c-a trece și vremea lor. Te-au răsturnat nu pentru că n-ai știut carte, ci de aceea că eu sunt slujitor al Sfântului Altar.

Mă gândeam să mă pregătesc pentru admiterea din anul 1968, dar am fost recrutat în armata sovietică. Serviciul militar l-am făcut dincolo de Cercul Polar, în Oceanul Înghețat, pe o navă. Fratele Ion, văzând cât neceaz am îndurat din cauza învățământului, s-a dus tocmai la Tiraspol să studieze. Și a avut noroc. Acolo n-a știut nimeni că era fiu de preot. După demobilizare, am studiat și eu la o facultate din cadrul Institutului Pedagogic din Tiraspol.

Din 1970, la parohia tatei s-au mai adăugat satele Suceveni și Petriceanca. La Cupca și Suceveni el oficia cu regularitate serviciile divine, iar la Corcești și Petriceanca doar boteza, cununa, înmormânta și, o singură dată pe an, făcea slujba în zilele hramului.

După terminarea institutului, fratele s-a întors în Bucovina. La școala din sat n-a fost angajat. Cu mare greu și-a găsit de lucru

la Școala nr. 2 de opt ani din Iordănești, unde director era inimosul român Nicolae Mariuțac. Eu m-am putut aranja doar ca profesor de educație fizică, pe o jumătate de salariu, la școala din cătunul Arșița. Părinții erau, totuși, bucuroși că fiii lor și-au găsit de lucru aproape de casă. Dar bucuria lor n-a durat mult. Acela zi de septembrie a anului 1977 n-am s-o uit niciodată – moartea mamei. Acest eveniment de tristă amintire a lăsat urme adânci în sufletul tatei. Au fost mari și tari șefuleții de la raion, dar pe tata nu l-au putut învinge. N-a cedat presiunii lor, deși eu puteam să rămân fără serviciu.

În anul 1980, tata a fost numit preot în satele Pătrăuții de Jos și Pătrăuții de Sus. Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Pătrăuții de Jos a fost construită la începutul secolului XX (1903–1909). La Pătrăuții de Sus a oficiat slujbele religioase până în 1990. Odată cu încredințarea noii parohii, s-a creat și o problemă, care la Pătrăuții de Jos trebuia urgent rezolvată. În cimitirul vechi nu mai era loc de îngropare a morților, iar un cimitir nou încă nu exista. Președintele colhozului, un „revoluționar sovietic”, care nu-și ascundea ura față de Biserică și față de români, era gata să repartizeze o parcelă pentru cimitir tocmai în Dealul Crucii, departe de lăcașul Domnului. În acest sens avea sprijinitori din rândurile veneticilor, cărora li se spunea că, dacă cimitirul va fi undeva în centru, atunci li se va tăia din grădini. Și veneticii au scris fel de fel de plângeri pe la organele superioare ale puterii. Și în sat au venit comisii peste comisii, să „constate adevărul din plângerile unor oameni manevrați de hâtrul președinte al colhozului. Desigur, principalul vinovat în toată povestea asta era făcut tata. Într-o zi, a sosit o comisie tocmai de la Kiev, de la Departamentul ocrotirii mediului. Tata a fost luat din scurt. Adică, de ce noul cimitir să se afle în centrul satului, și nu undeva mai departe? I se aducea o învinuire gravă. Apa din cimitir s-ar fi scurs în fântânile oamenilor și lucrul acesta nu putea fi admis. Fiind de față, i-am cerut unei doamne să-mi arate plângerea, în baza căreia s-a deplasat la Pătrăuți. Scrisoarea nu mi-a fost arătată. Atunci am întrebat-o:

– Cum poate să se scurgă apa în fântânile oamenilor, când cimitirul e în vale, iar casele în deal? Curge oare apa din vale în deal?

Doamna respectivă n-a găsit răspuns la întrebările noastre. În cele din urmă, nervoasă, a urcat în limuzină și a plecat. Iar noul cimitir a rămas să fie unde e și azi. De atunci, nimeni nu a mai venit la tata cu întrebări prostești.

În 1992, în ziua Sfintei Marii, la Pătrăuții de Jos a avut loc dezvelirea și sfințirea monumentului ridicat în amintirea jertfelor presiunilor staliniste. Un rol deosebit în ridicarea acestui monument l-a jucat tata. Au unde se aduna acum pătrăcenii care și-au pierdut rudele apropiate în Kazahstan sau Siberia.

E drept că tata a dorit foarte mult ca unul dintre fiii lui să-i urmeze calea. Acest lucru, însă, nu s-a întâmplat și motivul e lesne de înțeles. În acele timpuri vitrege, când regimul totalitar sovietic vedea în Biserică și în slujitorii ei tot răul ce domnea în societatea de atunci, puțini din fiii preoților urmau calea preoției. Noi n-am urmat teologia și am fost, oricum, disprețuiți și priviți cu ură și mânie. Până la urmă, cu ajutorul Bunului Dumnezeu, visul tatei oarecum s-a împlinit. Unul dintre nepoții săi, chiar acela ce-i poartă numele de Gheorghe, este student la Seminarul Teologic Liceal „Veniamin Costachi” de la Mănăstirea Neamț.

În veacul lui, Gheorghe Zmoșu (†2011) a fost supus la multe nedreptăți. El nu s-a închinat autorităților care-l voiau înfrânt, ci s-a închinat Unuia Dumnezeu și a fost unul dintre cei mai înflăcărați păstrători și propagatori ai limbii române, limbă în care a slujit în Sfânta Biserică, limbă în care și-a povățuit și îndrumat spre bine enoriașii.

Cernăuțiul sub sovietici

NINA GRIGORAȘ VICOL

Am coborât la Cernăuți. Nu știam cum fusese înainte de 1940, căci aveam 14–15 ani când, nevoită, mi-am părăsit satul, dar cred că fusese mult mai dichisit. Cel mai mult au avut de suferit lăcașurile sfinte. Am avut ocazia să văd biserici transformate în depozite de ciment ori de produse agricole. Însăși catedrala din mijlocul orașului devenise o ruină la exterior, iar când am pășit în interior m-am cutremurat... Nici urmă de frescă, nici măcar o icoană, doar pereții rași și apoi văruiți în alb. Erau însă depozitate acolo legume și fructe.

Alte biserici aveau lacăte pe uși.

Și la Hotin am văzut biserica din apropierea Cetății, cu geamurile sparte, cu sfinții împușcați în cap și în ochi, desfigurați pur și simplu, iar pereții și tavanul afumați, căci, spunea o bătrână de la intrarea în biserică, bolșevicii dăduseră foc locului sfânt pe care, ulterior, l-au transformat în grajd pentru cai.

Era strigător la cer. Sărmanii oameni, nemaiaivând biserici, am aflat că Îl căutau pe Dumnezeu la fel de fel de secte, în special la bapțiștii care erau sprijiniți de SUA. Mergeau acolo nu pentru a se îndrepta spre altă confesiune, ci pentru că voiau să intre în casa Domnului, acolo unde găseau o ușă întredeschisă spre Dumnezeu, o ușă fără zăvoare, fără lacăte. Aveau nevoie de credință ca să poată suporta jugul bolșevic, să poată merge mai departe.

Mi-a povestit mama că și biserica satului nostru fusese închisă până înainte cu ceva vreme de a reveni eu în sat. Timp de aproape 19 ani, dăncăuțenii tânjiseră a intra în Casa Domnului, ba chiar avuseseră curajul, mai ales după moartea lui Stalin, să facă demersuri la Moscova pentru ca biserica să se redeschidă. Și, uite așa, după atâția ani, reușiseră.

Cât am stat acasă, oamenii, auzind că locuiesc la Iași, veneau din toate părțile în curtea noastră, cu rugămintea să intervin la

Mitropolia din Iași, la Patriarhia din București, să scriu puterilor din Vest, ba chiar să rog guvernul SUA să facă presiuni asupra rușilor să se poată bucura și ei măcar de atâta lucru... un lăcaș sfânt. Nu bănuiau că în România era aproape aceeași situație.

– Adevărat este, decidea mama, izvorul vieții în Hristos este, dar tu, Nina, nu mai risca! Nu vreau să te aresteze și să te pierd din nou!

Îi promiteam, firește, ca s-o liniștesc, însă, când am ajuns la Iași, primul lucru pe care l-am făcut după ce mi-am îmbrățișat fetele a fost să scriu la București și la Mitropolia Iașiului scrisori în care exprimam neajunsurile și durerile suportate de basarabeni mei, lipsiți până și de Casa Domnului.

*Cât de necăjit trăia,
dar nu lăsa credința*

OCTAVIA GATEJ

În vremurile acelea, când eram eu mai tânără, eram mai necăjiți, dar era mai multă credință. Apoi, după '90, s-a ridicat din nou credința. Strașnic s-a ridicat înapoi.

Acel părinte bătrân tare bun era, dar era comunism și nu-i dădea voie. Cum spunea un pic de predică duminica la biserică, îl chema luna la primărie. Victor Zavadovski se numea părintele.

Pe părintele Victor l-am prins de mică. Noi ne-am botezat, ne-am cununat la dânsul. Mulți, mulți ani a slujit. Până la dânsul nici nu știu dacă a fost careva. Cât țin eu așa minte. Dar era altă biserică decât aceasta. Acea micuță de dincolo de asta. Cea de acum e făcută de când a venit părintele Vasile. Eu acolo de mică am umblat.

Când a venit părintele Vasile, a fost și el tare puternic în credință și nu s-a lăsat. Treizeci de ani are de când e venit el. Amândoi preoții au slujit împreună câțiva ani. Părintele Victor, când era el în putere, făcea sectoarele acestea ale satului singur, când mergea cu ajutorul. Dar nu erau atâtea case.

Dar tare îl mai batjocoreau comuniștii. El așa a fost de supus, de umilit. Haina lungă nu avea voie să o poarte. Nu. Când a venit părintele Vasile, l-au prins și l-au luat: „Să nu te văd mai mult cu hainele acestea lungi pe aici prin sat”. Părintele Vasile le zice: „Ce? Eu am umblat în Moscova toată și nu m-a oprit nimeni, și nu mi-a spus nimeni să nu umblu. Tu aici să mă oprești?” Și acum el sare la dânsul: „Ține-ți gura, că, dacă nu, eu am să te zaduc¹ dacă nu ai să faci ascultare.” Părintele i-a zis înapoi: „Mă bagi, dar de acolo ies de unde mă bagi. Dar de unde te bag eu, nu te mai scoate nimeni. Tu m-oi duce; de unde mă duci, eu oi veni înapoi. Da' când te-oi duce eu n-ai să mai vii”. Și s-a tot contrat așa cu dânsul. Părintele nu s-a lăsat și pe urmă s-a lăsat acela, că n-a avut ce face. Părintele Vasile a ținut legea lui.

¹ Termen românizat, din limba ucraineană: am să te trimit departe, în deportare.

Nu lăsau nici mălănci, nu lăsa nimic. De Paști, băieții de la școală nu aveau voie, ferească Dumnezeu. Numai bătrânii veneau la biserică de Paști, și aceștia, așa, dar băieții, copii de școală nu aveau voie. Învățătorii rupeau crucițele de la gât la copii. Care-i puneau, care erau comuniști, așa făceau. Erau obligați. Azi îi tot rupea [cruciulița] și mâine îi tot puneam alta. „Sunt băieții mei și îi educ cum am fost eu educată. Eu îi educ pe dâșii. Voi nu mi-i hrăniți.” Acum mai dau ajutoare, dar mai demult nu se dădeau.

Eu sunt născută în 1943. Mama așa s-a pus contra cu dâșii! N-a lăsat să ne ia pe noi acolo. Și ne-a dus mereu la biserică și așa am dus și băieții. Nu lăsam deloc biserica. Și la tinerețe, și în copilărie am fost mereu la biserică. Nouă frați am fost în familie. Și așa cu toții am ținut. Deci se putea, dacă voiai și nu erai înscris în partid. Căroră se înscriau le dădea serviciu bun. Aceia care se înscriau în partid nu aveau voie nici să meargă la biserică, nici să se cunune, nici să boteze băieții, nici nimic, nimic nu aveau voie. Decât pe ascuns. Aici, la Ciudei, mai era un preot Ioan. Acela, noaptea, îi mai cununa, îi mai boteza.

Dar pe atunci era mai altfel, era rușine multă între tineret. Și era bună rușinea asta. Lucram la colhoz și, dacă era fermanul (cărutașul) însurat, nu aveai voie să te pui pe scândurică în căruță lângă dânsul. Băieții da. Dar era așa între tineret rușine. Acum nu-i. Nu aveai voie să fii așa goală. Sau să umble noaptea tinerii pe drum, cum umblă acum. Nu. Până în ora șase. Noapte nu exista. Dacă soarele asfințea și fata nu era acasă, o!, ce bătaie luai! Când asfințea soarele trebuia să fii în casă, gata! Acum e distrusă lumea toată. Tineretul s-a distrus acum cu totul. Nu exista mai demult despărțire așa. Eu am constatat asta. Și am văzut de vreo două ori la televizor cum își omoară bărbații soțiile.

Nu exista să fi întors cuvântul la părinți. N-am întors odată cuvântul, nici măcar la frați. Suntem nouă. Un cuvânt încă nu avem rău unii între alții. Acum se batjocoresc, se bat, se înjură. Atunci nu era nici rachiu în casă, nici țigară. Și mult ajuta părintele Victor. Mergea pe la oameni pe acasă. De sărbători, două săptămâni umbla prin sat. Se pune la masă, vorbeau. Îndruma

lumea. La biserică nu prea putea. Nu avea voie. Și restul anului mergea pe la oameni pe acasă să mai vorbească. Da. Tare l-a mai jelit lumea. Și credeau că nu va mai veni un preot așa bun ca dânsul. Dar a dat Dumnezeu și a venit părintele Vasile.

Tare frumos se comporta preotul Victor cu oamenii. Și cât de necăjit trăia. Patru copii avea. Dar nu lăsa credința. Și lumea trăia mai cu frică de Dumnezeu.

Comuniștii tare îl ocărau. Așa de necăjit a mai fost săracul. Nu-l băteau așa, dar îl bocăneau așa, cu cuvinte. Dumnezeu să-l ierte. Venea la noi, că mama a botezat un băiat la dânsul. Și venea cu băieții la noi. Și a avut casă mare, tare frumoasă. Și l-a scos de acolo și l-a băgat într-o casă bătrânească, așa... I-a luat casa și a făcut sadic (grădiniță) pentru copii. Unde e acum grădiniță acolo era casa preotului. Făceau batjocură cu dânsul tare. El așa a suferit. El n-a mai întors cuvântul să se pună contra. Vara îl pune la cinci să facă slujba. De la opt acum lumea trebuia să iasă la colhoz, la strâns pâinea și slujba nu trebuia să încurce.

Oamenii puteau să vină la biserică. Dar care erau comuniști, cu bilete de partid, nici să se boteze, nici să se cunune, nici nimic. Dar pe furis, care aveau credință, frică de Dumnezeu, se duceau.

Pe drumul acesta au fost și mulți evrei. Dar au plecat de aici de mult. I-au scos rușii. Ei erau mulți prin Cernăuți. Erau mărfurile tare ieftine. Pâinea era paisprezece copeici. O nimica toată. De când au venit ucrainenii s-a mai scumpit. Dar nu aveai cu ce cumpăra atunci. Nu era lucru. La colhoz lucrai pentru pământ. Și dacă nu lucrai, nu aveai. Oamenii mai țineau câte o vită, câte un porc, câte ceva. Da' când au venit rușii, luau totul de la oameni. Nu că sunt băieți mulți. Ieșeau băieții plângând din casă cu mamele. Și ei tot luau de prin poduri, de prin grajduri. Încărcau în mașini și duceau. Era necaz atunci. Nu erau bani cum sunt acum. Oamenii făceau hainele acasă. De toamna până primăvara țeseam încontinuu. Se prelucra inul, se topea. Totul acasă se făcea. Acum numai cei mai în vârstă știu să țeasă. Coseam cămăși. Era port românesc, cum mai este acum în România. La dumneavoastră merge încă portul acesta,

dar la noi nu. Puțin. Ucrainenii au scos toate catrințele acestea. Au acoperit portul nostru. Al nostru era mai greu de făcut.

Părintele Victor a fost un preot suferitor. Răbdare multă a avut. A avut doi gineri. Amândoi bețivi. Unul îl prindea de barbă și-l trăgea. Și mai era unul străin, tot așa, l-a prins de barbă și a sărit la dânsul și până seara a picat în aval, că el era cu motocicleta. Îi puneau așa, pricini. Că el nu avea răutate. Ginerii lui erau în partid, apoi, de beție, au pierdut. Și apoi au și divorțat. Părintele a suferit mult. Două fete a avut și doi feciori. Unul a ajuns învățător și unul preot în Kiev. Preoteasa i-a murit de tânără.

Tare bun era. Îi trăgea pe oameni la credință cu cuvântul. Și plătea multe dări, dar tot l-a scos din casă și l-a dat într-o casă bătrânească, unde a rămas până la sfârșit. Și-a crescut singur copiii. Mai avea o bătrânică. Îi mai îngrijea, îi mai ținea o găină.

Nu era voie să-i sari în ajutor. Dacă săreai, îți spuneau că ești contra statului. Dar oamenii nu credeau în tot ce spuneau despre el rău. În ziua de Bobotează a murit, în 1989, parcă. Are mormântul în ograda bisericii. Când a murit, părintele Vasile a zis tuturor să arunce câte un bulgăre, câte doi. Și aproape l-a acoperit cu pământ. A fost un om pentru popor.

Pentru biserica de sus, cea nouă, toată lumea s-a strâns odată, a dat ajutoare, a dat bani, a ieșit la lucru strașnic. A dorit o biserică mai mare că lumea s-a îmbâcsit. A dorit lumea să se facă o biserică mai mare. Și părintele Vasile tare străbătător este. Și părintele Paulin și el, după părintele. Ei sunt veri drepți. Sunt gospodari. Oamenii au muncit de se prăpădeau. Cu bani, cu lucru, cu de toate așa. A sărit toată lumea din sat. S-a făcut mai întâi cea de la părintele Vasile, apoi s-a făcut aceasta, unde este părintele Paulin acum, la Huta. Lumea a fost unită la noi în sat. După ce s-a gătit aceasta, părintele Paulin a vrut să fie una în Slatina. A vrut o bisericuță acolo, că lumea bătrână din sat greu de acum venea, și aici, și sus, că era departe. Și s-a gândit cum s-a gândit și a făcut mănăstire până la urmă. Și toți ziceau s-o facă de călugări. Și el n-a vrut. A zis că face de maici. Și așa a făcut.

*Preotul Victor Zavadovschi
și crăsnenii*

LAURENȚIU DRAGOMIR

Timp de 47 de ani, parohul din Crasna, Victor Zavadovschi, a ținut aprinsă făclia credinței în Dumnezeu. Nicio duminică sau sărbătoare, sub regimul dominației antihristice, nu s-a închis ușa bisericii vechi din sat. Acest preot, împreună cu alți slujitori ai bisericii, în pofida prigoanei și interdicțiilor de tot felul, a statornicit o tradiție puternică și sănătoasă a credinței creștine ortodoxe în sat.

De sărbători, slujbele se țineau de la patru dimineața până la orele opt, după care lumea se ducea la lucru. După venirea sovieticilor în iulie 1940, cultul religios a fost lăsat liber, dar fără ceremonial și fără sprijinul statului.

Intelectualii crășneni (în special cadrele didactice) erau preveniți să nu frecventeze bisericile și diferitele manifestări religioase (nunți, înmormântări, botezuri), sub pedeapsa pierderii serviciului.

Autoritățile comuniste au dispus modificarea porții de la intrarea în curtea bisericii, astfel încât credincioșii să nu se observe din ulița principală a satului. Iar pe tolocuța din jurul bisericii au dat dispoziție să se sădească pomi, pentru ca lumea să nu se mai adune de sărbători, să se piardă orice tradiție.

Trei factori – credința încă nealterată în Dumnezeu a crășnenilor, lipsa de spațiu în vechiul lăcaș sfânt și venirea tânărului preot Vasile Paulencu în locul celui bătrân și bolnav – au determinat ca la începutul anului 1989 să se demareze construcția noii biserici.

*Un preot simplu și stimat
de oameni*

PR. VASILE COVALCIUC

Tata, părintele Gheorghe Covalciuc, Dumnezeu să-l ierte, e născut în timpurile când au fost „reprizele” acestea, în 12 decembrie 1937. În ’41, când au venit rușii, îmi povestea că îl ține minte pe tatăl lui, moșul Vasile, care e înmormântat în Bălcăuți, cum într-o dimineață, pe la ora patru, l-a trezit și l-a sărutat, ca o ultimă sărutare. Pe urmă, cum s-a dus, așa nici nu l-a mai văzut vreodată. A trecut în România și nu s-a mai putut întoarce. A intrat o frică în el și nu a mai avut puterea să revină. Fratele bunicii mele, Petru, mai venea la noi, prin anii ’80, când s-au mai relaxat puțin lucrurile.

Tata a rămas cu fratele lui, Zaharia, și cu bunica. După ce bunica a trecut în partea cealaltă, au venit rușii, au măturat tot de prin poduri, au luat toate vitele, caii, și bunica și-a ieșit din minți. Nu au luat rușii, au luat cei de aici, de pe loc, nu au venit din Rusia. Ea s-a gândit că n-avea cu ce întreține doi copii – a rămas cu doi copilași mici. Tata avea 4 anișori și fratele lui, Zaharia, 7 anișori. Și ei au trăit, practic, fără de mamă și fără de tată. Pe bunica au dus-o în Cernăuți, la spitalul de boli psihice. După un timp, pe la 21 de ani, tata s-a căsătorit cu mama, Maria. Apoi a mers la spital și a luat-o acasă pe bunica, pe mama lui. Era prin ’58-’59. I-a cumpărat vacă, vițel și ea și-a revenit la starea cea dintâi, cum a fost. Ea m-a crescut pe mine și cu părinții la un loc. Eu o țin minte bine pe bunica. A trăit până la 84 de ani.

Tata a fost preot pe timpul când se închideau bisericile. El a fost o persoană care nu se temea de sistemul comunist. Era unul dintre preoții care îi cununa, îi boteza tainic pe învățători, pe directori, pe diferiți lucrători de stat. Și știu de când povestea tata. El o slujit din anii ’69-’70 până în anii ’80 în raionul Hotin, în șapte sate. Acolo era o biserică deschisă la Malinți (Malinti). El a deschis biserică și în Perebîkovți (Perebicăuți), așa se numea

ultimul sat din regiunea Cernăuți. Și avea încă cinci sate până la Perebîkovți. Eu eram copil mic. Aici erau biserici închise de tot și el a reușit, pe timpul comuniștilor, să deschidă prima biserică în Perebîkovți. A avut probleme: el a botezat și a cununat pe primul secretar de la Hotin. Și acela i-a spus: „Părinte, nu mergeți că vor să vă omoare comuniștii”. Erau 25 de kilometri de la Malinți până la Perebîkovți și drumurile erau prin pădure. Mergea cu mașina, noaptea, de la o parohie la alta. Nu le era bine comuniștilor că tata a deschis biserică pe timpul comuniștilor, când bisericile se închideau. Dar el a reușit. Așa s-a luptat și a reușit ca să deschidă biserica atunci, pe timpurile acelea.

Cununiile, botezurile, toate le făcea mai mult pe ascuns, acasă, pe timpul acela, în anii '70-'80. Că cei care deja erau lucrători de stat nu mai puteau să se boteze, să se cunune deschis, să-și înmormânteze părinții cu Biserica. Îi scoteau din serviciu, aveau probleme dacă se afla. Numai cei care nu lucrau la stat și care puteau merge la biserică făceau înmormântarea la biserică. Ceilalți erau nevoiți să facă altfel, cu muzică și fără preot. Dar unii, dacă vroiau, veneau după aceea la preot și făceau parastasele pentru cei adormiți. Pe tata, pe timpul acela, îl știa toată regiunea, oamenii care erau credincioși și care erau în diferite posturi, la stat, în partid. Dar în suflet aveau credință, poate erau mult mai credincioși decât cei care veneau duminica la biserică. El povestea, țin minte, eram copil, că era chemat așa, pe la case. Nu se temea. A avut și niște probleme, da, a avut. L-au pârât că a făcut undeva un botez. Dar l-a ajutat Dumnezeu și s-a descurcat el. N-a fost pedepsit, dar a fost amenințat. A avut multe încercări în viața lui, deși nu ni le destăinuia pe toate. Dar a avut credință în Dumnezeu și le-a biruit pe toate.

Uneori nu-l lăsau să facă Paștele, Învierea. A avea probleme când slujea în Perebîkovți. Primarii din sate, din raionul Hotin, îl puneau să termine liturghia noaptea, rapid. El făcea liturghia de Sfânta Înviere într-o parohie. Apoi mergea în al doilea sat și făcea numai Utrenia și sfințirea Paștilor. A avea probleme cu dâșșii. Nu le convenea că stau oamenii mult la biserică.

După raionul Hotin, a slujit în raionul Herța, în satele Tureanca, Puieni, Bucow. Acolo s-a construit o biserică nouă, la ridicarea căreia au ajutat românii. După aceea, tata a slujit în raionul Hliboca, în satul Dumbrava Roșie, unde a fost lupta de la Codrii Cosminului. Pe urmă a slujit la Bahrinești, unde a început o biserică nouă. A construit-o din temelie până la acoperiș. Ultima parohie unde a slujit a fost în Vadul Siret, Cerepcăuți și Bahrinești.

În biserici nu era voie să faci reparații, să vopsești fără voia celor de la stat. Trebuia să faci cerere, dar nu prea dădeau voie. Lui tata nu îi aprobau cererile. Și la mine tot așa, am început prima biserică la Ropcea în '86-'87, și nu mi-au dat voie să construiesc. Și am început biserică nouă fără voie. Căutau să mă prindă pe mine pe șantier la biserică. Au dat jos epitropii și căutau să mă găsească și pe mine. Așa și pe timpul tatei, epitropii răspundeau. Preotul era numai ca o slugă, angajat. Interesant, mi-a povestit tata un episod din viața lui: el era șofer la vlădica, la Înaltpreasfințitul Sava. Și l-a rugat pe episcop împuternicitul pe problemele Bisericii din regiunea Cernăuți ca să-l dea pe șofer, pe tata, ca să-l ducă undeva cu mașina, la Cherson, pe lângă Odessa. Și a mers tata cu acel împuternicit, Podolski, care era lucrător de stat, de la Securitate. Și pe drum acela a văzut niște pepeni. I-a cerut tatei să oprească mașina și a mers de a furat. Și când îl încerca pe tata, ca să-l sfârle, îi zicea: „Eu n-am furat pepeni! Dumnezeu ai furat pepeni! Erai la un post așa de înalt și ai furat pepeni”. Și de aceea nu îl atingeau prea tare pe dânsul. Avea verticalitate.

Tata a fost un om foarte simplu, apreciat de credincioși. El, dacă mergea pe drum cu mașina lui și erau zece oameni care stăteau seara și nu aveau cu ce merge, el îi lua pe toți zece în mașină. Cei mai mulți au fost 12 oameni, i-a luat în portbagaj. „Măi băiete, spune, oamenii stau în drum, închipuiește-ți că stau în drum și n-am cu ce merge. Așa și ei.” Era foarte stimat de oameni. Așa au fost timpurile. El a lucrat acasă, tot timpul lucra la pământ. A trăit de mic foarte greu, fără de părinți și prețuia. Nu avea parohie mare. Mai ținea câte o vacă, un vițel, un bouț, lucra la pământ.

Mult nu avea, 15–20 de ari de pământ. Dar el îl lucra, era foarte iubitor de pământ. Când punea cartofii, lângă cartof punea cu furca gunoi de la vite și cartofii se făceau foarte mari. El foarte iubea munca.

Practic, în fiecare sat a fost colectivizare. Toți aveau colhozuri. Dar n-a intrat tot pământul la colectivizare. Le da câte 15–20 de ari la fiecare familie. Mai mult n-aveau voie să aibă pe timpul acela. Cui lucra, le da. Restul intra la colhoz. Asta a început pe când erau buncii. Bunica era din Slobozia, sat ucrainean. Și cum se merge spre Hliboca, pe partea dreaptă de la șoseaua principală, erau acolo hectare de grădină. Erau și meri, și peri. Toate erau ale bunicilor. Sovieticii au luat acest pământ. Așa a ținut până în anii '90.

Tata avea, așa, o modalitate de a predica... Pe unde mergea la hramuri, la biserici, îl puneau pe dânsul să vorbească. Nu avea cine știe ce predică teologică, dar avea darul de a vorbi, de a predica. Iubea foarte mult slujba, iubea să stea de vorbă cu fiecare om, de la cel mai mic până la cel mai mare. Eu sunt din '80 dus din sat. Și la înmormântare veneau și îmi spuneau tinerii de aici, din sat, plângând: „Părintele avea așa o dragoste, stătea ceasuri întregi de vorbă cu dânsul, ne povestea din viață, diferite lucruri din Evanghelie”. Știa să ajungă la inima omului.

În ziua când a murit, două ore, la spital, a stat și le-a povestit părintelui Gheorghe, băiatul meu cel mai mare, părintelui Vasile, părintelui Ion Bivolaru și la al patrulea băiat, Ionel. Ca o îndrumare, parcă știa că asta era ultima predică a lui și ultima învățătură. Ultimul testament.

E înmormântat în Oprișeni, în ograda bisericii. De acolo este de loc de naștere. Acolo trăia tata, acolo trăiește mama, în Oprișeni. Tot timpul a făcut naveta, câte 150 de kilometri, în toate satele astea.

Se înțelegea bine cu mama, care încă trăiește, are 77 de ani, slavă Domnului! Au avut șase copii, doi frați sunt morți, i-au înmormântat. Și patru suntem în viață. Eu sunt unicul băiat care a rămas în viață și trei surori.

Are mulți nepoți preoți. Cea mai mare soră a mea, preoteasa părintelui Ioan Bivolaru din Colincăuți, din Mahala. Pe urmă, cea mai mică soră a terminat Facultatea de Teologie la Sibiu și e căsătorită la Brașov, la Șcheia, Biserica Sfintei Treimi din Brașov. Și finul de cununie e tot preot. Eu am trei băieți și toți sunt preoți, nașul are vreo trei băieți. Mulți preoți. La noi se spune că, mai ales pe timpurile acelea când au fost ei preoți, au fost foarte grele timpurile. El n-a mers pentru gustul de colac, ci a mers ca să slujească lui Dumnezeu. Avea credință adâncă în Dumnezeu. A avut 52 de ani de preoție, din care 5–6 ani de diaconie. Vlădica Teodosie de la Cernăuți l-a hirotonit. Pe urmă a fost în Smolensk, apoi în Umsk. După el a urmat vlădica Sava.

*A mai căzut
un stejar bucovinean*

ARHIM. MELCHISEDEC VELNIC

Protoiereul mitrofor Gheorghe Covalciuc din raionul Hliboca, nordul Bucovinei, a trecut la cele veșnice pe 11 martie 2020, la vârsta de 82 de ani. A fost înmormântat pe 13 martie, lângă Biserica Nașterea Domnului din satul Oprișeni. În mormântarea a fost oficiată de Înaltpreasfințitul Meletie, Mitropolit al Cernăuțului și Bucovinei, împreună cu un sobor de 70 de preoți.

A fi preot azi nu este ușor. Nu a fost niciodată și nici nu va fi. Preotul nu trebuie să fie un simplu păstor, ci trebuie să fie un adevărat păstor al adevăratului Dumnezeu, care-i dă turmei sale cuvântul adevărat.

În ziua de azi, a-ți păstra identitatea este la fel cu a mărturisi adevărul: te costă și te doare! Doar atunci când trăiești și când spui adevărul ești preot adevărat, ești păstor al Păstorului cel Bun și Drept și Adevărat. Așa a fost părintele Gheorghe!

Părintele Gheorghe a biruit frica. A biruit pentru că a iubit ceva mai mult decât pe el însuși și astfel el nu s-a mai temut de durere, de prigoană, de moarte. Pe cine a iubit mai presus de orice? Pe Dumnezeu și neamul lui! De aici a luat putere, prin aceasta a stat drept și a devenit un model pentru preoții români și pentru toți preoții în general. A zis Domnul: „Eu vă voi da gură și înțelepciune, căreia nu-i vor putea sta împotrivă, nici să-i răspundă toți potrivnicii voștri” (Luca 21, 15). Așa era și părintele Gheorghe când vorbea, nimeni nu îi putea sta împotrivă. Pentru că vorbea din suflet, pentru că spunea ceea ce este adevărat. Astăzi noi, cei care avem de străbătut în continuare marea acestei vieți, suntem chemați să luăm aminte la exemplul lui.

A trăit în regimul sovietic și a știut să fie un mărturisitor. Să fim și noi la fel în vremea noastră! A știut să își crească copiii și ne rugăm ca Bunul Dumnezeu să îi țină pe urmașii săi clerici în duhul lui curajos, să fie vrednici de părintele lor. A știut să fie

părinte pentru românii acestui pământ binecuvântat și s-a făcut, așa cum a spus poetul Ioan Alexandru despre Sfântul Voievod Ștefan cel Mare, „jertfă în lacrimile lor”. De aceea preoții și credincioșii de aici îl iubesc, de aceea și noi îl iubim și de aceea avem încredințarea că și Dumnezeu îl iubește pe părintele Gheorghe – preot între preoți și român între români.

A fost un om dârz, hotărât. A fost un preot, așa zice, foarte categoric. Nu a acceptat compromisul în viața lui. Nu a fost când așa, când așa... Prin mâinile lui au trecut atâtea suflete. Sub mâna lui au fost mii de credincioși care s-au sfințit prin ele. S-au sfințit pentru că Dumnezeu l-a chemat la o slujire înaltă. Când un preot se atașează de Hristos, atunci rămâne așezat, calm, fidel, fără a accepta vreodată în viața lui ceva negativ. Așa a fost părintele Gheorghe. S-a învrednicit a vedea în jurul lui o frumoasă familie, dintre care șapte slujitori la Sfântul Altar, preoți și diaconi. Patru din cei șase copii sunt în viață, doi s-au dus înaintea lui dincolo, 16 nepoți și 13 strănepoți. Toți aceștia vor duce mai departe bucuria și vrednicia lui.

Oare e vreun preot care să moară fără a avea nădejde? Nu este. Pentru că viața de slujire implică dăruire. Nu poți să Îl slujești pe Dumnezeu fără să te dăruiești. Adică să nu precupețești nimic. Ușa părintelui Gheorghe, fie că era seară, fie că era dimineață, s-a nevoit să o deschidă mereu. S-a învrednicit a fi slujitor al Sfântului Altar aproape 52 de ani. E aproape o viață de om.

Dumnezeu să îi facă parte de odihna cea veșnică și să îl poamenim cu toții în rugăciunile noastre, ale tuturor. Veșnică să-i fie pomenirea!

Biografia Protoiereului Gheorghe Covalciuc

Protoiereul Gheorghe Covalciuc s-a născut în ziua de 12 decembrie 1937 în regiunea Cernăuți, raionul Hliboca, satul Oprișeni. Părinții săi au fost Vasile și Acsentia Covalciuc. După ce URSS a ocupat nordul Bucovinei, în 1941, tatăl său Vasile s-a refugiat în România, la Bălcăuți. Micuțul Gheorghe avea 4 ani

și singura amintire pe care o are despre el este cum l-a sărutat pe obraz.

Mama sa Acsentia a rămas singură cu 5 copii: Toader, Petrea, Gheorghe, Dumitru și Eugenia. Comuniștii le-au luat toată averea de pe lângă casă și chiar și casa și nu mai aveau ce să mănânce. Aceste probleme au făcut ca Acsentia să se îmbolnăvească psihic și a fost internată în spital. Cei 5 copii s-au crescut unii pe alții, cei mai mari purtând grijă de cei mai mici.

Tatăl Vasile nu a mai putut să se întoarcă din România la familia sa, rămasă în satul natal, care acum se afla în URSS. El nu s-a recăsătorit și a murit în 1970. Părintele Gheorghe a făcut școala în satul Oprișeni. Ajuns la 21 de ani, în 1958, s-a căsătorit cu Maria. A refăcut gospodăria așa cum era înainte de 1941 și apoi a adus-o acasă pe mama sa Acsentia de la spitalul de psihiatrie, asumându-și răspunderea că îi va purta de grijă. Când mama sa a venit acasă și a văzut totul cum a fost cândva, ea s-a însănătoșit. Toți doctorii s-au mirat. Mama Acsentia a trăit 84 de ani, fără să mai aibă vreo problemă de sănătate. În perioada 1955–1959, Gheorghe a absolvit Seminarul Teologic de la Odessa. O perioadă a lucrat în sat ca șofer. În 1968, a fost hirotonit întru diacon. În 8 ianuarie 1971, a fost hirotonit întru preot de către episcopul Teodosie al Cernăuțului. Parohiile unde a slujit: 1971–1980 Mihailovca și Perebikovți, raionul Hotin; 1980–1984 Mihailovca și Cervona Dibrova, raionul Adâncata; 1984–1990 Tureatca și Bukovca, raionul Hliboca; 1990–1998 Cerepcăuți și Porubna, raionul Hliboca; 1998–2020 Cerepcăuți.

Părintele Gheorghe Covalciuc și preoteasa Maria au avut șase copii:

1. Ioan, murit de prunc, la 3 luni.
2. Livia, căsătorită cu protoiereul Ioan Bivolaru. Au cinci copii: protoiereul Ioan (căsătorit cu Maria), preotul Vasile (căsătorit cu Natalia, au un copil), Maria (căsătorită cu preotul Bogdan, au doi copii) și Dumitru (student la Facultatea de Teologie de la Kiev).
3. Protoiereul Vasile Covalciuc, căsătorit cu preoteasa Maria.

Au cinci copii: preotul Gheorghe (căsătorit cu Cristina, au trei copii), diaconul Vasile (căsătorit cu Ecaterina), diaconul Ștefan (căsătorit cu Maria, au doi copii), Ioan (student la Drept), Mina (student la Facultatea de Muzică).

4. Domnica, căsătorită cu Manole. Au trei copii: Dumitru, Mariana (căsătorită, are doi copii) și Ioan (căsătorit, are un copil).

5. Larisa, căsătorită la Brașov cu preotul Nicolae Reit-Laurean. Au patru copii: Maria, Andreea, Anastasia, Vladimir.

6. Petrea, decedat în copilărie, la 10 ani.

Așadar, părintele Gheorghe Covalciuc și preoteasa Maria au avut șase copii, 17 nepoți și 13 strănepoți, până în prezent. În familiile lor sunt șase preoți și patru diaconi.

Cântecul mării

OLEG SEREBRIAN

De mult n-a fost biserica protoiereului Filip Skawronski atât de neîncăpătoare ca-n ziua de Ispas a anului 1944. Părintele veni mai devreme decât obișnuia. A stat mai bine de o oră în cuhnia parohiei, privind în gol și netezind uitat, cu o mină ciudată, veșmintele de sărbătoare pe care i le-a adus Gafița. Atunci când diaconul îl anunță că-i vremea să înceapă slujba, părea că s-a trezit dintr-un somn adânc. L-a măsurat cu o privire distrată, apoi se ridică și îmbracă fără grabă straiile de sărbătoare. A stat câteva minute îngenuncheat, cu fruntea lipită de crucifixul de eben, și abia apoi a ieșit în ograda ce forfotea de lume. Trecu prin mulțime, răspunzând absent la saluturile oamenilor, care remarcă în șoaptă că părintele nu arată prea bine: era livid, slăbise și îmbătrânise subit cu câțiva ani. Pe chipul lui pământiu sticleau bolnăvicios doi ochi încadrați de rame vineții.

Și-a dres glasul când s-a apropiat de altar, dar, oricum, vocea lui, odinioară atât de puternică și pătrunzătoare, părea vlăguită, parcă gata să dispară cu totul în orice moment. Vorbea silit, fără suflet, ferindu-și cu grijă privirea înfricoșătoare de sinucigaș. A fost un moment când s-a poticnit, oprindu-se pentru câteva secunde, apoi își relua cu mai multă însuflețire predica, aruncând, din când în când, căutături fugare spre ungherul din stânga intrării în biserică. Nu se știe ce întrezărise protoiereul în semiobscuritatea de acolo, dar enoriașii cu mai mult spirit de observație băgară de seamă că, ori de câte ori privirea lui Filip Skawronski aluneca peste acel ungher, el se bălbăia ușor, pierzându-și parcă firul gândurilor.

Filip remarcă imediat faptul că, după chip și comportament, cei câțiva indivizi care se țineau alături lângă intrare nu erau credincioși veniți să asculte slujba de Înălțare. Unde mai pui că bărbații capabili să țină arma în mâini, așa ca ei, erau acum luați în

armată, de unde se putea deduce că acei tipi nu puteau fi decât dintr-o instituție anume, deja bine cunoscută de protoiereu.

„Au venit să se asigure de ceva? Urmăresc pe cineva? Pe cine? Și dacă au venit chiar după mine? Nu se poate. Dacă le trebuim, le-ar fi fost mai ușor să mă găsească acasă sau pe drum, după slujbă. Aici e prea multă lume. Și apoi n-a trecut nicio săptămână de când am vorbit cu Froiko Rubinski. Mi-a dat asigurări că va face tot ce-i stă în puteri ca să-i ușureze Martei [soția lui – *n.n.*] soarta... M-a mințit? La ce bun? El a fost cel care m-a chemat. Am discutat mai bine de-o oră în parc, la o bere...”

Continua mașinal predica, asaltat de noi și noi presupuneri, stăpânindu-și tot mai greu tulburarea.

„Poate s-a întâmplat ceva? O fi făcut Marta vreo trăsnaie? Nu-i deloc exclus. Ar fi putut avea un moment de instabilitate nervoasă. I se întâmpla tot mai des. Dacă-i așa...”

Protoiereul nu era singurul care observase prezența intrușilor. O rumoare străbătu biserica de la un capăt la altul: „NKVD-ul”, șopteau abia auzit oamenii, pironindu-și cu îndărătnicie ochii în amvon.

La auzul acestor șoapte, părintele se poticni din nou. Nu se putu abține și mai scăpă o privire în direcția cu pricina.

Ei stăteau nemișcați, rezemați de perete, cu mâinile în buzunare. Deodată, protoiereul se opri, înghiți în sec și zise cu vocea tremurândă, dar neașteptat de puternică:

– Iubiți creștini! În ziua de Ispas îi pomenim pe toți cei căzuți pentru libertatea noastră...

Lumea prinse a fremăta, abia stăpânindu-și emoțiile. Cei câțiva securiști, care priveau până adineauri cu obrăznicia nedisimulată a stăpânilor de destine la protoiereul descumpănit, care abia se ținea pe picioare de frică, urmăreau buimăciți uluitoarea schimbare la față a acestuia.

– ...Dreapta credință ne-a dat puterea de a îndura veacuri de prigonire și înțelepciunea de a supraviețui ca neam. Și chiar de n-am avut forța vrăjmașilor noștri, cugetul ne-a fost mai puternic.

Securiștii își reveniră, croindu-și cu coatele drum spre amvon. Fețele le erau crispate de supărare.

– Hristos S-a înălțat, zise părintele Filip, binecuvântând mulțimea.

– Cu adevărat S-a înălțat, repetară două sute de oameni din biserică și din curte, urmărindu-i cu privirea pe securiștii ce se postaseră demonstrativ în fața amvonului.

Protoiereul coborî în mulțimea care-l împresură imediat ca un zid, parcă răspunzând unei chemări neauzite. El remarcă cu coada ochiului neliniștea ce apărură pe chipurile securiștilor. Ce trebuia să facă acum? Ce putea face? Îi era clar că întâlnirea e, oricum, inevitabilă, de asta decise să-i înfrunte cu demnitate, să fie chiar el cel care va face primul pas. Schimbând câte o vorbă cu unii și blagoslovindu-i pe alții, se îndreptă cu o hotărâre străpunsă uneori de îndoială spre cei doi securiști care rămăseseră nemișcați tot timpul într-un ungher de lângă intrare. Unul era scund, chel și bondoc. Avea cel mult vreo 35 de ani. Altul era un șaten înalt, ușor cocoșat și cu fața ciupită de vărsat. Ceva îi spunea că tocmai dâșii erau principalii din acel grup mai special care asista la slujbă. Se apropie de ei, făcându-le un semn cu mâna celor din mulțime să rămână pe loc.

– Căpitanul Graci Valeri Stepanovici, Direcția Regională Cernăuți a Comisariatului Poporului pentru Securitatea Statului, se prezintă în ucraineană cât putu de discret individul mai înalt. „Deci nu e NKVD-ul”, constată Filip.

– E colegul meu, adăugă lunganul, arătând spre bondocul chel. Iar dumneavoastră sunteți cetățeanul Skawronski Filip Arhipovici?

Filip dădu afirmativ din cap: știa bine ce vrea să însemne această întrebare și prologul cărui tip de discuție este. Curajul părea să-l părăsească din nou. Simți cum i se preling pe sub sutană picături reci de sudoare. Se uită îndărăt, căutându-l cu ochii pe diaconul Camil.

Căpitanul Graci îl sfredeli pe protoiereu cu o căutătură cercețătoare, analizând cu privirea furișată incinta bisericii, după care spuse, ca printre altele:

– O să vă rugăm să ne urmați. După ce vă terminați toate treburile, desigur.

I-a zis asta destul de politicos, cu același glas șoptit.

Filip încuviință din cap, apoi se uită din nou, descumpănit, înspre mulțimea ce se strângea compact în jurul diaconului, urmărind în tăcere, de la oarecare distanță, discuția celor trei. Întâlni ochii negri ai lui Camil, care-l scrutau întrebător. Cu certitudine, era nevoie doar de-un semn și diaconul i-ar fi venit în ajutor. Știa bine că și ceilalți oameni l-ar fi urmat neîntârziat pe Camil. Asta înțelegeau și cei câțiva securiști care au stat lângă amvon și care acum se apropiau cu băgare de seamă de ieșire, călcând de parcă ar fi mers pe un teren minat, cu privirile încordate, ațintite spre mulțimea taciturnă.

– Nu-l luați! N-are nicio vină! răcni cu voce isterică o femeie care-și făcu pe neprins de veste apariția în ușa bisericii, îmbrâncindu-l cu puterea eruptă a unei nebune pe bondocul ce se postase la intrare.

Era Gafița. Tocmai așeza masa de prăznuire când cineva i-a spus că au venit să-l ia pe părintele Filip.

Făcu, clătînându-se, câțiva pași înainte, apoi, părăsită de puteri, se sprijini de o coloană, îmbrățișând-o cu ambele mâini. Își lipi fața de piatra rece, uitându-se cu un amestec de ură și umilință la securiștii zăpăciți, care-și duseră instinctiv mâinile spre arme, apoi căzu, mai bine zis, alunecă în genunchi:

– N-are nicio vină, băguia ea. E preot... E sărbătoare. E așa o sărbătoare mare!

Bondocul se îndreptă spre ea, probabil cu intenția de a o ridică, dar mulțimea se desprinsese din loc, făcând câteva mișcări amenințătoare spre cei doi ofițeri.

– Potoliți-vă! le porunci Filip, care-și recăpătase stăpânirea de sine. Liniștește-te și tu, Gafițo. Ridică-te! Nu vă faceți griji. Nu se întâmplă nimic. Dumnezeu e mare! El e cu noi și totul va fi bine.

Se lăsă din nou liniște. Un sentiment molipsitor de alarmă puse stăpânire pe cei prezenți. Stăteau prinși de o încremenire

nefirească, de parcă ar fi avut nevoie de un imbold din afară pentru a se pune iarăși în mișcare.

Inima protoiereului sălta ca un râu de munte. Acum era înspăimântat. Se temea de ce i se putea întâmpla lui, dar și acestor oameni. Deși nu, probabil că nici nu era capabil să gândească închegat la ceva anume. În astfel de momente, avem mai curând simțuri decât gânduri, și Filip Skawronski simțea doar frică. Se temea, mai ales, de necunoscut. Asta i-a și dat curajul să facă primul pas; or, ce-i curajul dacă nu chiar frica supremă – frica de frică? Își încleștă degetele umede de transpirație și-i făcu un semn cu capul căpitanului Graci. Dacă vocea nu l-ar fi părăsit, ar mai fi zis: „Să mergem”.

Ieși fără a se uita în ochii oamenilor, de parcă s-ar fi temut că asta l-ar fi încurcat și mai mult. Tremura. Mulțimea îl urmă tăcută până la poarta bisericii.

– Ține-te tare, părinte, strigă diaconul Camil, înainte ca ușa mașinii să se fi închis după el.

Când urcase în mașina NKGB-ului, Filip Skawronski era sigur că nu pornește într-o călătorie scurtă. Care va fi destinația? Karelia, unde erau duși acum la munci forțate sute de români bucovineni? Ce putea face el acolo? După rănile primite acum două luni, nu era apt de muncă. Vreun lagăr în Siberia, unde poate că au dus-o și pe Marta?

„Nici n-ar fi rău dacă lucrurile ar lua așa o întorsătură, se gândi el, urmărind prin geam cum lunecă pe alături pereții portocalii ai bisericii greco-catolice. Ar fi chiar bine dacă aș ajunge acolo unde e Marta.”

Mașina sălta hodorogind pe caldarâmul prăfuit al străzii Române, apoi coti brusc la stânga și, peste câteva minute, se opri în fața sediului direcției regionale a NKGB. Fu condus într-un cabinet de la etaj, un birou aproape vid, dominat de portretul lui Dzerjinski. I se oferă un scaun chiar în mijlocul încăperii și fu lăsat să aștepte. Peste un sfert de oră își făcu apariția un ofițer de statură medie, de vreo 45 de ani, cu un dosar în mână. Era Ivan Mahov.

Intră fără să spună nimic, fără măcar să privească în direcția lui Filip, și se așază la masă, singura masă din acel birou. Deschise apoi dosarul și începu să-l răsfoiască, uneori mai concentrat, alteori frunzărind aproape dezinteresat niște scrisori. Deși era la oarecare distanță, Filip recunoscuse scrisul lăbărțat al lui Nicu Hodobenchea.

– Deci, cetățene Skawronski... zise într-un târziu Mahov, săl-tând brusc capul și închizând cu o mișcare tot atât de abruptă dosarul de pe masă.

Se priviră preț de o secundă. Filip ridică din umeri, fără să zică nimic. La urma urmei, nu el era cel care inițiasese această întrevedere.

– Cred că știți cu ce ne vom ocupa?

– Judecând după cum arătați... cu nimic bun.

Mahov se uită la el cu o umbră de zâmbet batjocoritor, apoi își scărpină bărbia lată:

– Nu arăt bine?

– Arătați sugestiv.

Kaghebitul privi mirat-întrebător, așteptând câteva clipe dezvoltarea subiectului.

– Fumați?

Filip dădu negativ din cap.

Mahov se lăsă pe speteza scaunului, urmărindu-l cu o privire în care se simțea o ironie ludică.

– Cum vă merg treburile? întrebă el pe un ton dulceag-zeflemitor. Ce vă mai scrie nevasta? E bine?

Ochii congestionați ai protoiereului zvâcniră neliniștiți:

– Încă n-am primit nicio scrisoare de când a plecat, ripostă el cu voce stinsă.

Simțea cum îi urcă sângele la cap și încep să-i tremure din nou mâinile.

– Cred că știți asta, mai zise el, ca și faptul dacă o duce bine sau nu. Speram s-o aud de la dumneavoastră.

Mahov surâse cu ochii ațintiți asupra dosarului. Acum, uitându-se la șatenul îmbrăcat în sutană, care ședea pierdut în fața lui, avea certitudinea că-l supraapreciase: era și el ca și toți ceilalți – curajos

numai până la întâlnirea cu NKGB-ul. Trebuie să vadă de unde a izvorât acel curaj aparent de care i-a vorbit adineauri Graci – din nebulie, dintr-un soi de idealism exaltat, din extenuare?

– Da. O femeie excepțională, cetățeanca Skawronskaia, chicoti el. Am avut ocazia s-o cunosc. Iar dumneavoastră, Filip Arhipovici, văd că sunteți un om de-al nostru. Așa scrie aici, în dosarul dumneavoastră, făcu el, zâmbind ironic.

Protoiereul nu spuse nimic. Intervenii o pauză aproape teatrală. Mahov se ridică, plimbându-se agale în jurul mesei. Desigur, Filip își dădea bine seama la ce făcea aluzie Mahov: nenorocita aia de hârtie semnată în august patruzeci. Dar care era rostul ei în noile condiții?

– Sunteți dintr-o familie de oameni simpli. Relativ simpli, accentua Mahov, uitându-se la protoiereu cu un aer sfidător. Aveți un frate sublocotenent în armata sovietică. Decorat. Ați avut o colaborare frumoasă cu organele noastre de stat între patruzeci și patruzeci și unu. Știm despre poziția civică a dumneavoastră și a familiei dumneavoastră în timpul ocupației. Păcat..., zise el.

– Ce e păcat, cetățene căpitan? se interesă Filip.

– Știți bine la ce mă refer. Nu la predica de azi. Asta noi o înțelegem. O criză de nervi, adăugă el, întinzându-și buzele subțiri într-un zâmbet pișicher.

Filip roși, dar își stăpâni cu un efort suprem mânia ce-l învăluia.

– Mă refer la soția dumneavoastră, continuă kaghebiștul. Dacă nu era ea, nu aveau să apară niciun fel de probleme.

– Și... ce probleme pot apărea acum, se interesă cu glas întrețiat de emoție Filip.

Mahov îl măsură lung și insistent cu privirea, zâmbindu-i cu subînțeleș, apoi își îndreptă ochii șireți și mărunți ca de purcel spre tavan și zise:

– Marta Maximovna e de origine germană. Da, știi, zise el grăbindu-se să anticipeze intervenția lui Filip, se dă drept româncă. Astfel a fost trecută și-n actele noastre după eliberarea din patruzeci, dar știți prea bine că nu-i chiar așa.

Își aprinse o țigară, apoi continuă târăganat, urmărind clăbucii de fum plumburii:

– Dacă ar fi fost dintr-o familie oarecare, atunci poate că nici n-am fi acordat atenție acestor detalii. Noi, comuniștii, nu suntem adepții teoriilor rasiale și nu umblăm după nimeni să-i detectăm cu lupa originea etnică. Credeți-mă, avem cu ce ne ocupa, mai cu seamă în zilele de azi. Dar atunci când provii dintr-o familie germană de frunte din Bucovina, când ai părinții stabiliți în Germania, când frații ți-s ofițeri în Wehrmacht, iertați-mă, nici chiar un regim politic atât de îngăduitor ca al nostru nu poate trece cu vederea astfel de date ale problemei. Avem tot temeiul să fim circumspecți. Americanii, deși se dau mari apărători ai drepturilor omului, au internat în patruzeci și unu în lagăre de concentrare zeci, dacă nu chiar sute de mii de cetățeni de origine germană, japoneză și italiană. Și au făcut-o fără prea multă politețe, din câte cunoaștem.

– Eu sunt un utilizator de noțiuni simple, cetățene căpitan. Dacă mi se incriminează ceva, atunci vă rog să-mi spuneți exact de ce anume mă fac culpabil sau ce anume se cere de la mine.

Mahov îl privi întrebător, de parcă ar fi vrut să găsească în ochii protoiereului un plus de conținut la cele spuse.

– Bine. Mă bucur că-mi cereți să mergem pe scurtătură, zise el, surâzând șiret. Uitați-vă care-ar fi soluțiile problemei dumneavoastră. Prima ar fi să divorțați.

Pentru câteva secunde, se lăsă tăcerea necesară pentru ca ambele părți să-și analizeze pozițiile.

– Vă găsiți o altă soție..., continuă Mahov pe un ton degajat.

Se ridică, făcu câțiva pași spre geam, apoi se întoarse brusc spre protoiereu, privindu-l cu un usturător dispreț.

– Ce ziceți de Perla Leibovna Rubinskaia, vă cunoașteți bine, nu-i așa?

Filip tresări de uimire.

– E evreică, zise el, mușcându-și buzele.

Era primul lucru care-i venise pe limbă.

– Sunteți antisemit? se interesă Mahov cu o bunăvoință agasantă, revenind la masă.

Filip clătină din cap.

– Nu. Sunt preot ortodox.

– Asta nu-i o problemă. Doar prima dumitale soție era romano-catolică? Tehnic vorbind, o evreică se convertește mai ușor la ortodoxie decât un evreu, nu-i așa? zise el, amuzat de propria glumă.

Filip roși, și asta-l descalifică definitiv în ochii lui Mahov.

– Dacă nu vă place tovarășa Rubinskaia, așa și spuneți.

Filip oftă. Încercă să spună ceva, apoi renunță. Încă nu putea înțelege ce vor să însemne toate astea – o glumă, o înscenare sau, pur și simplu, își bat joc de el.

– Parcă spuneți că asta ar fi prima soluție. Deci aveți și alte oferte, în afară de cele matrimoniale...

În vocea protoiereului se simți o iritare prost ascunsă.

– Da. Există, consimți Mahov pe un ton placid.

Kaghebigul mai făcu o pauză teatrală, jucându-se indolent cu stiloul, după care își ridică privirea spre protoiereu și adăugă apăsător:

– O strânsă colaborare cu noi.

Își țintui victima cu o privire devoratoare, apoi se ridică iar de pe scaun și începu să se plimbe cu mâinile duse la spate.

– În ultimele săptămâni, în munții din regiune apar noi și noi grupări banditești, care atacă unitățile armatei sovietice, organizează diversiuni, distrug bunuri, asasinează activiști ai organelor sovietice și de partid. Chiar în împrejurimile Crasnei, unde locuiesc părinții dumneavoastră, operează banda unui oarecare Ciocălău. Nici în Cernăuți lucrurile nu-s simple. Agenții lăsați de fosta putere sunt infiltrați peste tot. Avem elemente de sabotaj pretutindeni: la fabrici, la depou, în spitale.

Mahov se opri locului și-l privi țintă pe protoiereu.

– Nu sunteți un om prost, Filip Arhipovici. Cred că vă dați seama cine pierde și cine câștigă în acest război. Noi de-aici nu

mai plecăm. Anul patruzeci și unu nu se va repeta. Sper că nu contați pe miracole?

Protoiereul nu-i răspunde. Mahov surâse cu un dispreț ucigător, apoi continuă deodată pe un ton mai aspru:

– O să-i strivim ca pe niște gândaci pe toți cei care numai se vor gândi să ni se opună. Chiar dacă va fi vorba de milioane. De zeci de milioane. Avem puterea, rosti el cu înverșunare. Toată puterea!

– Aveți forța. Doar Dumnezeu are toată puterea, cuteză să-i replice Filip.

[...] Eucaprinia Samborska a fost împușcată într-o temniță a NKVD chiar în noaptea de Paști, pentru că „tulburase liniștea”, intonând un imn pascal împreună cu alți deținuți din celulă.

[...] „... Era o slujbă de Înviere când intrasem aici întâia oară, cu doamna Miroyan. Mă mirase faptul cât de puțină lume se adunase. Erau, poate, vreo 50 de oameni, răsfirați în grupuri mici. Vorbeau, mai bine zis, șopteau între ei în polonă: s-au scurs sute bune de ani de când își uitaseră limba. Biserica și o memorie, în parte rod al ficțiunii, era tot ce-i ținea atât de strâns laolaltă. Toți se cunoșteau între ei, așa cum se întâmplă de obicei în toate comunitățile foarte vechi, foarte mici și prea diferite de mediul în care au ajuns. Doamna Miroyan s-a ostenit să mă prezinte tuturor, chiar și renumiților prăvăliași Vartparonean și Hlebnikean, ale căror vitrine țineau tot regatul la curent cu ultimele evoluții ale modei la Viena, Paris ori Londra. Nu impresionasem pe nimeni. Toți mă urmăreau cu acea șovăire și neîncredere cu care e întâmpinat un intrus în mediul intim al acestor comunități ce găsesc în claustrofilie un analgezic pentru agonie. Mda... Iar ultima dată... Ultima dată am fost aici cu Marta, la funeraliile doamnei Miroyan. Era pe la sfârșitul lui august... August treizeci și nouă...”

Fu răpit acestor amintiri copleșitoare de lătratul chemător al cățelului, care o zbughise iute undeva, îndată ce înfulecă bucata de alivancă. Acum era chiar deasupra capului protoiereului, pe

balconul corului. Își scoase capul printre pilaștri și-l privea agitat și parcă implorator.

Filip se uită în jur. Avu pentru un moment sentimentul că alături ar mai fi cineva și chiar simți ațintită asupra sa privirea ascunsă a cuiva. Un fior rece îl trecu din creștet până-n tălpi. Câinele mai lătră o dată, invitându-l insistent la balcon.

Protoiereul se desprinsese nesigur din loc și se îndreptă spre ușa laterală, unde intuia că se aflau scările. Cățelul îl întâmpină țopăind ca un ied în ușa balconului.

Nu era nimeni. În lumina indecisă a amurgului, toate formele căpătau o alură hipnotizantă de incoerență și echivoc. Lângă pereți erau dispuse dezordonat câteva scaune. Unul dintre ele era răsturnat. Se apropie să-l ridice, trezind un roi de muște adormite, care se adăpostise pe el.

„Ciudat...”

Observă că lângă acel scaun, în partea de jos a peretelui, se profilau în semiobscuritate câteva pete mari, întunecate. Se aplecă, scrutând cu luare-aminte acea porțiune a peretelui. Era alb, curat, proaspăt văruiat. Acele pete, ca și stropii ruginii proiectați ca niște stele pe tencuiala văruiată, păreau să fie de dată recentă. Un gând sinistru îl furnică prin toate țesuturile.

„Muștele...”

Tot atunci observă câțiva ciorchini mici de muște ce stăteau nemișcate pe unul dintre scaune. Le alungă cu mâna și-și încruntă privirea.

„Solzi? A curățat cineva pește la balconul pentru cor?”

Luă unul în palmă, apropiindu-l de dâra de lumină ce mijeaa tot mai apatică prin sticlele viu colorate ale rozetei. Erau niște solzi cam neobișnuiți – prea mari și prea tari –, dar, îndată ce făcu această constatare, se cutremură ca lovit de trăsnet, zvâcnindu-și brațele în aer și făcând câțiva pași îndărăt: nu erau ce crezuse. Nu erau solzi. Ținuse în palmă o unghie. O unghie umană.

Înțepeni pentru o clipă în poza asta de condamnat la împușcare, apoi își lăsa încet mâinile, rezemându-se de balustrada

balconului. Își roti, cuprins de groază, privirea. Își dădea deja seama de ceea ce se întâmplase cu doar câteva zile mai devreme la acel balcon. Intuia și cine au fost protagoniștii scenei. Victima, la sigur, era chiar parohul miop. Ar fi putut jura că auzise toate astea de la cățelul care se delecta acum în voie cu toate bunătățile câte erau în punga dată de Gafița.

„E ceva cu cățelul acesta... Ce anume? De ce, văzându-l, m-am gândit involuntar la preotul armeano-catolic? Nu cumva... Oare nu cumva asta îmi spunea atunci când ne văzuserăm ultima dată la poarta bisericii, ceva despre un cățel pe care l-a primit în dar? Da, da. Anume așa a fost. Ce curios că, de fapt, n-am auzit asta atunci, iar acum mi-am amintit că exact așa mi-a spus. Mai vorbea ceva despre fetița care i l-a dat. Eu făcusem vreo doi pași, depărtându-mă de el. Mă grăbeam, iar dânsul, văzându-mă copleșit de alte preocupări, și-a întrerupt istorisirea și mi-a fluturat din acel ziar, zicându-mi la despărțire despre ce fel de vremuri ne așteaptă.”

Ieși din biserică sub stăpânirea unei tulburări convulsive. Aproape că înnoptase. Contrastul inadmisibil dintre zbuciumările lui lăuntrice și liniștea năucitoare de afară îl făcea să perceapă lumea din jur prin prisma unui spectru de lumini cu totul nou. Era ca și cum vedea cu un al șaselea simț. Aflase astfel, fără a ridica barem privirea din pământ, că cineva l-ar urmări din geamurile de la etajul casei de vizavi. Inima îi dădu în clocot, strivită de povara acelei priviri iscoditoare. Rătăci o vreme, purtat de inerția picioarelor, printr-un păienjeniș de hudițe laterale pustii. Ajunse, nu se știe cum, la capătul de sus al străzii Iancu Flondor, chiar la intrarea în fosta casă a comunității germane. Se uită câteva secunde ca năucit când la geamurile întunecate, când la sculpturile grotești ale cavelerilor medievali de pe fațadă, care atârnav neputincioși deasupra numeroaselor inscripții antigermane și antiromânești înșirate pe tot peretele parterului. Toate treceau mult peste limita decenței. Unele erau însoțite de desene, care serveau drept material ilustrativ.

Nu-și putea explica de ce tocmai inscripțiile astea l-au readus la realitate. Doar pentru că făcuse un efort să deslușească, la lumina

semiobscură a lunii, literele rusești? Sau poate că și-a făcut efectul sexualitatea debordantă, fâțișă sau ascunsă, răspândită de acele desene și inscripții? Își îndreptă spatele și se uită înjur. Nu era nici țipenie de om. Nici chiar patrulele de noapte nu se vedeau. Unde și unde, prin geamuri se aprindeau lumini estompate de portiere grele. Frontul era foarte aproape, ceea ce păstra pericolul unor bombardamente, de astă dată germane. Abia acum descoperi alături prezența coteiului preotului armean și înțelese că acesta îl urmase cu fidelitate tot timpul. La început, câinele se ținuse la oarecare distanță, apoi, văzând lipsa oricărei reacții adverse, prinse curaj. Îl îndemnă să vină mai aproape. Cățelul sări de două ori pe loc, lătrând vesel, dar ezită să se apropie prea mult.

„Voi câștiga greu încrederea acestui martor mut al cruzimii speciei mele”, își zise protoiereul.

[...] Mergea fără grabă pe strada pustie, ascultând zgomotul propriilor pași pe caldarâmul lustruit de arșița de peste zi. N-a fost niciodată senzitiv, mai cu seamă atunci când era vorba de suprafața lucrurilor, dar acum, la vederea străzii pustii, fu cuprins de un sentiment ciudat de irealitate. Iancu Flondor, altădată artera agitată, plină de vervă, forfotă și viață a celui de-al treilea oraș al României, era acum ca un bocet transpus în limbaj pictural. Schimbarea asta îl durea profund. Știa că numele acestei suferințe e nostalgie, dar n-a bănuțit că manifestările ei pot fi atât de crunte.

„Acolo era cofetăria lui Grosu, unde se vindea cea mai bună baclava din toată Bucovina, iar în acel demisol, deasupra căruia mai atârna firma *Flori și cactuși*, era florăria preferată a Martei. De-acolo i-am cumpărat primul buchet de iriși, pe care i l-am dus pe furiș la biblioteca universitară.”

Turbulențele sentimentale prin care trecuse în ultimele luni îl schimbaseră, făcându-l pe neașteptate extrem de sensibil la amintiri. Abia acum înțelegea originea acelor inexplicabile plonjări în trecut ale Martei.

Bisericuțele noastre

CONSTANTIN NOICA

Recitesc, la capătul călătoriei: „Sunt încântătoare bisericuțele acestea ale Bucovinei...” și mă cuprinde revolta. Cum, asta e impresia rezumativă, asta să fie exclamația finală față de tot ce ți-a trecut pe dinaintea ochilor, când cercetezi întâia oară Bucovina?

Exclamația e a unui străin. A unui străin din Apusul catedralelor și-al gigantescului de factură gotică. E treaba lui, la urma urmelor, dacă pierde măsura adevărată a lucrurilor și califică pe numele lor mic înfăptuiri mari ale trecutului românesc. Dar ne-am însușit și noi, ne-am însușit până la banalizare calificarea aceasta. Și iată în ghidurile noastre, iată în istoriile noastre, iată în inimile noastre, cuvântul gingaș, simțământul gingaș: „biserițele Bucovinei”.

Falsificăm un întreg trecut – cu gingășie. Închipuim o dulce continuitate între natura românească și spiritul românesc, făcând din bisericuțele acelea niște apariții ale firii, parcă. Nu sunt zidurile lor simple întregiri ale naturii înconjurătoare? Nu sunt picturile lor simple armonii de culori într-o armonie mai vastă? Totul e încântător, micuț, gingaș.

Dar nu mai vedem? Nu mai înțelegem? Te apropii de Sucevița, cu fâgăduiala diminutivului acestuia – cu adevărat fermecător – că vei întâlni un mic giuvaier. Dar întâlnești ziduri, ziduri de cetate. Treci pe sub o poartă grea, și într-o clipă ți se revelează odată cu scara către cer de pe perețele nordic al bisericii – puterea Movileștilor. Căci e putere aci. E voință domnească. E mândrie și sete de laudă, singura sete care-a știut să proiecteze arta în istorie. Așa e la Voroneț, așa e la Vatra Moldoviței și așa e la Putna. Iar dacă minunea aceasta de biserică a Humorului nu e zidită decât de logofătul Teodor Bubuioș, cu-atât mai copleșitoare e impresia de putere; așadar nu numai Domnitorii erau însetați de măreție, pe vremea aceea.

Ochiul nostru, stricat de gigantismul Apusului, reține imaginea catedralelor. Dar ce rost are alăturarea catedralelor de bisericile noastre, când alta e măsura lăuntrică? Catedralele sunt ale orașelor, sunt zid lipit de zidul orașelor. Când, în secolul al XVIII-lea, în prea luminatul secol al XVIII-lea, edilii orașului Chartres se hotărâseră să dărâme catedrala, singura pricină care i-a împiedicat s-o facă era că dărâmăturile catedralei ar împiedica circulația. Dar bisericile Bucovinei n-aveau nevoie să covârșească alte clădiri. Ele stăpâneau natura.

Sunt în mijlocul naturii, și totuși nu sunt ale naturii. E destul să le privești ca să vezi că e vorba de artă cultă. Nicio prejudecată fals semănătoristă nu te mai poate îndemna, de astă dată, să faci apel la sufletul țărănesc. E creație conștientă, meșteșug, artă în sensul propriu, în sensul mare. Ne-am lăudat prea mult – și mai ales ne-au lăudat alții – cu ce e țărănesc în noi, ca să nu ne lăudăm odată cu nețărănescul nostru. Pictorul de aci împrumută câteodată din credințele populare o viziune răzleață, cum ar fi învoiala lui Adam cu diavolul, sau vămile văzduhului; iar zugravul de la Voroneț pune el pe zid, alături de Maica Domnului, un cioban de-al nostru, cu portul lui; – dar nu cu sufletul țărănesc s-a înfăptuit și nu cu el se înțelege fapta aceasta de artă românească. Expresie de putere și expresie de sensibilitate cultă, bisericile acestea dezvăluie o altă dimensiune a sufletului românesc.

E, poate, dimensiunea noastră uitată. Și cât de adânc am uitat-o. Ne miniaturizăm monumentele, facem din adevăratele noastre catedrale bisericuțe răsărite ici și colo în natură, iar când o curiozitate turistică ni le aruncă în față, singura noastră emoție este: tandrețea. Ce fermecătoare ne par! E păcat numai că vântul și ploile au stricat, în acești 400–500 de ani, aproape în întregime picturile exterioare de pe peretele nordic. Dar ce putem noi face? Natura le-a ridicat, natura să le apere.

Și te întorci în orașul cu atâtea vitrine de cristal, îndărătul căror stau cravate și parfumuri. Te întorci în orașul dezgustului modernist, unde slujenia caselor noi nu e salvată decât de calitatea

geamurilor mari, de cristal. Câțiva metri pătrați din geamurile acestea, câteva sute de metri pătrați ar salva picturile exterioare ale bisericuțelor noastre. Dar n-am mai avut cristal și pentru ele. Vă gândiți voi, în noiembrie, când bate vântul și ploaia de miazănoapte, vă gândiți voi, așa cum stați îndărătul geamurilor voastre de cristal, la mesele voastre de bridge, vă gândiți că moare câte un sfânt pe pereții bisericuțelor din Bucovina? Dacă ar exista un Savonarola al artei, ar arunca cu pietre în geamurile voastre de cristal.

În fiecare toamnă moare câte un sfânt. Nu, nu e simplă ne-păsare și nepricepere. Privim mănăstirile și nu mai înțelegem că acolo e duh al istoriei, sete de putere. Privim – și nu credem, nu îndrăznim. Iar sfinții ne mor pe păreți și în suflete, pentru că nu îndrăznim.

*În loc de postfață:
Ortodoxia românească
din Ucraina prinsă între
Kiev și Moscova*

MARIN GHERMAN

Românii din Ucraina sunt o comunitate istorică, autohtonă, reprezentând grupuri etnolingvistice care locuiesc compact în regiunile Cernăuți (nordul Bucovinei, Ținutul Herța, nordul Basarabiei), Transcarpatia (Maramureșul din dreapta Tisei) și Odessa (sudul Basarabiei). Anexarea acestor teritorii de către URSS și rămânerea lor în componența Imperiului Sovietic după cel de Al Doilea Război Mondial a reprezentat o adevărată tragedie pentru ortodoxia românească. Regimul comunist a fost unul anti-bisericesc, a persecutat preoți și enoriași, a încercat prin toate metodele posibile să minimizeze încrederea populației în Biserică, familie, școală, înlocuind legăturile sociale tradiționale cu cele verticale pe axa stat (partid) – cetățean.

Mutarea impusă a reședinței Mitropolitane de la Cernăuți la Suceava, în rezultatul dramei naționale din vara anului 1940, a cauzat ieșirea de sub ascultarea Mitropoliei Bucovinei a mai mult de jumătate din teritoriul pe care aceasta îl păstorise. Preoții, în marea lor majoritate, și-au părăsit parohiile și s-au refugiat în România. Numărul preoților refugiați s-a ridicat, după unele surse oficiale, la 106¹.

În paralel cu desfășurarea accelerată a procesului de sovietizare și comunizare, în teritoriul ocupat a avut loc o acerbă prigoană antireligioasă. Ca să scape de teroarea comunistă, 29 preoți s-au refugiat în toamna anului 1940 în Germania prin Comisia Germană de Repatriere. Din lipsă de preoți, multe biserici nu-și mai deschideau ușile în fața credincioșilor. La rugămintea creștinilor rămași fără păstori duhovnicești, un preot rămas în teritoriul ocupat se vedea nevoit să officieze, cu rândul, serviciile divine în mai multe localități².

La 12 septembrie 1943, cu permisiunea liderului sovietic Iosif Stalin, își reia activitatea Patriarhia Moscovei și a Întregii Rusii³,

¹ Ziarul „Glasul Bucovinei”, 11 august 1940.

² Dumitru Covalciuc, *Sfârșitul Mitropoliei Ortodoxe române de la Cernăuți*, în „Glasul Bucovinei”, 1 (2019), p. 72.

³ *Renașterea Patriarhiei Ortodoxe de la Moscova* (în ucraineană), sursa:

care a rugat imediat enoriașii să susțină „actul eroic de rezistență în fața invadatorilor naziști”. Toate lăcașurile de cult care aparțineau canonic Bisericii Ortodoxe Române, dar care au nimerit teritorial în componența unui alt stat, au fost subordonate Patriarhiei de la Moscova.

Dezghetuț gorbaciovist din URSS a reprezentat o gură de aer proaspăt pentru libertatea confesională, iar proclamarea de către Ucraina a independenței statale a însemnat păstrarea subordonării canonice a tuturor bisericilor românești Mitropoliei Kievului și a Întregii Ucraine, care și-a păstrat legătura cu Patriarhia de la Moscova.

Ortodoxia românească și autocefalia bisericii ucrainene

După ce Ucraina și-a proclamat suveranitatea și apoi independența, au existat o serie de încercări ale Bisericii Ortodoxe Ucrainene de a se separa de Moscova sau de a obține mai multă independență. Prima încercare a avut loc din inițiativa Mitropoliei de la Kiev, care i-a solicitat în mod oficial Patriarhului Alexei al Moscovei și Întregii Rusii un Tomos de autocefalie, obținând, în schimb, la 27 octombrie 1990, statutul de „biserică cu drepturi de autonomie extinsă”.

Mitropolitul Kievului și al Întregii Ucraine, Filaret, și-a dorit atunci să apară o Patriarhie separată a Ucrainei, după ce în ultimii ani ai existenței URSS se opunea unor astfel de propuneri din partea preoților ucraineni. Provoacă nemulțumirea Moscovei, el a fost înlocuit la Sinodul Arhieresc din 1992 cu Vladimir Sabodan.

Mitropolitul Filaret nu a recunoscut decizia Sinodului Bisericii Ortodoxe și a anunțat apariția Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Ucrainene. Această biserică, nerecunoscută pe parcursul mai multor decenii de comunitatea ortodoxă mondială, s-a bazat pe viziuni etnocentrice, fiind strâns legată de curentele politice și naționaliste ucrainene.

Mitropolitul Filaret, care s-a autoproclamat patriarh, a fost anatemitizat de Biserica Ortodoxă Rusă în 1997. Adepții săi și-au propus să atragă în noua structură bisericească cât mai mulți enoriași, încercând să convingă și comunitatea românească din Ucraina că ar trebui să renunțe la legăturile spirituale pe care le-a moștenit din perioada sovietică cu Patriarhia de la Moscova.

Românii din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odessa, obișnuiți să se roage în biserici în limba lor maternă, au întreat în anii '90 ai secolului trecut pe reprezentanții noii structuri bisericești dacă le vor permite să-și păstreze limba română în lăcașurile de cult. Răspunsul a fost negativ, or, noua biserică independentă susținea că în Ucraina trebuie să existe o singură limbă și un singur popor. Atitudinile naționaliste au fost respingătoare pentru comunitatea românească, care prin preoții săi s-a opus trecerii în subordinea autoproclamatei patriarhii. Printre românii de vază, care au lăsat urme adânci în istoria ținutului bucovinean, se afla și regretatul părinte Mihai Ivasiuc, preot martir, vrednic de amintire și de pomenire, care coordona în nordul Bucovinei asociația „Mitropolitul Silvestru Morariu Andrievici”⁴.

O serie de ciocniri cu adepții noii structuri bisericești, mai mult sau mai puțin reflectate în presă, și poziția de respingere a autocefaliei din partea preoților, dar și a liderilor vieții culturale românești, au determinat ruperea oricăror legături cu noul curent autocefal din Ucraina.

Ortodoxia românească între „lumea rusă” și „limba ucraineană”

Anexarea Crimeii de către Rusia și conflictul armat din Donbass au fost doi factori importanți de instabilitate geopolitică în regiune, determinând Kievul să elaboreze noi concepții de securitate și de supraviețuire/rezistență politică. Au fost scrise mai multe

---

⁴ Nicolae Toma, *Preotul Mihai Ivasiuc – vrednic duhovnic spiritual și patriot înflăcărat al neamului*, în „Zorile Bucovinei”, sursa: <http://zorilebucovinei.com/news/show/1302> (accesat 1.08.2022).

monografii care argumentau ideea națională ucraineană, deseori (re)inventând scopul strategic al Ucrainei ca stat, or, până atunci, respectivul subiect nu se afla pe agenda publică, fiind blocat de regimul pro-rus. Gândirea politică ucraineană a pornit de la imaginea inamicului, iar întregi modele geopolitice mai reușite și mai puțin reușite aveau ca scop în primul rând combaterea „agresorului rus” în contextul războiului nedeclarat din Ucraina și a războiului hibrid, numit de jurnalistul Marian Voicu de la TVR – „Războiul de după războiul rece” (numele unui documentar realizat în 2017)⁵.

Pornind de la ideea de inamici, și nu de la prieteni, în 2014, un grup de politologi și istorici ucraineni în frunte cu Volodimir Iablonski și Serhii Zdioriuk au publicat, la comanda Institutului Național de Studii Strategice, finanțat de Kiev, monografia colectivă *Ucraina și proiectul lumii ruse*⁶, în care sunt făcute mai multe recomandări Președintelui și Parlamentului Ucrainei. Potrivit experților, pentru a contracara influența Federației Ruse asupra Ucrainei trebuie redusă dependența societății ucrainene de limba rusă. Un capitol aparte al monografiei finanțate de Guvernul de la Kiev este consacrat școlilor cu predare în limba rusă din Ucraina ca un element al promovării limbii ruse, care este văzută drept o primejdie pentru statul ucrainean.

Ce este „lumea rusă” („ruskii mir”)? La 3 noiembrie 2009, în timpul celei de a III-a Adunări a Lumii Ruse, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Ruse, Kiril, a declarat că „lumea rusă” ca proiect include trei elemente: religia ortodoxă, limba rusă și memoria istorică comună. Patriarhul Kiril a precizat că la acest proiect trebuie să participe neapărat Rusia, Ucraina și Belarus⁷. Menționăm că toate

⁵ Marian Voicu, *Războiul de după războiul rece*, TVR, sursa: <https://www.youtube.com/watch?v=N7NjJgLa-7U> (accesat 1.08.2022).

⁶ *Ucraina și proiectul lumii ruse*, Volodimir Iablonski, Serhii Zdioriuk ș.a. (coord.), Institutul Național de Studii Strategice, Kiev, 2014, 80 p.

⁷ Ghenadi Druzenko, *Geopolitica Patriarhului: Împărăția Cerurilor vs „Lumea rusă”*, în „Dzerkalo tyjne” (Oglinda Săptămânii), 44 (772), 14–20 noiembrie 2009.

cele trei elemente ale concepției „lumea rusă” au ca scop să controleze spațiul geografic/geopolitic din Rusia și din proximitatea Rusiei. Religia, din păcate, a fost inclusă în gama instrumentelor de luptă geopolitică.

În timpul unei vizite la Chișinău, Patriarhului Kiril a spus că Republica Moldova face parte tot din „lumea rusă”, pentru că acest concept este atribuit unor spații populate de persoane de credință ortodoxă ce-și manifestă loialitatea față de limba și cultura rusă. Din această perspectivă, Patriarhul Kiril consideră Republica Moldova, alături de Ucraina, parte a „lumii ruse”. În acest sens, în 2007, Președintele Rusiei, Vladimir Putin, afirma că „lumea rusă poate și trebuie să-i unească pe toți cei cărora le este drag cuvântul rus, cultura rusă, oriunde ar locui ei, în Rusia sau în afara hotarelor acesteia”⁸.

După anexarea Crimeii de către Rusia, recomandările experților Institutului Național de Studii Strategice de la Kiev pentru organele puterii de stat din Ucraina au fost următoarele:

1) Ucraina trebuie să reglementeze propriul spațiu informațional prin introducerea unor cote lingvistice în audiovizual și reducerea spațiului de emisie în rusă (ceea ce a și fost realizat în vara anului 2017, afectând și interesele presei de limba română);

2) Kievul trebuie să asigure școlarizarea majorității elevilor din Ucraina în limba de stat, și nu în limba rusă (ceea ce este prevăzut în noua Lege a Educației, adoptată în septembrie 2017);

3) Experții ucraineni consideră ca fiind necesară inventarea unei ideologii naționale proprii, care să fie o alternativă la concepția de „lume rusă”⁹.

În monografie sunt examinate mai multe variante ale acestei ideologii naționale și este aleasă, după o serie de analize, concepția de „lume ucraineană”, care a fost lansată inițial de Sviatoslav

⁸ *Semnificațiile vizitei Patriarhului Chiril la Chișinău*, sursa: <http://www.promis.md/analitica/semnificatiile-vizitei-patriarhului-chiril> (accesat 1.08.2022).

⁹ *Ucraina și proiectul lumii ruse...*

Șevciuc, Întâistătătorul Bisericii Greco-Catolice Ucrainene. Această concepție prevede consolidarea societății ucrainene prin întărirea pozițiilor limbii ucrainene și a „demnității ucrainene” în lume. Cu alte cuvinte, Kievul propune schimbarea „lumii ruse” cu o „lume ucraineană”, schimbarea unui proiect susținut de Biserica Ortodoxă Rusă cu un proiect susținut de Biserica Greco-Catolică Ucraineană.

O confirmare a alegerii acestei concepții a „lumii ucrainene” de către conducătorii de la Kiev au fost declarațiile și acțiunile politicienilor. Noțiunea de „lume ucraineană” era tot mai des repetată în discursurile liderilor politici de la Kiev în anii 2017–2019. În adresarea sa către Parlament, fostul Președinte Petro Poroșenko a spus că Ucraina a refuzat ideea de „lume rusă” și alege o lume nouă – „lumea ucraineană”. „Nu vom mai permite o expansiune a ideologiei imperiale sovietico-ruse asupra spațiului ucrainean. Aici nu e lumea rusă, aici e lumea ucraineană”, a declarat Petro Poroșenko¹⁰.

Mai mult decât atât, la aniversarea a 1030 de ani de la creștinarea Rusiei Kieveane, la 28 iulie 2018, președintele Ucrainei a declarat că Împăratul Vladimir cel Mare și Sfânt, care a creștinat Rusia, a fost de fapt ucrainean, iar „rușii l-au furat”. În altă ordine de idei, autorii de manuale de istorie și traducătorii acestor manuale în limbile minorităților naționale au primit indicații de la Ministerul Educației de la Kiev să nu mai utilizeze numele de Rusia Kiveană în cărți, înlocuindu-l peste tot cu Statul Kivean.

În monografia lui Volodimir Iablonski și Serhii Zdiuriuk găsim și recomandări referitoare la Biserica Ortodoxă Rusă (Patriarhia Moscovei, văzută atunci ca o primejdie în Ucraina). Experții recomandă decidenților politici de la Kiev să contracareze influența Patriarhiei Moscovei asupra Ucrainei, precizând că este necesară

¹⁰ „Petro Poroșenko a povestit despre «scopul său istoric»” (în limba ucraineană), în „Agenția Ukrinform”, sursa: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/2013204-porosenko-rozpoviv-pro-svoe-istoricne-zavdannna.html> (accesat 1.08.2022).

constituirea unei biserici ucrainene autonome, autocefale, a unei biserici independente, în care biserica să fie a ucrainenilor și să nu mai promoveze mesaje politice de propagandă ale Kremlinului.

Peste patru ani după publicarea acestei monografii (în aprilie 2018) președintele Ucrainei, Petro Poroșenko, a propus în fața parlamentului de la Kiev crearea unei Biserici ortodoxe ucrainene independente de Patriarhia Moscovei, decizie pe care o consideră de importanță „geopolitică”. „Această decizie merge mult dincolo de mediul ecleziastic. Este vorba despre independența noastră definitivă față de Moscova. Aici nu vorbim doar de religie, ci de geopolitică”, a explicat Poroșenko, adăugând că Moscova „vede în Biserica Ortodoxă Rusă unul dintre principalele sale instrumente de influență în Ucraina”. Kievul a sperat atunci că Patriarhul de Constantinopol va emite un Tomos care să-i permită crearea propriei sale biserici, care din anul 1686 este subordonată canonic Patriarhiei Moscovei. În plus, după cum a subliniat însuși fostul președinte ucrainean, inițiativa sa are nevoie de susținerea celorlalte Biserici ce formează comunitatea ortodoxă, care include țări precum România, Bulgaria, Serbia, Grecia, Georgia ș.a.

Tomosul Bisericii Ortodoxe Ucrainene

În pofida faptului că Biserica Ortodoxă Ucraineană a Patriarhiei de la Moscova devenea din ce în ce mai criticată în spațiul public din Ucraina, dar și în statele membre ale UE, în special după anexarea peninsulei Crimeea și lansarea operațiunilor militare din Donbass în 2014, bisericile din localitățile românești din Ucraina continuau să rămâne fidele Mitropoliei Kievului și a Întregii Ucraine. Enoriașii s-au obișnuit cu ideea că dreptul lor de a se ruga în limba maternă în biserici este respectat și știau de respingerea acestui model fericit de către reprezentanții curentului autocefal. Mai mult, în urma unor campanii de informare și explicare, desfășurate de Mitropolia Kievului și a Întregii Ucraine, enoriașii români au fost convinși de faptul că Patriarhia Kievului este una necanonică și că Patriarhul Filaret este un lider bisericesc autoproclamat.

Dacă în anii '90 ai secolului trecut pentru români conta mai mult argumentul lingvistic, în ultimii ani, pentru enoriași are o mai mare importanță canonicitatea. În același timp, după 80 de ani de la ruperea legăturilor firești cu Biserica Ortodoxă Română, nu s-au mai păstrat în memoria colectivă prea multe amintiri despre istoria ortodoxiei românești de până la subordonarea tuturor bisericilor Patriarhiei de la Moscova.

În 2019, Biserica Ortodoxă Ucraineană Autocefală, continuatoarea nerecunoscutei Patriarhii de la Kiev, obține Tomosul dorit de la Patriarhul Bartolomeu de la Constantinopol, eveniment prezentat ca o victorie politică de către fostul președinte al Ucrainei, Petro Poroșenko. În același timp, Mitropolia Kievului și a Întregii Ucraine, subordonată canonic Patriarhiei de la Moscova, nu a recunoscut decizia Patriarhului Bartolomeu, iar Biserica Ortodoxă Rusă a rupt relațiile cu Patriarhia Constantinopolului.

Presa ucraineană a scris despre acel eveniment ca despre o ruptură civilizațională de „lumea rusă” și construirea unei lumi noi, a „lumii ucrainene”. Conceptul de „lume ucraineană” continuă tradițiile naționale ale nerecunoscutei Patriarhii de la Kiev, bazându-se pe concepția de „biserică a tuturor ucrainenilor”. Ținând cont de politizarea excesivă a acestui subiect în preajma alegerilor prezidențiale din aprilie 2019 – când nou alesul Mitropolit Epifanie, recunoscut de Patriarhul Bartolomeu de la Constantinopol, umbla cu Petro Poroșenko prin localități și participa la agitație electorală –, comunitatea românească a decis și de această dată să rămână sub aripa Mitropoliei Kievului și Întregii Ucraine, subordonată canonic Patriarhiei de la Moscova.

Logica etnicilor români a fost simplă: „De ce să schimbăm un lucru care funcționează?” Românii au decis să nu-și transfere bisericile în subordinea Mitropoliei recunoscute de Patriarhul de la Constantinopol, luând în calcul funcționarea lor fără probleme pe parcursul ultimilor 30 de ani. De asemenea, s-a păstrat o oarecare neîncredere în noul model bisericesc propus de Kiev.

Limba română în biserici

Fiind întrebat de mai multe ori la diverse emisiuni de radio și televiziune care este poziția Mitropoliei Kievului și a Ucrainei subordonate canonic Patriarhiei de la Constantinopol față de posibilitatea oficerii serviciului divin în alte limbi decât în ucraineană, Mitropolitul Epifanie nu a formulat un răspuns clar. De cele mai multe ori, liderul Bisericii Ortodoxe Ucrainene Autocefale a subliniat că în Ucraina toți trebuie să se roage în limba maternă, dar se referea doar la cei ce sunt etnici ucraineni.

În Ucraina s-a produs o confuzie terminologică gravă în ultimii 10 ani: mulți jurnaliști, politicieni sau fețe bisericești consideră că noțiunile de „limbă maternă” și „limbă ucraineană” sunt sinonime. La 22 februarie 2022, în preajma războiului ruso-ucrainean, Mitropolitul Epifanie a spus că toți în Ucraina trebuie să se roage în limba maternă¹¹, apoi a argumentat de ce în biserici trebuie să fie pe primul loc ucraineana, demonstrând, de fapt, că e dominat și el de confuzia terminologică amintită mai sus.

Într-un alt interviu Mitropolitul Epifanie a criticat ideologia „lumii ruse” care ucide civilii din Ucraina, dar a spus că nu este împotriva oficerii serviciului divin în slavona veche în unele biserici. Această reticență în a explica clar dacă Mitropolia Kievului și a Ucrainei este pentru sau împotriva unor limbi ale minorităților naționale în biserici este un argument important pentru românii care nu vor să schimbe ceva ce funcționează de decenii pe ceva ce ar reprezenta riscuri identitare pentru ei.

Războiul ruso-ucrainean

Conflictul militar declanșat la 24 februarie 2022 de Rusia împotriva Ucrainei a adâncit și mai mult clivajele din societatea ucraineană. Din primele zile ale invaziei ruse, Mitropolitul Onufrie al Bisericii

¹¹ Tatiana Matiaș, *Mitropolitul Epifanie i-a chemat pe ucraineni să-și apere țara de agresiunea rusă* (în limba ucraineană), în „Levi Bereg”, sursa: https://lb.ua/society/2022/02/22/506405_mitropolit_epifaniy_zaklikav.html (accesat 1.08.2022).

Ortodoxe Ucrainene a cerut patriarhului de la Moscova, Kiril, să-l influențeze pe președintele Vladimir Putin pentru a opri războiul.

În aprilie 2022 Mitropolitul Bisericii Ortodoxe Ucrainene (Autocefale), Epifanie, l-a criticat pe liderul bisericii ruse pentru susținerea acordată războiului dus de Rusia contra Ucrainei. El a scris pe Facebook că fiecare trebuie să facă o alegere la un moment dat: „Ești cu Dumnezeu sau cu diavolul? Kiril Gundiaev a făcut alegerea în folosul faptelor antihristului. Îi chem pe toți cei care îl consideră și acum un păstor al sufletelor să deschidă ochii și să vadă roadele otrăvitoare ale învățăturilor lui, îndepărtați-vă de fărădelegi, nu fiți complice”. Mitropolitul Epifanie a comparat ideologia „lumii ruse” cu ideologia nazismului, pentru că justifică violența, uciderea aproapelui, războiul și genocidul. Din aceste considerente, ideologia „lumii ruse” trebuie să fie condamnată ca și nazismul. „Capul Patriarhiei de la Moscova, Kiril Gundiaev, și susținătorii săi sunt coautori ai acestei ideologii criminale”¹², a spus mitropolitul Epifanie, care a adus critici dure poziției de susținere de către Patriarhul rus a războiului declanșat împotriva Ucrainei.

Sub presiunea enormă a societății ucrainene, a mediului politic și a unor inițiative legislative, Biserica Ortodoxă Ucraineană, subordonată Patriarhiei de la Moscova, a declarat că s-a rupt definitiv de Biserica Ortodoxă Rusă. Ea și-a declarat independența deplină față de Moscova la 28 mai 2022. Sinodul a adoptat completări și modificări la Statutul privind autoguvernarea Bisericii Ortodoxe Ucrainene, care scot în evidență independența și autonomia ei deplină¹³. Decizia de a rupe relațiile cu Moscova complică și mai mult ecuația din lumea ortodoxiei.

¹² Marin Gherman, „Patriarhul Kirill al Moscovei a trecut de partea Antihristului” – mitropolitul Bisericii Ortodoxe Ucrainene, în „Libertatea”, sursa: <https://www.libertatea.ro/stiri/patriarhul-kirill-al-moscovei-a-trecut-de-partea-antihristului-mitropolitul-bisericii-ortodoxe-ucrainene-4068199> (accesat 1.08.2022).

¹³ Sinodul a declarat independența deplină a BOUkr, în „Uniunea Jurnaliștilor Ortodocși”, sursa: <https://spzh.news/ro/news/88700-sobor-zajavil-o-pol-noj-nezavisimosti-upc> (accesat 1.08.2022).

Bisericile românești din Ucraina rămân în continuare subordonate Mitropolitului Onufrie al Kievului și al Întregii Ucraine, iar decizia de a-și declara independența de Moscova – destul de atipică canonic, dar și juridic – a fost întâmpinată sărbătorește de românii din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odessa.

În martie 2022, bisericile românești din regiunea Transcarpatia au anunțat că se rup de Patriarhia Moscovei¹⁴. Parohiile care se află pe teritoriul comunei Slatina – cea mai mare comună românească din Ucraina, din regiunea Transcarpatia (Maramureșul din dreapta Tisei) – au condamnat decizia Patriarhul Kiril de la Moscova de a binecuvânta războiul din Ucraina. Rămâne incert care va fi jurisdicția următoare a acestor parohii după finalizarea tuturor procedurilor legale.

*

Ortodoxia românească din Ucraina este prinsă între Kiev și Moscova, adaptându-se la procesele ce au zguduit societatea în ultimii 30 de ani. Legătura cu Patriarhia Moscovei a acestor biserici nu este determinată ideologic sau geopolitic, ci se explică prin dorința românilor de a se ruga în limba maternă în biserici, dar și de conexiunile exemplare cu duhovnicii lor. Sunt false acuzațiile din presa ucraineană sau uneori română potrivit cărora românii din Ucraina sunt pro-ruși sau pro-Kremlin pentru că nu acceptă proiectul bisericesc al Mitropolitului Epifanie.

Dacă numărul școlilor cu predare în limba română din Ucraina descrește de la un an la altul, numărul bisericilor – nu. Nicio biserică românească nu a fost închisă. Dacă în 100 de localități românești din Ucraina funcționează biserici, unde oamenii se adună și se roagă în limba lor maternă, doar în 50 din acestea mai

¹⁴ Marin Gherman, *Bisericile românești din vestul Ucrainei se rup de Patriarhia Moscovei*, în „Libertatea”, sursa: <https://www.libertatea.ro/stiri/bisericile-romanesti-din-vestul-ucrainei-se-rup-de-patriarhia-moscovei-4049954> (accesat 1.08.2022).

funcționează școli românești. Biserica este ultima barieră în calea deznaționalizării comunității românești.

Trebuie să recunoaștem faptul că enoriașii români beneficiază în aceste biserici de o mare libertate lingvistică, dar nu și de o educație în spirit național românesc. Nu mai funcționează, de fapt, nicio asociație a preoților români din Ucraina. Dacă Moscova încearcă să mențină românii în „lumea rusă” a Ortodoxiei, iar Kievul – în „lumea ucraineană”, în absența instituțională a Bisericii Ortodoxe Române la Cernăuți, Slatina sau Ismail nimeni nu se mai ocupă de „lumea românească”. Din păcate, viitorii ani vor fi pentru ortodoxia românească din Ucraina, prinsă între Kiev și Moscova ca într-o menghină geopolitică, o perioadă de bătălii pentru supraviețuire.

Anexe

1921–1936

Mitropolia Bucovinei

Fond. 320, nr. 1/121, f. 20–22

Orașul Cernăuți

Arhiva Statului

Dosar: Anchetă de cercetare a faptelor desfășurării agitației naționaliste ucrainene a preotului comunei Mihuceni Magas Ivan

Începută: 1921

Încheiată: 1936

29 foi

COPIE

de pe nota informativă:

În ziua de 15 Aprilie a.c., a avut loc spovida [spovedania – *n.n.*] elevilor de la școala primară mixtă de stat din comuna Dumbrava Roșie, jud. Storoiineț, în localul școalei primare.

Serviciul religios pentru acest act a fost sărbătorit de preotul paroh Ioan Magas din Mihuceni, fiindcă comuna Dumbrava-Roșie aparține parohiei Mihuceni.

A doua zi, 16 Aprilie a.c., urma să se facă împărtășirea elevilor tot de preotul paroh I. Magas.

Dar în loc să se prezinte preotul I. Magas, s-a prezentat la biserică un alt preot străin de neam și de localitate și anume preotul paroh Tașciuc, actualmente paroh în comuna Treștiana, originar din comuna Mamaiești, județul Cernăuți și o rudă de aproape a comuniștilor și iridentei ucrainene din acele părți.

Pentru prima oară acest preot venit în această localitate (comuna Dumbrava-Roșie), în loc să celebreze serviciul divin în limba română, a celebrat numai în limba ucraineană.

Elevii, plecând de la școală în corpore la biserică, conduși de învățătorii Ioan Balan și Gh. A. Zamfirei, au asistat la serviciul divin, așteptând săvârșirea actului Sf. Cuminecături (Împărțășirea). Învățătorii au intervenit de repetate rânduri ca să săvârșească Sf. Liturghie și în limba română, dară preotul nou venit în această comună, părintele Tașciuc, în loc să învieze sufletele credincioșilor în limba Statului, și aceasta a făcut-o fiind cu intenție trimis de părintele Ion Magas, de a săvârși actul de împărțășire numai în limba ucraineană.

Învățătorii români din această comună (D. Roșie) s-au deplâns în nenumărate rânduri de felul procedeeului cum se săvârșește serviciul divin la biserica ort.[odoxă] rom.[ână] din localitate precum și de felul de predare al învățământului de religie și simțindu-se și de astă dată jigniți în sentimentele lor naționale, au aflat de bine cu acest prilej, adică văzând că limba Statului este încălcată și de astă dată și de un străin, au părăsit cu toții biserica, retrăgându-se la școală.

După un interval de ½ oră adică după săvârșirea Sf. Liturghii, s-au reîntors (învățătorii și elevii în număr de peste 110) la biserică sub conducerea directorului școlar, A. Popovici, s-au oprit cu toți la ușa bisericii. Directorul școlar A. Popovici a intrat în biserică și a auzit și el celebrându-se numai în limba ucraineană, a ieșit afară și a zis elevilor să aștepte aci lângă ușă. Nu mult după aceea, a ieșit cântărețul (dascălul) bisericesc Iacobovici și a invitat să intre cu toții în biserică. Directorul A. Popovici a zis: „Nu intrăm până nu se face slujba în limba română”. Dascălul Iacobovici, comunicând rezultatul preotului, preotul l-a trimis pe dascăl ca să citească elevilor rugăciunea pentru pregătirea Sf. Cuminecături și de astă dată directorul A. Popovici a

zis: „Numai atunci vom intra și asista în biserică, dacă se va ceti românește”. Dascălul, neavând ce face după ce a comunicat preotului, a început să citească în pragul ușii rugăciunea pentru pregătirea înainte de Sf. Cuminecătură în limba română. După citirea rugăciunii, elevii, împreună cu învățătorii, au intrat în biserică unde preotul Tașciuc a fost nevoit să citească și el rugăciunea a VIII-a a Sf. Ioan Gură de Aur „Cred, Doamne etc.” în limba română.

După săvârșirea sfintei cuminecături, înainte ca elevii să părăsească biserica, dascălul Iacubovici a cetit rugăciunea după Sf. Cuminecătură tot în limba română în urma căreia toți elevii au fost trimiși acasă.

Învățătorii A. Popovici, I. Balan și Gh. Zamferei au rămas până după terminarea serviciului divin și după ce s-a terminat serviciul divin au ieșit cu toți învățătorii din biserică, unde l-au așteptat pe preotul Tașciuc în ograda bisericii. La un moment dat, apare preotul Tașciuc îmbrăcat numai cu epitrahil, cu capul gol și cu crucea în mână în ograda bisericii, urmat de paracliser. Directorul Popovici l-a întrebat în fața celor prezenți pe preot cu următoarele cuvinte: „Părinte, cine te-a autorizat ca să ții astăzi slujba în biserică noastră și în limba ucraineană?” Răspunsul a fost: „Părintele Magas”. „Și de ce n-a venit părintele Magas?” „Este bolnav. Martor dascălul Iacubovici”, când de fapt nu este adevărat, căci adevărata absentare de la datorie a părintelui Magas în ziua de 16/IV a.c. a fost că s-a dus la pădure de și-a adus lemne și că la descărcatul lemnului a fost de față și a și ajutat la întorsul căruțelor părintele Tașciuc. „Oare părintele Protopop Verbovski din Adâncata știe de aceasta? I-a acordat concediu părintelui I. Magas și l-a autorizat pe părintele Tașciuc să celebreze în Dumbrava Roșie și în așa hal se păstorește parohia ort. rom. din Mihuceni? Aceasta este fala acestor meleaguri străbune în România Mare.”

Afară de aceasta, în timpul serviciului divin din sus numita zi de rând, episcopul bisericesc Nicolai Căciuleac împărția lumini la oameni prezenți înainte de a se ceti sf. Evanghelie. Un alt episcop, Procopie Bildus, cunoscut iridentist ucrainean, a făcut un semn episcopului Căciuleac, ca aceasta să nu împartă lumini și învățătorilor români,

aceștia rămânând în fața celor prezenți desconsiderați și jigniți în suflet de felul tratării în biserică. Dacă nu se vor lua măsuri de autorități în drept, comuna Dumbrava Roșie și Mihuceni în scurt timp va deveni aceeași citadelă ucraineană cum a fost pe timpuri sub dominațiunea austriacă.

Pentru conformitate,
E. Georgeic

1940

Prefectura Rădăuți

Nr. 13/1940, fond. 101, inv. 231, f. 134-135

Deținem următoarele informațiuni:

1. Armata sovietică, aflată în fosta Polonie, este rău echipată și prost hrănită, de asemeni disciplina e foarte slabă. Mulți dintre ostași sunt internați în spitale din cauză că au degerat.

Ostași mai destoinici au fost adunați și duși pe frontul Finlandez.

2. S-au mobilizat patru contingente din teritoriul ocupat (Polonia) care au fost trimise tot pe frontul din Finlanda.

3. Toate animalele au fost înscrise făcându-se un recensământ de către armata roșie și, totodată, proprietarii au primit ordin că nu au voie să le înstrăineze sub nicio formă, deoarece sunt rechiziționate, dar lăsate pe loc până la ridicarea lor.

Oricine se abate de la această dispozițiune este executat fără niciun fel de judecată.

4. Pământul a fost luat de la locuitori și trecut în proprietatea statului rus, s-a lăsat ca proprietate fiecărui cap de familie numai trei ha de pământ.

5. Un kg de făină porumb costă 2 ruble și ziua de lucru este plătită cu cinci ruble. Mai mult decât atât, nu se găsește nimic de vânzare, vânzarea nu se face decât pe baza unui bon în care se specifică o jumătate de kg de făină pe zi de persoană.

Cu acest bon așteaptă zile întregi până vin la rând ca să primească făină.

Cu foarte multă greutate găsesc de lucru contra plată; tot lucrul îl prestează pentru armată fără plată.

6. Preoții nu mai sunt plătiți de stat, ci se întrețin numai cu veniturile din popor.

În comuna Ferescul din fosta Polonie, comuniștii au scos din biserica ortodoxă icoanele afară și le-au dat foc, iar în biserică au făcut magazie de cereale, care este păzită de gardă militară.

7. Populația este cât se poate de agitată și pândește momentul să se răscoale sau să treacă în masă în România, în care scop deținem informațiunea că populația se înarmează în ascuns pentru a înfrânge pe grănicerii sovietici de pe frontieră.

Populația polonă de mult ar fi făcut aceasta, dar îi este frică că România îi va preda îndărăt autorităților ruse și atunci sunt imediat împușcați.

Mulți au trecut în ultimul timp în Ungaria, deoarece acolo linia de frontieră este slab păzită și nu au obstacole naturale.

[...]

12. De la locuitorii din fosta Polonie, vecini cu granița ungară, li s-au ridicat toate vitele sub formă de rechiziții și s-au trimis armatei pe frontul finlandez.

13. Rușii au interzis populației civile a mai umbla pe stradă în special pe frontieră, de la ora 16 înainte. De asemenea, în timpul nopții este oprită luminarea caselor. Cei care cad în greșeală sunt aspru sancționați.

[...]

1941

Prefectura Județului Suceava
Ministerul Cultelor și Artelor

Nr. 60/1941, f. 88

Direcția contabilității, controlului financiar și a personalului
D-nei Maria Bodnariuc
Burdujeni, Suceava
21 noiembrie 1940

Răspunzând petițiunii Dvs. înregistrată sub Nr. 53171/1940, avem onoarea a vă încunoștința că Ministerul, neavând fonduri, s-a trimis cererea Sf. Mitropolii a Bucovinei pentru a vă acorda ajutorul cerut.

Director,
T. Roureanu

*

Prefectura Județului Suceava
No. 662/1941
Bodnariuc Maria: ajutor bănesc

Nr. 60/1941, f. 87

Sf. Mitropolie Ortodoxă românească a Bucovinei în Suceava

Avem onoarea a vă ruga să binevoiți a ni se face cunoscut cum s-ar putea veni în ajutorul d-nei. Bodnariuc Maria, refugiată din comuna Volovăț – Cernăuți, soția preotului Vasile Bodnariuc care a rămas sub ocupația URSS-ului.

Sus numita n-are posibilitate de existență și este grav suferindă de reumatism.

Suceava, 8 ianuarie 1941

*

Prefectura Județului Suceava

Nr. 60/1941, f. 86

România. Mitropolia Moldovei
No. 150 din 18 ianuarie 1941

Domnule Prefect,

În referire la adresa D-Voastră Nr. 662/A/41 din 8.I.1941 privind pe refugiata D-na Maria Bodnariuc, soție de preot din Vășcăuți, al cărei soț a rămas în teritoriul ocupat, vă comunicăm că până în prezent sus numita a primit de la Eparhie ajutoare în suma de lei 7.000.

Legile în vigoare nu prevăd un ajutor lunar – respective altă plată lunară din salariul soțului rămas sub ocupație, ba chiar ne opresc. Am cerut în privința aceasta lămuriri de la Ministerul Educației Naționale, Cultelor și Artelor, având în Eparhie 4 cazuri de felul acesta, dară nu am primit încă niciun răspuns. De altfel, observăm că d-na Bodnariuc are 2 fiice căsătorite, ale căror soți se află în teritoriul neocupat. Dacă fondurile noastre bănești ne vor permite, se vor mai aproba ajutoare și pe viitor.

Consilier,

Secretar eparhial,

Pr. Gh. Negură

Diacon A. Mihuță

Domniei sale, Domnului Prefect al Județului Suceava

*

Prefectura Județului Suceava
Suceava, 15 ianuarie 1941

Nr. 60/1941, f. 105-107

Domnule Prefect,

Subsemnatul Pr. I. Vască, fost rector al Institutului Teologic și Conducător al Bisericii Catedrale din Cernăuți, refugiat în ziua de 28 iunie 1940, cu onoare înainte de declarația alăturată asupra averii părăsite în urma refugiului.

Sub semnătura unor martori demni de încredere (Cons. eparhial Pr. I. Puiu, director I. Cracavia și d-na Irina Holca, soția inspect. gen.

silvic Leon Holca), cunoscători ai acestei averi, în bani această avere după prețurile de atunci se evaluează la suma de lei: 1,183.000 lei.

Primiți, Vă rog, Domnule Prefect, asigurarea distinsei mele stime și considerațiuni.

Pr. Dr. I Vască

Arhipresbiter-stavrofor

Mitropolie

D-Sale D-lui Prefect al Județului Suceava

Declarație

Numele și prenumele: Dr. Ioan Vască

Soția: Eugenia Vască, născută Boldur

Copil: Maria, mărit Ing. Liviu Blându

Localitatea de unde am venit: Cernăuți, Palatul Mitropolitan

Domiciliul actual: Suceava

Ocupațiunea avută: Rector al Institutului Teologic și Conducător al Bisericii Catedrale

Averea părăsită:

a. mobilier personal, tablouri, haine: 443.000 lei; cărți științifice: 120.000 lei

b. o parcelă în Cluj, str. Donat lângă parcela directorului Gh. Halarevici, directorul Institutului de orbi din Cluj în extensiune de 1008 m², evaluată în iunie 1940: 270.000 lei

Total: 833.000 lei

c. Averea fiicei locuind împreună, fiind primul an al căsătoriei în absența soțului concentrat: 350.000 lei

Data refugiuului: 28 iunie, orele 7:00 cu ultimul tren ce a părăsit Cernăuții.

Prefectura Județului Suceava

Nr. 60/1941, f. 102-103

Domnule prefect,

Subsemnatul, Mihuță Animpodist, diacon la Mitropolia Bucovinei Suceava, la ordinul telegrafic No. 966 din 8 ianuarie 1941 al Ministerului de Justiție, cu deosebit respect înaintez alăturata declarație spre a fi înaintată locului în drept.

Suceava 18 ianuarie 1941

Cu deosebit respect,
Diacon Animpodist Mihuță

Domniei Sale
Domnului Prefect al Județului Suceava

Declarație

Subsemnatul, Mihuță Animpodist, diacon la Mitropolia Bucovinei Suceava, la ordinul telegrafic No. 966 din 8 Ianuarie al Ministerului de Justiție declar următoarele:

1. Numele și Prenumele capului familiei: Mihuță Animpodist
  - a. soției: Irina Mihuță, născută Ilisei
  - b. copiilor: Dan Mihuță
2. Localitatea de unde am venit: Cernăuți
3. Domiciliul actual: Suceava, str. Dragoș Vodă, No. 19
4. Ocupațiunea în momentul părăsirii domiciliului: diacon la catedrala mitropolitană din Cernăuți
5. Averea părăsită cu specificarea amănunțită cu valoarea ei în lei:
  - a. Avere imobilă: n-am posedat
  - b. Avere mobilă: [...] Total lei 266.000
6. Dovezile ce posedă referitoare la refugiu: carnet C.F.R. No. 249762, carnet de refugiat eliberat de Prefectura județului Suceava No. 23832
  - a. Data refugiului: 28 iunie 1940
 martorii Pr. Gheorghe Antonescu, Pr. Traian Saghin, Pr. Ilie Popescu

acte: carnet C.F.R. No. 249762, statul personal completat cu toate actele necesare

b. Punctul de trecere în țară: via Cernăuți-Storjineț-Crasna-Vicov jud. Rădăuți

martorii: Pr. Platco Dimitri, Pr. Berariu Ion, Pr. Traci Traian, Pr. Eftimiu Nicolae

c. Avera părăsită: cea specificată în declarație.

martorii: Pr. Gheorghe Antonescu, Pr. Traian Saghin, Pr. Ilie Popescu

*

Prefectura Județului Suceava

Nr. 60/1941, f. 188-189

Domnule Ministru

Subsemnatul Preot Protopresviter Ioan Berariu, fost paroh în Mihalcea Jud. Cernăuți, în prezent preot utilizat în orașul Suceava, declar că mi-au rămas în teritoriul ocupat în comuna Mihalcea și în orașul Cernăuți obiectele incluse în tabloul alăturat, conform declarației martorilor înșiși Vasile Hrincu [?] tribunal din Cernăuți, și Ștefan Rebenciuc, cântăreț bisericesc din Mihalcea, ambii refugiați.

D-lui Ministru al Justiției în București.

Suceava la 15 ianuarie 1941

Ioan Berariu, preot refugiat din Mihalcea, jud. Cernăuți

Copii: Eusebie 24 ani, Vera 16 ani

Domiciliul actual: Suceava, strada Isopescu 18

Data refugiului: la 28 iunie 1940, prin orașul Storjineț – Ropcea – Iordănești – Suceveni – Frătăuți – Vicov – Rădăuți.

*

Prefectura Județului Suceava

Nr. 60/1941, f. 131

Declarație

Subsemnatul George Dolinschi preot, la ordinul telegrafic Nr. 966 din 8 ianuarie 1941 al Ministerului de Justiție, declar următoarele:

1. Numele și Prenumele capului de familie: George Dolinschi
  - a. soția: Aristia Dolinschi, învățătoare
  - b. copiii: Liviu Sorin Dolinschi, patru ani
2. Localitatea de unde a venit: Petriceni, Județul Storojineț
3. Domiciliul actual: Stupca, Județul Suceava
4. Ocupațiunea în momentul părăsirii domiciliului: Preot și soția învățătoare
5. Avera părăsită cu specificarea amănunțită cu valoarea ei în lei:
  - a. Avera imobilă rămasă în comuna natală Broscăuții Vechi, Jud. Storojineț
Trei hectare pădure – 250.000 lei
90 de prăjini pământ arabil – 60.000 lei
  - b. Avere mobilă rămasă sub ocupație sovietică în comuna Petriceni, Județul Storojineț – 245.000 lei
6. Dovezile ce posedă referitor la refugiu
  - a. Data refugiului: 1 iulie 1940
  - b. Punctul de trecere în țară: Bahrinești – Dornești plecând spre Târgul Ocna
actele: Carnet de identitate eliberat Societatea Crucea Roșie din Târgul Ocna
Stupca la 16 ianuarie 1941

1944

*Arhivele Statului din Cernăuți**Fond. 923/1*

Date despre biserica ortodoxă și greco-catolică din jud. Storojineț

Anul 1944 – în luna martie, autoritățile române, ca și preoții din comună, s-au retras în interiorul României, ca și câteva sute de civili, poate și mai mulți. Preotul paroh Gheorghe Ignătescu, dascălul Dionisie Chilei s-au retras în România, numai nu la sovietici. Temporar, rolul de preot în satele fără preoți îl ocupau oarecare oameni care cunoșteau rânduielile bisericii. După ce s-a întors din refugiu preotul paroh din Crasna vecină, dumnealui îmbina slujba periodic între cele două sate. Numele său – Victor Zavadovschi.

L-a urmat după aprobarea funcționării bisericii din Ciudei, 23.X.1945, un preot trimis de undeva – Cecîrda Petru Fanici – 10.V.1946 cu el slujea dascălul din Ijești – Leonte Luchian.

Numărul înregistrării No. 347.

L-a urmat în post preotul Bodnariuc Leonte Alexandru. Ca dascăli au fost: Gavrilovici Victor (de loc din Ijești), Micailu Ilie, ciudeian

Din anul 1966(?) l-a urmat în post, preotul Strugaru Ioan Calistru
Dascăl – Motrescu George

*

*Prefectura Județului Suceava**Nr. 113/1944, f. 21*DIRECTORATUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ȘI CULTELOR
CERNĂUȚI

Nr. 50331/1943/III B din 2 februarie 1944

PREFECTURILOR

PRETURILOR

MITROPOLIEI BUCOVINEI, CERNĂUȚI

EPISCOPIA HOTINULUI, BĂLȚI

Deoarece s-a constatat că unele autorități în subordine nu aplică

pozițiunile legale în vigoare, referitoare la pictarea bisericilor, la documentele publice și la monumentele istorice [...], suntem nevoiți a atrage din nou atențiunea asupra acestor dispozițiuni și a vă ruga să luați măsuri pentru întocmai lor aplicare, în caz contrar urmând a se aplica sancțiunile legale celor ce vor contraveni sau vor omite să ia măsuri pentru respectarea legii.

În special veți griji ca:

1) Înainte de a se proceda la ridicarea unui monument, să se înainteze planurile și să se ceară avizul Comisiei speciale din Ministerul Culturii Naționale;

2) Pentru lucrările ce depășesc suma de Lei 500.000, să se instituie concursuri publice, la care artiștii să prezinte proiecte și machete;

3) Pictarea bisericilor să se angajeze prin licitații numai de artiști autorizați de Ministerul Culturii Naționale și arătați în Mon. Of. 94/1942.

4) La lucrările ce depășesc suma de 300.000 lei, să nu se acorde comenzile direct, ci să se instituie concursuri publice la care să poată lua parte mai mulți pictori bisericești autorizați, prezentând proiecte expediate de cel puțin două luni.

5) Lucrările de întreținere, consolidare și restaurare la orice monument să se execute respectându-se întocmai toate prescripțiunile cuprinse în devizele, planurile și caietele de sarcini, aprobate de Comisiune fără a se aduce nicio modificare.

6) Orice dărâmare, nivelare, sistematizare, aliniere, săpătură, construcție nouă etc., proiectate în imediata apropiere a unui monument istoric, să nu se pună în execuție decât după ce, în prealabil, s-a cerut și obținut aprobarea Comisiunii Monumentelor Istorice;

7) Orice obiecte mobiliare vechi (monete, picturi cioplite etc.) care ies la iveală în săpăturile ce se fac pentru construcții, plantații, să fie comunicate fără întârziere Comisiunii Monumentelor Istorice, pentru a se putea lua măsuri de identificarea, conservarea și studierea lor.

Directorul Înv. și Cult.

I. Vișan

*

Prefectura Județului Suceava
Mitropolia Bucovinei
Sfânta Monastire Suceava
Nr. 47 din 15 aprilie 1944

Nr. 113/1944, f. 4-5

Domnule Prefect,

Cu deosebită onoare vin a Vă aduce la cunoștință programul serviciilor divine, cari se vor săvârși în cursul săptămânii Patimilor și de ziua Învierii Domnului nostru Iisus Christos, la Sf. noastră Monastire.

Exarh și Stareț, Protos. Rafail Dominte

Domniei Sale, Domnului Prefect al Jud. Suceava

RÂNDUIALA

Serviciilor divine care se vor săvârși în săptămâna Patimilor și de Sf. Paști în biserica Sf. Gheorghe (Monastirea Sf. Ioan din Suceava) în anul 1943.

1) Duminica Floriilor, 18 Aprilie: ora 7 seara: Denie.

2) Luni 19 Aprilie: ora 7 seara: Denie.

3) Marți 20 Aprilie: ora 7 seara: Denie.

4) Miercuri 21 Aprilie: ora 7 seara: Denie.

5) Joi 22 Aprilie:

A) ora 10 dimineața: Sf. Liturghie cu vecernie, parastasul obicinuit și Sf. Maslu.

B) ora 7 seara: Denia mare, cu cetirea celor 12 Sf. Evanghelii ale Patimilor Domnului nostru Iisus Christos și scoaterea Sf. Cruci.

6) Vineri 23 Aprilie:

A) ora 10 dimineața: Cetirea orelor împărătești.

B) ora 3 d.m.: Scoaterea Sf. Aer în mijlocul bisericii.

C) ora 7 seara: Prohodul cel mare și înconjurarea bisericii.

7) Sâmbătă 24 Aprilie:

A) ora 10 dimineața: Sf. Liturghie cu vecernie.

B) ora 12 noaptea: Slujba Sf. Învieri, cu procesiune în jurul bisericii, după care urmează Sf. Liturghie și sfințirea pâinilor pascale, aduse de credincioși.

8) Duminică 25 Aprilie: ora 4 d.m.: Vecernia cu cetirea Sf. Evanghelii a Învierii Mântuitorului în 12 limbi.

9) Luni 26 Aprilie: ora 10 dimineața: Sf. Liturghie și sfințirea apei.
Monastirea Sf. Ioan, Suceava

*

Prefectura Județului Suceava
Primăria comunei Iacobești
Nr. 8 din 18 septembrie 1944

Nr. 159/1944, f. 56

Domnule Prefect

Avem onoarea a vă raporta situația Comunei Iacobești găsită în acest timp ce ne-am reevacuat din com. Călinești.

1) Localurile Publice:

a) Școala complet distrusă: lipsuri geamuri și sparte, lipsă complet Arhiva școlii, podurile de pe clasă și alte camere ridicate complet rândul 1 și în clasa de învățământ și rândul 2: sobele stricate, uși încuietorele lipsă, demontate.

b) Biserica. Îmbrăcămintea de pe Altar lipsă și veșmintele.

*

Prefectura Județului Suceava
Com. Slobozia Pruncului
19 septembrie 1944

Nr. 159/1944, f. 30

Domnule Prefect

La ord. Dumneavoastră verbal dat la conferința din 16.IX.1944, avem onoarea a Vă raporta că în urma aprobării comandamentului militar, [s-a efectuat] repatrierea oamenilor în comuna noastră Slobozia Pruncului, unde am constatat următoarele pagube:

1. Școala Primară: garduri, geamuri, bănci, sobele, ușile, mesele, scaunele, tablele și arhiva rămasă distruse complet, iar acoperișul de tablă de pe grajd și closet luat.
2. Biserica: înlăuntru aproape totul distrus și gardurile.
3. Biblioteca Căminului Cultural distrusă complet.
4. Cooperativa distrusă complet.
5. Casele oamenilor sunt majoritate fără geamuri, uși, poduri, sobe, plite și garduri. Șurile și grajdurile fărâmate, podețele distruse.
6. Casa și Șura parohială distruse uși, poduri, geamuri și garduri.

Primar, [indescifrabil]
Domnului Prefect al Jud. Suceava

Secretar, I. Papuc

*

Prefectura Județului Suceava
Primăria Comunei Mihoveni, jud Suceava
Nr. 4 din 19 septembrie 1944

Nr. 159/1944, f. 49

Către Prefectura orașului Suceava

La ordinul Dumneavoastră oral din 17 septembrie 1944 avem onoare a Vă înainta următorul raport.

În această comună chiar de la începutul treieratului, am avut 5 mașini de treierat, așa că toată pâinea s-a ridicat de către Armata

Roșie. Populația acestei comune este lipsită de pâine.

Referitor la Școală și Biserică:

Biserica. Toate hainele preuțesti lipsesc, cărți religioase, altarul complet distrus etc.

Școala. Nu se poate ține învățământ fiindcă sobele sunt distruse, scaune, mese, catedre, table, geamuri toate distruse și lipsesc.

Primăria. Nu se găsește niciun fel de rechizite, așa că este foarte greu de lucrat.

Primar, P. Alexandru

*

Prefectura Județului Suceava

Nr. 159/1944, f. 36

Primăria comunei Plăvălari

Către Prefectura Jud. Suceava, din 23 septembrie 1944

Domnule Prefect

Cu onoare venim a Vă raporta că, în timpul evacuării, în comuna noastră s-au făcut mari distrugerii: Moara, Biserica, Școala, Localul primăriei și multe din gospodăriile locuitorilor sunt complet distruse.

Primar, Colesniuc Ilarion

*

Prefectura Județului Suceava

Nr. 159/1944, f. 81

Primăria Berchișești

Nr. 6 din 28 septembrie 1944

Domnule Prefect

Avem onoarea a vă raporta situația în care se găsește Comuna Berchișești în prezent.

1) Sunt arse 5 mori și 2 piue și 1 Ferăstrău cu apă, sunt arse 7 case (gospodării), locuitorii cu case arse cer lemne de construcție și ajutoare bănești.

2) Locuitorii n-au unde măcina și n-au ce mânca, fiind complet lipsiți de cereale.

3) Biserica și școala sunt ruinate în parte.

4) Locuitorii ar face semănături de toamnă, însă sunt complet lipsiți de sămânță de grâu și secară.

Rugăm să binevoiți a dispune.

Primar, Horga Ioan

*

Prefectura Județului Suceava

Nr. 159/1944, f. 82

Primăria Comunei Bălăceana

30 septembrie 1944

Către Prefectura județului Suceava

Raport

Pe data de la 20 până la 26 septembrie, avem onoare a vă raporta următoarele:

1) În comuna Bălăceana au ars complet un număr de 18 (optsprezece) case, iar locuitorii au rămas pe drumuri. Rugăm a ne raporta ce să facem cu populația rămasă fără case.

2) În comună lipsesc 2 (două) clopote la biserică.

3) Populația lucrează zilnic la colhozul armatei.

4) Populația duce mare lipsă de alimente fiindcă nu s-a lucrat în vara aceasta.

Bălăceana la 26 septembrie 1944

Primar, C. Cremene

Secretar, Sasu Gheorghe

1945

Prefectura Rădăuți
Mitropolia Bucovinei
Mănăstirea Sucevița
Nr. 34 din 4 iunie 1945

Nr. 114/1945, fond. 101, inv. 231, f. 207

Domnule Prefect

Cu deosebită onoare Vă aducem la cunoștință următoarele:

Sfânta Mănăstire Sucevița fiind evacuată de către armata sovietică în anul 1944, luna Aprilie, ziua 6, odată cu evacuarea s-a ridicat de către armata sovietică: 5 cai buni, 35 capete vite cornute, 60 oi, 35 mascuri (porci) de diferite mărimi, 150 păsări precum și toată averea imobilă a acestei Mănăstiri.

Astăzi, cetind publicațiunea decret lege N: 269 din 12 Aprilie 1945, primită de la Primăria comunei Sucevița, prin care face cunoscut ca toți proprietarii de cai a se prezenta cu caii ce-i dețin la Primărie pentru a-i declara.

Sfânta Mănăstire Sucevița, în prezent, având numai 2 cai, unica avere ce o mai posedă, altceva nimic. Acești 2 cai fiind absolut necesari Mănăstirii pentru transportul hranei a 50 de persoane precum și pentru muncile agricole ale acestei Mănăstiri. Iar hrana acestui personal trebuie a se transporta din județele îndepărtate, deoarece Mănăstirea nu mai are niciun fel de nutriment.

Vă rugăm respectuos, Domnule Prefect, să binevoiți a scuti acești doi cai ai Mănăstirii Sucevița, pentru a nu fi trecuți pe tabelul Primăriei Sucevița, jud. Rădăuți, pentru rechiziție, deoarece Mănăstirea a obținut Ordinul Domnului Ministru de Interne N: 14.702/I-1945, prin care confirmă că acești doi cai ai Mănăstirii sunt scutiți de orice rechiziție, pe care ordine le înaintăm alăturat în copie precum și inventarul de avere a acestei Mănăstiri ridicată de armata sovietică, în timp de 6 luni cât a locuit aici în Mănăstire Comandamentul armatei sovietice.

Vă mai rugăm totodată, Domnule Prefect, să binevoiți a lua în considerare această cerere, deoarece Mănăstirea Sucevița este instituție de stat și monument istoric.

Cu deosebit respect,
Stareță Antonina Moale

Domniei Sale
Domnului Eugenie Frunză,
Prefect al Județului Rădăuți

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuți
Știri de peste graniță

Nr. 1/1945-1946, inv. 6, f. 524

Notă informativă Nr. 211
din 28 septembrie 1945

Raportăm că autoritățile sovietice transportă, din teritoriile Bucovinei de Nord în interior, vitele și recolta pe care o scoate rapid.

Persecută populația de origine română.

Informațiunea este obținută dintr-o sursă demnă.

Se observă baricadări cu arbori și șanțuri, toate drumurile ce trec din România în Bucovina ocupată.

Caz concret, drumul ce duce spre Crasna și Pătrăuți, trec de pe raza acestui post în județul Storojineț.

Informațiunea sigură
Șeful Postului Vicov de Sus

*

Prefectura Județului Suceava
Serviciul Administrativ
Nr. 12.304 din 14 octombrie 1945

Nr. 113/1944, f. 6

Către
INSPECTORATUL GENERAL ADMINISTRATIV
al Circ.X-a Suceava

În executarea Ordinului Dvs. Nr. 1.714 din 10 Oct. 1945, avem onoare a raporta pe compartimente pagubele și stricăciunile pricinuite de război în județul Suceava precum urmează:

1. Gospodării particulare (țărănești).

Au fost distruse (arse) complet 1003 gospodării. Au fost distruse în parte 136.

Reconstrucția lor n-a început și aceasta din lipsă de posibilități materiale ale sinistraților care abia găsesc mijloace pentru ca să poată trăi, mai ales că majoritatea au rămas complet pe drumuri.

Din partea Statului nu s-a venit cu nimic într-ajutor.

Din partea județului s-a dat suma de 3.000.000, pentru refacerea gospodăriilor.

Din partea Fondului Bisericesc s-a aprobat 10.000 m.c. lemn de construcție, gratuit și 3000 m.c. cu 50% reducere, celor sinistrați din tot județul.

Se cere sprijinul masiv și imediat al Guvernului pentru reconstrucția satelor distruse.

Astfel, nu întrevădem posibilitatea de a scoate pe cei sinistrați din mizeria în care se abat.

2. Localuri de școală și biserică etc.

În tot județul se găsesc complet distruse și arse 4 școli, 1 hală de zarzavat, 2 clădiri silvice, 1 fabrică de țiglă.

De asemenea, se găsesc avariate în parte 25 școli, 5 biserici, 9 case parohiale, 2 camere culturale, Uzina electrică de la Solca, 1 fabrică de cherestea.

În bugetul Județului s-a prevăzut suma de 12.000.000 din subvenția

Minist. Af. Interne, pentru refacerea școalelor, care este însă mult prea mică în raport cu nevoile de refacerea școalelor.

Pentru biserici și case s-au dat de către Fondul Bisericesc diferite sume, însă acestea nu acoperă decât în parte nevoile de reconstrucție ale bisericilor și caselor parohiale distruse și avariate.

Se cere și aci sprijinul Guvernului fără de care nu se poate ajunge la situația avută înainte de război.

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuți

Nr. 1/1945-1946, inv. 6, f. 851

DECLARAȚIE

Subsemnatul Fomin Iov a lui Ioan, lipovean, de ani 56, de religie ortodox, de profesiune cântăreț bisericesc, cu domiciliul în Comuna [?], Județul Rădăuți, declar următoarele:

În ziua de 15 Decembrie 1945 pe la orele 8-9 dim. au venit la casa mea doi sovietici grăniceri împreună cu primarul Comunei, care m-au întrebat unde este nepotul meu. Cum eu nu mai știu nimic de el din anul 1944, le-am răspuns că nu știu unde este și că poate va fi în U.R.S.S. pe la Fântâna Albă sau în altă parte.

Cum eram bolnav în pat, mi-au spus să mă scol și, fără să mă întrebe, au început a controla toate dependențele din proprietate, răvășind totul în domiciliu.

Nu au fost asistați de niciun organ polițienesc român și nici de vreun împuternicit al Comisiei Aliate de Control. Pentru mine, acest fapt mă jenează și cred că sunt norme care cer să se respecte.

Nu i-am cunoscut pe acești sovietici, însă pe primar l-am cunoscut că era din sat de la noi.

Aceasta declar susțin și semnez propriu.

Fomin Iov

pentru conformitate,

șeful Postului Jandarmi Baineț,

Jand. Plot. D. Tănase

1946

Prefectura Județului Suceava
România. Mitropolia Moldovei
Nr. 1698/1946 din 26 februarie 1946

Nr. 96/1945, f. 100–101

Onor.
Prefectura Județului Suceava

Anexat de aceasta avem onoare a Vă trimite un tabel de situația bisericilor din cuprinsul județului Suceava privind procentajul de avariere, cauzat în timpul războiului.

Nr. total al bisericilor înainte de războiu	Nr. bisericilor distruse în urma războiului	Nr. bisericilor avariate			Câte s-au reparat
		75%	50%	25%	
75	Nici una	2	6	30	Toate bisericile avariate indiferent de procentajul avarierii au fost reparate parțial.

*

Legiunea de Jandarmi Suceava
Sectorul jandarmeriei Dărmănești

Nr. 1/1946, inv. 1, f. 264
Secret

Tabel Nominal

De toate autoritățile existente de pe raza acestui sector, întocmit conf. ord. Legiunii No. 75/946. [redăm numai lista preoților – *n.n.*]

Denumirea autorității	Comuna	Numele și prenumele capului de autoritate	Funcția
Biserica Ortodoxă	Dărmănești	Nichiforel Gavril	Paroh

Biserica Ortodoxă	Măriței	Tatarsen Constantin	Preot
Biserica Ortodoxă	Călinești	Puiu Victor	Preot
Biserica Ortodoxă	Călinești- Cuparencu	Hotinceanu Gheorghe	Preot
Biserica Ortodoxă	Pătrăuți	Sinceanu Mihai	Protopop
Biserica Ortodoxă	Dănila	Iacoban Constantin	Preot
Biserica Ortodoxă	Slobozia- Pruncului	Posteucă Ilie	Preot
Biserica Ortodoxă	Românești	Antonescu Eudoxie	Preot
Biserica Ortodoxă	Șerbăuți	Popescu Petru	Preot
Biserica Ortodoxă	Părhăuți	Nicolaescu Gheorghe	Preot
Biserica Ortodoxă	Costâna	Butnariu Vasile	Paroh
Biserica Ortodoxă	Mihoveni	Cordus Mihai	Paroh

*

*Legiunea de Jandarmi Rădăuți**Nr. 2/1946, inv. 1, f. 175*

Problema: Sectele religioase

Nota informativă Nr. 63

din 2 august 1946

Cu ocazia serviciului de patrulare prin comuna Vicov de Sus, am fost informați că în comună a luat ființă secta religioasă denumită: „Comunitatea creștină apostolică”, având sediul central în Arad, str. Călugăreni, nr. 19. Această sectă mai poartă denumirea de: „Biserica lui Dumnezeu apostolică”.

MĂSURI DE LUAT:

Am luat măsuri de supravegherea populației pentru a vedea spiritul ei, precum și câți aderenți are și dacă nu este contrar ordinii și Siguranței publice.

Informație sigură și verificată.

Şeful postului Vicov de Sus
Jand. Plot. Major
Rahliţchi Boris

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuţi

Nr. 2/1946, inv. 1, f. 160

Problema: Starea de spirit a populaţiei

Notă informativă Nr. 64
din 7 august 1946

În ultimul timp, în comună circulă svonul că dl. Flondor, fost rezident regal la Cernăuţi, şi Fondul Bisericesc au luat hotărârea să cumpere Bucovina de Nord de la U.R.S.S. iar guvernul U.R.S.S. a acceptat să vândă, dar numai contra unei cantităţi de aur.

În acest scop, Patriarhia României a dat dispoziţiuni preoţilor să facă apel la enoriaşi să doneze fiecare obiecte de aur, iar restul ce nu va ajunge se va completa atât de Fondul Bisericesc cât şi de dl. Flondor.

Acest svon circulă în urma publicării în presă a textului oficial al proiectului de Tratat de Pace cu România, în care arată că graniţele dintre U.R.S.S. şi România vor rămâne cele din 28 iunie 1940.

Informaţie verosimilă neverificată.

Şeful Postului Vicov

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuţi

Nr. 2/1946, inv. 1, f. 159

Notă informativă Nr. 25
din 8 august 1946

Suntem informaţi din svon public că Fondul Bisericesc şi dl. Flondor intenţionează să recupere Nordul Bucovinei de la URSS în aur, în care scop Fondul Bisericesc va aduna aur din Mănăstiri şi Biserici.

Dl. Flondor va dona aurul ce-l posedă și totodată va face apel la populația Bucovinei de Sud pentru a dona bijuteriile în scopul de mai sus.

Informațiunea în curs de verificare.

Șeful postului Bilca

1947

Legiunea de Jandarmi Rădăuți

Nr. 2 bis/1947, inv. 2, f. 8

Notă informativă Nr. 9
din 6 ianuarie 1947

Am onoarea a vă informa că patrula de circulație de pe lângă acest post a fost informată de către informatori de ocazie că Conducătorul URSS, Mareșalul Stalin, ar fi invitat la „Moscova” pe Iuliu Maniu să facă o coaliție cu actualul Guvern din România.

Iuliu Maniu ar fi cerut conducătorului URSS că dacă cedează Bucovina de Nord până la 15 I 1947 României, atunci acceptă să facă o coaliție cu actualul guvern. Informație neverificată.

Șeful Postului Putna, Plut. major Vieru

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuți
Postul de Jandarmi Volovăț

Nr. 2 bis/1947, inv. 2, f. 12

Nota informativă Nr. 3
din 9 ianuarie 1947

Am onoarea a vă informa că în rândurile populației din raza postului circulă șvonul că Anglia și America ar fi convins pe U.R.S.S. să ne

restituie Basarabia și Bucovina de Nord, aceasta în scopul ca România să poată achita mai repede datoriile de război conform Convenției, și aceasta ca o consecință că țara noastră a ajutat Armata Roșie la desăvârșirea războiului în contra Germaniei hitleriste.

Populația este foarte mulțumită, mai ales când aude că Cernăuții vor deveni iarăși oraș Românesc. Se vorbește că hotarul va fi iarăși Nistrul, așa cum a fost în 1938.

Informațiunea nesigură.

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuți
Postul de Jandarmi Brodina

Nr. 2 bis/1947, inv. 2, f. 11

Notă informativă Nr. 6
din 12 ianuarie 1947

Am onoarea a vă informa că majoritatea populației de pe acest post și-a sărbătorit Sărbătorile Crăciunului, Anul Nou și Boboteaza pe calendarul îndreptat și le serbează în prezent pe calendarul vechi.
Informație sigură.

1948

Legiunea de Jandarmi Rădăuți

Nr. 2/1947, inv. 3, f. 94

Nota informativă Nr. 11
din 13 februarie 1948

În comuna Frătăuții Vechi se vorbește printre locuitori că preoții care nu au parohii și sunt în plus la noi în țară, Statul îi va da URSS-ului, care are nevoie de preoți în satele cu populație românească.

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuți
Postul de Jandarmi Marginea

Nr. 2/1947, inv. 3, f. 96

Nota informativă Nr. 8
din 14 februarie 1948

Am onoarea de a vă informa că maica Paraschiva Velinciuc de la Mănăstirea Sucevița, pe când se înapoia de la Iași, s-a exprimat către populație că:

„Tabloul Generalisimului Stalin nu are ce căuta pe pereții din localurile din România, deoarece așa a fost și al lui Hitler, iar astăzi nu mai este. Aceste tablouri să stea în U.R.S.S. și nu în România.”

„Nu are ce căuta la conducerea statului o femeie ca Ana Pauker, deoarece femeile trebuie să stea la bucătărie.” – expresie pe care a auzit-o și Isopescu, membru în org. P.C.R. Voivodeasa.

Propuneri:

Întrucât această femeie este atinsă de alienație mintală, să se pună în vedere Stareței de la Mănăstirea Sucevița, pentru a o supraveghea și îndruma de a nu mai exprima asemenea cuvinte, pe care unii locuitori le-ar lua în considerație.

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuți

Nr. 2/1947, inv. 3, f. 97

Nota informativă Nr. 65
din 18 februarie 1948

Legiunea este precis informată că o maică de la Mănăstirea Suceviței, anume Paraschiva Velniciuc [s-a exprimat] cu cuvintele: „Tabloul Generalisimului Stalin nu are ce căuta pe localurile publice în România și să stea în U.R.S.S. Nu are ce căuta la conducerea țării o femeie ca Ana Pauker.”

De față, când s-a exprimat, era și locuitorul Isopescu, membru P.C.R. din Voivodeasa.

Aducem la cunoștința dvs. aceasta, pentru ca împreună cu șeful de post respectiv să se efectueze cercetări.

Comandantul Legiunei Jand. Rădăuți,
Căpitan P. Vlad

Comunicat: Serviciului de Siguranță Rădăuți

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuți

Nr. 2/1947, inv. 3, f. 130

Postul Jandarmi Frătăuții Noi

Problema „Secta Martorii lui Ehova”

Nota informativă Nr. 25
din 22 februarie 1948

Printre rândurile sectei Martorii lui Ehova de pe raza acestui post, se observă o stagnare în ceea ce privește facerea de adunări sau propagandă pentru câștigare de aderenți, de când s-au ordonat unele restricțiuni asupra acestei secte.

În prezent, se mai ocupă cu difuzarea de diferite broșuri prin diferite sate mai lăturalnice.

Informație sigură.

Șeful Postului Frătăuții Noi

Plot. Maj. Căpuș Grigore

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuți

Nr. 2/1947, inv. 3, f. 135

Postul de Jandarmi Marginea

Nota informativă Nr. 11
din 2 martie 1948

Am onoarea a vă informa următoarele:

Populația comunei Marginea este indignată și nemulțumită de felul cum secta „Creștinii botezați cu Duhul Sfânt”, prin felul lor de a

propovădui Sf. Evanghelie, au făcut o însemnată parte din populația comunei Marginea să treacă la această sectă.

Făcând o mică biografie a acestei secte, se poate vedea cum aceasta a căutat totdeauna să fie existentă.

În anul 1926, această sectă a luat ființă sub denumirea de secta „Milenistă”; când, urmărită ca sectă nepermisă, aceștia trec la secta „Baptistă”, însă, văzând că și în această sectă sunt urmăriți, iar, în parte, condamnați ca activând în această sectă sau siliți să treacă înapoi la ortodoxism, toți trec la secta „Martorii lui Iehova” și, de aici, la secta „Penticostalistă”.

În urmă, fiind informați că această sectă se desființează, (se) dă o nouă denumire acestei secte, „Creștinii botezați cu Duhul Sfânt” sau „Biserica lui Dumnezeu Apostolică”, zisă și „Penticostalistă”.

De remarcat este faptul că majoritatea acestor sectanți au fost membri activi ai P.N.Ț. Maniu și P.N.L. Brătianu.

Din informațiile obținute, am constatat că acești sectanți depun o cotizație lunară, arătând că acest ajutor este pentru unele deplasări la București a conducătorului acestei secte, când este chemat la sediu, însă acest fond adunat se crede că are altă destinație.

Acești sectanți, în ședințele făcute de către ei, subliniază și accentuează următoarele cuvinte, pe care apoi le manifestă [adresează – *n.n.*] și către ceilalți enoriași ai Bisericii Ortodoxe, după cum urmează:

„În curând, între popoare va izbucni un mare război, aducând nimicire prin foc, fum și pucioasă, unde va pieri o treime din toată suflarea omenească, iar peste cei rămași va fi un singur Domn. Suflarea rămasă va ajunge să se închine acestui domn ca lui Dumnezeu, pentru a le da pâine, după care aceștia o vor căpăta. Nu va dura mult aceasta, după care și acel domn va muri, apoi va urma pacea de 1.000 de ani, adică adevărata pace pe care o dorește omenirea.”

Din convorbirile avute cu conducătorul acestei secte, anume Onofrei Vladimir, a rezultat că sectanții sunt mulțumiți sufletește că în rândurile lor se află și un domn Colonel, anume Zaitz din București, precum și un însemnat preot ortodox.

Concluziuni:

Din penultimul alineat concludem că, după cum se crede, „Imperialiștii Anglo-Americanii”, care ar susține această sectă, dau instrucțiuni pentru a introduce unele idei în rândurile populației și a arăta că numai „Bomba Atomică” (foc, fum și pucioasă) va fi moartea a o treime din suflarea omenească, iar cel ce deține această bombă va fi „Domnul”.

Propuneri:

A se interveni în dreptul locului, pentru a se lua unele restricțiuni contra acestora, dacă nu urmează a se desființa, care [întrucât – *n.n.*] a luat mari proporții, cunoscând că numai în comuna Marginea sunt peste 130 de suflete în această sectă și conducătorii lor țin contact în permanență cu ceilalți din comunele Voitinel, Horodnic, Frătăuții Vechi, Costișa și sediul București – Rădăuți.

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuți
Nr. 2759 din 8 martie 1948

Nr. 2/1947, inv. 3, f. 148

Către Legiunea de Jandarmi Rădăuți

Motivați de ordinul Inspectoratului Regional de Siguranță Suceava Nr. 11097 din 5 Martie 1948 și în conformitate cu radiotelegrama Inspectoratului Regional de Siguranță Iași Nr. 8605 din 1 Martie 1948, avem onoarea de a vă aduce la cunoștință că în sectoarele jud. Bacău, Adventiștii de ziua a 7-a au primit un stoc de manifeste cu conținut extras din Biblie; titulatura acestor manifeste este: „Chemarea din urmă”. Pe prima pagină a acestui manifest, care este de mărimea unei jumătăți de foaie de hârtie, sunt redată anumite pasagii din Biblie, iar pe verso sunt indicate adrese cu lămuririle că acolo se pot primi lămuriri în fiecare Vineri seara, Sâmbătă dimineața și după-masă și Duminică seara.

Printre județele indicate în acest manifest figurează și orașul Rădăuți, iar în județ – comuna Milișăuți.

Față de cele mai sus semnalate, vă rugăm a dispune verificarea dacă și în raza Dvs. s-au răspândit asemenea manifeste, iar în caz afirmativ,

să ni se comunice rezultatul în termenul cel mai scurt, fiindu-ne cerut de Inspectoratul de Siguranță.

Șeful Serv. Sig.
Gh. Popaciuc

Șef Biroul I
Saghin Gh.

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuți
Postul de Jandarmi Horodnic

Nr. 2/1947, inv. 3, f. 265

Nota informativă Nr. 8
din 3 aprilie 1948

Suntem precis informați că locuitorul Constantin Scheu din Comuna Horodnic de Jos, fiind membru al sectei pentecostaliste, a chemat mai mulți locuitori din comună, făcând propagandă pentru a se lăsa de credința ortodoxă, pentru a urma credința pentecostalistă, făcând propagandă și printre copiii de școală, care au spus învățătorilor despre cele ce le-a explicat numitul.

S-a dus la preotul Vedeanu Filaret, căruia i-a propus să ia parte la ședință, când numitul va face adunare, și, dacă va fi de aceeași părere, să se treacă la credința lui, acestea de mai sus motivându-le că se apropie sfârșitul lumii și toată lumea trebuie să se pocăiască.

Din informații sigure, numitul ar ține adunări clandestine în locuința sa.

S-au luat măsuri de supraveghere și în cazul când este prins că face propagandă sau ține adunări clandestine, cu actele dresate se va înainta Legiunei.

Șeful Postului Jand. Horodnic de Jos,
Jand. Plot. Cazacu Ion

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuți
Postul de Jandarmi Marginea

Nr. 2/1947, inv. 3, f. 356

Notă informativă Nr. 27
din 15 mai 1948

În comuna Marginea, secta „Creștinii botezați cu Duhul Sfânt” sau Biserica lui Dumnezeu Apostolică, zisă și Penticostalistă, sectă la care s-au înscris până în prezent 169 de suflete, propagă Biblia spunând că un nou război se va dezlănțui și care război este inevitabil.

Această sectă, din informațiunile obținute, este susținută de către imperialiștii americani, de unde primesc diferite pachete prin intermediul evreilor din Rădăuți, precum și diferite obiecte, pe care apoi le transformă în bani necesari diferitelor cheltuieli pe care le fac pentru propaganda și salariile predicatorilor (se știe că un predicator primește 6.000 lei lunar).

Tot această sectă se manifestă [zicând] că, în cazul când [se va] ajunge ca jumătate din populație să se înscrie, atunci restul va fi nevoit să se înscrie obligatoriu, iar aceia care vor fi înscriși în mod obligatoriu vor avea diferite neplăceri, deci mai bine ar fi să se înscrie din timp.

Ori de câte ori în comună se fac diferite adunări sau manifestații, niciunul dintre aceștia nu ia parte, căutând să se eschiveze invocând anumite motive.

Șeful Postului Jandarmi Marginea,
Plot. Major Grădinaru Gheorghe

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuți

Nr. 2/1947, inv. 3, f. 412

Notă informativă Nr. 283
din 13 iulie 1948

În ultimul timp, Legiunea a făcut constatarea că, pe raza județului, sectele religioase cele mai admise duc o activitate din ce în ce mai mare pentru câștigarea de credincioși, fiecare la secta sa.

În special se observă la secta „Biserica lui Dumnezeu Apostolică”, zisă și Penticostală, o activitate foarte intensă, constând din conferințe, predici și botezuri. (...)

Parte din țărani venind ca simpli spectatori sau curioși, după [aceea] alunecă și ei foarte ușor pe panta altei credințe.

Populația comentează activitatea acestor secte prin faptul că, în unele comune, locuitorii sunt repartizați chiar în 3–4 secte, care duc o luptă ideologică pentru a rămâne (una) singură în comună. (...)

Propuneri:

Întrucât această sectă, prin predicile sale, încurcă mințile oamenilor, [ea] este periculoasă pentru mai târziu la ordinea și siguranța de Stat. Propunem a se interveni în dreptul locului, pentru a se retrage atât delegațiile până în prezent, cât și persoana juridică.

Comandant Leg. Jand. Rădăuți,
Cantor Dumitru

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuți
Postul de Jandarmi Calafindești

Nr. 2/1947, inv. 3, f. 462

Notă informativă Nr. 131
din 9 august 1948

„Ostașii Domnului” din comuna Calafindești continuă mai departe cu adunările lor în afara bisericii.

Acești ostași ai Domnului, prin zelul de credință ce îl au, depășesc limitele cunoștințelor ce le au, iar când se văd că nu mai dau de capătul cărților bisericești, trec de-a dreptul la Bapțiști sau Adventiști.

Se constată, deci, că această organizație servește numai ca o punte între ortodocși și culte sau secte.

Informație sigură.

Șeful postului, Plot. C. Diaconu

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuți
Postul de Jandarmi Horodnic

Nr. 2/1947, inv. 3, f. 482

Nota informativă Nr. 12
din 15 august 1945

În comuna Horodnic de Sus, locuitorul Popescu Dumitru lui Toma, trecut în secta „Advențiști de ziua a VII-a” de 7 luni de zile, face propagandă printre rudele sale, cât și [pe lângă] soția sa, pe care o forțează să treacă la secta respectivă, documentând în propaganda sa următoarele expuneri:

– În curând va fi sfârșitul lumii, vor arunca americanii cu bomba atomică, de unde va lua foc întreg pământul și vor arde cu toții, acestea sunt scrise în cărțile pe care noi le citim.

Cu aceste cuvinte s-a exprimat în fața locuitorilor Tiron Ilie a Gh., Onica Catrina a Dumitru și Onica Gheorghe a D-tru.

Se bănuiește că numitul ar avea broșuri interzise, ca:

– Era atomică, Sfârșitul lumii, Bomba atomică etc.

S-au luat măsuri de supraveghere a lui.

Informațiune verificată.

Șeful Postului Jand. Horodnic de Jos,

Plot. Cazacu Ioan

*

Legiunea de Jandarmi Rădăuți
Postul de Jandarmi Nisipitu
Nr. 879, 24 octombrie 1948

Nr. 2/1947, inv. 3, f. 560
Secret

Către Legiunea de Jandarmi Rădăuți

Raportez următoarele informații din U.R.S.S.

În ziua de 17 Octombrie 1948, după ce au descoperit [că] Ocolul Silvic din Orașul Seletin, U.R.S.S., fiind cu două etaje, a fost minat și aruncat în aer, precum și alte clădiri unde au fost diferite instituții;

toate se distrug de când s-a auzit svonul că Orașul Seletin din U.R.S.S. va fi al R.P.R.

Din informațiile pe care le dețin până în prezent, au ridicat și clopotele de la biserica din Orașul Seletin, din cauză că, până acum, se auzeau clopotele în fiecare zi de sărbătoare, iar acum se aude numai toaca, fără de clopote.

Aceste informații sunt sigure și majoritatea populației din raza acestui post le știu și le discută între ei.

Raportez aceasta Dvs. spre știință, fără să mai știe altcineva.

Șeful Postului de Jandarmi Nisipitu

Plot. Pintilie Savel

Autori

ILIE LUCEAC – critic și istoric literar, admirabil om de cultură, apărător al limbii române și al spiritului românesc, născut în 2 iulie 1950, comuna Sinăuții de Jos, raionul Hliboca, regiunea Cernăuți, a trecut la Domnul în 5 iunie 2017. În 2014, a primit din partea președintelui României Ordinul „Meritul Cultural”, în grad de Ofițer. A fost membru al Societății Scriitorilor Români din Cernăuți, al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și al Societății Scriitorilor Bucovineni, doctor în istorie, profesor la Institutul Teologic Ortodox din Cernăuți, catedra de Jurnalism și Traducere, membru-fondator al Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți, membru-fondator al Editurii „Alexandru cel Bun” din Cernăuți, redactor-șef adjunct la revista „Glasul Bucovinei”, cercetător științific asociat la Centrul pentru Studierea Problemelor Bucovinei, astăzi Institutul „Bucovina” al Academiei Române din Rădăuți. Autor de manuale pentru școlile cu limba română de predare din Ucraina. A colaborat cu articole și studii la mai multe publicații: „Magazin istoric”, „Curierul românesc”, „Glasul Bucovinei”, „Bucovina literară”, „Septentrion literar”, „Candela”, „Limba română”. În anul 2000, editează volumul *Familia Hurmuzaki: între ideal și realizare* (premiul „Eudoxiu Hurmuzaki” al Academiei Române), în 2007 publică *Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei* (ediție bilingvă germano-română, trad. textelor din germană de Catrinel Pleșu), iar în 2015 scoate de sub tipar un nou volum de studii despre familia Hurmuzaki – monografia *Eudoxiu (Doxaki) Hurmuzaki (1812–1874)*.

DUMITRU COVALCIUC – născut în 1947 la Opișeni, în fostul județ Rădăuți, și trecut la Domnul în 2017, în Iași, dar înmormântat la Opișeni, a fost cercetător, prozator, folclorist și publicist, absolvind Facultatea de limbi străine a Universității din Cernăuți (1966–1971).

Între funcțiile pe care le-a deținut, amintim: șef de secție la ziarul „Zorile Bucovinei” (1971–2004); membru fondator al Societății de Cultură Românească „Mihai Eminescu” din Cernăuți (1989) și prim-vicepreședinte al acesteia (din 2000); președinte al Societății Culturale „Arboroasa”; membru al Societății Scriitorilor Bucovineni (1995); șef al Institutului obștesc de istorie, restituiri literare și folclorice „Dimitre Onciul”; editor și unic realizator al Almanahului „Țara Fagilor” (din 1992, distins cu Premiul FCB în 1998 și 2011), al revistelor „Miorița” (1992–1993), „De la Nistru pân’ la Tisa” (1993), „Calendarul Poporului” (1993), „Codrul Cosminului” – revistă trimestrială de istorie, restituiri literare și folclorice (1993–1997) și al „Calendarului creștin ortodox al românilor bucovineni” (București, 1992/93; 1994/95, în colaborare cu preotul Adrian Acostăchioae). A fost un asiduu cercetător al trecutului istoric și cultural din Bucovina, manifestând o grijă deosebită pentru păstrarea mărturiilor materiale (case memoriale, monumente, morminte, documente privind românii din Bucovina). La stăruințele lui, la Oprîșeni a fost așezat un bust al lui Ștefan cel Mare, creația sculptorului român Dumitru Gorșcovașchi. A tradus 25 de manuale din limbile rusă și ucraineană pentru școlile românești din Ucraina. Printre volumele publicate se numără: *Revolta*, roman, Ujgorod, 1990; *Stejarii Horecii*, micromonografie, Hliboca, 1997; *Tinerețea lui Doxachi Hurmuzachi*, roman, Suceava, 2003; *Oprîșeni, un sat la răspântiile istoriei*, monografie, Cernăuți, Ed. Zelena Bucovyna, 2008. A publicat și numeroase culegeri de folclor bucovinean.

PETRU GRIOR s-a născut la 18 iunie 1949 în satul Molnița, raionul Herța, azi Ucraina. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Cernăuți (1979) și Institutul Istorico-Arhivistic din Moscova (1982). A lucrat ca profesor de limba română la școala din satul Bouțu Mare, raionul Teceu, regiunea Transcarpatia (1975–1976). A fost director-adjunct al Arhivei de Stat a Regiunii Cernăuți (1978–2009); președinte al Societății „Golgota” a românilor din Regiunea Cernăuți – victime ale represaliilor politice (1991–2010); deputat în Consiliul Orășenesc Cernăuți (2006–2010); director al Centrului de Cercetări Istorice și Culturale din Cernăuți din 2011; membru al Uniunii Naționale a Jurnaliștilor din Ucraina din 2010. Printre cărțile editate menționăm: *Candela memoriei* (2010), *Locul gloriei eterne* (2010), *Lacrima trecutului* (2011), *Martirii satului Mahala* (2011), *Mărturii referitoare la Eminescu* (2012), *Cartea Durerii. Martirii României*, 6 vol. (2012–2016).

ADRIAN ILIUȚ s-a interesat de trecutul istoric al neamului bucovinean și a început să cerceteze arhivele referitoare la situația bisericilor din raionul Storojineț. Dragostea de țară și neam i-au rămas ca moștenire de la părinți – Floarea și Vasile. Născut la 27 iulie 1948, comuna Ciudei, raionul Storojineț, regiunea Cernăuți, a absolvit Facultatea de Geografie și Biologie din Tiraspol, Moldova. A făcut armata în toamna anului 1971, lângă Donețk. Începând cu anul 1973, a lucrat la Școala din Trajean, apoi la Școala Medie Nr. 4 din Crasna, unde a predat geografia, biologia, bazele economiei și dreptul. În luna octombrie 1989, a fost ales Președinte al filialei Ciudei a Societății Culturale „Mihai Eminescu”. Între 1997–2001, a fost director la Școala Nr. 3 din Ciudei. Din toamna anului 2003, împreună cu Gheorghe Motrescu și Ramona Motrescu, a fondat Societatea Culturală locală „Anastasia”. Datorită mișcării intelectualității din sat, din 5 martie 1995, localitatea natală Mejdurecie a revenit la vechea sa denumire Ciudei, amintită documentar în 18 aprilie 1646. S-a revenit și la denumirea veche a unor străzi din Ciudei.

Volumul de față cuprinde fragmente din materialele culese de profesorul Adrian Iliuț din Arhivele Statului din Cernăuți, nevalorificate până acum.

PR. TEODOR-CĂTĂLIN BUDACĂ s-a născut la 15 mai 1980, în localitatea Bicaz, județul Neamț, din părinții Toader și Georgeta. Este căsătorit cu doamna Corina Mariana, din anul 2007, și au împreună trei copii: Maria Teodora, Sofia Ioana și Alexie Serafim. A urmat cursurile Seminarului Teologic Liceal Ortodox „Sfântul Ioan Iacob” din Dorohoi, în perioada 1994–1999, apoi pe cele ale Facultății de Geografie și Geologie, specializarea Inginerie Geologică, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” – Iași (2005), urmate de studii postuniversitare la Facultatea de Hidrotehnică, Universitatea „Gh. Asachi” – Iași. În anul 2011, a absolvit cursurile Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, specializarea Teologie Ortodoxă Pastorală, din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” – Iași, iar în anul 2018 pe cele ale Facultății de Istorie și Geografie, Specializarea Geografie, Universitatea „Ștefan cel Mare” – Suceava. În prezent este preot paroh la Parohia „Sfinții Voievozi” din Racovăț, Protopopiatul Dorohoi, comuna Pomârla, județul Botoșani și profesor la Seminarul Teologic Liceal Ortodox „Sfântul Ioan Iacob” din Dorohoi. Împreună cu Tatiana Tutunaru-Bârză, este autorul monografiei *Probotești – file de letopisef. Probotești – un vechi sat românesc din ținutul Hertza*.

TATIANA TUTUNARU-BÂRZU s-a născut la 11 mai 1964, în localitatea Proboțești, raionul Herța, regiunea Cernăuți, în familia profesorilor Mihail și Zinaida Bârză. Absolvind școala medie necompletă Proboțești, continuă studiile la școala medie din Târnauca, pe care o absolvă, fiind menționată cu „Medalia de aur”, în anul 1981. Urmează studiile la Institutul Pedagogic din Tiraspol „Taras Șevcenko” (azi Transnistria), Facultatea de Geografie și Biologie, pe care le încheie în anul 1985. În anul 1991, absolvă Facultatea de Litere a Universității Naționale „Iurii Fedkovici” din Cernăuți. Din anul 1984 și până în prezent, este profesor de Limba română și de Geografie la școala din Proboțești. Are doi fii, Vitalie și Igor. Împreună cu Pr. Prof. Teodor-Cătălin Budacă, este autoarea monografiei *Proboțești – file de letopiseț. Proboțești – un vechi sat românesc din ținutul Herța*.

RODICA ZEGREA (Strugari). Născută în 1968 în Prisăcăreni. A terminat școala medie, astăzi Liceul „Mihai Eminescu” din Carapciu, raionul Hliboca, în anul 1985. Apoi a urmat școala de cultură din Cernăuți, specialitatea – bibliotecară. Din 1987 și până în prezent, este șefa bibliotecii din satul Prisăcăreni. Este mamă a cinci copii. Studiază istoria satului natal, Prisăcăreni, fiind autoare a câtorva materiale despre satul natal, tipărite în almanahul „Țara Fagilor”. A scris poezii în limba română și ucraineană în același almanah, precum și în revista „Nimcici” și în câteva culegeri de poezii din regiunea Cernăuți. În curând, va vedea lumina tiparului cartea *File din istoria satului Prisăcăreni*, a cărei autoare este.

MARIA TOACĂ-ANDRIEȘ – publicistă și scriitoare, născută în Lehuceni-Boian, regiunea Cernăuți, Ucraina, cetățean de onoare al comunei Boian. A urmat studiile secundare în comuna Boian. Este absolventă a Facultății de Filologie, secția Jurnalism a Universității din Chișinău, Republica Moldova. A fost reporter la ziarul „Zorile Bucovinei” din Cernăuți în perioada 1978–2019. Este membră a Uniunii Ziariștilor din Ucraina, a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, a Societății Scriitorilor Bucovineni și a Uniunii Scriitorilor din Moldova.

În colaborare cu scriitoarea suceveană Doina Cernica a publicat două cărți: volumul „Dulce de Suceava, Amar de Cernăuți” apărut în 2014, pentru care a primit Premiul Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România la secțiunea Cartea de presă și Marele Premiu al Societății Scriitorilor Bucovineni, și volumul „Dulce-Amar de Bucovina” apărut în 2018, care a fost distins cu premiul „Cartea Salonului – carte românească” la a VI-a ediție a Salonului de Carte Alma Mater Librorum de la Suceava.

Alte volume publicate: „Drumuri de dor prin Țara dragă” (Cernăuți, 2018); „Martiri români din infernul foametei” (Cernăuți, 2018) – Premiul „Cărțile Centenarului” al Fundației Culturale a Bucovinei; „Din toată inima, pentru Voroneț” (Cernăuți, 2020); „Neamul nostru de martiri” (Cernăuți, 2021); „Ștefan cel Mare din poveștile tatei” (Cernăuți, 2021).

A primit numeroase alte premii, diplome și titluri: Premiul Eminescu „Teiul de Aur”, pentru publicistică, ediția a XIII-a, acordat de Editura Gee, Botoșani (2014); Diploma de excelență a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România acordată cu ocazia aniversării a 75-a a ziarului „Zorile Bucovinei” pentru viața dedicată scrisului și destinului românesc în nordul Bucovinei și pentru talentul condeiului (2016); Premiul Societății Scriitorilor Bucovineni pentru susținerea românismului în nordul Bucovinei (2019); Titlul de excelență „pentru merite deosebite în promovarea spiritualității românești, a culturii, tradițiilor și limbii române”, acordat de Consulatul General al României la Cernăuți cu ocazia Zilei Naționale a României (2019); Diploma de excelență „pentru o carieră jurnalistică deosebită, realizată cu profesionalism și talent literar, în slujba Neamului Românesc din Bucovina”, acordată de Fundația Culturală a Bucovinei, Suceava (2020); Diploma de excelență și titlul „Omul anului 2021” pentru contribuția deosebită la organizarea acțiunilor educaționale și culturale în vederea promovării patrimoniului cultural românesc și pentru efortul depus în promovarea valorilor neamului românesc peste hotarele țării”, acordată de Centrul Bucovinean de Artă pentru Conservarea și promovarea Culturii Tradiționale Românești la Cernăuți.

Cartea de față include fragmente din articolele publicate în 2003–2018 în „Zorile Bucovinei”.

VALERIA MIHAILIUC – fostă profesoară de Limba și literatura română, autoarea monografiei satului natal: *Ropcea, vatră strămoșească* (2018).

MARIANA STRUȚ – redactor la Agenția de știri „BucPress” din Cernăuți și reporter la Radio Cernăuți.

VALERIU ZMOȘU al lui Gheorghe s-a născut la 28 iunie 1948 în comuna Pătrăuții de Jos, județul Storojineț. În anul 1963, a absolvit școala de opt ani din localitate, apoi a urmat școala medie din comuna Pătrăuții de Sus. În acea perioadă publică primele articole la ziarul „Satul sovietic” din Storojineț și la „Zorile Bucovinei” din Cernăuți. În 1967, a fost recrutat în rândurile Flotei Militare Maritime din Oceanul Înghețat până în 1970. După demobilizare, și-a continuat

studiile la Institutul Pedagogic din Tiraspol (Republica Moldova). Tot în acea perioadă a colaborat la ziarle locale românești. A absolvit Facultatea de Geografie a Institutului Pedagogic din Tiraspol în 1976. După absolvire s-a încadrat ca profesor în școala din comuna natală. Tot în acea perioadă începe să adune nestematele folclorice și depune o muncă asiduă de revalorificare a datinilor românești din comunele nord-bucovinene așezate la poalele Carpaților. În satul natal a inaugurat un muzeu etnografic. S-a preocupat mult de istoria satului. A adunat materiale și a întocmit listele persoanelor care au fost victime ale regimului stalinist. În 2006, la editura Alexandru cel Bun, Cernăuți, apare monografia sa: *Un sat bucovinean de pe Valea Siretului: Pătrăuții de Jos. Mărturii spirituale*, din care au fost extrase fragmentele din volumul de față.

NINA GRIGORAȘ VICOL, refugiată din Basarabia de la 14 ani, autoarea volumului de memorii *Se-ntorc basarabeni acasă. Memoriile autoarei din Dăncăuții Hotinului de pe Nistru*, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2009, din care s-a extras un fragment în volumul de față.

OCTAVIA GATEJ – viețuitoare a localității Crasna, raionul Storojineț din regiunea Cernăuți.

LAURENȚIU DRAGOMIR – scriitor, etnograf și muzicolog, autorul volumului *Crasna – un colț de eternitate românească din Bucovina. Monografie etnografică și istorică* (Ed. Coralia, București, 2004), din care s-a selectat un fragment în lucrarea de față. Monografia se bazează în mare parte pe manuscrisul lui Nicolae Motrescu, la care a adăugat informații din Arhivele Naționale, Arhivele Academiei Române, Biblioteca Națională a României, Arhiva „Cultul Eroilor”, Muzeul Militar Central, tezaurul documentar sucevean, colecții bucovinene și mărturii ale crâșnenilor. Printre lucrările autorului se mai numără și *Monumente istorice și de arhitectură din Ținutul Cernăuților*, Ed. Eminescu, București, 2000.

PR. VASILE COVALCIUC – Protopop de Storojineț, regiunea Cernăuți, fiul regretatului preot Gheorghe Covalciuc. Slujește la Biserica „Sfântul Gheorghe” din Storojineț.

OLEG SEREBRIAN – diplomat și scriitor, născut în 1969 în Republica Moldova, a studiat istoria și dreptul la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău și relațiile internaționale la Institutul European de Înalte Studii Internaționale din Nisa. A urmat apoi studii

de specializare la Universitatea Edinburgh, la Școala Națională de Administrație din Paris și la Centrul de studii în domeniul securității și diplomației al Universității din Birmingham. În 1998, și-a susținut doctoratul în științe politice la Academia de Științe a Moldovei. În 2010, a fost ales pentru doi ani Președintele Congresului Uniunii Latine, organizație culturală internațională ce reunește țările de expresie romanică. Între 2010–2015, a fost Ambasadorul Republicii Moldova în Franța și delegat permanent al Republicii Moldova la UNESCO. În 2011, a fost ales vicepreședinte al Comisiei UNESCO pentru științe sociale și umanitare, iar din 2013 este membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova. A scris mai multe studii în domeniul geopoliticii și al geografiei politice, publicate în România, Rusia, Ucraina, Polonia, Belgia, Franța, Germania și Marea Britanie, dintre care amintim: *Geopolitica spațiului pontic* (1998; 2006), *Politosfera* (2001), *Politica și geopolitică* (2004), *Dicționar de geopolitică* (2006). Este autorul a două romane: *Cântecul mării* (2011, 2018) – din care am extras câteva fragmente în volumul de față; *Woldemar* (2018).

MARIN GHERMAN este director al Institutului de Studii Politice și Capital Social (Cernăuți, Ucraina), doctor în științe politice. În 2010 a absolvit cu mențiune Universitatea Națională „Juri Fedkovič” din Cernăuți, iar în 2014 și-a susținut teza de doctorat, având ca temă de cercetare „Teoriile capitalului social în studierea proceselor de integrare europeană din cadrul societăților postsocialiste (studiu de caz Ucraina, România)”.

Este lector univ. asociat al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, editorialist la *Veridica* – publicație specializată în monitorizarea, analiza și demontarea campaniilor de fake news, dezinformare și manipulare din Europa Centrală și de Est, jurnalist la *Libertatea* (București).

Președinte-fondator și redactor-șef al Centrului Media *BucPress*, care include patru organe de presă de limba română: Agenția de știri *BucPress*, Radio Cernăuți, *BucPress TV* și revista *BucPress*. Este redactor-șef adjunct la revista de istorie și cultură *Glusul Bucovinei* (Cernăuți – București). Membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și al Societății Scriitorilor Români din Cernăuți.

Autor de studii publicate în reviste de specialitate, coautor a cinci monografii științifice: *Societatea civilă și capitalul social în noile state membre ale UE* (Cernăuți, Tehnodruk, 2015), *Sprache Politik und Konflikte in der Ukraine, Republik Moldau und Georgien* (Leipzig, 2017), *Peisajul etnocultural și etnopolitic al regiunilor de frontieră din*

Ucraina, R. Moldova și România. Retrospectivă istorică și actualitate (Cernăuți, Tehnodruk, 2018), *Intersecții educative: dialog cu minoritățile naționale din regiunile Cernăuți și Transcarpatia* (Drogobici, TekLTD, 2020), *COVID-19. Dimensiuni ale gestionării pandemiei* (Iași, Editura Junimea, 2020).

Interese științifice: teoria și practica acumulării capitalului social, procesele de integrare europeană în statele din Europa Centrală și de Est, procesele informaționale, evoluția mass-media, relațiile ucraineano-române, procesele geopolitice actuale.

Cuprins

<i>Prefață la ediția a doua / Acad. Alexandrina Cernov</i>	3
<i>Bisericile ortodoxe în viața românilor din nordul Bucovinei într-un stat ateu / Acad. Alexandrina Cernov</i>	9
<i>Orașul Cernăuți cu bisericile sale – la 600 de ani / Ilie Luceac</i>	37
<i>Sfârșitul Mitropoliei Ortodoxe Române de la Cernăuți / Dumitru Covalciuc</i>	59
<i>Situația preoților din regiunea Cernăuți în primul an de dominație a puterii sovietice (1940–1941) / Petru Grior</i>	69
<i>O sinteză despre Biserica Bucovinei, alcătuită din Arhivele Statului din Cernăuți / Adrian Iliuț</i>	74
<i>Probotești – file de letopiseț / Pr. Teodor-Cătălin Budacă, Tatiana Tutunaru-Bârzu</i>	83
<i>Biserica din Prisăcăreni și preoții cunoscuți care au slujit în ea în perioada 1784–1954 / Rodica Zegrea</i>	95

<i>În timpuri de restriște ne apără sfintele noastre altare / Maria Toacă-Andrieș</i>	103
<i>Credință și suferință la românii din Boian / Maria Toacă-Andrieș</i>	114
<i>Biserica Adormirea Maicii Domnului de la Ropcea / Valeria Mihailiuc</i>	126
<i>Biserica Înălțarea Domnului din Horecea – un lăcaș de cult al românilor din Cernăuți / Mariana Struț</i>	136
<i>Capela de la Ilinca / Valeriu Zmoșu</i>	139
<i>Mărturisiri despre mama / Valeriu Zmoșu</i>	142
<i>O jumătate de secol de slujire la Sfântul Altar / Valeriu Zmoșu</i>	148
<i>Cernăuțiul sub sovietici / Nina Grigoraș Vicol</i>	157
<i>Cât de necăjit trăia, dar nu lăsa credința / Octavia Gatej</i>	160
<i>Preotul Victor Zavadovschi și crăsnenii / Laurențiu Dragomir</i>	165
<i>Un preot simplu și stimat de oameni / Pr. Vasile Covalciuc</i>	167
<i>A mai căzut un stejar bucovinean / arhim. Melchisedec Velnic</i>	173
<i>Cântecul mării / Oleg Serebrian</i>	178

<i>Bisericiuțele noastre / Constantin Noica</i>	192
<i>În loc de postfață: Ortodoxia românească din Ucraina prinsă între Kiev și Moscova / Marin Gherman</i>	196
<i>Anexe</i>	209
<i>Autori</i>	245

